

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО  
ОБЩОИКОНОМИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ  
КАТЕДРА „ИКОНОМИКС“

**МЕТОДИЧЕСКИ НАСОКИ  
ЗА ПОВИШАВАНЕ  
НА КАЧЕСТВОТО НА ОБУЧЕНИЕТО  
ПО ИКОНОМИЧЕСКА ТЕОРИЯ  
В УНСС**



УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО  
СТОПАНСТВО

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО  
ОБЩОИКОНОМИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ  
КАТЕДРА „ИКОНОМИКС“

# **МЕТОДИЧЕСКИ НАСОКИ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ИКОНОМИЧЕСКА ТЕОРИЯ В УНСС**

(Договор за университетска научна поръчка  
№ НИД 21.03 - 10/2006 г.)  
(Финансирана със субсидия от държавния бюджет)

Първи етап на проекта

**Цел на първия етап:**

**Разработване на комплекс от методически  
материали за провеждане на електронен изпит  
по микро- и макроикономическа теория.**

**За целта колективът на катедрата участва  
в разработването на учебно-методическо помагало  
по "Икономикс" - тестове, задачи, казуси.**

**Научен ръководител:**

**Трайчо Спасов, професор, доктор по икономика**

УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО "СТОПАНСТВО"  
София, декември 2006

**Всички права са запазени! Не се разрешават копиране, възпроизвеждане и разпространение на книги или на части от тях по какъвто и да е начин без писменото разрешение на УИ "Стопанство".**

Авторите носят пълна отговорност за авторството си и за оригиналността на произведението, както и за грешки, допуснати по тяхна вина.

### **© Авторски колектив**

*Научен ръководител:*

Трайчо Спасов, професор, доктор по икономика

*Членове:*

Лилия Йотова, доцент, доктор по икономика, координатор на раздел "Микроикономика"

Вера Пиримова, доцент, доктор по икономика, координатор на раздел "Макроикономика"

Ваня Иванова, доцент, доктор по икономика

Гарик Касабов, главен асистент, доктор по икономика

Мария Марикина, главен асистент, доктор по икономика

Екатерина Сотирова, главен асистент, доктор по икономика

Стела Ралева, главен асистент, доктор по икономика

Атанас Атанасов, главен асистент, доктор по икономика

Венцислав Съев, главен асистент

Красимир Керчев, главен асистент

Пламен Пашов, главен асистент

Петкан Илиев, главен асистент

Игнат Тодоров, асистент

Цветана Иванова, докторант

Йордан Димитров, докторант

Валентина Гичева, докторант

Лъчезара Васева, сътрудник

Миглена Пешева, сътрудник

### **© УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО "СТОПАНСТВО"**

И.д. директор: Георги Алексиев, тел. 862-88-57, 81-95-544

Гл. редактор: Ваня Миленкова, тел. 862-88-57, 81-95-359

Худ.-техн. редакция: Истилиян Божилов, тел. 81-95-517

Счетоводство: Тинка Пейчева, тел. 81-95-665

**УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО**

**София, Студентски град "Христо Ботев"**

# СЪДЪРЖАНИЕ

|                                                                            |     |
|----------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>ПРЕДГОВОР</b> .....                                                     | 5   |
| <b>ОСНОВИ НА МИКРОИКОНОМИКАТА</b> .....                                    | 9   |
| Тема 1                                                                     |     |
| Въведение в икономикса .....                                               | 9   |
| Тема 2                                                                     |     |
| Пазар и пазарен механизъм .....                                            | 17  |
| Тема 3                                                                     |     |
| Еластичност на търсенето и предлагането .....                              | 24  |
| Тема 4                                                                     |     |
| Поведение на потребителя на пазарите на крайни продукти и услуги .....     | 33  |
| Тема 5                                                                     |     |
| Производство и технологичен избор на фирмата .....                         | 42  |
| Тема 6                                                                     |     |
| Разходи и приходи на фирмата .....                                         | 50  |
| Тема 7                                                                     |     |
| Поведение и предлагане на фирмата свършен конкурент .....                  | 58  |
| Тема 8                                                                     |     |
| Монополни пазари .....                                                     | 66  |
| Тема 9                                                                     |     |
| Монополна конкуренция и олигопол .....                                     | 73  |
| Тема 10                                                                    |     |
| Поведение на фирмата на пазарите на производствени фактори .....           | 80  |
| Тема 11                                                                    |     |
| Пазар на труда .....                                                       | 89  |
| Тема 12                                                                    |     |
| Капиталов пазар и пазар на земята .....                                    | 98  |
| Тема 13                                                                    |     |
| Общо пазарно равновесие и икономикс на благосъстоянието .....              | 105 |
| Тема 14                                                                    |     |
| Функционални дефекти на пазара и икономическа роля на държавата .....      | 113 |
| Тема 15                                                                    |     |
| Социални дефекти на пазара и разпределение на дохода .....                 | 119 |
| <b>ОСНОВИ НА МАКРОИКОНОМИКАТА</b> .....                                    | 125 |
| Тема 1                                                                     |     |
| Въведение в макроикономиката .....                                         | 125 |
| Тема 2                                                                     |     |
| Измерване в макроикономиката .....                                         | 131 |
| Тема 3                                                                     |     |
| Съвкупно търсене, съвкупно предлагане и макроикономическо равновесие ..... | 137 |
| Тема 4                                                                     |     |
| Съвкупни разходи .....                                                     | 143 |

|                                                                            |     |
|----------------------------------------------------------------------------|-----|
| Тема 5                                                                     |     |
| Разходно равновесие и мултипликатор на независимите съвкупни разходи ..... | 149 |
| Тема 6                                                                     |     |
| Пари и банкова система .....                                               | 156 |
| Тема 7                                                                     |     |
| Централна банка и парична политика .....                                   | 163 |
| Тема 8                                                                     |     |
| Фискална политика .....                                                    | 170 |
| Тема 9                                                                     |     |
| Общо равновесие на стоковия и паричния пазар .....                         | 177 |
| Тема 10                                                                    |     |
| Заетост и безработица .....                                                | 184 |
| Тема 11                                                                    |     |
| Инфлация и очаквания .....                                                 | 191 |
| Тема 12                                                                    |     |
| Икономически цикъл .....                                                   | 198 |
| Тема 13                                                                    |     |
| Международна търговия и външнотърговска политика .....                     | 204 |
| Тема 14                                                                    |     |
| Международен валутен пазар .....                                           | 211 |
| Тема 15                                                                    |     |
| Икономическа интеграция .....                                              | 217 |

## ПРЕДГОВОР

По-високото качество на преподаване на икономическата теория във всички направления - Основи на микроикономиката, Основи на макроикономиката, Микро- и Макроикономическа теория, различните специализиращи курсове, професионално-квалификационни степени и курсове на обучение, е основна задача на катедра "Икономикс". Нейното изпълнение обхваща не само практическата работа на катедрата в лекционните курсове, семинарни упражнения, провеждане на консултации и на семинарни изпити. Значителни усилия се полагат и за научното обслужване на този процес. През 1994 г. например бе проведена научна конференция с международно участие по методика на преподаването на икономикс на тема: "Икономикс: Смяна на научната парадигма". На подобна проблематика бе проведен и Национален семинар - дискусия по проблемите на икономическата теория, организиран от катедрата през 2003 г. През 2004 г. бе организирана голяма научна конференция на тема: "Научни и методологически проблеми на преподаването на икономическата теория".

На тези форуми се дискутираха редица проблеми, отнасящи се както до усъвършенстване на съдържанието на преподаването и отразяване на най-новите постижения на икономическата теория, така и практически въпроси, свързани с усъвършенстване на преподаването, подобряване на методическите подходи на преподаване на лекции и провеждане на семинарни упражнения, въвеждане на нови системи за оценяване на знанията на студентите и редица други.

С настоящото научно изследване усилията се насочват не само към продължаване на добрата традиция, а и към качествени изменения в подходите, методите и средствата, използвани в обучението на студентите от УНСС. Изхождаме от разбирането, че обучението по икономическа теория, в т.ч. Основи на микроикономиката и Основи на макроикономиката, обхваща студентите от всички специалности на университета и има фундаментално значение при формирането на тяхната икономическа и професионална култура. Това усилюва необходимостта от въвеждане на съвременни методики за повишаване на качеството на обучението по икономическа теория в нашия университет. По-доброто качество на преподавателската работа в тази област ще позволи и по-добро овладяване на икономическите знания и в другите учебни дисциплини, а оттук и по-добрата професионална подготовка на студентите, обучавани в УНСС.

Осъвременяването на методиката на преподаване разглеждаме в няколко насоки:

- въвеждане на активни методи на обучение и стимулиране на творческия подход на студентите при изучаване на икономическата теория;
- стимулиране на самостоятелната работа на студентите, особено при прехода към новата кредитна система и въвеждането на дистанционна форма на обучение;

- широко въвеждане на принципите на електронизация на преподаването и усвояването на знания, в т.ч.:
- въвеждане на електронен изпит по микро- и макроикономическа теория (в тази област предметът на изследователския проект се разширява с разработване на банка от тестови въпроси не само по макро- и по микроикономика).
- разработване на мултимедиен проект за повишаване на качеството на обучение на студентите по време на лекционните курсове и семинарни упражнения.

Смятаме, че тези въпроси засягат не само образователната политика, която се провежда от катедрата в областта на преподаването на икономическата теория и подготовката на студентите от специалността Макроикономика. Те са общоуниверситетски и произтичат от изискванията за реализация на политиката по качеството на УНСС, според която е необходимо "да се провежда висококачествено обучение в различните образователно-квалификационни степени, форми и равнища на обучение в съответствие с традициите и ценностите на българското висше образование, световния опит и съвременните образователни тенденции на водещите университети. Това ще позволи да се реализира една от водещите цели на нашия университет: осигуряване и поддържане на висока конкурентоспособност на УНСС и превръщането му в еталон за образователна и изследователска институция.

В съответствие с посочената концепция е реализиран първият етап на този изследователски проект - разработване на методически насоки за повишаване на качеството на обучение на студентите по икономическа теория в УНСС.

На този етап се решават редица методически въпроси, свързани с разработване на комплекс от материали за провеждане на електронен изпит по основи на микроикономиката и основи на макроикономиката. Те имат преди всичко обучаващо значение и позволяват да се постигне по-задълбочено и всеобхватно познание в съответните области. Това ще позволи да се комплектова и съответно учебно-методическо помагало с тестови въпроси, задачи, казуси, както и със съответни методически съвети за тяхното решаване. Неговата подготовка и съответно практическо използване ще позволи по-добре да се открият проблемите по реалното усвояване на знанията по микроикономическа и макроикономическа теория, които ще бъдат обект на изследване и разработване през втория и третия етап на този проект.

Представената научна разработка на този етап позволява да се установят:

- основните тематични единици в двете части - Основи на микроикономиката и Основи на макроикономиката;
- структурните елементи във всяка тематична единица, по които ще се разработват тестовите въпроси;
- типовете тестови въпроси, които ще се прилагат във всяка тематична единица;
- подходите, които ще се използват за решаване на различните типови въпроси, задачи, казуси и други;
- методиката на сверяване на отговорите на различните тестови въпроси;

- възможните **технически средства**, чрез които съответните тестови въпроси и задачи ще се представят на студентите по време на обучението;
- **начините на използване на техническите средства** при провеждане на електронния изпит.

В този план са разработени и приложени основните методически принципи за постигане на по-високо качество на обучението:

- внедряване на **съвременни методически подходи** в обучението;
- **активизиране на студентите** в овладяване на икономически знания;
- **стимулиране на индивидуалната и самостоятелна работа** със студентите;
- по-активно използване на принципите за **електронизация** на процеса на обучение;
- използване на **съвременни информационни източници** в процеса на обучение;
- подобряване на **консултацияната дейност** чрез Центъра за учебно-методическа и изследователска работа към катедрата.

**Основната цел** при реализацията на изследователския проект е: създаване на условия за подготовката на по-добре ориентирани и мотивирани икономисти във всички направления на тяхното обучение. На тази основа приемаме, че с това изследване научният колектив, макар и скромно, дава принос за постигане на изискванията, свързани с прехода към съвременната **икономика на знанието**.

Значителна част от тези усилия вече са приложени в определена степен при обучението на студентите през настоящата учебна година.

проф. д-р Тр. Спасов,  
научен ръководител  
на изследователския колектив

# ОСНОВИ НА МИКРОИКОНОМИКАТА

## ТЕМА 1

### ВЪВЕДЕНИЕ В ИКОНОМИКСА

#### *Съдържание на темата*

Обект и предмет на икономикса. Етапи във формирането на съвременната икономическа теория, основни школи. Основни раздели на икономикса. Функции, методология и инструментариум на икономикса. Позитивна и нормативна икономическа теория. Икономическа политика.

Основни икономически въпроси: какво, как и за кого се произвежда. Ограниченост, избор, алтернативни разходи. Граница и крива на производствените възможности. Закон за нарастващите алтернативни разходи. Закон за намаляващата възвръщаемост на производствените фактори.

Разделение на труда и специализация на производството. Абсолютни и сравнителни предимства. Основни икономически проблеми и ефективност на различните типове икономически системи.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Икономическата теория изучава:

- а) законите на икономическото развитие;
- б) механизма на функциониране на икономическите системи;
- в) влиянието на икономическата политика върху стопанските процеси;
- г) възникването, протичането и резултатите на стопанските процеси;
- д) всичко посочено по-горе.

2. Кой от посочените по-долу въпроси е обект на изучаване от микроикономиката:

- а) Има ли връзка между инфлация и безработица?
- б) Защо централната банка ограничава кредитната експанзия?
- в) Кои са причините за повишаването на цената на пшеницата на зърнената борса?
- г) Кои са факторите за ускорен икономически растеж?
- д) Защо не бива да се допуска висок бюджетен дефицит?

3. Кой от следните въпроси е обект на изучаване на макроикономиката:

- а) Как реагират производителите при намаление на пазарната цена на даден продукт?
- б) Съществува ли научно доказана връзка между инфлация и безработица?
- в) Кои са условията за постигане на общо пазарно равновесие?

г) Влияе ли разделението и специализацията на труда върху производителността в отрасъл Машиностроене?

д) Влияе ли промяната в дохода върху поведението на потребителите?

4. Отчитането на обективните връзки и зависимости, които възникват в процеса на функциониране и развитие на икономиката е белег за приложението на:

а) рационалистичен подход;

б) маржинален анализ;

в) субективен подход;

г) контролируем експеримент;

д) политически подход.

5. Кое от изброените твърдения *не е вярно* относно позитивната икономическа теория:

а) Позволява да се даде определена научна представа за икономическите процеси и явления такива, каквито са.

б) Дава възможност да се констатира състоянието на фактите и да се покаже това, което е било, което е и което предстои, въз основа на реални тенденции в икономиката.

в) Включва субективни оценки при осъществяването на икономическия анализ и дава препоръки за промяна.

г) Описва това, което се случва в стопанската действителност.

д) Дава възможност за установяване на връзките и зависимостите между пазарните агенти.

6. Кое от посочените по-долу твърдения е нормативно:

а) "При понижаване на подоходните данъци хората ще имат възможност да потребяват повече стоки".

б) "Повишаването на цената на горивата води до повишаване на темпа на инфлация".

в) "При икономическа рецесия безработицата се увеличава".

г) "Държавата трябва по-решително да се намесва в свободните пазарни механизми".

д) "Държавният бюджет е важен фактор за постигане на икономическа стабилност и просперитет".

7. Икономическите модели могат да бъдат използвани за:

а) проучване на причината и следствието сред икономическите променливи;

б) добиване на представа за това кое е добро и кое е лошо за хората в обществото;

в) прогнозиране на бъдещите стойности на икономическите променливи;

г) вярно е посоченото в а) и в);

д) всичко посочено по-горе е вярно.

8. Ограничеността на ресурсите е:

- а) най-доброто средство за описание на определени количества от стоки, като например тонове или киловат часа;
- б) проблем само на най-слаборазвитите страни;
- в) същността на връзката между ресурси и човешки потребности;
- г) важна за микроикономиката, но не и за макроикономиката;
- д) вярно е посоченото във б) и в).

9. Проблемът за ограничеността на ресурсите може да се реши:

- а) ако всички хора започнат да икономисват ресурси;
- б) ако всички хора доброволно ограничават своите потребности;
- в) само в бъдеще, когато равнището на развитие на науката и техниката позволи съществено да се увеличи производството на стоки;
- г) единствено чрез разкриването на нови източници на ресурси;
- д) нито едно от посочените по-горе.

10. Родителите на Иван му подарили за рождения ден определена сума пари. Той обмислял възможността с тези пари да купи или CD-устройство, или ски, или тенис екип. За него било ясно, че от трите стоки можел да си купи само една. Иван решил, че тенис екипа му е по-нужен в сравнение със скиите, но най-много той желал да има CD-устройството. Най-накрая той си купил CD-устройството, въпреки че то струвало по-скъпо от тенис екипа. Коя е за него алтернативната цена (алтернативния разход) на избора на CD-устройството?

- а) цената на тенис екипа;
- б) цената на тенис екипа и на стоките, които може да се купят за разликата между цената на CD устройството и тенис екипа;
- в) цената на тенис екипа плюс цената на скиите;
- г) разликата между цената на CD-устройството и цената на скиите;
- д) цената на едноседмичната екскурзия в чужбина.

11. Завършвайки средното си образование талантливата г-ца Петрова планира да продължи обучението си в престижно висше училище. Тя изчислява, че при успех ще ѝ бъдат необходими 5000 лева обща годишна издръжка. В същото време тя има възможност да започне работа в рекламна агенция, която ѝ гарантира 9000 лева годишен доход, но без възможност за други дейности. Ако г-ца Петрова стане студентка, пълната алтернативна цена (разход) на нейния избор ще бъде:

- а) 9000 лева;
- б) 14000 лева;
- в) 5000 лева;
- г) 4000 лева;
- д) 1800 лева.

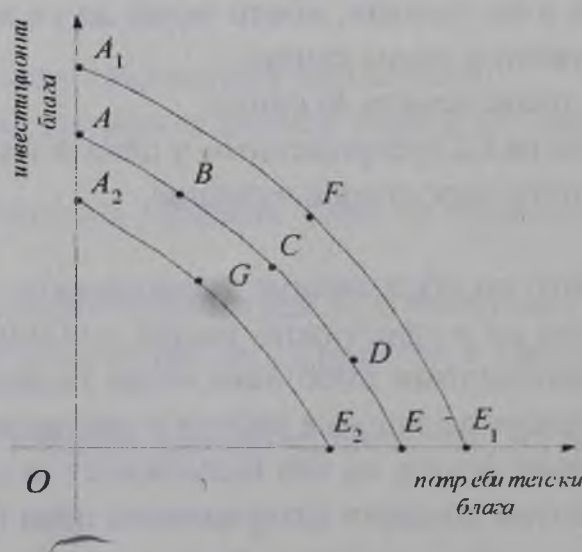
12. Поради недостиг на пари вие сте принудени да купите няколко скъпи, но красиви тетрадки и няколко тетрадки, които са по-евтини. Вие се сблъсквате със:

- а) проблема за ограничеността на ресурсите;
- б) проблема за ограничеността на ресурсите и необходимостта от алтернативен избор;
- в) проблема на ограничеността на ресурсите, необходимостта от алтернативен избор и оценка на алтернативната цена (разходи);
- г) проблема за ограничеността на ресурсите и оценка на алтернативната цена (разходи);
- д) нито едно от посочените по-горе.

13. На отдалечен и изолиран остров живеят Робинзон Крузо и Петкан. Те трябва да решават въпросите:

- а) Какво да се произведе, но не и въпросите как и за кого да се произведе.
- б) Какво, как и за кого да се произведе.
- в) Какво и как да се произведе, но не и въпроса за кого да се произведе.
- г) За кого да се произведе, но не и въпросите какво и как да се произведе.
- д) Как да се потребява, без да се произвежда.

14. На фигурата по-долу е представена икономическа система, която използва напълно наличните ресурси и е избрала да произвежда комбинация от потребителски и инвестиционни блага, съответстваща на точка  $B$  от кривата  $AE$ . Рационалната промяна в избора за производство на повече потребителски блага ще илюстрира чрез:



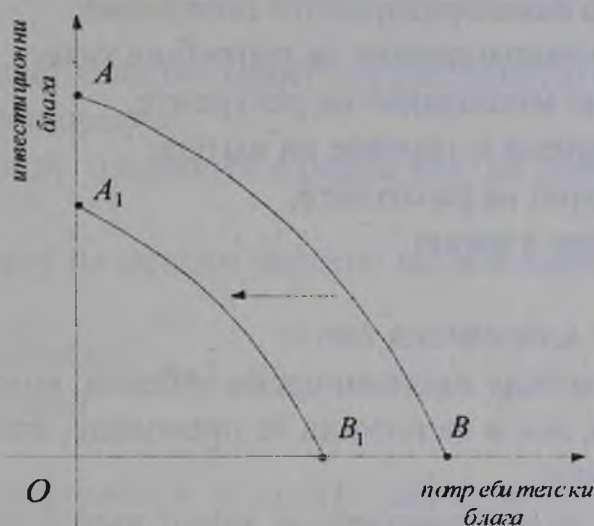
Фиг. 1.1.

- а) движение по кривата от точка  $B$  надолу към точка  $C$ ;
- б) движение по кривата от точка  $B$  нагоре към точка  $A$ ;
- в) изместване на кривата надясно и достигане на точка  $F$ ;
- г) изместване на кривата наляво и достигане на точка  $G$ ;
- д) промяна във вида на кривата, при което от изпъкнала става вдлъбната към началото на координатната система

15. Ако една икономическа система произвежда в точка, разположена под границата на производствените възможности, то:

- а) ресурсите не се използват ефективно;
- б) налице е пълна заетост на ресурсите;
- в) доходът на човек от населението е нарастващ;
- г) доходът е разпределен поравно между всички;
- д) нито едно от посочените по-горе.

16. Кривата на производствените възможности ще се измести от позиция  $AB$  в позиция  $A_1B_1$  на фигурата по-долу при:



Фиг. 1.2.

- а) случаи на природни бедствия или състояние на война;
- б) социални революции, политически кризи;
- в) подобряване на технологиите за производството на потребителски и инвестиционни блага;
- г) откриване на допълнителни ресурси;
- д) Вярно е посоченото в а) и б).

17. На таблицата по-долу е илюстриран законът за намаляващата възвръщаемост на ресурсите. Кое от твърденията е вярно:

Таблица 1.1.

| Променлив фактор (труд) | Общ продукт | Допълнителен продукт |
|-------------------------|-------------|----------------------|
| 0                       | 0           | 0                    |
| 1                       | 5000        | 5000                 |
| 2                       | 8000        | 3000                 |
| 3                       | 10000       | 2000                 |
| 4                       | 11000       | 1000                 |
| 5                       | 11500       | 500                  |

- а) С едни и същи прирасти на променливия фактор се създават по-малки допълнителни прирасти на продукта.
- б) Едни и същи допълнителни прирасти на продукта се създават с намаляващи разходи на променливия фактор.
- в) Общият и допълнителният продукт нарастват в абсолютни стойности, но намаляват в относителни.
- г) Намаляващата възвръщаемост се наблюдава само от нулевата до третата единица променлив фактор труд.
- д) Намаляваща възвръщаемост не съществува.

**18. Какво е характерно за икономизираното поведение:**

- а) стремеж към по-пълно задоволяване на потребностите;
- б) стремеж към ефективно използване на ресурсите;
- в) стремеж към рационализъм и търсене на изгода;
- г) стремеж за минимизиране на разходите;
- д) всичко посочено по-горе е вярно.

**19. Пазарната система от класически тип е:**

- а) съвкупност от връзки между икономически субекти, които взимат самостоятелни решения за това какво, как и за кого да се произведе, а координацията между тях се осъществява от пазара;
- б) начин на организация на икономическия живот върху основата на частната собственост и индивидуалните интереси, които се реализират на пазара чрез конкурентните механизми;
- в) тип на икономическа система, в която връзките между производството и потреблението се определят централизирано от държавата;
- г) вярно е посоченото в а) и б);
- д) всичко посочено по-горе е вярно.

**20. Смесената икономика е тази, в която:**

- а) се произвеждат разнообразни потребителски и инвестиционни стоки;
- б) не съществуват монополи;
- в) пазарът и държавата имат самостоятелна роля и взаимно се допълват;
- г) всички решения, които се взимат децентрализирано, трябва да се потвърждават централизирано;
- д) се съчетават законодателна, изпълнителна и съдебна власт.

**21. При командна икономика:**

- а) решенията за това, какво, как и за кого да се произведе се взимат от централния планов орган;
- б) решенията за това, какво и как да се произведе се взимат централизирано, а за кого да се произведе - чрез пазара;
- в) решенията за това, какво, как и за кого да се произведе се взимат от централния планов орган, но не са задължителни за изпълнение;

- г) решенията се взимат централизирано за отраслите, които произвеждат инвестиционни стоки, и децентрализирано - за производството на потребителски стоки;
- д) решенията се взимат от командния щаб на армията.

22. Кое от посочените по-долу *не се използва* за характеристика на типа икономическа система:

- а) характерът на собствеността върху ресурсите;
- б) характерът на връзките между икономическите субекти;
- в) механизмът на реализация на икономическите интереси;
- г) механизмът на реализация на политическата власт;
- д) принципите на координация между производители и потребители.

23. В свободното пазарно стопанство цените на факторните пазари се определят от:

- а) държавните регулаторни органи;
- б) взаимодействието между пазарното предлагане на домакинствата и пазарното търсене на фирмите;
- в) взаимодействието между пазарното търсене на домакинствата и пазарното предлагане на фирмите;
- г) решенията на домакинствата;
- д) решенията на едрия бизнес.

24. При пазарна система решенията се взимат най-вече от.....и в съответствие с .....

- а) държавата, обществения интерес;
- б) фирмите, частния интерес;
- в) икономическите субекти, частния интерес;
- г) домакинствата, обществения интерес;
- д) международния валутен фонд, глобалните интереси.

25. Определете в коя икономическа система действа правото да се използват частни икономически ресурси по своя избор, откриване и закриване на производство по собствено желание, самостоятелен избор на сферата на дейност и определяне на мащабите на тази дейност:

- а) в традиционната икономика;
- б) в административно командната икономика;
- в) в пазарната икономика, основана на свободна конкуренция;
- г) в смесената пазарна икономика;
- д) в авторитарната икономика.

26. Когато икономическите проблеми се решават частично с помощта на пазарните механизми, частично на основата на държавната намеса, то типа на системата е:

- а) традиционна икономика;
- б) командна икономика;
- в) пазарна икономика;

- г) смесена икономика;
- д) частична икономика.

27. Икономическата роля на държавата при смесената икономика трябва да се реализира чрез:

- а) предоставянето на публични блага;
- б) събиране на данъци;
- в) преразпределение на дохода;
- г) защита на конкуренцията;
- д) всичко посочено по-горе е вярно.

28. Типът на икономическата система в България понастоящем се определя като:

- а) функционираща пазарна икономика;
- б) преход към пазарна икономика;
- в) традиционна икономика;
- г) командна икономика;
- д) държавен социализъм.

29. Кое от изброените *не е* икономическа функция на държавата в смесения тип стопанство:

- а) защита на свободната конкуренция;
- б) създаване на планове за развитие на частния бизнес;
- в) създаване на условия за социална справедливост;
- г) стимулиране на икономиката за достигане на пълна заетост;
- д) повишаване на ефективността от функциониране на пазара.

30. Кое от посочените по-долу се отнася до централизираната икономика:

- а) икономическата власт се концентрира в ръцете на държавата;
- б) функционирането на цялата икономическата система се осигурява чрез реализиране на държавни планове;
- в) конкуренцията е заменена от държавна принуда;
- г) вярно е посоченото в а) и б);
- д) вярно е посоченото в а), б) и в).

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Д | В | Б | А | В | Г | Г | Д | Д | Б  | Б  | В  | Б  | А  | А  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Д  | А  | Д  | Г  | В  | А  | Г  | Б  | В  | В  | Г  | Д  | А  | Б  | Д  |

## ТЕМА 2

### ПАЗАР И ПАЗАРЕН МЕХАНИЗЪМ

#### Съдържание на темата

Понятие за пазар. Пазарни субекти. Класификация на пазарите. Функции на пазарния механизъм.

Пазарно търсене. Закон за търсенето. Детерминанти на търсенето. Крива на търсенето: движение по кривата и изместване на кривата.

Пазарно предлагане. Закон за предлагането. Детерминанти на предлагането. Крива на предлагането: движение по кривата и изместване на кривата.

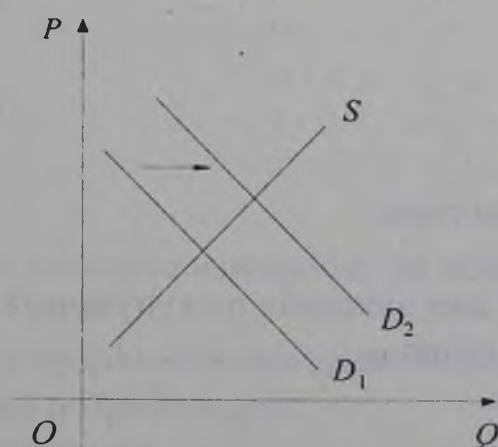
Пазарно равновесие - понятие и динамика. Пазарен излишък и пазарен недостиг. Изменение в пазарното равновесие. Спирала на пазарната реакция. Свободен пазар и ценови контрол.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Законът за търсенето гласи, че:

- а) превишаване на предлагането над търсенето предизвиква намаляване на цената;
- б) ако доходите на потребителите нарастват, те обикновено купуват повече стоки;
- в) кривата на търсенето обикновено има положителен наклон;
- г) ако цената на стоката намалява, купуваните количества от нея нарастват;
- д) превишаване на търсенето над предлагането предизвиква нарастване на цената.

2. На фигурата по-долу кривата на търсенето се е преместила от първоначална позиция  $D_1$  в позиция  $D_2$ . Кое от посочените по-долу може да е предизвикало това:



Фиг. 2.1.

- а) нарастване на цената на тази стока;
- б) намаление на цената на стоката, която е заместител на посочената по-горе;
- в) нарастване на дохода на потребителите;
- г) нарастване на броя на потребителите на тази стока;

д) вярно е посоченото във в) и г).

3. Кое от следните *няма* да повлияе директно върху предлагането на една стока:

- а) промяна в разходите за нейното производство;
- б) промяна в цената на тази стока;
- в) промяна в цената на друга стока, която е неин заместител;
- г) промяна на данъка върху печалбата на производителя;
- д) промяна в технологията на нейното производство.

4. Промяната на коя от детерминантите води до изменения, които се илюстрират чрез движение по кривата на търсенето:

- а) вкусовете и предпочитанията на потребителите;
- б) размерът на доходите на потребителите;
- в) цената на стоката;
- г) броят на купувачите;
- д) очакванията за бъдещето.

5. Нарастването на цената на една стока (при равни други условия) води до ръст в предлаганите й количества. Графично това ще се илюстрира чрез:

- а) изместване на кривата на предлагане надясно;
- б) изместване на кривата на предлагане наляво;
- в) движение по кривата на предлагане отгоре надолу;
- г) движение по кривата на предлагане отдолу нагоре;
- д) едновременно движение и изместване на кривата на предлагане.

6. При равни други условия между предлаганото количество на една стока и нейната цена има ..... зависимост, а между търсеното количество на стоката и нейната цена има ..... зависимост.

- а) права, обратна;
- б) права, права;
- в) обратна, обратна;
- г) обратна, права;
- д) нито едно от посочените по-горе.

7. При равни други условия, ако доходите на купувачите се ....., търсенето на една нормална стока ще .....

- а) увеличат, намалее;
- б) увеличат, нарасне;
- в) намалят, нарасне;
- г) намалят, остане непроменено;
- д) увеличат, остане непроменено.

8. Когато даден пазар е в равновесие:

- а) за една цена търсените и предлаганите количества от стоката съвпадат;

- б) сделките се осъществяват по равновесна пазарна цена;
- в) силите на търсенето и предлагането са перфектно балансирани;
- г) може да съществуват и излишък, и дефицит;
- д) вярно е посоченото в а), б) и в).

9. Кое от посочените по-долу твърдения *не е вярно*?

- а) При заместващи стоки цената на едната и търсенето на другата стока се променят еднопосочно.
- б) При допълващи стоки цената на едната стока и търсенето на другата стока се променят разнопосочно.
- в) При увеличаване на броя на купувачите на дадена стока кривата на търсенето се измества надясно.
- г) При всяка цена, по-ниска от равновесната, възниква пазарен излишък.
- д) При равновесна цена търсените и предлаганите количества от стоката съвпадат.

10. Равенството  $Q_d = Q_s$  означава, че:

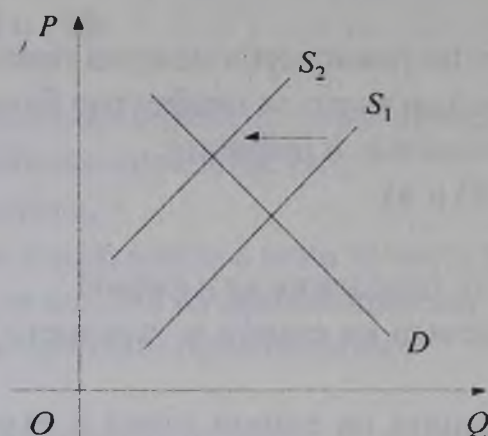
- а) при цена над равновесната търсенето и предлагането на стоката се изравняват;
- б) при цена под равновесната търсеното количество от стоката превишава предлаганото количество от нея;
- в) търсеното количество от стоката е равно на предлаганото количество от нея.
- г) желанията на купувачите съвпадат с желанията на продавачите;
- д) вярно е посоченото във в) и г).

11. Кое от посочените по-долу отразява ситуация, при която пазарната цена се е установила на равнище над равновесната цена:

- а)  $Q_d = Q_s$ .
- б)  $Q_d > Q_s$ .
- в)  $Q_d < Q_s$ . ✓
- г)  $P = Q$ .
- д)  $P > Q$ .

12. На фигурата по-долу е показано изменение на пазарното равновесие. То може да е предизвикано от:

- а) технологичен напредък в производството на стоката;
- б) намаление на доходите на потребителите;
- в) повишаване на цената на стоката;
- г) нарастване на разходите за производството на стоката;
- д) всяко едно от посочените.



Фиг. 2.2.

13. Да допуснем, че кривата на търсене на стоката *A* се е изместила надясно поради нарастване на цената на стока *B*. Двете стоки са:

- а) заместващи се;
- б) допълващи се;
- в) нисши;
- г) превъзходни;
- д) изключващи се.

14. Пазарна цена, която е по-ниска от равновесната, е свързана със:

- а) формирането на излишък в предлаганото количество на стоката;
- б) формирането на недостиг в предлаганото количество на стоката;
- в) процес на изравняване на търсеното и предлаганото количество на стоката;
- г) формирането на пазарен дефицит;
- д) вярно е посоченото в б) и г).

15. Пазарната крива на търсене се извежда като:

- а) сума от търсените количества на стоката от всички потребители;
- б) сума от всички пазарни цени на стоката;
- в) хоризонтална сума от индивидуалните криви на търсене;
- г) вертикална сума от индивидуалните криви на търсене;
- д) нито едно от посочените.

16. При равни други условия нарастването на цената на дадена стока ще доведе до:

- а) нарастване на търсеното количество;
- б) нарастване на предлаганото количество;
- в) намаляване на предлаганото количество;
- г) намаляване на търсенето;
- д) нито едно от посочените.

17. При равни други условия намаляването на цената на дадена стока ще бъде свързано с процеси, които графично ще се представят чрез:

- а) изместване на кривата на предлагане надясно;
- б) движение по кривата на предлагане отгоре надолу;

- в) движение по кривата на търсене отгоре надолу;
- г) движение по кривата на търсене отдолу нагоре;
- д) вярно е посоченото в б) и в).

18. При равни други условия намаляването на дохода на купувачите на дадена малостенна стока ще доведе до:

- а) изместване на кривата на предлагане наляво;
- б) изместване на кривата на търсене наляво;
- в) изместване на кривата на търсене надясно;
- г) движение по кривата на търсене надясно;
- д) движение по кривата на търсене наляво.

19. При равни други условия въвеждането на нова, по-производителна технология в производството на дадена стока ще доведе до:

- а) увеличаване на предлагането;
- б) движение по кривата на предлагане надясно;
- в) движение по кривата на търсене наляво;
- г) увеличаване на търсенето;
- д) увеличаване на цената.

20. При равни други условия нарастването на цените на производствените ресурси, необходими за производството на определена стока ще доведе до:

- а) намаляване на търсенето на стоката;
- б) увеличаване на предлагането на стоката;
- в) увеличаване на търсенето на стоката;
- г) намаляване на предлагането на стоката;
- д) движение по кривата на предлагане на стоката наляво.

21. Ако на един пазар първоначално има равновесие, но производителите получат държавни субсидии, то следва да се очаква промяна в равновесието, която ще се характеризира със:

- а) по-голямо равновесно количество и по-висока равновесна цена;
- б) по-малко равновесно количество и по-ниска равновесна цена;
- в) по-голямо равновесно количество и по-ниска равновесна цена;
- г) по-малко равновесно количество и по-висока равновесна цена;
- д) нито едно от посочените.

22. Равновесната цена и равновесното количество на дадена стока ще намалеят, ако при равни други условия:

- а) в производството се въведе нова, по-усъвършенствана технология;
- б) потребителите очакват увеличаване на цената;
- в) производителите очакват нарастване на възвръщаемостта;
- г) производителите очакват намаляване на цената поради отмяна на митото за внос на стоката;

д) потребителите получават информация, че стоката не отговаря на утвърдените стандарти за качество.

**23.** Ако при равни други условия цената на маслото нарасне, то новото равновесие на пазара на маргарин ще се достигне чрез:

- а) движение по кривата на търсене на маргарин надясно и нагоре;
- б) движение по кривата на предлагане на маргарин надясно и нагоре;
- в) движение по кривата на търсене на маргарин наляво и надолу;
- г) движение по кривата на предлагане на маргарин наляво и надолу;
- д) движение по кривата на търсене на масло наляво и надолу.

**24.** Цената на дадена стока бележи тенденция на нарастване, ако:

- а) на пазара е налице излишък;
- б) на пазара е налице дефицит;
- в) установената на пазара цена е по-висока от равновесната;
- г) предлаганото количество е по-малко от търсеното количество;
- д) вярно е посоченото в б) и г).

**25.** Ако за един пазар е известно единствено, че е настъпило едновременно нарастване на търсенето и намаляване на предлагането на стоката, то може да се твърди само, че това ще доведе до:

- а) увеличаване на равновесната цена;
- б) увеличаване на равновесното количество;
- в) увеличаване на равновесната цена и на равновесното количество;
- г) увеличаване на равновесната цена и намаляване на равновесното количество;
- д) нито едно от посочените.

**26.** Едновременното изместване на кривата на търсене и кривата на предлагане на дадена стока наляво ще доведе до промяна в равновесието, при което е възможно:

- а) намаляване на равновесното количество и увеличаване на цената;
- б) намаляване на равновесното количество и намаляване на цената;
- в) намаляване на равновесното количество при запазване на същата цена;
- г) да се случи всяко едно от посочените в а), б) и в);
- д) да настъпят промени само в равновесната цена, но не и в равновесните количества.

**27.** Ако равновесната цена на дадена стока е 1,50 лв., то установяването от регулиращ орган на минимална (подова) цена от 1,80 лв. ще доведе до:

- а) пазарен дефицит;
- б) пазарен излишък;
- в) изместване на кривата на търсене на стоката наляво;
- г) изместване на кривата на предлагане на стоката надясно;
- д) нито едно от посочените.

28. Ако равновесната цена на дадена стока е 2,50 лв. и регулиращ орган установи максимална (таванна) цена от 2,00 лв., без допълнителни мерки, на този пазар:

- а) ще възникне дефицит;
- б) ще възникне излишък;
- в) ще се формира тенденция на увеличаване на цената;
- г) няма да настъпи промяна;
- д) вярно е посоченото в а) и в).

29. Спиралата на пазарната реакция се базира на допускането, че:

- а) търсеното количество зависи от цената в предходен период;
- б) предлаганото количество зависи от цената в предходен период;
- в) търсеното количество зависи от настоящата цена;
- г) вярно е посоченото в а) и б);
- д) вярно е посоченото в б) и в).

30. Кое от посочените твърдения *не е вярно*:

- а) Комуникационната функция на пазара се изразява в осъществяването на връзка между купувачи и продавачи.
- б) Основен носител на информация за пазара са цените.
- в) Ако намаляването на цената на дадена стока води до увеличаване на търсенето на друга, то двете стоки са взаимозаместващи се в потреблението.
- г) Ако увеличаването на цената на дадена стока води до увеличаване на търсенето на друга, то двете стоки са взаимодопълващи се в производството.
- д) Не вярно посоченото във в) и г).

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Г | Д | Б | В | Г | А | Б | Д | Г | Д  | В  | Г  | А  | Д  | В  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Б  | Д  | В  | А  | Г  | В  | Д  | Б  | Д  | А  | Г  | Б  | Д  | Д  | Д  |

## ТЕМА 3

### ЕЛАСТИЧНОСТ НА ТЪРСЕНЕТО И ПРЕДЛАГАНЕТО

#### *Съдържание на темата*

Понятие за еластичност. Ценова еластичност на търсенето. Измерване на еластичността - точкова и дъгова еластичност. Влияние на ценовата еластичност на търсенето върху общия приход на производителя.

Еластичност на търсенето спрямо дохода. Типологизация на благата. Кръстосана еластичност на търсенето - измерване. Заместващи се и допълващи се блага.

Ценова еластичност на предлагането. Измерване на еластичността на предлагането. Еластичност на предлагането в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен период.

Практическо значение на теорията за еластичността.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Ако при увеличение в цената на една риза от 40 лв. на 45 лв. нейното търсено количество се намалява с 8 %, то търсенето на разглежданата стока в посочения ценови диапазон е:
  - а) еластично;
  - б) нормално еластично;
  - в) нееластично;
  - г) абсолютно еластично;
  - д) абсолютно нееластично.
2. При нееластично търсене 6 %-но увеличение в цената на продукта:
  - а) намалява неговото търсено количество с повече от 6 %;
  - б) намалява неговото търсено количество с по-малко от 6 %;
  - в) увеличава неговото търсено количество с повече от 6 %;
  - г) увеличава неговото търсено количество с по-малко от 6 %;
  - д) не променя неговото търсено количество.
3. В кой от посочените по-долу случаи общият приход на фирмата се увеличава:
  - а) цената се увеличава, а търсенето на продукта в дадения ценови диапазон е нееластично;
  - б) цената се увеличава, а търсенето на продукта в дадения ценови диапазон е еластично;
  - в) цената се намалява, а търсенето на продукта в дадения ценови диапазон е нееластично;
  - г) цената се намалява, а търсенето на продукта в дадения ценови диапазон е еластично;
  - д) верните отговори са а) и г).

4. В даден ценови диапазон търсенето на продукта е еластично, когато:

- а) търсеното количество на продукта се променя в по-голяма степен, отколкото неговата цена;
- б) коефициентът на ценова еластичност на търсенето е по-голям от единица;
- в) при намаление на цената на продукта общите приходи на фирмите нарастват;
- г) при увеличение на цената на продукта общите приходи на фирмите се намаляват;
- д) всичко посочени по-горе отговори са верни.

5. Краткосрочен е този период, през който:

- а) фирмите не са в състояние да променят количествата на нито един от ресурсите, които използват;
- б) фирмите са в състояние да променят количествата само на някои от ресурсите, които използват;
- в) фирмите са в състояние да променят количествата на всички ресурси, които използват;
- г) промяната в търсенето на продукта предизвиква изменение само в цената на продукта, но не и в неговото количество;
- д) отпада делението на постоянни и променливи ресурси и всички ресурси, използвани от фирмите, стават променливи.

6. Ако коефициентът на ценова еластичност на търсенето е 1,5, то при намаление на цената на продукта от 4 лв. на 3,6 лв., неговото търсено количество ще се увеличи със:

- а) 0,5 %.
- б) 1,5 %.
- в) 15 %.
- г) 25 %.
- д) Нито едно от посочените.

7. Когато коефициентът на доходната еластичност на търсенето е положителна величина, може да се твърди, че:

- а) двете стоки са заместващи се;
- б) двете стоки са допълващи се;
- в) двете стоки са независими;
- г) стоката е нормална;
- д) стоката е малоценна.

8. Ако в дадения ценови диапазон коефициентът на ценова еластичност на предлагането е 3,75 ( $E_S^P = 3,75$ ), а предлаганото количество на продукта се увеличава с 30 %, то неговата цена нараства със:

- а) 5 %.
- б) 8 %.
- в) 12 %.
- г) 20 %.
- д) 45 %.

9. Един килограм месо струва 6 лв. При тази цена всеки месец се купуват 2000 кг месо. Когато цената се увеличава от 6 лв. на 8 лв., продажбите на месо се намаляват от 2000 кг на 1800 кг. При тези условия може да се твърди, че търсенето на месо е:

- а) еластично;
- б) с нормална еластичност;
- в) нееластично;
- г) абсолютно еластично;
- д) абсолютно нееластично;

10. В даден ценови диапазон стоките А, В, С и D имат респективно следните коефициенти на ценова еластичност на търсенето: 1,35; 0,80; 1,25 и 0,35. Ако цената на тези стоки се намали, общите приходи на фирмите ще се увеличат за стоки:

- а) А и С.
- б) А и D.
- в) В и D.
- г) С и D.
- д) Нито едно от посочените.

11. Ако в даден ценови диапазон търсеното количество на разглежданата стока се променя в по-голяма степен, отколкото нейната цена, тогава може да се твърди, че:

- а) тя е нормална стока;
- б) тя е малощенна стока;
- в) нейното търсене в посочения ценови диапазон е нееластично;
- г) при увеличаването на цената на тази стока в този ценови диапазон общите приходи на фирмите ще се увеличат;
- д) при намаляването на цената на тази стока в този ценови диапазон общите приходи на фирмите ще се увеличат.

12. Ако при дадено изменение в цената на някаква стока общите приходи на фирмите не се променят, тогава може да се твърди, че:

- а) тя е малощенна стока;
- б) в посочения ценови диапазон коефициентът на ценова еластичност на търсенето е равен на нула.
- в) коефициентът на доходната еластичност на търсенето е равен на единица;
- г) в посочения ценови диапазон търсенето на тази стока е с нормална еластичност;
- д) нито едно от посочените.

13. Една фирма произвежда и продава две стоки - X и Y. Стока X има много заместители, а стока Y заема незначително място в бюджета на потребителите. Ако цените и на двете стоки се увеличат, най-вероятно това ще доведе до:

- а) нарастване на приходите от продажбите на стока X и намаляване на приходите от продажбите на стока Y;

- б) нарастване на приходите от продажбите на стока Y и намаляване на приходите от продажбите на стока X;
- в) нарастване на приходите от продажбите на стоки X и Y;
- г) намаляване на приходите от продажбите на стоки X и Y;
- д) еднакви приходи от продажбите на стока X и стока Y.

14. В кой от посочените по-долу случаи търсенето на продукта в даден ценови диапазон е еластично:

- а) коефициентът на ценова еластичност на търсенето е по-малък от единица;
- б) относителното изменение в цената на продукта е по-голямо от относителното изменение в неговото търсено количество;
- в) намалението в цената на продукта предизвиква намаление в общите приходи на фирмите;
- г) увеличението в цената на продукта предизвиква намаление в общите приходи на фирмите;
- д) нито едно от посочените.

15. Ако нарастването на цената на стока A с 25 % предизвиква увеличение в търсеното количество на стока B с 50 %, тогава може да се твърди, че двете стоки са:

- а) допълващи се, с коефициент на кръстосана ценова еластичност 0,5;
- б) заместващи се, с коефициент на кръстосана ценова еластичност 2;
- в) независими;
- г) малоценни;
- д) нормални.

16. Ако коефициентът на доходна еластичност на търсенето на една стока е 0,5, тогава може да се очаква, че:

- а) при 5 %-но увеличение на дохода на потребителя нейното търсено количество ще се увеличи с 1 %;
- б) при 1 %-но увеличение на дохода на потребителя нейното търсено количество ще се увеличи с 0,5 %;
- в) при 5 %-но увеличение на дохода на потребителя нейното търсено количество ще се увеличи с 25 %;
- г) при 1 %-но увеличение на дохода на потребителя нейното търсено количество ще се увеличи с 25 %;
- д) промяната в дохода няма да се отрази върху нейното търсено количество.

17. При свършено нееластично предлагане увеличението в търсенето на продукта предизвиква увеличение:

- а) само в равновесната цена, но не и в равновесното количество;
- б) само в равновесното количество, но не и в равновесната цена;
- в) в равновесната цена и в равновесното количество;
- г) В равновесното количество и намаление в равновесната цена.
- д) В равновесната цена и намаление в равновесното количество.

18. При съвършено еластично предлагане намалението в търсенето на продукта предизвика намаление:

- а) само в равновесната цена, но не и в равновесното количество;
- б) само в равновесното количество, но не и в равновесната цена;
- в) в равновесната цена и в равновесното количество;
- г) в равновесното количество и увеличение в равновесната цена;
- д) в равновесната цена и увеличение в равновесното количество.

19. Коефициентът на ценова еластичност на търсенето е равен на:

- а)  $\frac{\Delta Q}{\Delta P}$ .
- б)  $\frac{\Delta P}{\Delta Q}$ .
- в)  $\frac{\Delta P}{\Delta Q} \frac{Q}{P}$ .
- г)  $\frac{\Delta Q}{\Delta P} \frac{P}{Q}$ .
- д)  $\frac{\Delta Q}{Q} \frac{\Delta P}{P}$ .

20. Коефициентът на кръстосана ценова еластичност на търсенето е равен на:

- а)  $\frac{\Delta Q\%}{\Delta P\%}$ .
- б)  $\frac{\Delta P\%}{\Delta Q\%}$ .
- в)  $\frac{\Delta Q\%}{\Delta i\%}$ , където  $\% \Delta i$  е процентно изменение в дохода на потребителя.
- г)  $\frac{\Delta Q_X\%}{\Delta P_Y\%}$ , където  $X$  и  $Y$  са зависими стоки.
- д) Нито едно от посочените.

21. В даден ценови диапазон търсенето на продукта е абсолютно нееластично, когато:

- а)  $E_D^P = 0$ .
- б)  $E_D^P = 1$ .
- в)  $E_D^P > 1$ .
- г)  $E_D^P < 1$ .
- д)  $E_D^P = \infty$ .

22. Търсенето на разглежданата стока в даден ценови диапазон става по-еластично, когато се увеличава:

- а) броят на заместителите на разглежданата стока;
- б) значимостта на разглежданата стока от гледна точка на нейното място в бюджета на потребителя;
- в) продължителността на периода, който се разглежда;
- г) верни са отговори а), б) и в);
- д) нито едно от посочените.

23. Кое от посочените по-долу твърдения е *вярно*:

- а) Кривата на моментното предлагане на продукта е абсолютно еластична.
- б) При нормални стоки кривата на търсенето винаги е с отрицателен наклон.
- в) Колкото по-малко заместители има един продукт, толкова по-еластично е неговото търсене.
- г) Кривата на търсенето на нормалната стока, която е права линия, има постоянен наклон и променлива еластичност.
- д) Ако в дадения ценови диапазон търсенето на продукта е нееластично и цената на продукта се увеличава, тогава общите разходи на потребителите се намаляват.

24. Кое от посочените по-долу обобщения *не е вярно*:

- а) При заместващи стоки коефициентът на кръстосана ценова еластичност на търсенето винаги е положителна величина.
- б) При малоценни стоки коефициентът на доходна еластичност на търсенето винаги е отрицателна величина.
- в) Когато  $E_D^P = 1$ , промяната в цената на продукта не предизвиква изменения в общите приходи на фирмите.
- г) Колкото е по-дълъг разглежданият период, толкова е по-нееластично предлагането на продукта.
- д) Нито едно от посочените.

25. Ако в рамките на моментния период средният доход на потребителите се увеличи, а разглежданата стока е нормална, тогава пазарната цена на тази стока ..... а нейното количество.....:

- а) няма да се промени, ще се увеличи;
- б) ще се увеличи, няма да се промени;
- в) ще се увеличи, ще се увеличи;
- г) няма да се промени, няма да се промени;
- д) нито едно от посочените.

26. При увеличение на цената на продукта от 6 лв. на 10 лв. неговото предлагано количество е нараснало от 100 ед. на 220 ед. При тези условия може да се твърди, че в посочения ценови диапазон коефициентът на ценова еластичност на предлагането е ..... и предлагането е .....

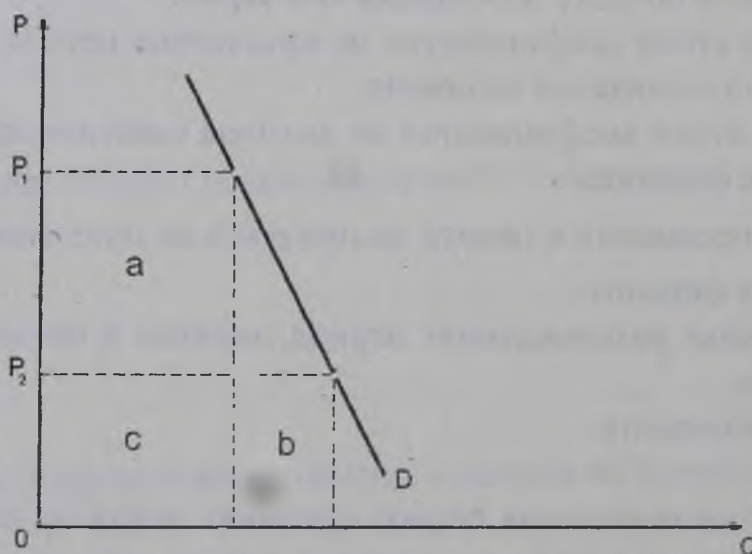
- а) повече от 1, еластично;

- б) равен на 1, с нормална еластичност;
- в) по-малко от 1, нееластично;
- г) равен на  $\infty$ , абсолютно еластично;
- д) равен на 0, абсолютно нееластично.

27. При ..... търсеното количество се увеличава в по-малка степен, отколкото дохода на потребителя и .....

- а) висока еластичност от дохода,  $1 < E_D' < \infty$ ;
- б) отрицателна доходна еластичност,  $E_D' < 0$ ;
- в) нулева доходна еластичност,  $E_D' = 0$ ;
- г) ниска доходна еластичност,  $0 < E_D' < 1$ ;
- д) единична доходна еластичност,  $E_D' = 1$ .

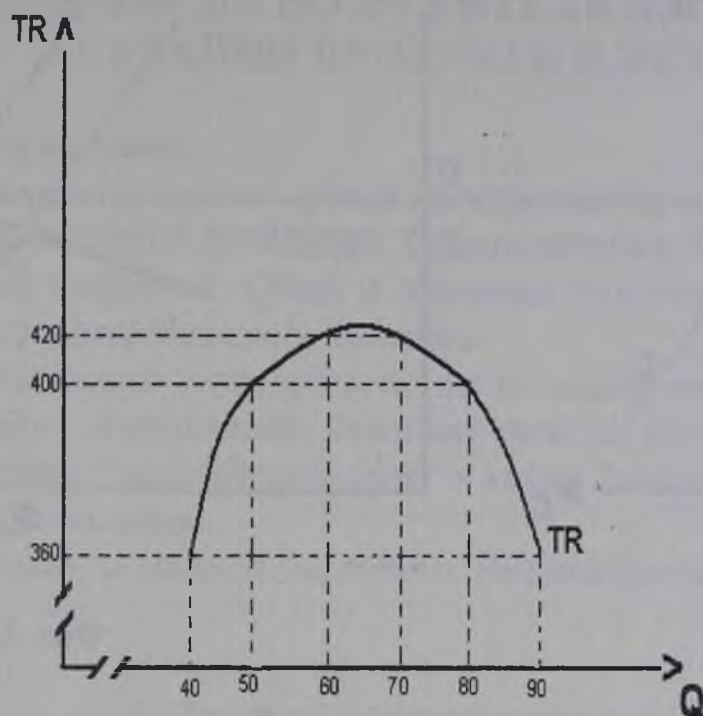
28. Долната фигура илюстрира пазарното търсене на дадена стока. Със символите "а," "b" и "с" са обозначени лицата на съответните правоъгълници. Като имате предвид тази фигура, посочете кое от изброените по-долу твърдения *не е вярно*:



Фиг. 3.1.

- а) При цена  $P_2$  общите приходи на фирмите от продажбите на разглежданата стока са равни на "b + c".
- б) При увеличаване на цената от  $P_2$  на  $P_1$  общите приходи на фирмите нарастват с една величина, равна на "a - b".
- в) В дадения ценови диапазон (от  $P_1$  до  $P_2$  търсенето на разглежданата стока е еластично.
- г) При намаляването на цената от  $P_1$  на  $P_2$  общите приходи на фирмите от продажбите на разглежданата стока се намаляват.
- д) Няма неверен отговор.

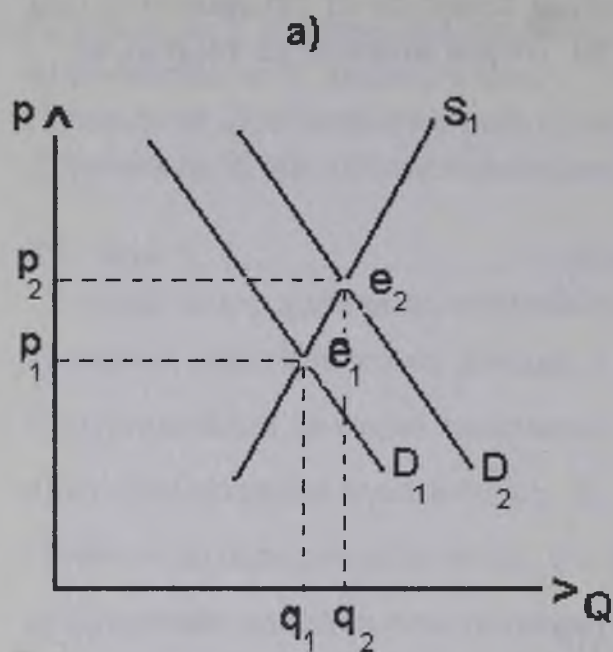
29. Ако на пазара има само една фирма, чиито общи приходи от продажбите при различните количества отразява долната фигура, тогава може да се твърди, че:



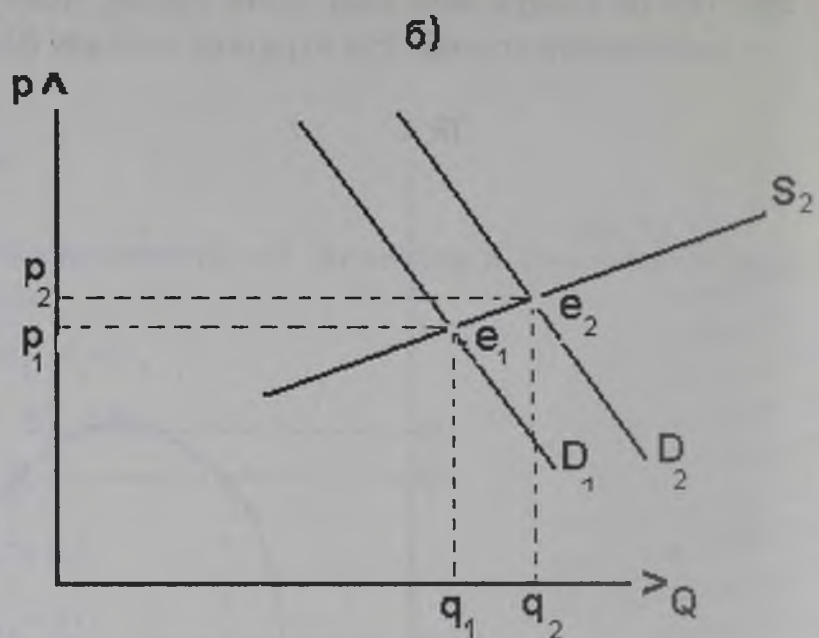
Фиг. 3.2.

- а) при цена между 8 лв. и 7 лв. търсенето на продукта на разглежданата фирма е еластично;
- б) в ценови диапазон между 6 лв. и 5 лв. търсенето на продукта на разглежданата фирма е нееластично;
- в) в ценови диапазон между 7 лв. и 6 лв. търсенето на продукта на разглежданата фирма е с нормална еластичност;
- г) когато цената на продукта се намалява от 5 лв. на 4 лв., общите приходи на разглежданата фирма се намаляват от 400 лв. на 360 лв.;
- д) всички посочени отговори са верни.

30. На двете фигури по-долу са представени промените в пазарното равновесие в два различни периода. Като се сравняват промените в равновесните параметри на пазара, може да се направи изводът, че:



Фиг. 3.3.а)



Фиг. 3.3.б)

- а) на фигура а) периодът е моментен, а на фигура б) периодът е краткосрочен;  
 б) на фигура а) периодът е краткосрочен, а на фигура б) периодът е моментен;  
 в) на фигура а) периодът е дългосрочен, а на фигура б) периодът е краткосрочен;  
 г) на фигура а) периодът е краткосрочен, а на фигура б) периодът е дългосрочен;  
 д) на фигура а) периодът е краен, а на фигура б) периодът е безкраен.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| В | Б | Д | Д | Б | В | Г | Б | В | А  | Д  | Г  | Б  | Г  | Б  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Б  | А  | Б  | Г  | Г  | А  | Г  | Г  | Г  | Б  | А  | Г  | В  | Д  | Г  |

## ТЕМА 4

### ПОВЕДЕНИЕ НА ПОТРЕБИТЕЛЯ НА ПАЗАРИТЕ НА КРАЙНИ ПРОДУКТИ И УСЛУГИ

#### *Съдържание на темата*

Теорията за потребителското търсене в микроикономиката. Мотивация и детерминанти на потребителското поведение. Предпочитания, блага и полезност. Кардинална и ординална полезност. Обща и пределна полезност. Закон за намаляваща пределна полезност. Потребителски излишък.

Криви на безразличието и пределна норма на заместване. Пазарна среда на потребителя и бюджетно ограничение. Оптимизиране на потреблението и равновесие на потребителя. Крива "цена-потребление" и крива "доход-потребление". Ефект на дохода и ефект на заместване.

Пределна полезност и закон за търсенето. Индивидуална и пазарна крива на търсенето.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Пределната полезност е:

- а) максималното равнище на полезност, която иска да получи потребителят;
- б) полезността, която потребителят получава от потреблението на допълнителна единица благо;
- в) максималната полезност, която може да се получи при потреблението на дадено количество благо;
- г) максималното равнище на полезност, което може да се достигне при изразходване на дадена сума пари;
- д) всички отговори са верни.

2. Кривите на безразличие **не притежават** следните свойства:

- а) Крива на безразличие, която лежи по-нагоре и по-надясно от друга крива, изразява по-малки предпочитания за потребителя на определен брой стоки.
- б) Кривите на безразличие имат отрицателен наклон.
- в) Кривите на безразличие никога не се пресичат.
- г) Кривите на безразличие никога не се допират.
- д) Общата полезност от двете стоки във всички комбинации по кривата на безразличие е постоянна.

3. Да предположим, че потребител разполага с доход от 8 лв., цената на стока А е 1 лв., а цената на стока Б е 0,50 лв. Коя от следващите комбинации за придобиване на стоките А и Б се намира на бюджетната линия:

- а) 8А и 1Б;
- б) 7А и 1Б;
- в) 6А и 6Б;

- г) 5А и 6Б;
- д) 4А и 4Б.

4. Коя от следващите стойности на общата полезност ( $TU$ ) илюстрира закона за намаляващата пределна полезност ( $MU$ ):

- а) 300, 400, 500, 600;
- б) 300, 550, 850, 1200;
- в) 300, 500, 1700, 9700;
- г) 300, 350, 370, 380;
- д) 300, 450, 550, 700.

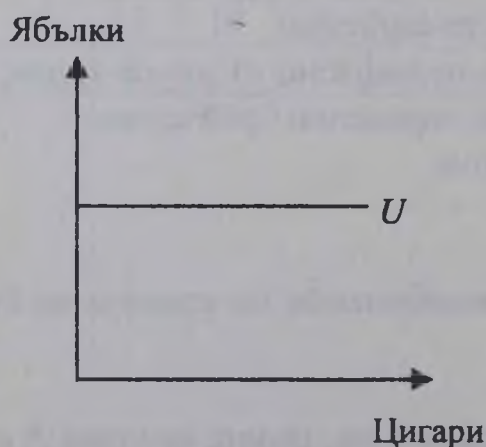
5. Кардиналният подход към понятието "полезност" за разлика от ординалния:

- а) не изисква сравнимост на полезността на различните блага;
- б) не изисква измерване на размера на полезността;
- в) не изисква независимост на полезността една от друга;
- г) предлага възможност за определяне на количествения размер на полезността;
- д) верни са б) и в).

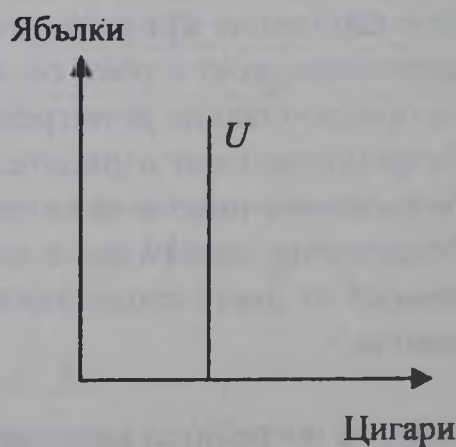
6. Ако за даден потребител две стоки перфектно се допълват една с друга при задоволяване на негова потребност, то:

- а) пределната норма на заместване е намаляваща;
- б) кривата на безразличие е  $L$ -образна (с вид на прав ъгъл);
- в) кривата на безразличие има вид на права линия с нулев наклон;
- г) кривата на безразличие е с положителен наклон;
- д) няма верен отговор.

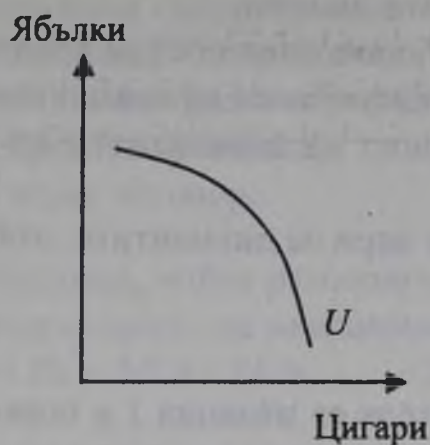
7. Иван обича ябълки и не пуши. Коя от посочените криви на безразличие ( $U$ ) на фигурите по-долу най-добре изразява неговите предпочитания:



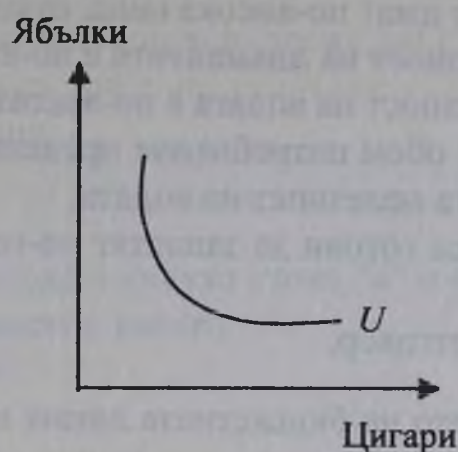
а)



б)



в)



г)

Фиг. 4.1.

д) Нито една от посочените.

8. Ефектът на дохода:

- а) се проявява с увеличаване на потреблението на низшите стоки при нарастване на реалните доходи;
- б) се проявява с увеличаване на потреблението на нормалните стоки при нарастване на реалните доходи;
- в) се проявява с увеличаване на потреблението на която и да е стока при нарастване на реалните доходи;
- г) се проявява с намаляване на потреблението на която и да е стока при нарастване на реалните доходи;
- д) няма верен отговор.

9. Ефектът на заместването:

- а) се проявява само с увеличаване на потреблението на луксозни стоки при спадане на цената на стоката спрямо цената на други стоки;
- б) се проявява само с увеличаване на потреблението на нисшите стоки при спадане на цената на стоката спрямо цената на други стоки;
- в) се проявява с намаляване на потреблението на която и да е стока при спадане на цената на стоката спрямо цената на други стоки;
- г) се проявява с нарастване на потреблението на която и да е стока, ако тази стока поевтинее спрямо други стоки;
- д) няма верен отговор.

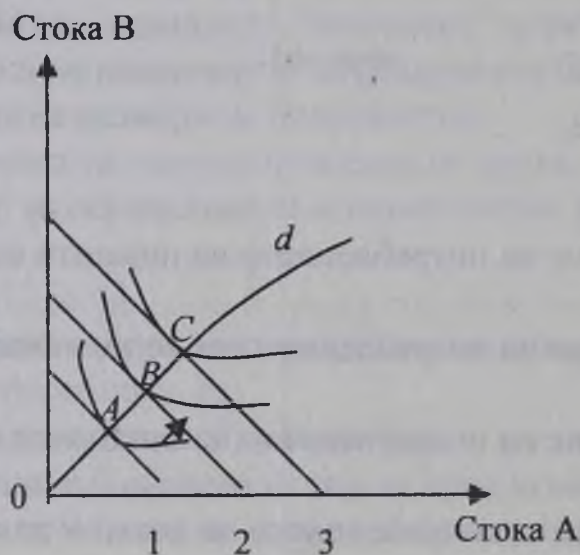
10. Кое от изброените не е вярно относно пределната норма на заменяемост на благата:

- а)  $MRS = MU_A / MU_B$ .
- б)  $MRS = \Delta y / \Delta x$ .
- в) С придвижване по кривата на безразличие отгоре надолу  $MRS$  намалява.
- г)  $MRS$  показва с колко се намалява количеството на едно благо при увеличаване на количеството на другото благо.
- д)  $MRS > MRTG$ .

11. Диамантите имат по-висока цена, отколкото водата, защото:

- а) общата полезност на диамантите е по-висока от общата полезност на водата;
- б) общата полезност на водата е по-висока от общата полезност на диамантите;
- в) при дадения обем потребление пределната полезност на диамантите е по-висока от пределната полезност на водата;
- г) купувачите са готови да заплатят по-голяма сума пари за диамантите, отколкото за водата;
- д) няма верен отговор.

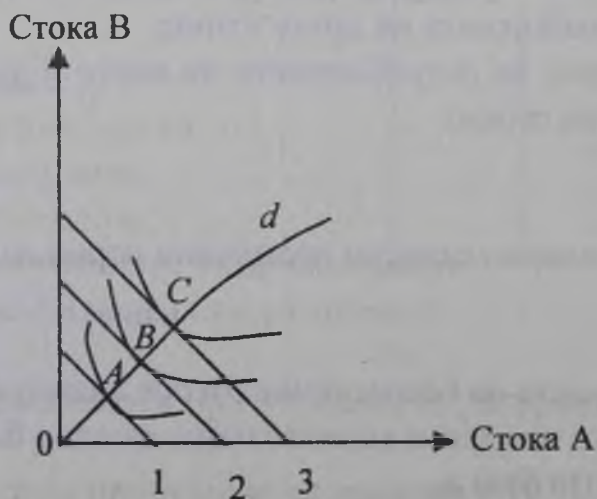
12. Изместването на бюджетната линия на потребителя от позиция 1 в позиция 2 е предизвикано от:



Фиг. 4.2.

- а) спадането на цената на стока А, цените на всички други стоки остават непроменени;
- б) спадането на цената на стока В, цените на всички други стоки остават непроменени;
- в) намаляването на паричния доход, цените на стоките остават непроменени;
- г) увеличаването на паричния доход, цените на стоките остават непроменени;
- д) доходът остава непроменен, цените на стока А и на стока В нарастват.

13. Кривата *Od* на долната фигура изразява:



Фиг. 4.3.

- а) линията цена - потребление;
- б) линията доход - потребление;
- в) кривата на пазарното търсене;
- г) само линията на цената;
- д) няма верен отговор.

14. Потребител, който разполага с даден доход и купува стока "а" и стока "б" с определени цени, ще максимизира полезността, когато:

- а)  $MU_a / P_a = MU_b / P_b = \dots = MU_n / P_n$ . ✓
- б)  $P_a = P_b = \dots = P_n$ .
- в)  $MU_a = MU_b = \dots = MU_n$ .
- г)  $TU_a = TU_b = \dots = TU_n$ .
- д) Верни са а) и в).

15. Когато цената на стоката спада, при равни други условия домакинството винаги ще предпочете да купи повече от нея, поради това, че преобладават:

- а) ефектът на дохода от промяната в цената;
- б) и двата - ефектът на дохода и ефектът на заместването;
- в) ефектът на заместването и понякога ефектът на дохода, в зависимост от вида на стоката;
- г) ефектът на заместването и никога ефектът на дохода;
- д) няма верен отговор.

16. Изменението в цената на една от стоките е причина графиката на бюджетното ограничение:

- а) да се премести нагоре и надясно;
- б) да се премести надолу и наляво;
- в) да се премести по оста за стоката, на която цената остава постоянна;
- г) да се премести по оста за стоката, цената на която е променена;
- д) да не се променя.

17. Когато общата полезност на стоката е максимална, пределната полезност на последната потребена единица от стоката е:

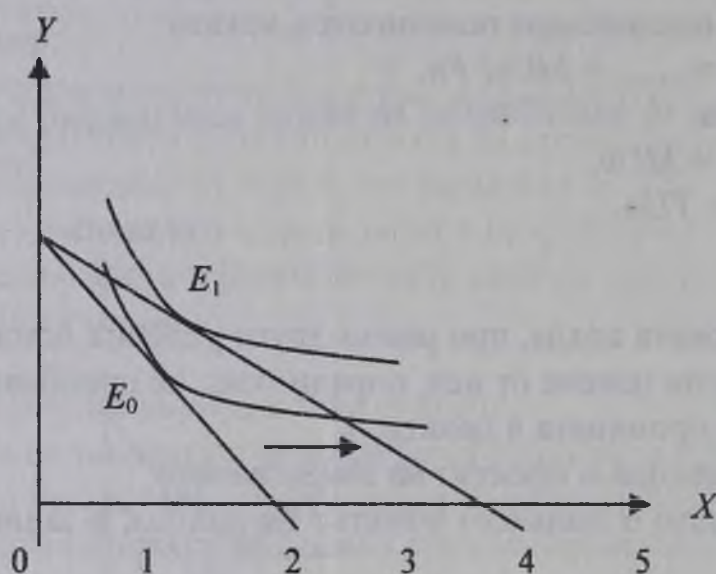
- а) също максимална;
- б) равна на 0;
- в) отрицателна;
- г) растяща;
- д) не може да се определи.

18. Нека потребител разполага с 10 лв. дневно, стока А струва 1 лв., а стока Б струва 0,50 лв. Тогава потребителската бюджетна линия ще има наклон (предполагаме, че стока А е по вертикалната ос):

- а) 10.
- б) 1 / 2.
- в) 1.

- г) -2.  
д) 10 / 1,50.

19. Нека първоначалната равновесна точка за потребителя е в т.  $E_0$ , а в следващ момент да е в т.  $E_1$ . Тази промяна, която е изобразена на фигурата по-долу, е предизвикана от:



Фиг. 4.4.

- а) спадане на цената на стоката  $X$ ;  
б) увеличаване на цената на стоката  $X$ ;  
в) увеличаване на цената на стоката  $Y$ ;  
г) спадане на цената на стоката  $Y$ ;  
д) нарастване на дохода.

20. Нека се запазят условията от 19 въпрос. Фигурата показва, че стоката  $Y$  е:

- а) низша;  
б) независима от стоката  $X$ ;  
в) нормална;  
г) луксозна;  
д) няма верен отговор.

21. Иван разполага с 20 лв. на ден, които може да похарчи за стока А или за стока В. Цените ( $P$ ) на стока А и на стока В, количествата потребени единици ( $Q$ ), общата полезност ( $TU$ ) и пределната полезност ( $MU$ ) са представени в следната таблица. За да максимизира ефекта от потреблението, той трябва:

Таблица 4.1

| Стока | $P$ | $Q$ | $TU$ | $MU$ |
|-------|-----|-----|------|------|
| А     | 0,7 | 20  | 500  | 30   |
| В     | 0,5 | 12  | 1000 | 20   |

- а) да купи по-малко от стока А и повече от стока В;
- б) да купи предишните количества от стока А и повече от стока В;
- в) да купи повече от стока А и по-малко от стока В;
- г) да купи повече от стока А и предишните количества от стока В;
- д) да не изменя структурата на покупки, тъй като той вече получава максимално удовлетворение.

22. Общата полезност ( $TU$ ) от потреблението на различни количества от стоката А и стоката В на г-ца Петрова е показана в таблицата по-долу. Цената на стоката А е равна на цената на стоката В, а доходът ѝ позволява да купи 6 единици от стока А. При това условие оптималната пазарна кошница на г-ца Петрова е:

Таблица 4.2

| Сток А |      | Сток В |      |
|--------|------|--------|------|
| $Q$    | $TU$ | $Q$    | $TU$ |
| 0      | 0    | 0      | 0    |
| 1      | 10   | 1      | 30   |
| 2      | 30   | 2      | 50   |
| 3      | 40   | 3      | 60   |
| 4      | 45   | 4      | 65   |
| 5      | 48   | 5      | 67   |
| 6      | 50   | 6      | 68   |

- а) 4 единици от стоката А и 2 единици от В;
- б) 3 единици от стоката А и 3 единици от В;
- в) 2 единици от стоката А и 4 единици от В;
- г) 5 единици от стоката А и 1 единица от В;
- д) няма верен отговор.

23. Нека е запазено условието от 22 въпрос за потреблението на различните количества от стоките А и В и общата полезност ( $TU$ ) за г-ца Петрова. Ако цената на стоката А е 5 лв., то пределната полезност ( $MU$ ) на последния похарчен лев за стоката А е 4 ( $MU = 4$ ) при комбинация:

- а) 1 единица от стоката А и 1 единица от В;
- б) 2 единици от стоката А и 2 единици от В;
- в) 3 единици от стоката А и 3 единици от В;
- г) 0 единици от стоката А и 5 единици от стоката В;
- д) 5 единици от стоката А и 0 единици от стоката В.

24. Производител предоставя стока А безплатно на потребителите. При това положение може да се твърди, че:

- а) пределната полезност на стоката А е положителна за последната потребена единица;

- б) пределната полезност на стоката А е отрицателна за последната потребена единица;
- в) пределната полезност на стоката А е нула за последната потребена единица;
- г) производителя не трябва да плаща за стоката;
- д) няма верен отговор.

25. Потребителският излишък може да бъде представен графично като:

- а) площта под кривата на пределната полезност;
- б) площта под кривата на търсенето, която се намира под линията на пазарната цена;
- в) цялата площ под кривата на търсенето;
- г) площта под кривата на търсенето, която се намира над линията на пазарната цена;
- д) верни са а) и б).

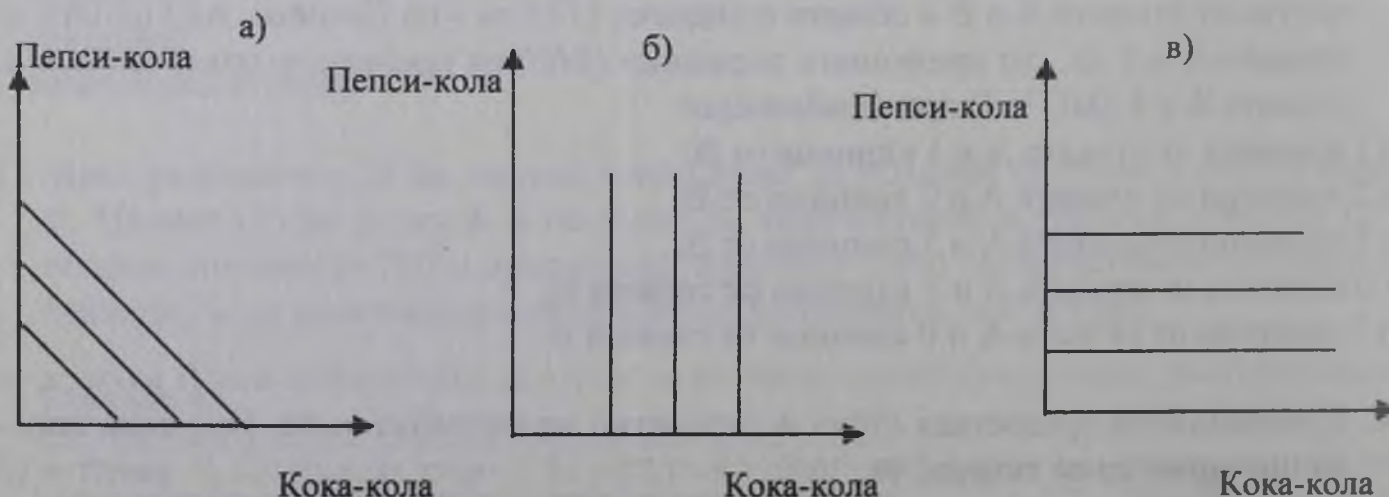
26. Ана е на Коледен базар. Тя има 250 лв., които може да похарчи за подаръци за своите близки. Кой са условията, за да бъде нейният избор рационален:

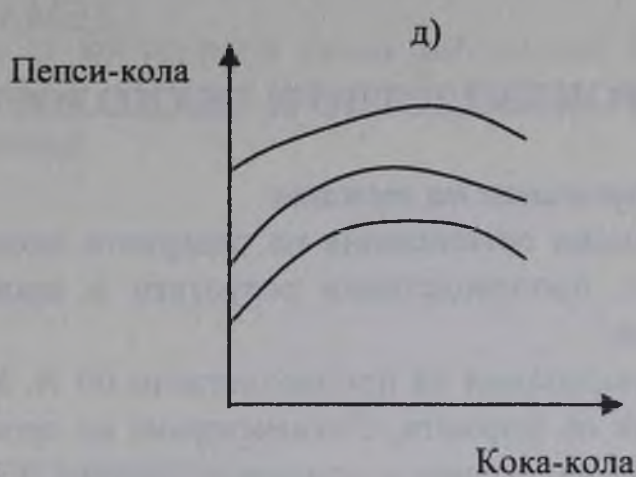
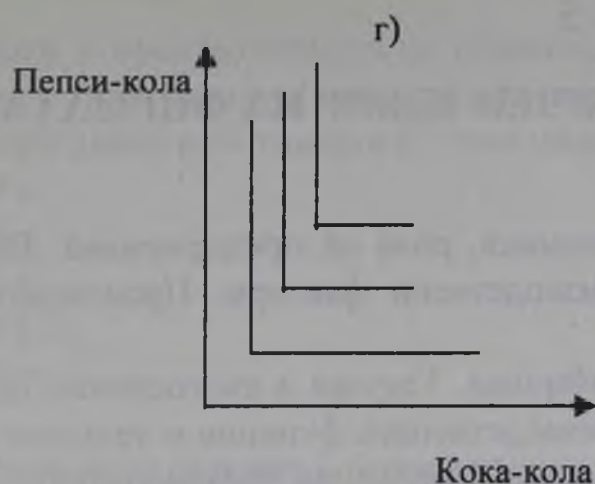
- а) възможните подаръци трябва да имат полезност за нейните близки;
- б) цените на тези подаръци трябва да бъдат ниски;
- в) общият разход за подаръците трябва да отговаря на сумата на разполагаемия доход;
- г) вярно е посоченото в а) и в);
- д) вярно е всичко, посочено по-горе.

27. Стока, чиято крива на търсенето има положителен наклон, е:

- а) низша стока;
- б) нормална стока;
- в) няма ефект на заместването;
- г) няма ефект на дохода;
- д) няма верен отговор.

28. Коя от посочените фигури илюстрира кривите на безразличие на потребител, който има предпочитания за потребление на 2 стоки: Кока-кола и Пепси-кола:





29. Кое от посочените твърдения *не е вярно*:

- а) Всяка точка от кривата на безразличие означава различна комбинация от две стоки.
- б) Всяка точка от бюджетната линия означава различна комбинация от две стоки.
- в) Всички точки от кривите на безразличие разкриват еднакво равнище на удовлетвореност на потребителя.
- г) Всички точки от бюджетната линия разкрива еднакво равнище на дохода.
- д) Всички точки от кривата на безразличие разкриват еднакво равнище на дохода.

30. За да се окаже в състояние на равновесие, потребителят трябва да:

- а) не купува нискокачествени стоки;
- б) е сигурен, че цените на всички придобивани стоки са пропорционални на общата им полезност;
- в) уравни пределните полезности на последните единици придобити стоки;
- г) е уверен, че цената на всяка стока е равна на пределната полезност на парите;
- д) разпредели дохода по такъв начин, че последният лев, който е похарчен за покупката на дадена стока да донесе такъв прираст на полезността, колкото и левът, похарчен за покупката на друга стока.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Б | А | Г | Г | Г | Б | А | Б | Г | Д  | В  | Г  | Б  | А  | В  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Г  | Б  | Б  | А  | В  | В  | Б  | Б  | В  | Г  | Г  | А  | А  | Д  | Д  |

## ТЕМА 5

### ПРОИЗВОДСТВО И ТЕХНОЛОГИЧЕН ИЗБОР НА ФИРМАТА

#### Съдържание на темата

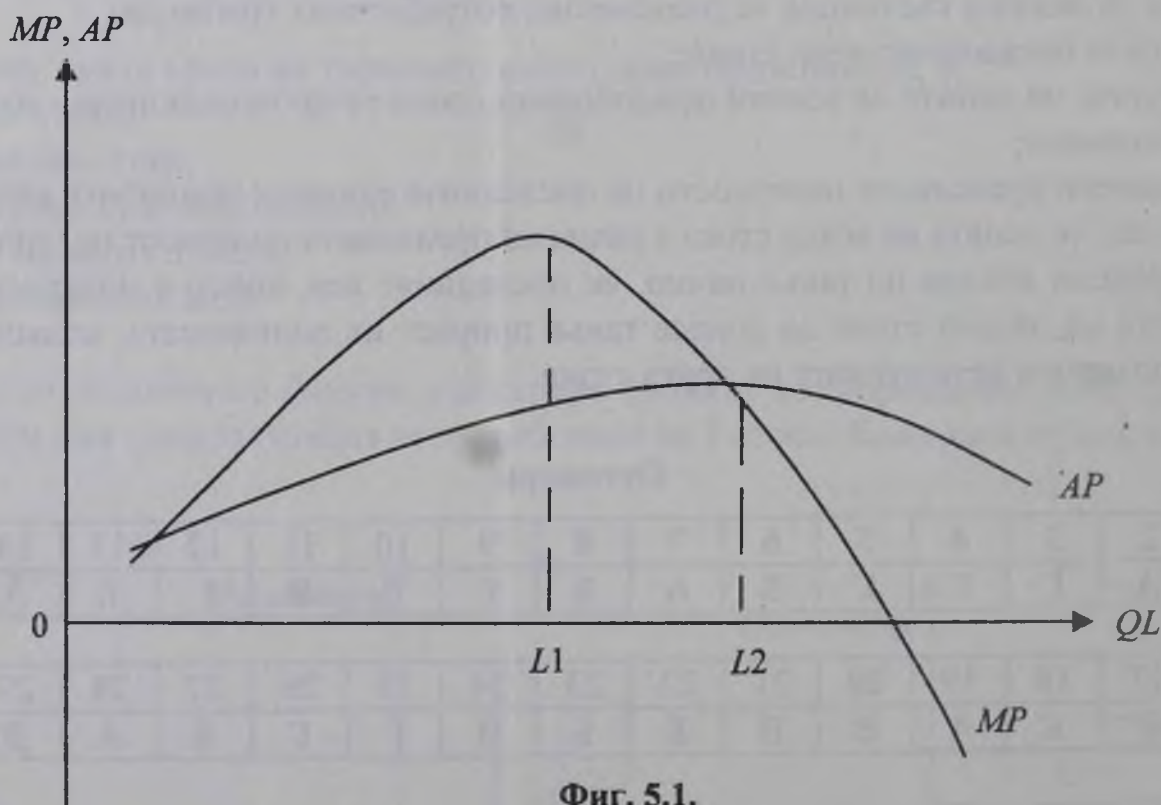
Фирмена организация на пазарната икономика, роля на предприемача. Производство, производствени резултати и производствени фактори. Производствена функция.

Периодизация на производството по А. Маршал. Текущи и дългосрочни цели и решения на фирмата. Оптимизиране на производствената функция и технологичен избор. Общ, среден и пределен продукт. Средна и пределна производителност на производствените фактори.

Изоквантни линии и пределна норма на техническо заместване. Разходно ограничение и изокости. Равновесие на производителя. Избор на оптимална технология.

#### Тестови въпроси и задачи

1. На фигурата е изразена зависимостта между пределния и средния продукт на труда. Законът за намаляване на физическия обем на пределния продукт се проявява:



Фиг. 5.1.

- а) за броя заети в диапазона от  $0-L1$ ;
- б) за броя заети в диапазона от  $0-L1$  и над  $L2$ ;
- в) за броя заети в диапазона от  $L1$  до  $L2$ ;
- г) започва с броя заети над  $L1$ ;
- д) започва с броя заети над  $L2$ .

2. Нека в производството на пшеница са ангажирани двама работници. Колко е пределният продукт, ако средния продукт при един работник е 20 тона пшеница, а при двама работници е 25 тона пшеница:

а) 20 т.

б) 25 т.

в) 30 т.

г) 40 т. ✓

д) 50 т.

3. Какво не се включва в понятието основен капитал:

а) стругове, машини, оборудване;

б) готова продукция; ✓

в) сгради, съоръжения;

г) земя;

д) производствена инфраструктура.

4. Когато цената на фактора на производство нараства, в краткосрочен период фирмата трябва да:

а) използва по-голямо количество от този фактор;

б) използва по-малко количество от този фактор;

в) използва същото количество, както и преди;

г) да замести този фактор с друг;

д) няма верен отговор.

5. За да повиши производителността на труда в предприятието, за предприемача е целесъобразно да:

а) задълбочи специализацията и разделението на труда;

б) осъществи инвестиции в човешки капитал;

в) осъществи инвестиции в производствен капитал;

г) да намали факторните разходи;

д) всички отговори са верни.

6. Оптималната комбинация от ресурси се намира в точка, която е:

а) пресечна на изоквантата и изокостата;

б) допирателна на изоквантата и изокостата;

в) допирателна на две съседни изокванти;

г) пресечна на изоквантата с координатните оси;

д) произволно избрана от изоквантата.

7. Разполагате с данни за броя заети и общото количество продукция на едно предприятие. Намерете пределният продукт на петата единица труд:

| Единица труд | 1  | 2  | 3   | 4   | 5   | 6   | 7   | 8   |
|--------------|----|----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|
| Общ продукт  | 30 | 70 | 120 | 160 | 190 | 210 | 216 | 216 |

- а) 5.
- б) 20.
- в) 30.✓
- г) 35.
- д) 190.

8. Зависимостта между пределния и средния продукт на труда в първоначалния етап на производство разкрива, че когато пределният продукт ....., средният продукт нараства .....

- а) расте, с по-малка интензивност;
- б) намалява, с по-голяма интензивност;
- в) расте, с по-голяма интензивност;
- г) намалява, с по-малка интензивност;
- д) остава непроменен, интензивно.

9. Изоквантата е линия, която изразява:

- а) множество комбинации от цени на ресурсите;
- б) множество от всички комбинации на ресурси, които осигуряват еднакво равнище на производство и могат да бъдат придобити от предприятието при определена сума разходи;
- в) множество от всички комбинации на ресурси, които могат да бъдат използвани за производството на различни количества от продукта;
- г) множество от всички комбинации на ресурси, които могат да бъдат използвани в производството на два или повече продукта;
- д) няма верен отговор.

10. Кое от твърденията, засягащи краткосрочния период на производство, *не е вярно*:

- а) По-голямата част от факторите за производство са ограничени.
- б) Извършените разходи за производствени мощности не могат да се променят.
- в) Технологичното равнище на производството е променливо.
- г) Цените на производствените фактори на произвежданите продукти са постоянни.
- д) Възможностите за алтернативни решения са малки.

11. В дългосрочен период:

- а) някои от ресурсите са фиксирани;
- б) всички ресурси са фиксирани;
- в) всички ресурси са променливи;✓
- г) преобладава винаги постоянната възвръщаемост;
- д) преобладава винаги намаляваща възвръщаемост.

12. Намаляващата възвръщаемост при условие че ресурсите се увеличават с 10 % означава, че:

- а) количеството произведена продукция ще намалее с 10 %;
- б) количеството произведена продукция ще се увеличи с 10 %;

- в) количеството произведена продукция ще се увеличи с по-малко от 10 %;
- г) количеството произведена продукция ще се увеличи с повече от 10 %;
- д) няма верен отговор.

13. Изборът на фирма за използване на определена комбинация от ресурси за дадено производство зависи от:

- а) цената на ресурсите;
- б) производителността на ресурсите;
- в) производствената функция;
- г) верни са а) и б);
- д) всичко посочено е вярно.

14. В дългосрочен период кое от следните условия индикира минимизиране на разходите на производителя, използващ два производствени фактора - труд ( $L$ ) и капитал ( $K$ ):

- а)  $P_k (MP_k) = P_L (MP_L)$ .
- б)  $P_L (MP_k) = - P_k (MP_L)$ .
- в)  $MP_k / P_k = MP_L / P_L$ .
- г)  $MP_k / P_L = MP_L / P_k$ .
- д) Няма верен отговор.

15. Заместването на един от производствените ресурси с друг произтича при:

- а) движение по изоквантата;
- б) движение по изоклиналата;
- в) само в случаите на намаляваща производителност;
- г) движение по изокостата;
- д) няма верен отговор.

16. Производител ще се намира в състояние на равновесие, ако:

- а) количеството произведена обща продукция е максимална;
- б) пределният продукт е максимален;
- в) средният продукт се изравнява с пределния продукт;
- г) претеглените пределни производителности на факторите на производство се изравняват;
- д) няма верен отговор.

17. Всичко от посоченото по-долу може да бъде използвано за обяснение на икономията от мащаба с изключение на:

- а) специализацията на труда;
- б) увеличаването на управленската бюрокрация;
- в) по-рационалното използване на капиталовото оборудване;
- г) намаляването на разходите на фирмата при голям обем производство;
- д) увеличаването на производителността на труда.

18. Линията, която показва комбинацията от променливи ресурси, използвани за производството на дадено количество продукция, е:

- а) кривата на безразличие;
- б) изокостата;
- в) изоквантата;
- г) кривата на производствените възможности;
- д) няма верен отговор.

19. Функцията на производството изразява зависимостта:

- а) на обема на предлагането от технологията на производството;
- б) на обема на предлагането от търсенето на дадена стока;
- в) на обема на предлагането от определящите го фактори;
- г) на обема на предлагането от равновесната цена на дадена стока;
- д) всички отговори са верни.

20. Моментният времеви период е този, в който:

- а) всички фактори на производството се разглеждат като променливи;
- б) всички фактори на производството се разглеждат като постоянни;
- в) част от факторите са постоянни, част са променливи;
- г) търсенето на фактори на производство е особено високо;
- д) няма верен отговор.

21. Ако фирма увеличи разходите си за ресурси с 20 %, а обемът на производството нарасне с 25 %, то в този случай:

- а) се наблюдава отрицателен ефект от мащаба на производството;
- б) се наблюдава положителен ефект от мащаба на производството;
- в) действа законът за намаляващата възвръщаемост на ресурсите;
- г) кривата на дългосрочните общи разходи се премества нагоре;
- д) фирмата получава максимална печалба.

22. Всичко от изброеното може да бъде посочено като дългосрочно решение на фирмата с изключение на:

- а) построяването на нов завод.
- б) закупуването на ново капиталово оборудване;
- в) съкращаването на нови 85 работници;
- г) придобиване на ново предприятие;
- д) насочване към нови инвестиционни стратегии.

23. Рискът за предприемача в дадено производство е:

- а) вероятността да претърпи загуби или да получи по-ниски доходи в сравнение с прогнозните;
- б) движещият стимул за ефективно използване на капитала;
- в) непредсказуемостта на поведението на партньорите;
- г) недостатъчната информираност;
- д) всички отговори са верни.

24. Нека имаме производствена функция, описана от данните в таблицата, където  $TP$  е общото количество произведена продукция,  $L$  е количеството използван труд, а  $K$  е количеството използван капитал:

Таблица 5.1

Общ продукт -  $TP$

| $L$ | При $K = 2$ | При $K = 3$ | При $K = 4$ |
|-----|-------------|-------------|-------------|
| 0   | 0           | 0           | 0           |
| 1   | 10          | 16          | 20          |
| 2   | 19          | 29          | 38          |
| 3   | 27          | 41          | 54          |
| 4   | 34          | 52          | 68          |
| 5   | 40          | 62          | 80          |
| 6   | 45          | 71          | 90          |

Ако се използват 3 единици капитал, средният продукт за четвъртия нает работник ще е:

- а) 13.
- б) 11.
- в) 10.
- г) 18.
- д) 16.

25. Нека е описано едно производство чрез функцията, зададена в 24 въпрос. С 5 единици труд пределният продукт за 3 единици капитал е:

- а) 13.
- б) 10.
- в) 9.
- г) 22.
- д) 28.

26. Като използваме данните от таблицата на 24 въпрос ще установим, че производството се характеризира със:

- а) намаляваща възвръщаемост;
- б) постоянна възвръщаемост;
- в) нарастваща възвръщаемост;
- г) тенденция към по-голямо използване на труд;
- д) тенденция към по-голямо използване на капитал;

27. Ако една фирма удвои количеството произведена продукция чрез използването на двойно повече ресурси, то:

- а) тя оперира на втората си фаза на кривата на нейния общ продукт;
- б) възвръщаемостта на производството е нарастваща;

- в) възвръщаемостта на производството е постоянна;
- г) възвръщаемостта на производството е намаляваща;
- д) няма верен отговор.

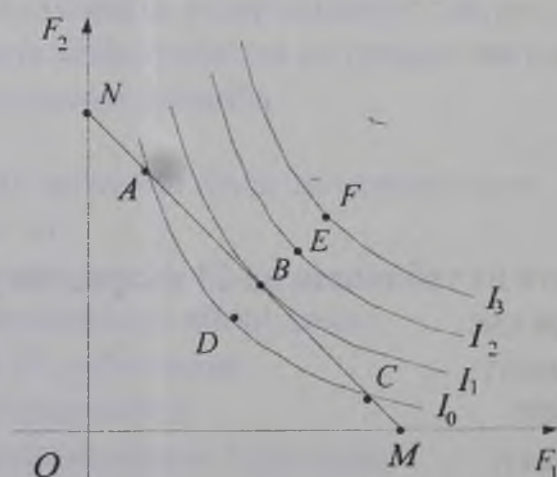
28. Нека в едно предприятие се използват 2 фиксирани фактора - труд ( $L$ ) и капитал ( $K$ ), и се произвеждат 2 стоки - CD-устройства и телевизори. За да се произведе максимално количество от CD-устройствата и телевизорите, трябва да е изпълнено равенството:

- а)  $MP_L = MP_K$ ;
- б)  $MRTS_{KL}$  за CD-устройствата =  $MRTS_{KL}$  за телевизорите;
- в) общото количество произведени CD-устройства = общото количество произведени телевизори;
- г) цената на CD-устройствата = цената на телевизорите;
- д) всички отговори са верни.

29. Ако коефициентът на възвръщаемост от мащаба  $R_S > 1$ :

- а) обемът на произвеждания продукт се изменя относително по-бързо в сравнение с измененията в разходите на производствените фактори;
- б) разходите на ресурси нарастват с по-бавен темп, отколкото е темпът на нарастване на произведения продукт;
- в) общите приходи нарастват с по-висок темп от нарастването на общите разходи;
- г) производителът използва много повече фактор  $R_S$ , отколкото останалите фактори;
- д) вярно е посоченото в а) и б).

30. Кое от посочените по-долу не е вярно за производител, който е избрал точка  $B$  от фигурата по-долу:



Фиг. 5.2.

- а) в точка  $B$  той избира технологично и икономически ефективната комбинация от ресурси;
- б) в точка  $A$  със същия разход за ресурси той ще произведе по-малко количество продукция;
- в) за достигането на точка  $E$  са необходими по-високи разходи за ресурсите;

- г) в точка С се постига технологична ефективност, но с по-нисък разход за ресурси;  
 д) последователното преминаване от точка D към точки В, Е и F свидетелства за постигането на постоянна възвръщаемост от мащаба на производството;

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Г | В | Б | Б | Д | Б | В | А | Б | В  | В  | В  | Г  | В  | А  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Г  | Б  | В  | В  | Б  | Б  | В  | Д  | А  | Б  | А  | В  | Б  | Д  | Г  |

## ТЕМА 6

### РАЗХОДИ И ПРИХОДИ НА ФИРМАТА

#### Съдържание на темата

Видове разходи на фирмата в краткосрочен период: фиксирани и променливи разходи, общи и средни разходи, пределни разходи. Изменения и зависимости между производствените разходи. Разходи на фирмата в дългосрочен период. Възвръщаемост от мащаба на производството.

Приходи на фирмата. Общ, среден и пределен приход. Печалба на фирмата - нормална и икономическа печалба. Условия за максимизиране на печалбата в краткосрочен и дългосрочен период.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Пример за фиксирани разходи на фирмата са:

- а) разходите за променливи ресурси;
- б) разход на труд;
- в) данъците върху недвижимото имущество;
- г) посочените в а), б) и в);
- д) никое от посочените.

2. За фирма са характерни три различни размера на производството. Краткосрочните криви на  $AC$  за всеки от тези три размера са описани чрез данните в следната таблица. Дългосрочните  $AC$  за производството на двадесетата единица продукция са:

| Размер А |      | Размер В |      | Размер С |      |
|----------|------|----------|------|----------|------|
| $Q$      | $AC$ | $Q$      | $AC$ | $Q$      | $AC$ |
| 1        | 20   | 20       | 30   | 50       | 20   |
| 5        | 18   | 40       | 20   | 200      | 5    |
| 10       | 15   | 60       | 10   | 400      | 3    |
| 20       | 20   | 80       | 20   | 600      | 8    |
| 25       | 40   | 100      | 50   | 800      | 20   |

- а) 15 лв.
- б) 20 лв.
- в) 25 лв.
- г) 30 лв.
- д) няма верен отговор.

3. Нека да разгледаме случай, в който фирма закрива производството си в краткосрочен период и не извършва никаква дейност. Може да бъде направен извод, че:

- а) фирмата ще има положителни  $VC$  и  $FC$ ;
- б)  $FC$  са равни на нула, а  $VC$  са положителни;

- в)  $VC$  са равни на нула, но  $FC$  могат да са положителни.
- г)  $MC$  на фирмата ще са положителни.
- д) Няма верен отговор.

4. Средните постоянни разходи  $AFC$ :

- а) намаляват при всякакви обеми на производство;
- б) са съвкупните постоянни разходи, разделени на обема на производството;
- в) могат да клонят към нула, но никога не я достигат;
- г) са разликата между  $AC$  и  $AVC$ ;
- д) всички отговори са верни.

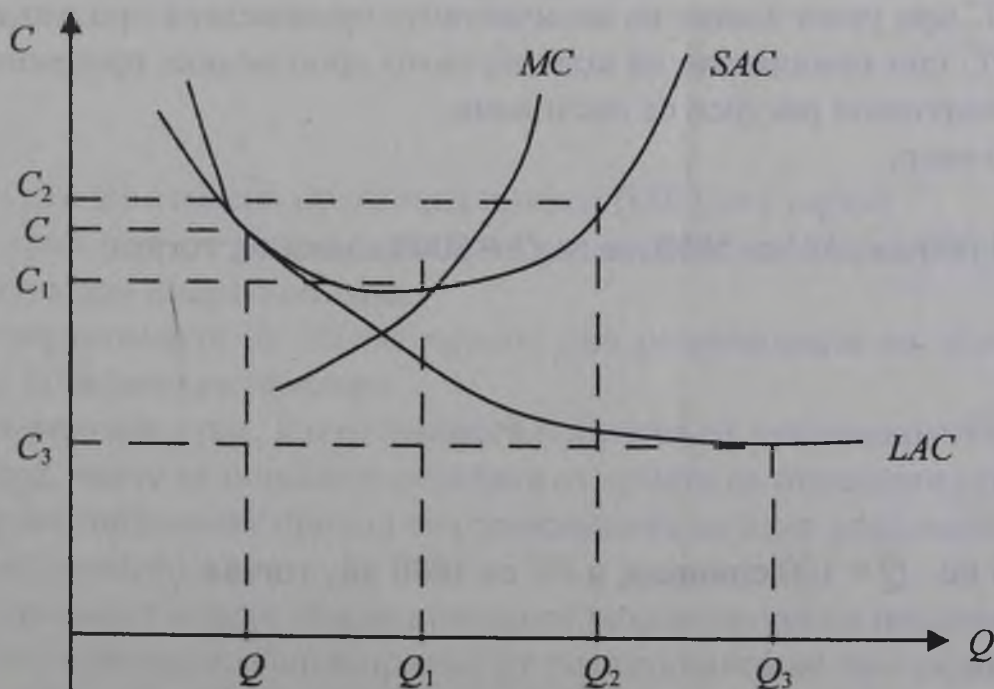
5. Ако фирмена производствена функция разкрива нарастваща възвръщаемост от мащаба, тогава (при условие че цените на входните ресурси са постоянни):

- а) дългосрочните  $AC$  ще нарастват с разширяването на фирмата;
- б) дългосрочните  $AC$  ще намаляват с разширяването на фирмата;
- в) дългосрочните  $AC$  ще останат непроменени, когато фирмата се разраства;
- г) дългосрочните  $FC$  ще намаляват с фирменото разрастване;
- д) няма верен отговор.

6. Ако  $MC$  са равни на  $AC$  в краткосрочен времеви период:

- а)  $AC$  са в своя минимум;
- б)  $AC$  са нарастващи;
- в)  $AVC$  са в своя минимум;
- г) верни са б) и в);
- д) няма верен отговор.

7. Разходите на една фирма са изобразени на долната фигура (размерът на фирмата е представен чрез краткосрочната крива на средните разходи). Използвайки тази информация, посочете верният отговор:



Фиг. 6.1.

- а) за  $Q_2$ , разходите  $C_2$  са минималните постижими разходи в дългосрочен период;
- б) количество  $Q_2$  може да се произвежда при по-ниски разходи за единица, ако фирмата е с по-големи размери в сравнение с показаните чрез  $SAC$ ;
- в) за всички точки от кривата  $LAC$ ,  $SAC = MC$ ;
- г) кривата на  $LAC$  евентуално ще нараства поради смяна в технологията;
- д) няма верен отговор.

8. При същите условия от предишният въпрос, кое от посочените по-долу е *вярно*:

- а) фирмата е на оптималното си равнище на производство  $Q_2$ ;
- б) равнището на производство на фирмата при  $Q$  не е оптимално;
- в) цените на факторите трябва да са по-ниски при  $Q_1$ , отколкото при  $Q$ ;
- г) количеството произведена продукция  $Q_1$  показва най-ефективния път към изпълнение на плана на фирмата;
- д) при  $Q_3$  и  $C_3$  се максимизира печалбата на фирмата.

9. Като се вземе предвид равенството:  $MP_K / MP_L = P_K / P_L$ , и ако:  $MP_K / MP_L = 6$  и  $P_K / P_L = 4$ , тогава фирмата вероятно ще използва:

- а) сравнително повече капитал и по-малко труд;
- б) сравнително повече труд и по-малко капитал;
- в) повече капитал и повече труд;
- г) по-малко капитал и по-малко труд;
- д) няма верен отговор.

10. Дългосрочните  $MC$  характеризират:

- а) прираста на разходите при увеличаване на количеството произведени единици, при условие че всички производствени ресурси са променливи;
- б) прираста на  $AVC$  при увеличаване на количеството произведени единици, при условие че всички производствени ресурси са постоянни;
- в) прираста на  $FC$  при увеличаване на количеството произведена продукция;
- г) прираста на  $VC$  при намаляване на количеството произведена продукция, когато всички производствени ресурси са постоянни;
- д) няма верен отговор.

11. Ако  $TC$  са 10 000 лв.,  $VC$  са 5000 лв. за  $Q = 5000$  единици, тогава:

- а)  $AC$  са 1 лв.
- б)  $AVC$  са 2 лв.
- в)  $AFC$  са 1 лв.
- г)  $MC$  са 3 лв.
- д)  $FC$  са 5 лв.

12. Ако  $AC$  са 20 лв.,  $Q = 100$  единици, а  $FC$  са 1000 лв., тогава:

- а)  $TC$  са 3000 лв.
- б)  $AVC$  са 2000 лв.
- в)  $AFC$  са 20 лв.

- г)  $AVC$  са 10 лв.
- д) верни са а) и б).

13. Печалбата се пресмята:

- а) чрез изваждането на всички разходи от сумата на общия приход;
- б) чрез умножението на количеството продадени стоки за цена на единица стока;
- в) чрез сумирането на всички доходи, получени от различни източници;
- г) чрез сумирането на всички приходи минус планираните данъци;
- д) всички отговори са верни.

14. Пределните приходи на фирмата са:

- а) увеличаването на общите приходи на фирмата в резултат от продажбата на една допълнителна единица продукция;
- б) печалбата на фирмата, която не е разпределена сред акционерите на фирмата във вид на дивиденди;
- в) изменението на средните приходи на фирмата в резултат от производството на една допълнителна единица продукция;
- г) прирастът на печалбата на фирмата за определен времеви период;
- д) общите приходи минус общите разходи.

15. В таблицата по-долу е дадена информация за фирма, която произвежда в условия на свършена конкуренция. Цената -  $P$  на стоката е 10 лв. Колко е печалбата при  $Q = 3$  бр.

| $Q$ - бр.  | 1 | 2  | 3  | 4  | 5  |
|------------|---|----|----|----|----|
| $TC$ - лв. | 5 | 15 | 23 | 30 | 38 |

- а) 5 лв.
- б) 7 лв.
- в) 8 лв.
- г) 10 лв.
- д) 15 лв.

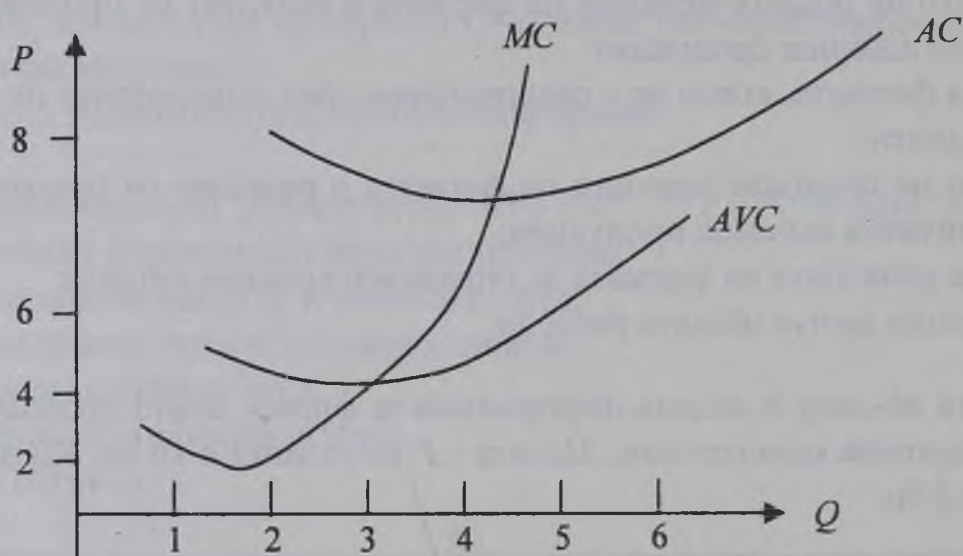
16. Кое твърдение относно пределния приход ( $MR$ ) не е вярно:

- а) Това е приходът от реализацията на последната единица продукция от дадено количество при постоянни цени.
- б) Това е нарастването на общия приход при реализацията на една допълнителна единица от дадено количество.
- в) Това е паричната сума, която фирмата получава от реализацията на една единица продукция, чиято величина се определя от цената на отделната стока.
- г) Това е допълнителният приход от реализацията на една допълнителна единица от дадено количество.
- д) Това е разликата между общия приход от реализацията на последната единица от дадено количество и общия приход от реализацията на предпоследната единица от дадено количество.

17. Нормалната печалба е:

- а) част от приходите на фирмата;
- б) част от фирмените алтернативни разходи;
- в) равна винаги на нула;
- г) създадена, когато цената е по-малка от средните разходи;
- д) верни са а) и г).

18. Кривите на разходите на фирма, която работи в условия на свършена конкуренция, са изобразени на долната фигура. При количество произведена продукция от 5 единици и цена от 8 лв. фирмата:

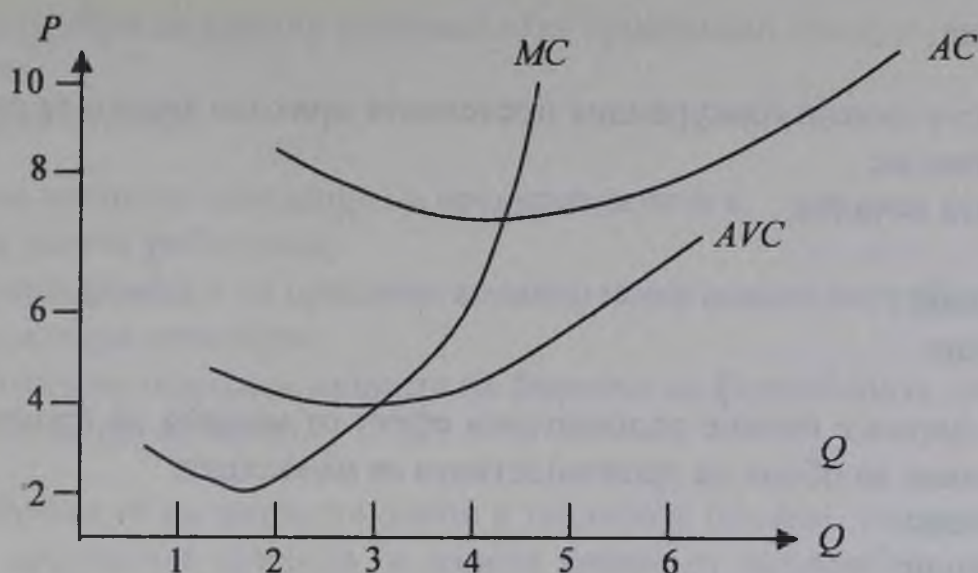


Фиг. 6.2.

- а) прави позитивна икономическа печалба;
- б) прави нулева икономическа печалба;
- в) търпи загуби;
- г) оперира в своята краткосрочна равновесна позиция;
- д) оперира в своята дългосрочна равновесна позиция.

19. Кривите на разходите на фирма, която работи в условия на свършена конкуренция, са изобразени на долната фигура. При количество произведена продукция от 3 единици и цена от 8 лв., пределните приходи са:

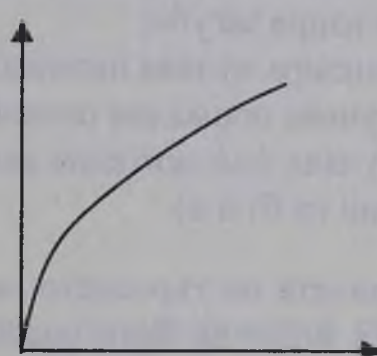
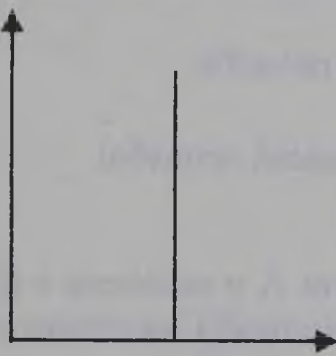
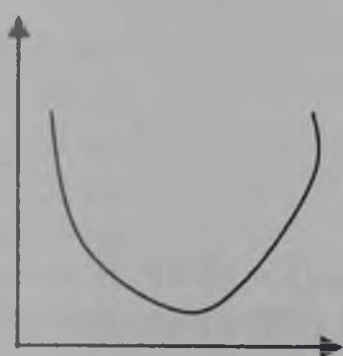
- а) намаляващи.
- б) равни на 0 лв.
- в) равни на 6 лв.
- г) равни на 8 лв.
- д) равни на 10 лв.



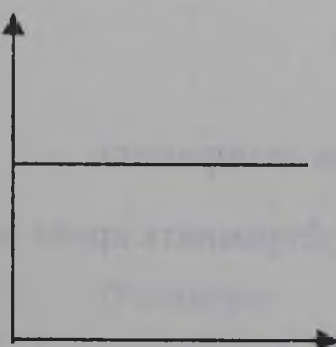
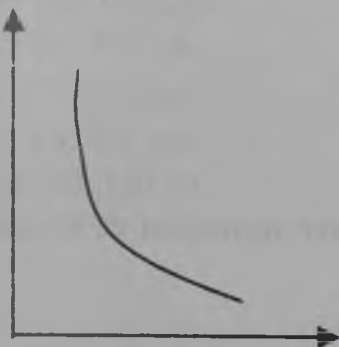
Фиг. 6.3.

20. Коя от посочените фигури изобразява кривата на общия приход на фирмата в условия на свършена конкуренция:

- а) С "U-образна" форма    б) Вертикална линия    в) С положителен наклон



- г) С отрицателен наклон    д) Хоризонтална линия



Фиг. 6.4.

21. При равни други условия чистата икономическа печалба ще се увеличи, когато се.....общите приходи и се .....общите разходи.

- а) увеличат, намалят;  
б) намалят, увеличат;  
в) намалят, намалят;  
г) запазят, увеличат;

д) намалят, запазят.

22. В модела на съвършена конкуренция пределните приходи винаги са равни на:

- а) пределните разходи;
- б) допълнителната печалба;
- в) цената;
- г) средните разходи;
- д) общите приходи.

23. Ако за една фирма е налице положителен ефект от мащаба на производството, то с увеличаване на обема на производството се намаляват:

- а) средните разходи;
- б) средните приходи;
- в) общите разходи;
- г) средната печалба;
- д) верни са а) и б).

24. Една фирма е успяла с получените приходи да възстанови всички алтернативни разходи за производството на определен обем продукция. Тази фирма:

- а) реализира загуби;
- б) реализира нулева икономическа печалба;
- в) получава нормална печалба;
- г) получава положителна икономическа печалба;
- д) верни са б) и в).

25. Кривата на търсенето на стоката А е зададена с функцията  $Q = 10 - 4P$ . В какъв вид може да бъде зададена функцията на общите приходи ( $TR$ ) от продажбата на стоката А:

- а)  $TR = 10 - 4P$ .
- б)  $TR = 10P - 4P^2$ .
- в)  $TR = 25 - 20P + 4P^2$ .
- г)  $TR = 20 - P$ .

д) от зададените данни не може да се определи.

26. При съвършена конкуренция фирмената крива на пределните приходи се отъждествява със:

- а) кривата на пазарното търсене;
- б) кривата на пределните разходи;
- в) кривата на средните приходи;
- г) кривата на общите приходи;
- д) няма верен отговор.

27. Ако  $P > MC$  за фирма в условия на съвършена конкуренция:

- а) пределният приход е положителен;
- б) пределният приход е отрицателен;
- в) пределният приход е равен на нула;

- г) фирмата трябва да намали количеството произведен продукт за да максимизира печалбата;
- д) няма верен отговор.

28. Основен мотив на поведение на предприемачите е:

- а) да наема повече работници;
- б) да редуцира цената и да привлича колкото може повече потребители;
- в) да максимизира печалбата;
- г) да максимизира цената на акциите на фирмата на финансовите пазари;
- д) всички отговори са верни.

29. Основавайки се на дадените данни в таблицата по-долу, определете на колко са равни пределните приходи за дадена фирма от продажбата на единадесетата единица продукция:

| $Q$ (бр.) | $FC$ (лв.) | $AVC$ (лв.) | $P$ (лв.) |
|-----------|------------|-------------|-----------|
| 10        | 66         | 4           | 15        |
| 11        | 66         | 4,5         | 15        |

- а) 5 лв.
- б) 10 лв.
- в) 15 лв.
- г) 20 лв.
- д) 25 лв.

30. Ако една фирма има общи приходи ( $TR$ ) от 100 000 лв., променливите й разходи ( $VC$ ) са 90 000 лв., а фиксираните ( $FC$ ) й разходи са 20 000 лв., нейната чиста икономическа печалба ( $Prf$ ) е:

- а) 100 000 лв.
- б) 80 000 лв.
- в) 70 000 лв.
- г) 10 000 лв.
- д) -10 000 лв.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| В | Б | В | Д | Б | А | Б | Г | А | А  | В  | Г  | А  | А  | Б  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| В  | Б  | А  | Г  | В  | А  | В  | А  | Д  | Б  | В  | А  | В  | В  | Д  |

## ТЕМА 7

### ПОВЕДЕНИЕ И ПРЕДЛАГАНЕ НА ФИРМАТА СЪВЪРШЕН КОНКУРЕНТ

#### *Съдържание на темата*

Фирма и пазарна структура. Конкурентно поведение на фирмите и видове пазарни структури.

Характеристика на съвършената конкуренция. Поведение и предлагане на фирмата съвършен конкурент. Поведение на фирмата съвършен конкурент в краткосрочен период. Краткосрочно равновесие на фирмата и крива на краткосрочното предлагане на фирмата. Предлагане в отрасъла и пазарна крива на предлагането.

Равновесие на фирмата и отрасъла в дългосрочен период. Отраслово и фирмено предлагане при постоянни, нарастващи и намаляващи средни разходи. Съвършена конкуренция и ефективност.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Кое от следните твърдения *не отговаря* на условията за съвършена конкуренция?
  - а) Фирмата се намира в равновесие, когато пределният ѝ доход е равен на пределните ѝ разходи.
  - б) Кривата на пределните разходи пресича кривата на средните разходи в точка, съответстваща на минимума на АС.
  - в) Кривата на търсенето на фирмата има отрицателен наклон.
  - г) Кривите на средните и на пределните разходи имат U-образна форма.
  - д) Кривата на търсене на продукта на фирмата е хоризонтална линия.
2. Понятието "съвършена конкуренция" означава, че:
  - а) значителен брой фирми, опериращи в отрасъла, произвеждат еднородни продукти;
  - б) има множество купувачи, купувачи продуктите по текущата им цена;
  - в) всички продавачи и купувачи разполагат с пълна пазарна информация;
  - г) входът и изходът на отрасъла са напълно свободни;
  - д) всички предишни отговори са верни.
3. Типична фирма в съвършено конкурентен отрасъл:
  - а) разглежда пазарната цена на продукта като зададена;
  - б) може частично, но не напълно, да контролира навлизането на нови фирми в отрасъла;
  - в) може да увеличи продажбите на продукцията си, само ако намали цената ѝ;
  - г) продава продукт, който е уникален в сравнение с продуктите на другите фирми;
  - д) може да продава продукта си на различни цени на отделните купувачи.
4. Ако пределните разходи превишават средните разходи при обем на производството, максимизиращ печалбата, то фирмата:

- а) получава икономическа печалба;
- б) избира обем на производството, съответстващ на точка, намираща се вдясно от минимума на кривата на средните разходи;
- в) няма да прекрати производството;
- г) всички предишни отговори са верни;
- д) всички предишни отговори са неверни.

5. В краткосрочен период крива на предлагането на конкурентната фирма е:

- а) кривата на пределните разходи;
- б) линията на цената на стоката;
- в) низходящата част от кривата на средните разходи;
- г) възходящата част от кривата на средните разходи;
- д) част от кривата на пределните разходи, разположена над кривата на средните променливи разходи.

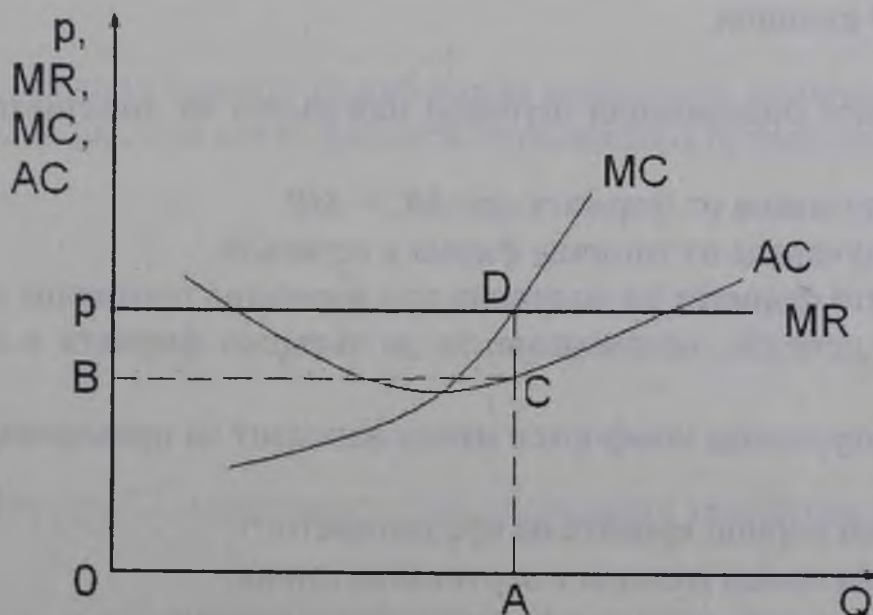
6. Кривата на търсенето на продукцията на конкурентна фирма:

- а) има отрицателен наклон;
- б) е хоризонтална линия при даденото равнище на цената;
- в) е вертикална линия при дадения обем на предлагане;
- г) има наклон  $1/n$ , където  $n$  е броят на фирмите в отрасъла;
- д) има положителен наклон.

7. Растежът на икономическата печалба на конкурентен пазар *не води* до:

- а) разширяване на производството в действащите фирми;
- б) навлизане на нови фирми в отрасъла;
- в) повишаване на пазарната цена на продукта;
- г) повишаване на цените на използваните ресурси;
- д) възникване на сили, които постепенно ще сведат до нула тази печалба.

8. Разгледайте фигура 7.1. На нея е показана конкурентна фирма, която:



Фиг. 7.1.

- а) получава нормална печалба;
- б) трябва да прекрати производството;
- в) покрива загубите си;
- г) получава икономическа печалба;
- д) получава нулева печалба.

9. Ако цената на продукта е по-ниска от средните производствени разходи, фирмата трябва:

- а) да прекрати производството;
- б) да продължи да произвежда количество продукти, при което  $P = MC$ , ако  $P > AVC$ ;
- в) да избере нова технология;
- г) да съкрати допълнителните разходи;
- д) да продължи да произвежда, ако цената покрива постоянните разходи.

10. Икономическата печалба:

- а) не може да съществува на конкурентен пазар в дългосрочен период;
- б) е еквивалентна на нормалната счетоводна печалба;
- в) се появява винаги, когато общите разходи надвишават общия приход на фирмата;
- г) съществува винаги, когато пределният доход превишава пределните разходи;
- д) всички предишни отговори са неверни.

11. В отрасъла функционират 1000 фирми. Пределните разходи на всяка фирма при производство на 5 единици дневно са 2 лв., при 6 единици са 3 лв., а при 7 единици са 5 лв. Ако пазарната цена на един продукт е 3 лв., дневното производство в отрасъла ще бъде:

- а) не повече от 5000 единици;
- б) 5000 единици;
- в) 6000 единици;
- г) 7000 единици;
- д) повече от 7000 единици.

12. Кое от следните определения отговаря най-пълно на понятието "нормална печалба"?

- а) Печалбата, получавана от фирмата при  $MC = MR$ .
- б) Печалбата, получавана от типична фирма в отрасъла.
- в) Печалбата, която фирмата би получила при нормално протичане на дейността ѝ.
- г) Минималната печалба, необходима, за да задържи фирмата в сферата на дейността ѝ.
- д) Печалбата, осигуряваща комфортен начин на живот на предприемача.

13. В краткосрочен период кривата на предлагането:

- а) в отрасъл с нарастващи разходи е вертикална линия;
- б) в отрасъл с постоянни разходи има отрицателен наклон;
- в) в отрасъл с намаляващи разходи е хоризонтална линия;

- г) в отрасъл с постоянни разходи е вертикална линия;
- д) всички предишни отговори са неверни.

14. Съвършено конкурентна фирма произвежда 15 тона продукция при пазарна цена 200 лв./тон. Ако разходите на фирмата са:  $TC = 3300$  лв.,  $FC = 150$  лв.,  $MC = 200$  лв. фирмата би трябвало:

- а) да намали производството, за да намали средните разходи;
- б) да продължи в краткосрочен период да произвежда 15 тона, за да минимизира загубите;
- в) да спре да произвежда, за да минимизира загубите;
- г) да повиши цената;
- д) да намали цената.

15. Разгледайте таблицата с данни за дейността на фирма, която предлага продукцията си на съвършено конкурентен пазар. За кое количество на продукцията си фирмата получава нормална печалба?

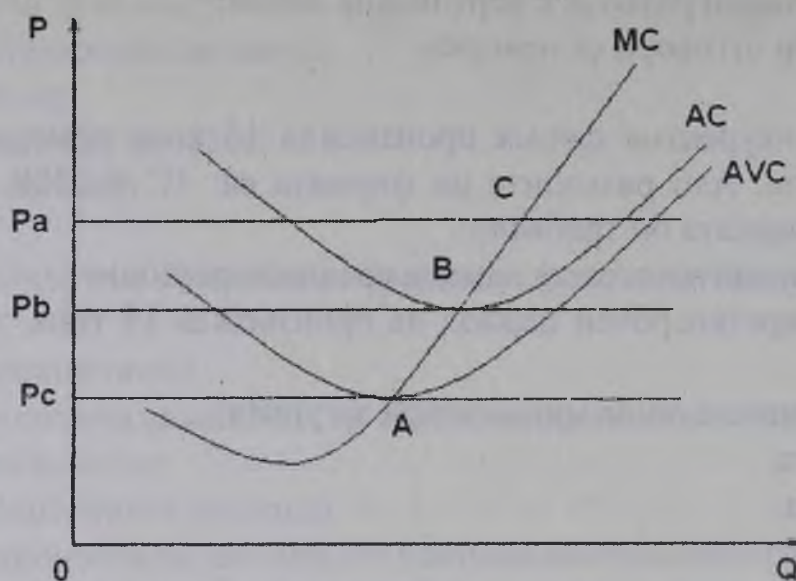
| $Q$ | $P$ | $AC$ |
|-----|-----|------|
| 5   | 6   | 9    |
| 10  | 6   | 7    |
| 15  | 6   | 6    |
| 20  | 6   | 5    |
| 25  | 6   | 4    |

- а) за  $Q = 5$ ;
- б) за  $Q = 10$ ;
- в) за  $Q = 15$ ;
- г) за  $Q = 20$ ;
- д) за  $Q = 25$ .

16. Като се имат предвид данните от таблицата определете количеството на произведената продукция, при което фирмата максимизира печалбата си:

- а) при  $Q = 5$ ;
- б) при  $Q = 10$ ;
- в) при  $Q = 15$ ;
- г) при  $Q = 20$ ;
- д) при  $Q = 25$ .

17. Разгледайте фигура 7.2 и определете кое от следните твърдения е вярно:



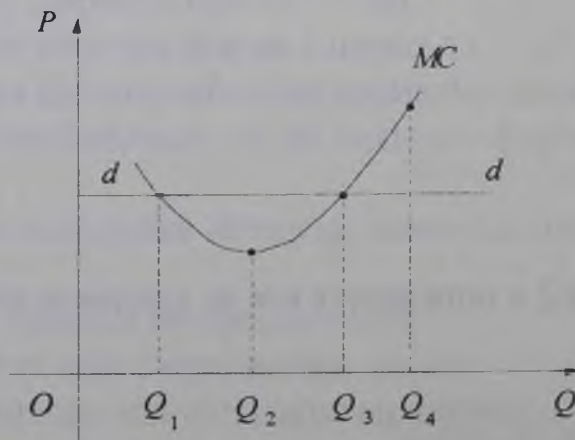
Фиг. 7.2.

- а) При цена  $0P_b$  фирмата получава нормална печалба.
- б) Точка А може да бъде наречена "Точка на бягството".
- в) При цена  $0P_a$  фирмата получава положителна икономическа печалба.
- г) Частта от кривата  $MC$  над точка А съвпада с кривата на краткосрочното предлагане на фирмата.
- д) Всички предишни твърдения са верни.

18. Ако при свършена конкуренция общият приход ( $TR$ ) на фирмата не покрива общите променливи разходи ( $VC$ ), тя ще трябва:

- а) да намали производството;
- б) да увеличи цената;
- в) да прекрати производството;
- г) да намали цената;
- д) да не предприема нищо.

19. На фигура 7.3. са показани три възможни избора за производство на различни количества от продукта на фирмата. Кой от тях отговаря на изискванията на пределното правило?



Фиг. 7.3.

- а)  $Q_1$ .
- б)  $Q_2$ .
- в)  $Q_3$ .
- г)  $Q_4$ .
- д)  $Q_2$  и  $Q_3$  едновременно.

20. Кое от следните е вярно, ако за производството на определено количество продукция фирмата достига минимално равнище на средните разходи?

- а)  $AVC = FC$ .
- б)  $MC = AC$ .
- в)  $MC = AVC$ .
- г)  $AC = AFC$ .
- д)  $P = AVC$ .

21. Съвършено конкурентна фирма, която максимизира печалбата си в краткосрочен период, би увеличавала производството си, докато:

- а)  $MR \geq MC$ .
- б)  $MC = AVC$ .
- в)  $TR = TC$ .
- г) има пазарно търсене за продукта ѝ;
- д) пазарът поддържа една и съща цена.

22. Съвършено конкурентна фирма е в равновесие, при което пределните ѝ разходи превишават средните ѝ разходи. Оттук може да се направи извод, че:

- а) фирмата ще напусне отрасъла;
- б) фирмата реализира загуба;
- в) фирмата реализира нормална печалба;
- г) фирмата реализира икономическа печалба;
- д) нито едно от посочените по-горе.

23. Ако съвършено конкурентна фирма реализира само нормална печалба:

- а) тя банкрутира;
- б) приходите ѝ позволяват да възстанови алтернативните си разходи;
- в) средните ѝ разходи са изравнени с пазарната цена;
- г) тя минимизира загубите;
- д) вярно е посоченото в б) и в).

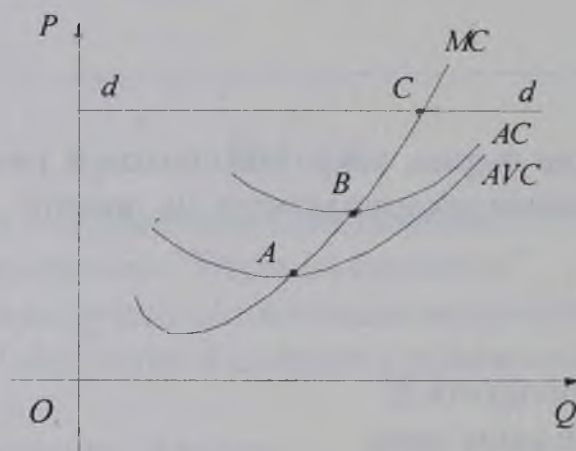
24. Ако в даден конкурентен отрасъл започнат да навлизат много нови фирми, това би означавало, че:

- а) кривата на предлагане на продукта в отрасъла ще се премести надясно;
- б) кривата на търсене на продукта на отделната фирма ще се премести надолу;
- в) кривата на пределните приходи на отделната фирма ще се премести надолу;
- г) вярно е посоченото в а), б) и в);
- д) се нарушават условията за съвършена конкуренция.

25. Когато пазарната цена започне да спада, фирмата съвършен конкурент трябва да прекрати производството, когато:

- а) цената се изравни с минимума на средните променливи разходи;
- б) цената покрие минимума на средните общи разходи;
- в) цената се изравни с минимума на пределните разходи;
- г) пределният приход се изравни с цената;
- д) средният приход се изравни с цената.

26. Кое от следните твърдения *не е вярно* за ситуацията, представена на фигура 7.4 по-долу:



Фиг. 7.4.

- а) Точка *C* определя оптимално количество продукт на фирмата, при което тя реализира икономическа печалба.
- б) Точка *B* определя оптимално количество продукт на фирмата, при което тя реализира нормална печалба.
- в) Точка *A* определя оптималното количество продукт на фирмата, при което тя максимизира печалбата си.
- г) Точки *A*, *B* и *C* лежат върху кривата на краткосрочно предлагане на продукта на фирмата.
- д) Не е вярно посоченото в б) и в).

27. Кое от посочените по-долу е вярно за съвършено конкурентната фирма:

- а) тя винаги реализира печалба в краткосрочен период;
- б) тя може да има икономическа печалба или загуба в краткосрочен период;
- в) тя винаги има икономическа печалба в дългосрочен период;
- г) тя винаги има нормална печалба в дългосрочен период;
- д) вярно е посоченото в б) и г).

28. Кое от посочените по-долу е условие фирма съвършен конкурент да минимизира загубите си:

- а) да произвежда такова количество продукция, за което  $TR > TC > VC$ ;
- б) да произвежда такова количество продукция, за което  $TC > TR > VC$ ;

- в) да преустанови производството;
- г) да продава по по-висока цена от конкурентите;
- д) да продава по по-ниска цена от конкурентите.

29. Когато фирма свършен конкурент и отрасълът са в дългосрочно равновесие:

- а)  $P = MR = LMC$ ;
- б)  $P = SAC = LAC$ ;
- в)  $P = \min LAC$ ;
- г) всички посочени по-горе отговори са верни;
- д) нито един от посочените по-горе отговори не е верен.

30. Дългосрочно пределно условие за конкурентната фирма е да постигне такъв оптимален обем на производството, при който:

- а) печалбата може да се увеличи чрез увеличаване на производството с една допълнителна единица.
- б) цената и  $LMC$  са равни;
- в) дългосрочните  $AFC$  са равни на цената;
- г) общите постоянни разходи са минимални;
- д) няма верен отговор.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| В | Д | А | Г | Д | Б | В | Г | Б | А  | В  | Г  | Д  | В  | В  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Д  | Д  | В  | В  | Б  | А  | Г  | Д  | Г  | А  | Д  | Д  | Б  | Г  | Б  |

## ТЕМА 8

### МОНОПОЛНИ ПАЗАРИ

#### *Съдържание на темата*

Понятие за монопол. Естествен, икономически и законов монопол.

Пазарно търсене при чист монопол. Пределен приход и еластичност на търсенето. Равновесие на монопол, максимизиращ печалбата си.

Ценова дискриминация. Стратегии на монополно поведение.

Чист монопол и свършена конкуренция - сравнителен анализ. Икономическа и социална цена на монопола. Регулиране на монопола.

#### Тестови въпроси и задачи

1. За разлика от конкурентната фирма монополистът:
  - а) може да определя произволна цена за своя продукт;
  - б) максимизира печалбата при равенство между пределния доход и пределните разходи;
  - в) може да произвежда всякакво количество продукция и да я продава на избрана от него цена;
  - г) при дадена крива на пазарното търсене може да избере комбинация между цената и обема на производството, която му дава максимална печалба;
  - д) попада на свършено еластична крива на търсене.
2. Да допуснем, че монополистът може да продаде 10 единици от стоката при цена 100 лв. за единица. За да продаде 11 единици той трябва да намали цената до 99,50 лв. Пределният доход при увеличаване на продажбите от 10 на 11 единици е равен на:
  - а) 100;
  - б) 99,50;
  - в) 94,50;
  - г) 94,00;
  - д) 1099,50.
3. Ценова дискриминация е:
  - а) продажба по различни цени на една и съща продукция на различни купувачи;
  - б) различия в заплащането на труда според националността или пола;
  - в) експлоатация на потребителите чрез непосилно високи цени на обикновените стоки;
  - г) повишаване на цените на луксозните стоки;
  - д) всички посочени отговори са неверни.
4. За разлика от конкурентната фирма монополът се стреми:
  - а) да произвежда по-малък обем продукция, а да налага по-висока цена;

- б) да максимизира печалбата;
  - в) да налага цена, съответстваща на нееластичния участък от кривата на търсене;
  - г) да избира такъв обем на производството, при който  $MR = P$ ;
  - д) да произвежда повече продукция като повишава цената.
5. Обемът продукция, произвеждан от монопола, се нарича "неефективен", защото:
- а) монополът може да увеличава дохода си чрез известно понижаване на цената;
  - б) монополът си присвоява целия излишък на потребителя;
  - в)  $P > AC$ ;
  - г) средните разходи се понижават;
  - д)  $P > MR = MC$ , затова  $MSB > MSC$  при  $MR = MC$ .
6. Целият излишък на потребителя се присвоява от фирма, която:
- а) монополизира пазара;
  - б) осъществява свършена ценова дискриминация;
  - в) максимизира разликата между пределния доход и пределните разходи;
  - г) сегментира пазара;
  - д) максимизира печалбата.
7. Монополист-производител на електроапаратура, продава такъв обем продукция, при който:  $MR = 180$  лв.;  $MC = 100$  лв.;  $AC = 200$  лв. За да получи максимална печалба, фирмата трябва:
- а) да повиши цената и да увеличи обема на производството;
  - б) да повиши цената и да намали обема на производството;
  - в) да повиши цената и да запази същия обем на производството;
  - г) да понижи цената и да увеличи обема на производството;
  - д) да понижи цената и да намали обема на производството.
8. Функцията на общите разходи на монопола е  $TC = 100 + 3Q$ , където  $Q$  е количеството на произведените за един месец продукти. Функцията на търсенето на продукцията на монопола е  $P = 200 - Q$ , където  $P$  е цената на единица продукт в левове. Ако монополът пуска на пазара 20 единици от продукта месечно, общият му доход е равен на:
- а) 4000 лв.
  - б) 3600 лв.
  - в) 400 лв.
  - г) 180 лв.
  - д) 160 лв.
9. В предишната задача пределният доход от продажбата на 20-тата единица от продукта е равен на:
- а) 3600 лв.
  - б) 3439 лв.
  - в) 400 лв.

г) 160 лв.

д) всички посочени отговори са неверни.

10. Ако монополистът от задача 8 произвежда 19 единици от продукта месечно, при увеличаване на обема на продажбите с една единица печалбата му:

а) ще нарасне със 158 лв.;

б) ще нарасне с 3 лв.;

в) ще се намали с 3 лв.;

г) ще се намали със 158 лв.;

д) всички посочени отговори са неверни.

11. Монополистът, максимизиращ печалбата, ще понижава цената на своя продукт, ако:

а) средните разходи намаляват;

б) разходите за реклама растат;

в) пределният доход е по-висок от пределните разходи;

г) пределният доход е равен на променливите разходи;

д) всички посочени отговори са неверни.

12. За да получи максимална печалба, монополистът трябва да избере такъв обем на продукцията, при който:

а) пределните разходи са равни на цената на продукта;

б) пределните разходи са равни на общите разходи;

в) пределният приход е равен на пределните разходи;

г) пределният приход е равен на общите разходи;

д) средните разходи са равни на цената на продукта.

13. Пределните разходи на монопола обикновено са по-ниски от цената на продукта, защото:

а) цената е по-ниска от пределния приход;

б) цената е по-висока от пределния приход;

в) пределните разходи са по-ниски от средните разходи;

г) пределните разходи са по-високи от средните разходи;

д) верни са б) и в).

14. Когато фирмата е едновременно монополист на пазара на труда и монополист на продуктовия пазар, тя:

а) максимизира печалбата и работната заплата;

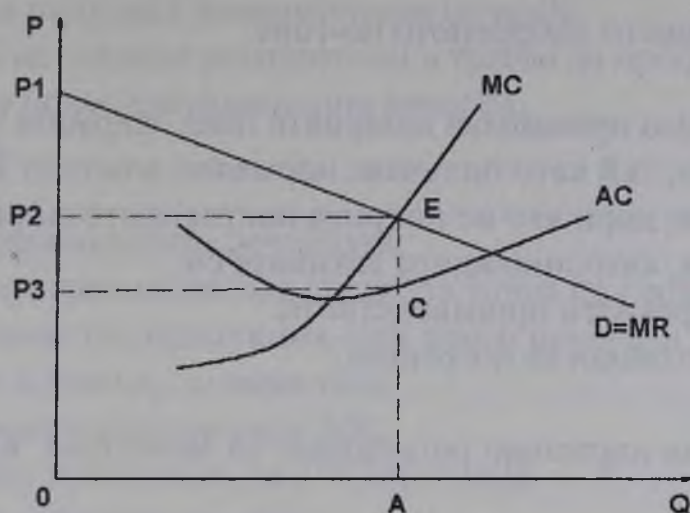
б) минимизира печалбата и работната заплата;

в) максимизира печалбата и минимизира работната заплата;

г) минимизира печалбата и максимизира работната заплата;

д) максимизира печалбата при постоянна работна заплата.

15. Разгледайте фигура 8.1. На нея е показана монополна фирма, провеждаща ценова дискриминация. Общият размер на печалбата на тази фирма е:



Фиг. 8.1.

- а) равен на площта  $O A E P_2$ ;
- б) равен на площта  $O A E P_1$ ;
- в) равен на площта  $P_3 C E P_2$ ;
- г) равен на площта  $P_3 C E P_1$ ;
- д) равен на площта  $P_2 E P_1$ .

16. Кривата на търсене на продукцията на монополна фирма е зададена с уравнението  $P = 30 - 2Q$ , където  $P$  е цената, а  $Q$  - количеството. На колко е равен съвкупният доход на фирмата при обем на предлагането 10 единици?

- а) 100 лв.
- б) 25 лв.
- в) 170 лв.
- г) 200 лв.
- д) 150 лв.

17. Фирма монополист максимизира печалбата си, когато:

- а)  $P = MC = AC$ .
- б)  $P > MR = MC$ .
- в)  $P > MR = AC$ .
- г)  $P > MC = AC$ .
- д)  $P = MR = MC$ .

18. Ако пазарната цена е по-висока от  $AC$ , а  $MR$  е по-висок от  $MC$ , продажбата на допълнителна единица продукция от страна на монопола:

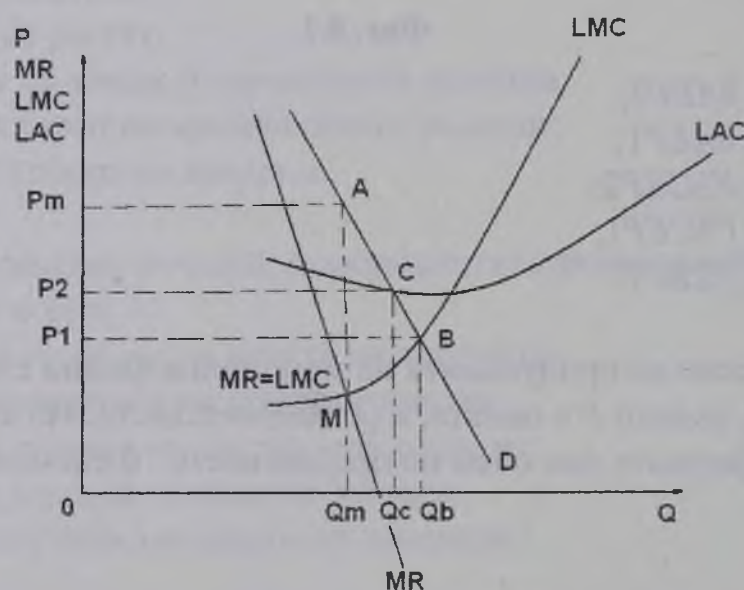
- а) няма да окаже влияние върху общата печалба, но ще намали разликата между  $MR$  и  $MC$ ;
- б) ще доведе до намаляване на печалбата с толкова, колкото са разходите за производство на допълнителната единица продукция;
- в) ще намали общия приход, получаван от фирмата, с величина, равна на  $P - AC$ ;

- г) ще повиши печалбата с величина, равна на  $MR - MC$ , и ще намали разликата между  $MR$  и  $MC$ ;  
 д) няма да се случи нищо от изброеното по-горе.

19. Ако  $LAC$  на монопола превишава пазарната цена, фирмата трябва:

- а) Да остане в отрасъла, тъй като получава нормален доход от капитала си.  
 б) Да остане в отрасъла, дори ако не покрива постоянните си разходи.  
 в) Да напусне отрасъла, като ликвидира активите си.  
 г) Само временно да прекрати производството.  
 д) Всички посочени отговори са погрешни.

20. Фигура 8.2. показва държавно регулиране на монопола. Кои от следните твърдения са верни:



Фиг. 8.2.

- а) Цената  $0P_1$  е наложена от държавата "оптимална цена".  
 б) Цената  $P_m$  е монополна цена, осигуряваща монополна печалба.  
 в) Цената  $0P_2$  е наложена от държавата "справедлива цена".  
 г) При оптимална цена държавата субсидира дейността на монопола, за да не допусне прекратяване на производството му.  
 д) Всички посочени отговори са верни.

21. Когато на монополен пазар е установена "оптимална цена", то:

- а) обемът на предлагането  $0Q_b$  е най-близък до предлагането при съвършена конкуренция;  
 б) за обществото ценността на допълнително произведената единица продукция е по-висока от разходите за производството ѝ;  
 в) за обществото ценността на допълнително произведената единица продукция е равна на разходите за производството ѝ;  
 г) верни отговори са а) и в);  
 д) верни отговори са а) и б).

22. Когато на монополен пазар е установена "справедлива цена", то:

- а) монополната фирма получава нормална печалба;
- б) монополната фирма получава икономическа печалба;
- в) монополната фирма не покрива разходите си и трябва да прекрати производството;
- г) монополната фирма получава монополна печалба;
- д) няма верен отговор.

23. Монополистът, максимизиращ печалбата:

- а) няма да произвежда в границите под средната точка на своята крива на търсене;
- б) ще произвежда количество продукция, при което ценовата еластичност на търсенето е по-голяма от единица, но намалява;
- в) няма да произвежда при отрицателен  $MR$ ;
- г) ще предложи толкова продукция, че  $P > MC = MR$ ;
- д) ще извърши всичко изброено по-горе.

24. Кое от следните твърдения е вярно:

- а) В сравнение с конкурентния отрасъл монополистът по-ефективно произвежда продукция и използва ресурсите.
- б) При еднакво търсене и разходи предлагането на продукция от монопола и цената ѝ са по-високи, отколкото в конкурентен отрасъл в условията на дългосрочно равновесие.
- в) При еднакво търсене и разходи конкурентният отрасъл в условията на дългосрочно равновесие произвежда повече продукция на по-ниска цена от монопола.
- г) Всичко изброено е вярно.
- д) Няма вярно твърдение.

25. При равновесие най-ефективно разпределение и използване на ресурсите осигурява:

- а) монополът;
- б) съвършената конкуренция;
- в) олигополът;
- г) монополистичната конкуренция;
- д) картелът.

26. Когато на пазара се повишава търсенето, монополистът реагира:

- а) на увеличаването на  $MR$  като повишава предлагането;
- б) на повишаването на цените с увеличаване на предлагането;
- в) на повишаването на  $MC$  с намаляване на предлагането;
- г) на понижаването на цените с намаляване на предлагането;
- д) не променя поведението си.

27. За осъществяването на ефективна ценова дискриминация е необходимо всичко посочено по-долу с изключение на:

- а) умение за сегментиране на пазара;

- б) високоеластично съвкупно търсене;
- в) различна ценова еластичност на търсенето на различните пазарни сегменти;
- г) умение да се изолират един от друг потребителите и да се предотврати препродажбата между тях;
- д) умение да се следи и контролира потреблението на купувачите.

**28.** В монополен отрасъл с повишаването на икономиите от мащаба:

- а) фирмите ще влизат в отрасъла, за да се възползват от възможността да получават монополна печалба;
- б) МС на фирмите са по-високи от АС;
- в) фирмата може да достигне конкурентно равновесие, когато голям брой фирми излиза на пазара;
- г) по правило има само една фирма;
- д) всички изброени отговори са погрешни.

**29.** Причината, поради която монополистът се сблъсква с намаляваща крива на търсене е:

- а) количеството продукция, продавана от монополната фирма, влияе на цената й;
- б) MR е отрицателен по цялото протежение на кривата на търсене;
- в) отрасълът включва няколко фирми, продаващи еднородна продукция;
- г) търсенето на продукцията на монопола винаги е нееластично;
- д) фирмата продава диференциран продукт.

**30.** Монополист, стремящ се да максимизира печалбата си, може да продава 4 единици от стоката си по цена 10 лева. Ако пределният приход от петата единица е 6 лева, то определената за петте единици цена е:

- а) 6 лв.
- б) 6,80 лв.
- в) 9,20 лв.
- г) 10,20 лв.
- д) 11,20 лв.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Г | В | А | А | Д | Б | Г | Б | Д | А  | В  | В  | Д  | В  | Г  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| А  | Б  | Г  | В  | Д  | Г  | А  | Д  | В  | Б  | А  | Б  | Г  | А  | В  |

## ТЕМА 9

### МОНОПОЛНА КОНКУРЕНЦИЯ И ОЛИГОПОЛ

#### *Съдържание на темата*

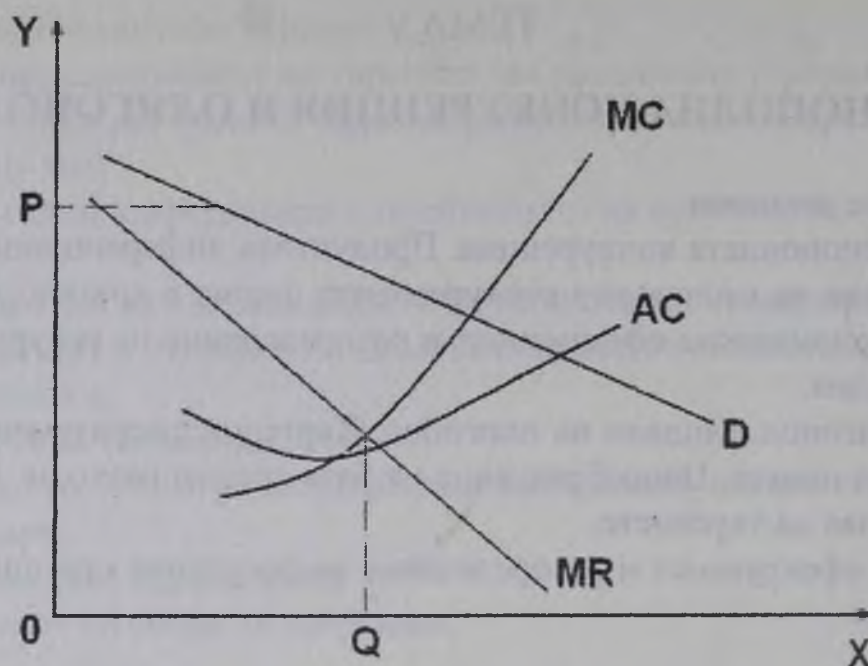
Същност на монополната конкуренция. Продуктова диференциация, иновация и реклама. Равновесие на монополно конкурентната фирма в краткосрочен и дългосрочен период. Икономическа ефективност и разпределение на ресурсите при монополната конкуренция.

Понятие за олигопол. Модели на олигопол. Картелни споразумения. Лидерство при определяне на цената. Ценообразуване на база средни разходи. Модел на Курно. Пречупена крива на търсенето.

Икономическа ефективност и разпределение на ресурсите при олигопол. Отраслова концентрация.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Пазарите на съвършена и монополна конкуренция имат обща черта:
  - а) предлагат се диференцирани стоки;
  - б) на пазара оперират множество продавачи и купувачи;
  - в) всяка фирма попада на хоризонтална крива на търсене на продукта си;
  - г) предлагат се еднородни стоки;
  - д) пазарното поведение на всяка фирма зависи от реакцията на конкурентите ѝ.
2. В дългосрочен период:
  - а) фирмите, опериращи в условията на съвършена конкуренция, получават нулева икономическа печалба;
  - б) фирмите, опериращи в условията на монополна конкуренция, получават нулева икономическа печалба;
  - в) високите бариери пред навлизането в отрасъла правят възможно получаването на положителна икономическа печалба от фирмите, които оперират в него;
  - г) олигополистите и монополистите, опериращи на неконкурентни пазари, могат да получават икономическа печалба;
  - д) всички посочени отговори са верни.
3. Пределният приход *не е* по-нисък от пазарната цена при:
  - а) монополната конкуренция;
  - б) монопола;
  - в) олигопола;
  - г) съвършената конкуренция;
  - д) картела.
4. Фигурата показва фирма на пазара на монополна конкуренция. Ако фирмата определи цена, равна на  $0P$ , ще допусне грешка, защото:



Фиг. 9.1.

- а) при тази цена пределният приход е по-висок от пределните разходи;
- б) тази цена е по-висока от равнището на цената, при която фирмата максимизира печалбата;
- в) обемът на производството, съответстващ на тази цена е по-малък от обема му, при който печалбата е максимална;
- г) всички посочени отговори са верни;
- д) всички посочени отговори са неверни.

5. Ако фирмата, представена на фиг. 9.1, избере обем на производството  $0Q$ , то:

- а) на пазара се появяват нови производители;
- б) фирмата ще получава икономическа печалба;
- в) фирмата ще получава нормална печалба;
- г) верни отговори са а) и в);
- д) верни отговори са а) и б).

6. Фирма изхожда от предположението, че ако повиши цената на продукцията си, останалите фирми в отрасъла няма да я последват, но ако намали цената, конкурентите ѝ също ще понижат своите цени. Това означава, че фирмата:

- а) провежда обща ценова политика с другите фирми в отрасъла;
- б) е ценови лидер на олигополен пазар;
- в) има пречупена крива на търсене;
- г) е най-ефективна в отрасъла;
- д) е една от конкурентните фирми в отрасъла.

7. Най-вероятно е, че участник в картел може да увеличи печалбата си:

- а) продавайки стоките си на по-ниска цена, отколкото другите участници в картела;
- б) продавайки на по-висока цена, отколкото другите участници в картела;

- в) провеждайки активна неценова конкуренция;
- г) ограничавайки производството си на равнище под договорената квота, за да повиши цената;
- д) като настоява картелът да повиши договорената цена.

8. Олигополът е пазарна структура, при която:

- а) голям брой конкуриращи се фирми произвеждат еднородна продукция;
- б) голям брой конкуриращи се фирми произвеждат диференцирана продукция;
- в) има неголям брой конкуриращи се фирми;
- г) има само една крупна фирма, която е производител и продавач;
- д) има само един крупен купувач.

9. Пречупената крива на търсене при олигопола предполага:

- а) разрыв в кривата на пределния доход;
- б) разрыв в кривата на пределните разходи;
- в) че цената на стоката не трябва да бъде по-висока от пределния доход;
- г) че поведението на фирмата не е рационално;
- д) че фирмата не максимизира печалбата си.

10. С коя от следните пазарни структури най-често се свързва картелът:

- а) съвършена конкуренция;
- б) монопол;
- в) олигопол;
- г) монополистична конкуренция;
- д) несъвършена конкуренция.

11. Кое от следните твърдения *не е* характерно за монополната конкуренция:

- а) Фирмите имат малък пазарен дял.
- б) Няма високи бариери за свободен достъп в отрасъла.
- в) Продуктът е диференциран.
- г) Има голям брой продавачи.
- д) Всички фирми продават по строго установена цена.

12. При опит да достигнат до съвместна максимизация на печалбата фирмите могат да се организират във:

- а) монополно конкурентен пазар;
- б) картел;
- в) хомогенна пазарна структура;
- г) корпорация;
- д) съвършено конкурентен пазар.

13. Всички посочени по-долу условия са благоприятни за сговор между фирмите, освен случаите, когато:

- а) на пазара има само няколко фирми;

- б) всички фирми произвеждат свършено различни продукти;
- в) разходите и условията на търсенето са относително стабилни;
- г) влизането на нови фирми в отрасъла е ограничено;
- д) фирмите се познават добре помежду си и разполагат с информация една за друга.

14. Пречупената крива на търсене показва, че:

- а) търсенето над установената цена е еластично, а под нея е нееластично;
- б) пазарната цена е стабилна;
- в) съществува разрыв в MR в точката на пречупване на кривата на търсене;
- г) всички предишни отговори са верни;
- д) няма верен отговор.

15. Моделът на пречупената крива на търсене е пример за:

- а) поведение на олигопол, който не е склонен към сътрудничество;
- б) заговорническо поведение;
- в) монополно конкурентно поведение.;
- г) поведение при свършена конкуренция;
- д) картел.

16. Всички посочени по-долу продукти са диференцирани, с изключение на:

- а) облекло;
- б) автомобили;
- в) електрическа енергия;
- г) учебници;
- д) компютри.

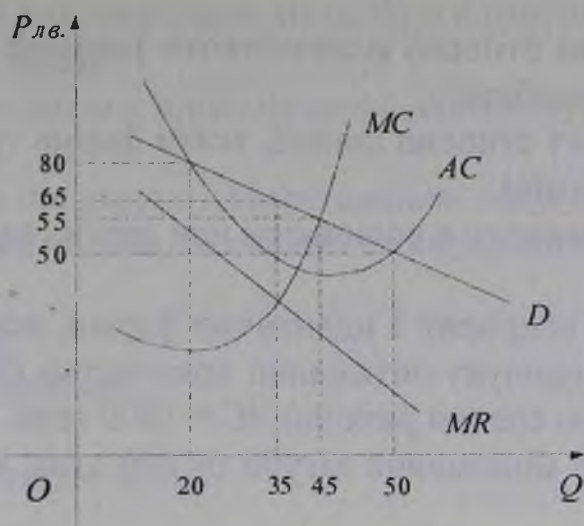
17. В кои случаи се използва неценова форма на конкуренция:

- а) на пазари, на които фирмите предлагат еднородни продукти;
- б) на пазари, на които фирмите предлагат диференцирани продукти;
- в) на пазари, на които има излишък;
- г) на пазари, на които има дефицит;
- д) на регулирани от държавата монополни пазари.

18. За да съществува монополна конкуренция в един отрасъл е необходимо да има:

- а) много на брой продавачи и купувачи;
- б) сравнително свободен достъп до него за нови конкуренти;
- в) предлагане само на диференцирани продукти;
- г) посоченото в а), б) и в);
- д) нито едно от посочените по-горе.

19. На фиг. 9.2 е представена монополно конкурентна фирма, която:



Фиг. 9.2.

- а) реализира икономическа печалба в размер на 525 лева;
- б) реализира нормална печалба в размер на 1600 лева;
- в) реализира загуба в размер на 575 лева, но не напуска отрасъла;
- г) реализира загуба в размер на 1575 лева и напуска отрасъла;
- д) нито едно от посочените по-горе.

20. Ако на монополно конкурентен пазар навлизат нови конкуренти:

- а) кривата на търсене на продукта на отделната фирма се измества наляво;
- б) фирмата може да реализира нормална печалба, ако  $P = AC$ ;
- в) фирмата може да минимизира загубата, ако  $AC > P > AVC$ ;
- г) на такъв пазар няма свободен достъп и навлизането е невъзможно;
- д) вярно е посоченото в а), б) и в).

21. Кое от следващите е обща черта на съвършено конкурентен и монополно конкурентен пазар:

- а) кривата на търсенето на продукта на фирмите е безкрайно еластична;
- б) предлагат се еднородни (недиференцирани) продукти;
- в) фирмите реализират нормална печалба в дългосрочен период;
- г) за увеличаване на обема на продажбите се използва рекламата;
- д) всичко посочено по-горе е вярно.

22. На олигополен пазар .....фирми предлагат.....продукти.

- а) две фирми, само диференцирани;
- б) много фирми, само еднородни;
- в) няколко, еднородни или диференцирани;
- г) много, еднородни или диференцирани;
- д) национални, вносни.

23. Съществуването на взаимна зависимост между фирмите преди всичко означава, че:

- а) фирмите произвеждат продукти, които без да са идентични са близки заместители;
- б) всяка фирма има нееластична крива на търсене на нейния продукт;

- в) при взимане на решения относно количеството фирмите пренебрегват правилото за максимизация на печалбата;
- г) при взимане на решения относно цената, всяка фирма трябва да се съобразява с реакцията на конкурентите;
- д) притежателите на фирмите са в роднински или други свързващи ги отношения.

24. На олигополен пазар оперират 3 идентични фирми, всяка една от които произвежда от еднороден продукт оптимално количество  $Q = 150$  тона, продава по цена  $P = 2000$  лева при средни разходи  $AC = 1800$  лева. Тези фирми:

- а) произвеждат при общо минимални загуби от 600 лева, които се разпределят поравно между тях;
- б) реализират общо икономическа печалба в размер на 90 000 лева, които се разпределят поравно между тях;
- в) реализират общо икономическа печалба в размер на 90 000 лева, по-голямата част, от която присвоява доминиращата фирма;
- г) реализират общо нормална печалба в размер на 30 000 лева, които се разпределят поравно между тях;
- д) реализират общо нормална печалба в размер на 30 000 лева, по-голямата част от която присвоява доминиращата фирма.

25. Кой от посочените по-долу продукти се произвежда в отрасъл, който може да бъде пример за флуиден олигопол:

- а) алуминий;
- б) автомобили;
- в) цигари;
- г) перилни препарати;
- д) нито един от посочените;

26. Картелът може да бъде дефиниран като:

- а) група от фирми, които са притежание на едно и също юридическо лице;
- б) група от монополи от различни отрасли в едно стопанство;
- в) група от фирми, които регулират общия обем на продукцията, който предоставят на пазара и така определят и пазарната цена;
- г) група от фирми, които избират един и същ дистрибутор на тяхната продукция;
- д) международна мрежа за наркотрафик.

27. Кое от следните обяснява най-добре нестабилността на тайните олигополни съглашения:

- а) фирмите са нелоялни една към друга;
- б) фирмите разбират, че подобно поведение е безотговорно към обществото и го преустановяват;
- в) всяка фирма се стреми да спази договорените условия, но е склонна да допусне нови конкуренти в отрасъла;

- г) всяка фирми се стреми към максимум печалба и е склонна да се отклони от договорените количества и цена;
- д) тези съглашения са стабилни и нищо не може да ги наруши.

28. Ако на един пазар се предлагат диференцирани продукти от една голяма и определен брой по-малки фирми, то същият се определя като:

- а) симетричен олигопол;
- б) асиметричен олигопол;
- в) монополистична конкуренция;
- г) диференциран пазар;
- д) административно регулиран пазар.

29. Ако олигополна фирма - лидер на цените, повишава цената на своя продукт, а останалите фирми следват неговия пример, то лидерът ще:

- а) намали цената;
- б) повиши цената;
- в) поддържа новата цена;
- г) увеличи количеството на продукцията;
- д) увеличи разходите за пазарни проучвания.

30. Основната разлика между монополно конкурентната и олигополната фирма е:

- а) в дългосрочен период първите получават нормална печалба, а вторите - икономическа;
- б) първите произвеждат диференцирани продукти, а вторите само недиференцирани;
- в) първата е "Price Taker", а втората - "Price Maker";
- г) първите използват само ценова форма на конкуренция, а вторите - само неценова;
- д) няма верен отговор.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Б | Д | Г | Г | Д | В | А | В | А | В  | Д  | Б  | Б  | Г  | А  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| В  | Б  | Г  | А  | Д  | В  | В  | Г  | Б  | А  | В  | Г  | Б  | В  | А  |

## ТЕМА 10

### ПОВЕДЕНИЕ НА ФИРМАТА НА ПАЗАРИТЕ НА ПРОИЗВОДСТВЕНИ ФАКТОРИ

#### *Съдържание на темата*

Обща характеристика на пазарите на производствени фактори. Поведение на фирмата, използваща един променлив фактор. Приход от пределния продукт на фактора. Максимизация на печалбата. Крива на фирменото търсене на производствения фактор.

Поведение на фирмата при използване на два променливи фактора. Ефект на заместването и ефект на производствения резултат. Еластичност на факторното търсене.

Предлагане на производствени фактори. Доходи от производителното използване на ресурсите. Икономическа рента и трансферно възнаграждение.

Ценообразуване при свършена и несвършена конкуренция на факторните пазари.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Търсенето на ресурси, за разлика от търсенето на стоки и услуги, представлява производно търсене, защото то зависи от:
  - а) състоянието на разглежданата икономика;
  - б) икономическата политика, която провежда правителството;
  - в) цените на други (заместващи и допълващи) ресурси;
  - г) търсенето на продукти, в чието производство те се използват;
  - д) всички посочени отговори са верни.
2. Кое от изброените по-долу твърдения илюстрира производния характер на търсенето на ресурсите:
  - а) При снижаване на цената на цифровата телевизия търсенето на кабелната телевизия се намалява.
  - б) Увеличението в цените на колите намалява търсенето на бензин.
  - в) При нарастване на доходите на домакинствата, потреблението на първични блага се увеличава в по-малка степен, отколкото потреблението на други блага.
  - г) Когато търсенето на мебели се увеличава, търсенето на дървен материал нараства.
  - д) Всички посочени отговори са верни.
3. Приходът от пределния продукт на производствения фактор ( $MRP_f$ ) е този прираст във:
  - а) обема на производството на фирмата, който се образува при увеличаването на използваното количество на променливия фактор с една единица;
  - б) общите приходи на фирмата, който се предизвиква от увеличението в обема на производството на фирмата с една единица;

- в) общите приходи на фирмата, който се образува при нарастването на използваното количество на променливия фактор с една единица;
- г) общите приходи на фирмата, който се предизвиква от изменението в цената на продукта;
- д) нито едно от посочените.

4. Разходите за пределния производствен фактор ( $MRC_L$ ) са този прираст във:

- а) общите разходи на фирмата, който се образува при увеличаването на обема на производството на фирмата с една единица;
- б) общите променливи разходи на фирмата, който се образува при увеличаването на обема на производството на фирмата с една единица;
- в) общите разходи на фирмата, който е резултат от нарастването на използваното количество на променливия ресурс с една единица;
- г) верни отговори са а) и б);
- д) нито едно от посочените.

5. На конкурентния пазар увеличението в търсенето на даден производствен фактор предизвиква нарастване във:

- а) количеството, в което той се предлага на пазара;
- б) количеството, в което той се търси на пазара;
- в) цената на фактора;
- г) общия доход, получен при използването на всички ресурси, наети на този пазар;
- д) всички посочени отговори са верни.

6. Кривата на прихода от пределния продукт на производствения фактор има отрицателен наклон, който се дължи на:

- а) закона за намаляващата пределна полезност;
- б) закона за намаляващата пределна възвръщаемост;
- в) закона за търсенето;
- г) нарастващата възвръщаемост от мащаба;
- д) намаляващата възвръщаемост от мащаба.

7. Ако цената на дадена стока се намали, тогава на пазара на труда, който се използва в производството на разглежданата стока:

- а) заетостта ще се увеличи;
- б) предлагането на труда ще се намали;
- в) пределният продукт на труда ще се намали;
- г) приходът от пределния продукт на труда ще се намали;
- д) всички посочени отговори са верни.

8. Ако даден производствен фактор има много заместители, то най-вероятно коефициентът на ценова еластичност на неговото търсене е:

- а) равен на 0;
- б) равен на  $\infty$ ;

- в) равен на 1;
- г) по-малко от 1;
- д) повече от 1.

9. На конкурентния пазар всеки производствен фактор се използва оптимално, когато той се наема от фирмата в такова количество, при което:

- а) неговият пределен продукт постига своя максимум;
- б) неговата цена се изравнява с пределния му продукт;
- в) средният и пределният продукт на производствения фактор се изравняват;
- г) цената на производствения фактор се изравнява със стойността на пределния му продукт;
- д) нито едно от посочените.

10. В съответствие с теорията за пределната производителност, ако фирмата предлага своя продукт на конкурентен пазар, кривата на фирменото търсене на производствения фактор съвпада с кривата на:

- а)  $MP_F$ ;
- б)  $MRP_F$ ;
- в)  $MR$ ;
- г)  $MRC_F$ ;
- д) Нито едно от посочените.

11. Фирмата е *Price taker* на продуктивния и ресурсния пазар. Ставката на заплащането на труда, по която тя наема всички работници, е 20 лв. за един ден, а цената на продукта на фирмата - 4 лв. Когато фирмата наема оптимално количество работници, пределният продукт на труда в стойностно изражение е равен на:

- а) 4 лв.;
- б) 5 лв.;
- в) 20 лв.;
- г) 80 лв.;
- д) не може да се определи при наличната информация.

12. Когато коефициентът на ценова еластичност на търсенето на един производствен фактор е 2,75, а неговото търсено количество се е увеличило с 11 %, тогава може да се твърди, че неговата цена се е намалила със:

- а) 0,25 %;
- б) 4 %;
- в) 8,75 %;
- г) 11 %;
- д) 13,75 %.

13. Ако фирмата увеличава използваното количество на някакъв производствен фактор от 2 единици на 6 единици поради това, че неговата цена се е намалила

от 6 лв. на 4 лв., тогава коефициентът на неговата ценова еластичност на търсенето в посочения ценови диапазон е:

- а) 0,5;
- б) 1;
- в) 1,5;
- г) 2;
- д) 4,5;

14. При равни други условия търсенето на един производствен фактор става по-еластично, когато:

- а) неговият дял в общите разходи на фирмата се увеличава;
- б) броят на заместителите на разглеждания фактор се увеличава;
- в) търсенето на продукта, в чието производство се използва разглежданият фактор, става по-еластично;
- г) периодът, който се разглежда, става по-продължителен;
- д) всички посочени отговори са верни.

15. Да допуснем, че всички производствени фактори, с изключение на фактор X, са постоянни. Когато фирмата наема допълнителна единица на този фактор, обемът на нейното производство нараства от 122 единици на 127 единици. Ако след увеличаването на обема на производството, продуктът се предлага от фирмата на неконкурентен пазар по цена 8 лв. за единици, то приходът от пределния продукт на този фактор е:

- а) 5 лв.;
- б) 8 лв.;
- в) 40 лв.;
- г) По-малко от 40 лв.;
- д) По-вече от 40 лв.

16. Ако фирмата наема производствените фактори на неконкурентни пазари, то нейната печалба се максимизира, когато приходът от пределния продукт на всеки фактор се изравнява със:

- а) разходите за пределните ресурси;
- б) пределните продукти;
- в) цената на ресурса;
- г) цената на продукта;
- д) нито едно от посочените.

17. Фирмата е *Price taker* на пазара на производствени фактори и на продуктивния пазар. Цената на един от факторите, който тя наема, е 54 лв., а цената на продукта на фирмата е 6 лв. При дадените условия, ако разглежданият фактор е нает в оптимално количество, неговият пределен продукт е равен на:

- а) 6 единици;
- б) 9 единици;

- в) 48 единици;
- г) 61 единици;
- д) нито едно от посочените.

18. Да допуснем, че в условията на конкурентните пазари една фирма използва само два производствени фактора - труд ( $L$ ) и капитал ( $C$ ). Продуктът на фирмата се продава на пазара за 2 лв. ( $P = 2$  лв.), а цените на двата фактора са съответно 6 лв. и 10 лв. ( $P_L = 6$  лв., а  $P_C = 10$  лв.). Ако разглежданата фирма е в равновесие на пазарите на производствените фактори, то пределните продукти на тези фактори ( $MP_L$  и  $MP_C$ ) са съответно:

- а) 3 и 6;
- б) 2 и 2;
- в) 3 и 5;
- г) 5 и 3;
- д) 10 и 6.

19. Фирма, която е *Price taker* на продуктовия и на факторните пазари, наема само два ресурса - труд и капитал. Цената на фактор труд е 8 лв. ( $P_L = 8$  лв.), а цената на фактор капитал е 12 лв. ( $P_C = 12$  лв.). Продуктът на фирмата се продава на пазара по цена 2 лв. ( $P = 2$  лв.). При посочените условия и на база на данните, отразени в таблицата по-долу, максималната печалба на фирмата е равна на:

Таблица 10.1

|        |   |    |    |    |    |    |    |    |
|--------|---|----|----|----|----|----|----|----|
| $Q_L$  | 0 | 1  | 2  | 3  | 4  | 5  | 6  | 7  |
| $TP_L$ | 0 | 12 | 22 | 28 | 33 | 37 | 40 | 42 |
| $Q_C$  | 0 | 1  | 2  | 3  | 4  | 5  | 6  | 7  |
| $TP_C$ | 0 | 13 | 22 | 28 | 32 | 35 | 37 | 38 |

- а) 126 лв.;
- б) 84 лв.;
- в) 72 лв.;
- г) 68 лв.;
- д) 54 лв.

20. Коя от изброените по-долу формули не е вярна:

а)  $MRP_F = \frac{\Delta TR}{\Delta Q_F}$  ;

б)  $MRP_F = MP_F \cdot MR$ ;

в)  $MRP_F < MP_F \cdot P$ , ако продуктът на фирмата се продава на неконкурентен пазар;

г)  $MRP_F = MP_F \cdot P$ , ако продуктът на фирмата се продава на конкурентен пазар;

д) нито едно от посочените.

21. Да приемем, че фирма, която е *Price taker* на продуктивния и ресурсния пазар, наема само два производствени фактора -  $X$  и  $Y$ . Ако те се използват в оптимални количества, то може да се твърди, че:

а)  $P = MC$ ;

б)  $\frac{MP_X}{P_X} = \frac{MP_Y}{P_Y}$ ;

в)  $\frac{MRP_X}{MRC_X} = \frac{MRP_Y}{MRC_Y} = 1$ ;

г)  $\frac{MP_X P}{P_X} = \frac{MP_Y P}{P_Y} = 1$ ;

д) всички посочени отговори са верни.

22. Всички посочени по-долу формули и неравенства са верни и могат да се прилагат когато фирмата оперира в условията на неконкурентни ресурсни и продуктови пазари, с изключение на:

а)  $MRP_F < VMP_F$ ;

б)  $MR > P$ ;

в)  $MRC_F > P_F$ ;

г)  $MRP_F = MP_F \cdot MR$ ;

д)  $MRC_F = \frac{\Delta TC}{\Delta Q_F}$ .

23. В кой от изброените по-долу случаи търсенето на даден производствен фактор се намалява:

а) производителността на фактора, който се разглежда, се увеличава;

б) търсенето на продукта, в чието производство се използва разглежданият фактор се увеличава;

в) цената на друг производствен фактор, който е допълващ на разглеждания фактор се намалява;

г) цената на заместващия производствен фактор се намалява, но ефектът на заместването е по-силен от ефекта на обема на производството;

д) цената на заместващия производствен фактор се намалява, но ефектът на обема на производството е по-силен от ефекта на заместването.

24. Кое от изброените по-долу твърдения е вярно?

а) Доходът от производствения фактор съвпада с трансферното възнаграждение, когато предлагането на ресурса е абсолютно нееластично.

б) Доходът от производствения фактор съвпада с икономическата рента, когато предлагането на ресурса е абсолютно еластично.

в) Икономическата рента е това, което трябва да се заплати на собственика на ресурса, за да се предотврати неговото преместване в друга сфера на приложение.

- г) Когато монопсонистът е в равновесие на пазара на труда, той наема такова количество труд, при което  $MRP_L = MRC_L > W$ .
- д) Всички посочени твърдения са верни.

25. Кое от посочените по-долу обобщения не е вярно:

- а) Когато една фирма наема определен вид труд на конкурентен пазар, кривата на предлагането на труда, с която тя се сблъсква, е абсолютно еластична и съвпада с кривата на  $MRC_L$ .
- б) Ако при ставка на заплащането на труда, равна на 45 лв. за една седмица, фирмата може да наеме само 4 работници, а при по-висока ставка, равна на 50 лв., тя има възможност да наеме 5 работници, тогава петият работник струва на фирмата 50 лв.
- в) При равни други условия монопсонистът наема работници в по-малко количество и при по-ниска ставка на заплащането на труда, в сравнение с фирмата на конкурентен пазар на труда.
- г) Според теорията за пределната производителност, в условията на конкурентните пазари националният доход се разпределя между собствениците на ресурсите в съответствие с техните приноси в неговото създаване.
- д) При всяка пазарна структура приходът от пределния продукт на променливия фактор е равен на пределния продукт, умножен с пределния приход на фирмата.

26. Когато продуктите и ресурсните пазари не са конкурентни, приходът от пределния продукт на труда е .....стойността на пределния продукт труда ( $VMP_L$ ), а разходите за пределната единица труд ( $MRC_L$ ) са .....цената на труда( $W$ ):

- а) по-малък от, по-големи от;
- б) по-голям от, по-малки от;
- в) по-малък от, по-малки от;
- г) по-голям от, по-големи от;
- д) равен на, равни на.

27. Ако при увеличаване на използваното количество на променливия фактор с една единица обемът на производството на фирмата нараства от 10 единици на 19 единици, при което цената на продукта се намалява от 4 лв. на 3,52 лв., то може да се счита, че тя ....., а .....

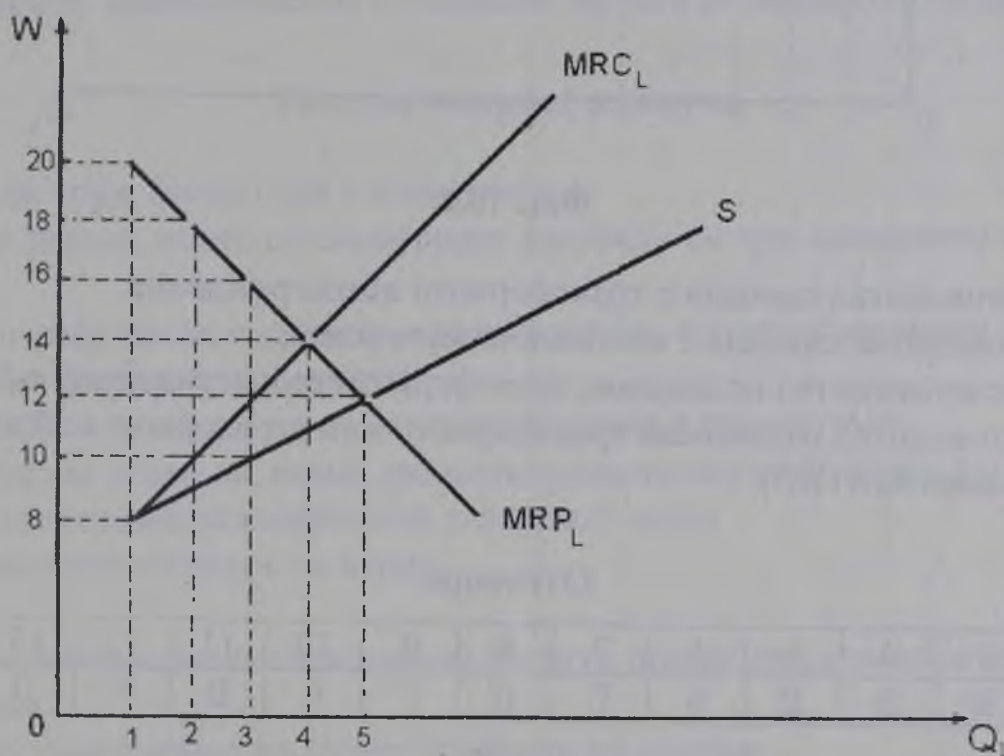
- а) предлага своя продукт на неконкурентен пазар,  $MRP_L = 2,98$  лв. и  $MR = 26,88$  лв.;
- б) предлага своя продукт на неконкурентен пазар,  $MRP_L = 26,88$  лв. и  $MR = 2,98$  лв.;
- в) е Price taker на продуктов пазар,  $MRP_L = 31,68$  лв. и  $MR = 3,52$  лв.;
- г) е Price taker на продуктов пазар, монопсонист на факторния пазар;
- д) е Price taker на продуктов пазар, Price taker на факторния пазар.

28. В условията на равновесие на факторните пазари price taker плаща за всяка единица ресурс, въведена в производствения процес, една цена, която е .....

..... докато цената, която монополистът плаща за всяка единица ресурс е .....

- а) равна на  $MRP_F$ , по-малка от  $MRP_F$ ;
- б) по-малка от  $MRP_F$ , равна на  $MRP_F$ ;
- в) равна на  $MRC_F$ , по-малка от  $MRC_F$ ;
- г) по-малка от  $MRC_F$ , равна на  $MRC_F$ ;
- д) верни отговори са а) и в).

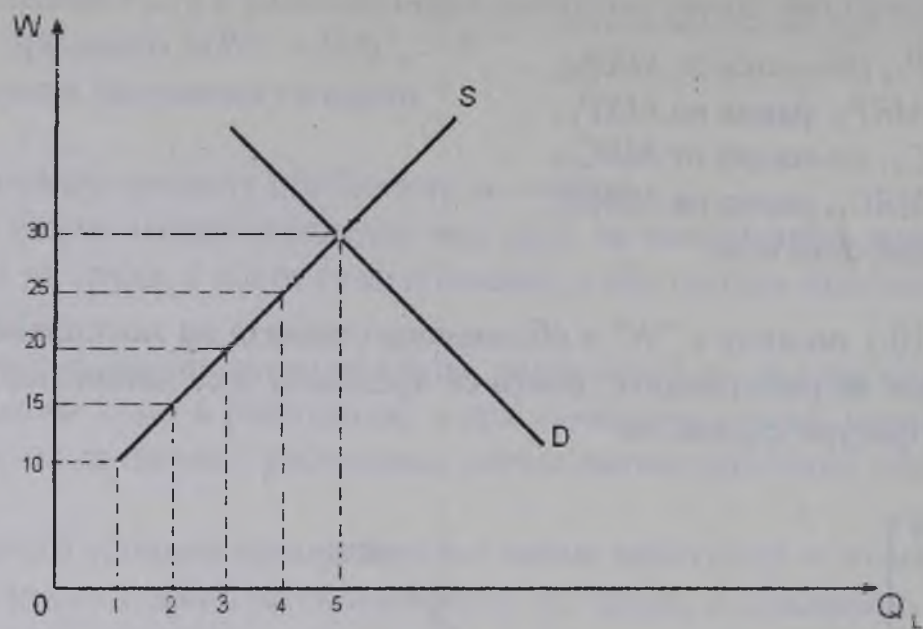
29. На фигура 10.1 по-долу с "W" е обозначена ставката на заплащането на труда, а с " $Q_L$ " – броя на работниците, които се предлагат и се наемат на пазара на труда. От тази фигура следва, че:



Фиг. 10.1.

- а) фирмата наема работниците на неконкурентен пазар;
- б) общите разходи на фирмата за фактора труд са равни на 44 лв.;
- в) общите приходи на фирмата са равни на 68 лв.;
- г) печалбата на фирмата се максимизира, когато тя наема 4 работници;
- д) всички посочени отговори са верни.

30. Фигурата, която е представена по-долу, илюстрира пазара на труд на счетоводители. Ставката на заплащането на труда на счетоводителите е обозначена с "W", а тяхното предлагано и търсено количество - с " $Q_L$ ". Тази фигура илюстрира, че ресурсното възнаграждение на:



Фиг. 10.2.

- а) първия счетоводител съвпада с трансферното възнаграждение;  
 б) петия счетоводител съвпада с икономическата рента;  
 в) четвъртия счетоводител надвишава трансферното възнаграждение с 5 лв.;  
 г) втория счетоводител надвишава трансферното възнаграждение с 10 лв.;  
 д) верни отговори са а) и б).

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Г | Г | В | В | Д | Б | Г | Д | Г | Б  | В  | Б  | Д  | Д  | Г  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| А  | Б  | В  | Д  | Д  | Д  | Б  | Г  | Г  | Б  | А  | Б  | Д  | Д  | В  |

## ТЕМА 11

### ПАЗАР НА ТРУДА

#### *Съдържание на темата*

Структура и функциониране на пазарите на труд. Индивидуално и пазарно търсене на труд. Индивидуално и пазарно предлагане на труд. Ефект на дохода и ефект на заместването. Равновесие на конкурентния пазар на труда. Работна заплата. Възвръщаемост на инвестициите в човешкия капитал.

Търсене и предлагане на труд при несъвършена конкуренция. Монопсон. Равновесие на монопсона. Двустранен монопол на трудовия пазар. Профсъюзи и колективно договаряне. Икономически и социални ефекти от дейността на профсъюзите.

#### Тестови въпроси и задачи

1. На пазара на труд, когато той е конкурентен:

- а) има много фирми, които се конкурират помежду си при наемането на определен вид труд;
- б) има много работници с еднаква квалификация, които независимо един от друг предлагат на фирмите своя ресурс;
- в) цената на труда се определя от неговото търсене и предлагане;
- г) отделна фирма може да наема различно количество работници по една и съща ставка на заплащане, установена от пазарните сили;
- д) всички посочени отговори са верни.

2. Кривата на индивидуално предлагане на труд придобива специфичен обратен завой, когато:

- а) ефектът на заместване е по-силен от ефекта на дохода;
- б) ефектът на дохода е по-силен от ефекта на заместване;
- в) ефектът на обема е по-силен от ефекта на заместване;
- г) ефектът на заместване е по-силен от ефекта на обема;
- д) ефектът на дохода и ефектът на заместване се уравниават.

3. Ако допуснем, че една фирма наема само два производствени фактора -  $X$  и  $Y$ , на пазари, които не са конкурентни, тогава тя ще се намира в положение на равновесие, когато:

- а)  $\frac{MRP_X}{P_X} = \frac{MRP_Y}{P_Y}$ .
- б)  $\frac{MRP_X}{P_X} = \frac{MRP_Y}{P_Y} = 1$ .
- в)  $MRP_X = MRP_Y$ .
- г)  $\frac{MRP_X}{MRC_X} = \frac{MRP_Y}{MRC_Y}$ .

$$д) \frac{MRP_X}{MRC_X} = \frac{MRP_Y}{MRC_Y} = 1.$$

4. На конкурентен пазар на труда кривата на  $MRC_L$ :

- а) е разположена над кривата на предлагане на труд, с която се сблъсква отделната фирма;
- б) е разположена под кривата на предлагане на труд, с която се сблъсква отделната фирма;
- в) съвпада с кривата на предлагане на труд, с която се сблъсква отделната фирма, и има положителен наклон;
- г) съвпада с кривата на предлагане на труд, с която се сблъсква отделната фирма, и е абсолютно еластична;
- д) съвпада с кривата на фирменото търсене на труд.

5. Пазарна структура, при която трудът се наема само от една фирма, се нарича:

- а) монопол;
- б) монопсон;
- в) олигопол;
- г) олигопсон;
- д) дуопол.

6. Кривата на средните разходи за наемане на труд, с която се сблъсква монопсонистът, е:

- а) разположена под кривата на предлагането на труд;
- б) разположена над кривата на предлагането на труд;
- в) кривата на предлагането на труд;
- г) кривата на  $MRC_L$ ;
- д) кривата на  $MRP_L$ .

7. Монопсонистът ще наема допълнително работници, които независимо един от друг предлагат своя ресурс на пазара на труда, дотогава, докато:

- а) приходът от пределния продукт на труда ( $MRP_L$ ) не се изравни със ставката на заплащането на труда ( $W$ );
- б) стойността на пределния продукт на труда ( $VMP_L$ ) не се изравни със ставката на заплащането на труда ( $W$ );
- в) приходът от пределния продукт на труда ( $MRP_L$ ) не се изравни с разходите за пределната единица труд ( $MRC_L$ );
- г) търсенето на труда не се изравни с неговото предлагане;
- д) нито едно от посочените.

8. Ставката на заплащането на труда, по която монопсонистът наема работници, които независимо един от друг предлагат своя ресурс на пазара на труда, е:

- а) по-голяма от  $MRP_L$ ;
- б) по-малка от  $MRP_L$ ;

- в) равна на  $MRP_L$ ;
- г) равна на  $MRC_L$ ;
- д) нито едно от посочените.

9. При равни други условия, в сравнение с конкурентния пазар на труда, в условията на монопсония пазар, ставката на заплащането на труда, е:

- а) по-висока, а заетостта е по-малка;
- б) по-ниска, а заетостта е същата;
- в) по-ниска, а заетостта е по-малка;
- г) по-ниска, а заетостта е по-голяма;
- д) нито едно от посочените.

10. При равни други условия, реалната заплата се намалява, когато:

- а) нивото на цените се увеличава в по-голяма степен, отколкото номиналната заплата;
- б) при неизменно ниво на цените номиналната заплата се увеличава;
- в) при неизменна номинална заплата нивото на цените се намалява;
- г) номиналната заплата се увеличава в по-голяма степен, отколкото нивото на цените;
- д) номиналната заплата и нивото на цените едновременно се увеличават (намаляват) в еднаква степен.

11. Когато номиналната заплата нараства от 400 лв. на 500 лв., а общото ниво на цените за същия период се увеличава със 100 %, реалната заплата:

- а) се увеличава с 20 %;
- б) се намалява с 20 %;
- в) се намалява с 34 %;
- г) се намалява с 37,5 %;
- д) не се променя.

12. В дългосрочния период реалната заплата има тенденция към:

- а) запазване, защото цената на труда, за разлика от цената на много други ресурси, се определя с договор за един по-продължителен период, през който тя не може да се променя;
- б) увеличаване;
- в) намаляване, защото нивото на цените се увеличава по-бързо от нивото на номиналните заплати;
- г) намаляване, защото дела на заплатата в националния доход се намалява;
- д) нито едно от посочените.

13. Ако даденият ресурс се търси и се предлага на конкурентен пазар, тогава всички посочени по-долу твърдения са верни, с изключение на:

- а) цената на този ресурс се определя от пазарните сили;

- б) кривата на предлагането на ресурса, с която се сблъсква отделна фирма, съвпада с кривата на прихода от пределния продукт;
- в) всяка фирма ще наема допълнителни единици на този ресурс дотогава, докато приходът от пределния продукт на ресурса не се изравни с цената на ресурса;
- г) разходите на фирмите за пределната единица на разглеждания ресурс са равни на цената на ресурса;
- д) приходът от пределния продукт на този ресурс съвпада с пределния продукт на ресурса в стойностното изражение.

14. При равни други условия, когато правителството се намесва в механизма на търсенето и предлагането на труда чрез установяване на минимална заплата:

- а) предлаганото количество на труда се намалява;
- б) търсеното количество се увеличава;
- в) заетостта се увеличава;
- г) заетостта не се променя;
- д) нито едно от посочените.

15. Едновременно увеличение на заплатите и заетостта на работниците, обединени в профсъюз, е възможно, когато неговите действия способстват за:

- а) увеличаване на рекламния бюджет на продуктите, в чието производство се използва трудът на тези работници;
- б) повишаване на производителността на техния труд;
- в) намаляване на цените на ресурсите, които са допълващи по отношение на труда на работниците, обединени в профсъюз;
- г) увеличаване на цените на продуктите, които са близки заместители на продукта на тези работници;
- д) всички посочени отговори са верни.

16. Затворените синдикати се опитват да увеличават заплатите на своите членове чрез политика, насочена към:

- а) намаляване на предлагането на техния труд;
- б) налагане на работодателите на минимална заплата, по-висока от равновесната;
- в) увеличаване на търсенето на техния труд;
- г) увеличаване на предлагането на техния труд;
- д) всички посочени отговори са верни.

17. Създаването на отраслов профсъюз на конкурентен пазар на труда най-вероятно ще доведе до:

- а) по-висока ставка на заплащането на труда и по-малка заетост;
- б) по-голяма заетост при същата ставка на заплащането на труда;
- в) по-висока ставка на заплащането на труда при същата заетост;
- г) по-висока ставка на заплащането на труда и по-голяма заетост;
- д) по-голяма заетост при същата ставка на заплащането на труда, или до по-висока ставка на заплащането на труда при същата заетост.

18. Кривата на фирменото търсене на труд:

- а) е кривата на пределния продукт на труда;
- б) ще се измести наляво, ако цената на продукта, в производството на който се използва този труд, се намали;
- в) е свършено еластична, ако фирмата предлага своя продукт на конкурентния пазар;
- г) ще се измести надясно, ако се повиши производителността на труда;
- д) верни отговори са б) и г).

19. В таблицата по-долу са посочени онези обеми на производството ( $TP_L$ ), които се създават в една фирма при различен брой наети работници и неизменни количества на всички други ресурси. При тези условия може да се твърди, че разглежданата фирма никога няма да наеме повече от:

Таблица 11.1

|        |   |   |   |    |    |    |    |    |    |    |
|--------|---|---|---|----|----|----|----|----|----|----|
| $Q_L$  | 0 | 1 | 2 | 3  | 4  | 5  | 6  | 7  | 8  | 9  |
| $TP_L$ | 0 | 3 | 7 | 13 | 18 | 22 | 25 | 27 | 27 | 25 |

- а) 4 работници.
- б) 5 работници.
- в) 6 работници.
- г) 7 работници.
- д) 8 работници.

20. На конкурентния пазар функцията на пазарното търсене на определен вид труд се описва чрез уравнението  $Q_D = 70 - W$ , а функцията на пазарното предлагане на същия труд е  $Q_S = 4W - 30$ . Със символа " $W$ " е обозначена ставката на заплащането на труда, а количествата работници, които се търсят и предлагат на пазара на труда, са обозначени с  $Q_D$  и  $Q_S$ .

Ако след установяване на равновесието на разглеждания пазар правителството се намеси в механизма на търсенето и предлагането на труда, определяйки по законодателен път минимална ставка на заплащането на труда, равна на 30 лв. за една седмица, тогава на този пазар:

- а) ще има същата заетост, както и преди установяване на минималната заплата;
- б) броят на наетите от фирми работници ще се увеличи;
- в) броят на наетите от фирми работници ще се намали;
- г) минималната ставка на заплащането на труда ще превишава равновесната ставка с 10 лв.;
- д) верни отговори са в) и г).

21. Фирмата е Price taker на продуктите и факторните пазари, а всички ресурси, с изключение на ресурса труд, са постоянни. Обемите, които тя може да предлага при различно количество наети работници, са посочени в таблицата по-долу. От дадените условия и информацията, отразена в таблицата, следва, че при:

Таблица 11.2

|        |   |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|--------|---|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| $Q_L$  | 0 | 1  | 2  | 3  | 4  | 5  | 6  | 7  | 8  | 9  | 10 |
| $TP_L$ | 0 | 10 | 19 | 27 | 34 | 40 | 45 | 49 | 52 | 54 | 55 |

- а) ставка на заплащането на труда, равна на 11 лв. ( $W = 11$  лв.), фирмата ще наеме работници, ако нейният продукт се продава на пазара по цена 2 лв. ( $P = 2$  лв.);
- б) ставка на заплащането на труда, равна на 11 лв. ( $W = 11$  лв.), фирмата ще наеме работници, ако цената на продукта се увеличи от 2 лв. на 3 лв.;
- в) при цена на продукта, равна на 2 лв. ( $P = 2$  лв.), фирмата ще наеме 7 работници, ако ставката на заплащането на труда се намали от 11 лв. на 8 лв. ( $W = 8$  лв.);
- г) верни отговори са а), б) и в);
- д) нито едно от посочените.

22. В таблицата по-долу са посочени онези обеми на производството ( $TP_L$ ), които постига една фирма при различни количества наети работници ( $Q_L$ ), при условие че всички ресурси, използвани от фирмата, с изключение на ресурса труд са постоянни. Ставката на заплащането на труда е обозначена със символа " $W$ " а цената на продукта на фирмата - със символа " $P$ ".
- От информацията, отразена в таблицата, следва, че всички изброени по-долу твърдения са верни, с изключение на:

Таблица 11.3

|        |   |    |    |    |    |    |    |
|--------|---|----|----|----|----|----|----|
| $Q_L$  | 0 | 1  | 2  | 3  | 4  | 5  | 6  |
| $TP_L$ | 0 | 14 | 26 | 35 | 42 | 46 | 48 |
| $P$    | 2 | 2  | 2  | 2  | 2  | 2  | 2  |
| $W$    | 9 | 9  | 9  | 9  | 9  | 9  | 9  |

- а) разглежданата фирма е Price taker на продуктовия и факторния пазар;
- б) ресурсът труд се използва от фирмата в оптимално количество, когато тя наема четирима работници;
- в) фирмата не може да наема работниците по ставка на заплащането на труда, различна от 9 лв., без да не реализира загуби;
- г) при трима наети работници  $VMP_L = 18$  лв.;
- д) при двама наети работници  $MRP_L = 18$  лв.

23. Всички изброени по-долу характеристики са верни в условията на монопсон на пазара на труда, с изключение на:
- а) на пазара има само един купувач;
- б) фирмата наема работници в такова количество, при което приходът от пределния продукт на труда се изравнява с цената на труда;
- в) фирмата е в състояние да контролира цената на труда, който тя наема;

- г) при всяко количество наети работници (с изключение на случай при един нает работник) разходите за пределната единица труд ( $MRC_L$ ) превишават цената на труда ( $W$ );
- д) ставката на заплащането на труда, по която фирмата наема работници, е по-ниска от конкурентната ставка.

24. Кое от посочените по-долу твърдения е *вярно*?

- а) Ако при ставка на заплащането на труда 30 лв. за един ден фирмата може да наеме само 6 работници, а при дневна ставка 35 лв. - 7 работници, тогава разходите на фирмата, свързани с наемането на последния работник, са равни на 35 лв.
- б) Кривата на предлагането на труд, с която се сблъсква отделната фирма на конкурентен пазар на труда, е съвършено нееластична.
- в) На неконкурентен пазар на труда при всяко количество наети работници (с изключение на случай при един нает работник)  $MRC_L < W$ .
- г) В определен диапазон кривата на индивидуално предлагане на труд може да бъде вертикална линия, ако ефектът на дохода и ефектът на заместването се урівновесяват.
- д) Когато монополист е в равновесие на пазара на труда, той наема такова количество труд, при което  $MRP_L < W$ .

25. Кое от посочените по-долу обобщения *не е вярно*:

- а) В краткосрочен период кривата на предлагането на труда за определен отрасъл е по-еластична, отколкото в дългосрочен период.
- б) Кривите на индивидуалното и пазарното предлагане на труд имат различни конфигурации.
- в) Според теорията за пределната производителност в условията на конкурентните пазари националният доход се разпределя между собствениците на ресурсите в съответствие с техните приноси в неговото създаване.
- г) Двустранният монопол е икономически модел, който е комбинация от два модела - отворен профсъюз и монополист.
- д) Отрицателният наклон на кривата на  $MRP_L$  се дължи на действието на закона за намаляващата пределна възвръщаемост.

26. Когато ставката на заплащането на труда се увеличава ....., което се илюстрира чрез .....

- а) неговото търсено количество се намалява, движение по кривата на търсене на труд отдолу нагоре;
- б) търсенето на труда се намалява, изместване на кривата на търсене на труд наляво;
- в) неговото предлагано количество се увеличава, движение по кривата на предлагане на труд отдолу нагоре;
- г) предлагането на труда се увеличава, изместване на кривата на предлагане на труда надясно;
- д) верните отговори са а) и в).

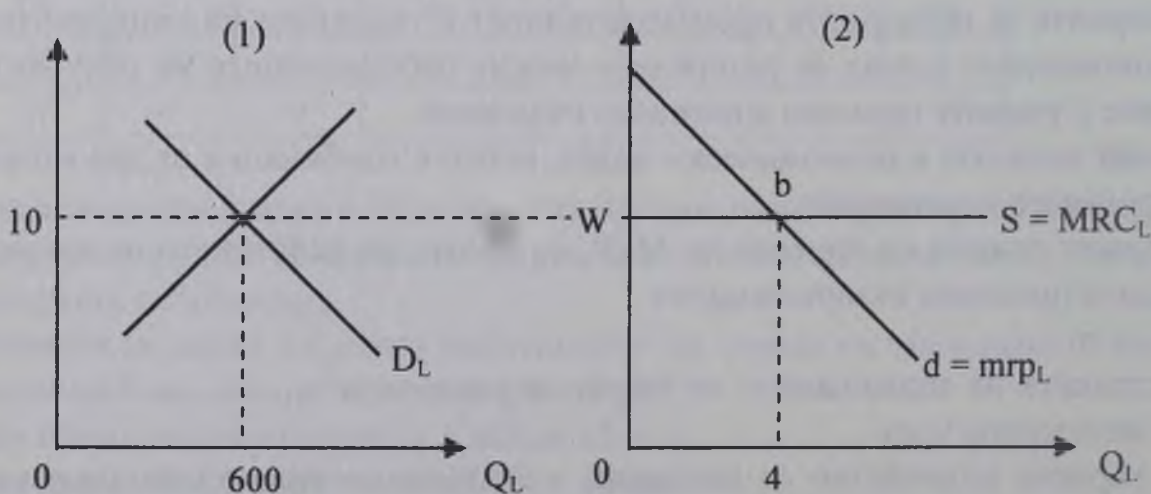
27. Когато пазарите са конкурентни и цената на продукта на фирмата се увеличава, кривата на фирменото търсене на труда ..... и тя наема ..... работници:

- а) се измества надясно, повече;
- б) се измества наляво, по-малко;
- в) се измества надясно, по-малко;
- г) се измества наляво, повече;
- д) не се измества, същото количество работници.

28. Ако минималната заплата за една година нараства от 150 лв. на 180 лв., а нивото на цените за същия период от време се покачва с ....., тогава реалната заплата се .....

- а) 16 %, увеличава;
- б) 20 %, запазва;
- в) 25 %, намалява;
- в) 50 %, намалява с 20 %;
- д) няма верен отговор.

29. На първата фигура по-долу са начертани кривите на пазарното търсене и предлагане на определен вид труд, а на втората - кривата на предлагането на труда, с която се сблъсква отделната фирма на този пазар, и кривата на прихода от пределния продукт на труда. Със символа " $W$ " е обозначена ставката на заплащането на труда, която фирмата изплаща на всички свои работници. Посочете кое от изброените по-долу твърдения не е вярно:

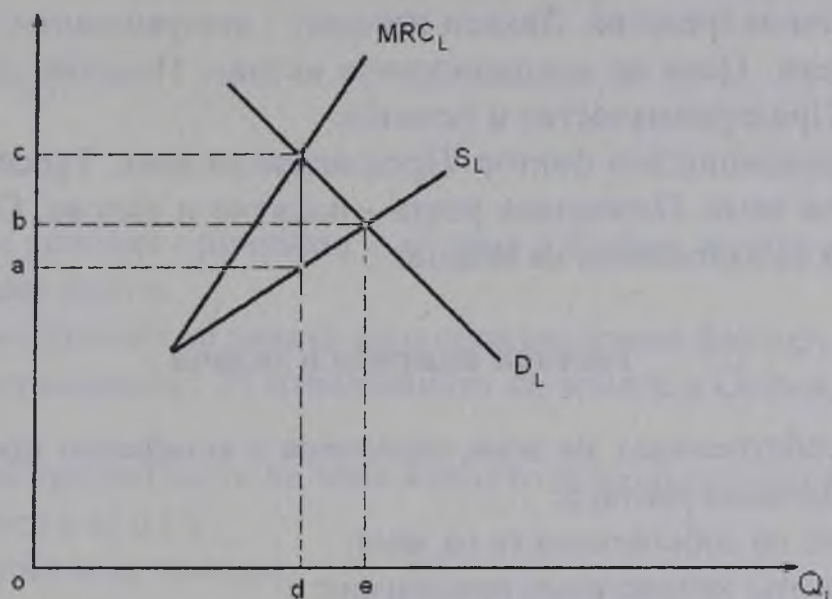


Фиг. 11.1

- а) Разглежданата фирма е Price taker на пазара на труда.
- б) Общите разходи на разглежданата фирма за фактор труд са равни на 40 лв.
- в) Общите разходи на фирмата за всички други производствени фактори, въведени в производствения процес, се измерват с лицето на фигурата " $W, a, b$ ".
- г) На разглеждания пазар на труда има около 60 фирми, които се конкурират помежду си при наемането на даден вид труд.

д) Ако разглежданата фирма продава своя продукт на конкурентния пазар по цена 2 лв., тогава пределният продукт на труда е равен на 5 единици.

30. Да допуснем, че на даден пазар, който е представен на графиката по-долу, има много работници с еднаква квалификация, които независимо един от друг предлагат своя ресурс на пазара на труда, и само една фирма, която ги наема. Анализът на фигурата *не дава основание* за следния извод:



Фиг. 11.2.

- а) Разглежданата фирма е монопсонист и тя ще наеме работници в количество  $od$  ( $Q_L = od$ ).
- б) Ставката на заплащането на труда, по която работниците се наемат на разглеждания пазар, е равна на  $oa$  ( $W = oa$ ).
- в) Когато на този пазар се установява равновесие,  $MRP_L - W = ac$ .
- г) В условието на равновесие средните разходи на монопсониста за един работник са равни на  $ob$ .
- д) След създаването на отраслов профсъюз ставката на заплащането на труда би могла да стигне до  $oc$ , без да предизвиква намаление в количеството на работните места, при положение, че работодателят заплашен от стачка, се съгласява с условията на заплащането на труда, които диктува профсъюзът.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Д | Б | Д | Г | Б | В | В | Б | В | А  | Г  | Б  | Б  | Д  | Д  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| А  | А  | Д  | Г  | Д  | Г  | Д  | Б  | Г  | А  | Д  | А  | Д  | Г  | Г  |

## ТЕМА 12

### КАПИТАЛОВ ПАЗАР И ПАЗАР НА ЗЕМЯТА

#### **Съдържание:**

Капитал и инвестиции на фирмата. Съвкупна и чиста възвръщаемост от капитала. Стойност във времето и дисконтиране на капиталови потоци. Пределна ефективност на капитала и търсене на капитал. Равновесие на капиталовия пазар.

Търсене на заемни средства. Лихвен процент - детерминанти. Номинален и реален лихвен процент. Цена на доходоносните активи. Понятие за фондова борса и рисков капитал. Предприемачество и печалба.

Земята като производствен фактор. Предлагање на земя. Търсене на земя. Равновесие на пазара на земя. Поземлена рента - понятие и видове. Оценка на алтернативните варианти за използване на земята.

#### **Тестови въпроси и задачи**

1. Основанието собственикът на земя, включена в конкретно производство, да получава икономическа рента, е:
  - а) силният интерес на собствениците на земя;
  - б) нейното абсолютно нееластично предлагане;
  - в) нейната намаляваща възвръщаемост;
  - г) частната собственост върху земята;
  - д) това, че тя е първичен производствен фактор.
2. Пределната производителност на земята се определя от:
  - а) пределния продукт на земята и неговата пазарна цена;
  - б) пределния продукт на земята и нейната пазарна цена;
  - в) прихода от пределния продукт на труда и на капитала;
  - г) размера на поземлената рента;
  - д) размера на арендата.
3. Кой икономист предлага да се въведе данък върху земята:
  - а) Адам Смит.
  - б) Дейвид Рикардо.
  - в) Хенри Джордж.
  - г) Карл Маркс.
  - д) Джон Кейнс.
4. Диференциалната рента от различните участъци земя може да съществува поради всяка една от изброените по-долу причини, *с изключение на* това, че:
  - а) производителността на различните участъци земя е различна;
  - б) съществуват различни алтернативни начини за използване на различните участъци земя;

- в) различните участъци земя имат различно местоположение;
- г) различните участъци земя имат различно плодородие;
- д) предлагането на земя е еластично

5. Ако очакваният чист доход от земята е 2000 лв. годишно, при лихвен процент 5 %, капитализираната рента е:

- а) 10000 лева.
- б) 100000 лева.
- в) 40000 лева.
- г) 4000 лева.
- д) 2100 лева.

6. При равни други условия причината  $1 \text{ м}^2$  земя в София да струва повече от  $1 \text{ м}^2$  земя в обезлюдено село е:

- а) абсолютната немобилност на земята като производствен фактор;
- б) по-високата възвръщаемост от използването на земята в София, отколкото в селото;
- в) увеличаването на предлагането на земя в селото поради неговото обезлюдяване;
- г) вярно е посоченото в а) и б);
- д) вярно е всичко посочено по-горе.

7. Кривата на предлагане на заемен капитал е нарастваща с положителен наклон, защото:

- а) колкото е по-висок лихвеният процент, толкова повече домакинствата харчат за потребление и спестяват по-малко;
- б) колкото по-нисък е лихвеният процент, толкова по-малко домакинствата харчат за потребление и спестяват повече;
- в) колкото повече заемен капитал се предлага, толкова по-нисък е лихвеният процент;
- г) колкото по-малко заемен капитал се предлага, толкова по-висок е лихвеният процент;
- д) нито едно от посочените не е вярно

8. Фирма е получила кредит от банка и заплаща за него лихва в размер на 60 000 лева за една година. Кредитът е отпуснат при лихвен процент 12 %. Абсолютната сума на получения кредит е:

- а) 720 000 лева.
- б) 500 000 лева.
- в) 620 000 лева.
- г) 5 000 000 лева.
- д) 6 200 000 лева.

9. Каква комбинация от промени в търсенето и предлагането на заемен капитал, при равни други условия, ще доведе най-вече до повишаване на лихвения процент:

- а) нарастване на търсенето и намаляване на предлагането на заемен капитал;
- б) намаляване на търсенето и намаляване на предлагането на заемен капитал;
- в) нарастване на търсенето и нарастване на предлагането на заемен капитал;
- г) нарастване на предлагането и намаляване на търсенето на заемен капитал;
- д) нито едно от посочените, защото лихвеният процент не се определя от пазара.

10. Ако очакваният реален лихвен процент е 5 %, а очакваната инфлация за същия период е 15 %, номиналният лихвен процент е:

- а) 5 %
- б) 15 %
- в) 20 %
- г) 3 %
- д) 10 %

11. Кое от следните *не се включва* в обхвата на физическия капитал:

- а) производствено оборудване (машини, съоръжения);
- б) сгради с производствено предназначение;
- в) производствена инфраструктура;
- г) акции;
- д) спортни зали и съоръжения за физическа подготовка.

12. Кривата на търсене на физически капитал се формира в съответствие с ....., а кривата на неговото предлагане в съответствие с .....

- а) пределните разходи за капитала, пределния приход на капитала;
- б) динамиката на прихода от пределния продукт на капитала, пределните разходи за капитала;
- в) пределните приходи от продукта на фирмата, пределните разходи за продукта на фирмата;
- г) равновесието на пазара на физически капитал, равновесието на пазара на заемен капитал;
- д) нито едно от посочените по-горе.

13. Фирмата има интерес да наема или да купува допълнителни количества физически капитал, докато:

- а) пределният приход от продукта на капитала е по-голям или най-много равен на пределния разход за капитала;
- б) се изравнят нормата на възвръщаемост от капитала и лихвения процент;
- в) се изравнят пределната ефективност от капитала и лихвеният процент;
- г) се получават нарастващи постъпления от реализацията на продукцията;
- д) вярно е посоченото в а), б) и в).

14. Ако инвестиция възвръща 600 лв. на година, а лихвеният процент е 10 %, текущата дисконтирана стойност на бъдещите доходи от нея е:

- а) 6000 лева.
- б) 3000 лева.
- в) 1000 лева.
- г) 600 лева.
- д) 60 лева.

15. Кое от посочените по-долу твърдения *не е вярно*:

- а) При висока степен на риск от една инвестиция лихвеният процент на кредита нараства.
- б) Ако номиналният лихвен процент е по-висок от реалния лихвен процент, в икономиката се е развила инфлация.
- в) Ако реалният лихвен процент е по-нисък от номиналният лихвен процент, в икономиката се е развила дефлация.
- г) Увеличаването на лихвения процент стимулира спестяването на домакинствата.
- д) При равни други условия, ако лихвеният процент се намали, текущата дисконтирана стойност на активите нараства.

16. Капиталът:

- а) носи на собствениците си доход под формата на печалба;
- б) се намира в постоянно движение, при което непрекъснато сменя формите си на физически и финансов;
- в) има две цени - покупна и наемна;
- г) вярно е посоченото в б) и в);
- д) вярно е посоченото в а), б) и в).

17. Увеличаването на физическия капитал на фирмата се нарича:

- а) капиталово натрупване;
- б) спестяване;
- в) дисконтиране;
- г) инвестиране;
- д) вярно е посоченото в а) и г).

18. Чистата възвръщаемост от капитала:

- а) се получава от съвкупната възвръщаемост чрез приспадане на амортизацията;
- б) е сума от чистата лихва и рисковата премия;
- в) е сума от алтернативната цена на капитала и рисковата премия;
- г) е произведение от нормата на чиста възвръщаемост и стойността на инвестицията;
- д) всичко посочено е вярно.

19. Минималният размер на лихвения процент, който при равни други условия ще Ви накара да се откажете от инвестиция на обща стойност 1 200 000 лв. и годишна чиста възвръщаемост 150 000 лв., е:

- а) 4 %.
- б) 8 %.
- в) 11 %.
- г) 13 %.
- д) 15 %.

**20.** Ако след 3 години ще се нуждаете от 10 000 лв., то приблизителната сума, която трябва да вложите на банков депозит сега, при условие че годишният лихвен процент е 5 % и остава непроменен, е:

- а) 8 650 лв.
- б) 3 120 лв.
- в) 6 640 лв.
- г) 9 500 лв.
- д) 7 810 лв.

**21.** При равни други условия сегашната дисконтирана стойност:

- а) е по-ниска при по-голям размер на очакваните бъдещи доходи;
- б) е по-висока при по-голяма продължителност на периода;
- в) е по-висока при по-висок лихвен процент;
- г) се определя по процедура, наречена дисконтиране;
- д) всичко посочено е вярно.

**22.** Пределната ефективност на капитала:

- а) е съотношение между пределния приход от продукта на капитала и наемната му цена;
- б) намалява с увеличаване на закупеното количество капитал;
- в) намалява с увеличаване на наетото количество капитал;
- г) трябва да е по-висока от лихвения процент, за да наема фирмата допълнителни единици капитал;
- д) всичко посочено е вярно.

**23.** Кривата на търсене на капитал за наемане от страна на фирмата съвпада с кривата на ....., а кривата на търсене на капитал за закупуване от фирмата съвпада с кривата на .....

- а) пределния приход от продукта на капитала, пределните разходи за капитал;
- б) пределната ефективност на капитала, пределния приход от продукта на капитала;
- в) пределния приход от продукта на капитала, пределната ефективност на капитала;
- г) пределната ефективност на капитала, пределните разходи за капитал;
- д) нито едно от посочените.

**24.** Икономическата печалба е:

- а) възнаграждение за фактора предприемачество;
- б) разлика между brutните приходи и икономическите разходи;
- в) само краткосрочно явление и при съвършена конкуренция, и при монопол;

- г) вярно е посоченото в а) и б);
- д) вярно е посоченото в а), б) и в).

**25.** Доходът, който се получава от всеки производствен фактор с абсолютно нееластично предлагане спрямо цената, се нарича:

- а) чиста икономическа рента;
- б) поземлена рента;
- в) диференциална рента;
- г) капитализирана рента;
- д) всичко посочено е вярно.

**26.** Диференциалната рента е:

- а) допълнителен доход за използването на ресурси с по-високо качество и по-добро местоположение;
- б) капитализирана поземлена рента;
- в) продукт на равновесни различия в цените на два ресурса;
- г) вярно е посоченото в а) и б);
- д) вярно е посоченото в а), б) и в).

**27.** Кое от посочените твърдения е в противоречие с възгледа на Рикардо:

- а) Високата цена на житото е следствие от високата рента, плащана на поземлените собственици.
- б) Високата рента е резултат от високата цена на житото.
- в) По-високата рента няма да предизвика изместване на кривата на предлагане на жито.
- г) Цената на житото няма да намалее, дори ако поземлените собственици се откажат от цялата полагаща им се рента.
- д) Нито едно от посочените.

**28.** Ако кривата на предлагане на земя е вертикална права линия, то:

- а) по-високата цена на земеделските продукти не се отразява върху цената на земята;
- б) промените в пределната производителност на земята не се отразяват върху нейната цена;
- в) промените в цената на земята са резултат от промени в пределния приход от продукта на земята;
- г) вярно е посоченото в а) и б);
- д) вярно е посоченото в а), б) и в).

**29.** Кой от следните фактори няма да предизвика изместване на кривата на търсене на земя за земеделски нужди:

- а) промяна в данъчната политика на правителството;
- б) промяна в цената на търсене на земеделската земя;
- в) въвеждането на кредитни облекчения за земеделското производство;
- г) въвеждането на субсидии за земеделското производство;
- д) Всичко посочено е вярно;

30. Посочете кое от изброените твърдения е вярно:

- а) Поземленият данък облага само собствеността върху участъци, включени в селскостопанска употреба.
- б) При фиксирано предлагане на земя и конкурентно ценообразуване поземленият данък се поема изцяло от арендаторите.
- в) Поземленият данък влияе стимулиращо върху земеделското производство.
- г) Основно предимство на единния поземлен данък е, че неговото въвеждане не е свързано с никакви трудности по определянето на данъчната база.
- д) Всичко посочено е вярно.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Б | А | В | Д | В | Г | Д | Б | А | В  | Г  | Б  | Д  | А  | В  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Г  | Д  | Д  | Г  | А  | Г  | Б  | В  | Г  | А  | А  | А  | В  | Б  | В  |

## ТЕМА 13

### ОБЩО ПАЗАРНО РАВНОВЕСИЕ И ИКОНОМИКС НА БЛАГОСЪСТОЯНИЕТО

#### *Съдържание на темата*

Частично и общо пазарно равновесие. Анализ на общото пазарно равновесие при съвършена конкуренция. Технологична ефективност и X - неефективност. Ефективност в разпределението. Оптималност по Парето.

Предимства и недостатъци на пазарния механизъм при съвършена конкуренция. Ефективност и справедливост. Икономикс на благосъстоянието. Функция на общественото благосъстояние.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Кое от посочените твърдения е условие за общо пазарно равновесие:
  - а) Всеки потребител избира комбинация от блага, която му носи максимална обща полезност.
  - б) Всеки производител произвежда количество продукция, което му осигурява максимална печалба.
  - в) Пределната норма на продуктова трансформация е равна на пределната норма на заместване на благата.
  - г) Търсените количества на всички стокови и факторни пазари са равни на предлаганите количества при равновесните цени.
  - д) Всичко посочено е вярно.
2. Според елементарния модел общото пазарно равновесие:
  - а) се извежда както при съвършена, така и при несъвършена конкуренция;
  - б) е свързано с изравняване на потока от парични доходи на домакинствата и потока от парични плащания от домакинствата към фирмите;
  - в) може да бъде нарушено, след което задължително се възстановява при първоначалните съотношения между различните величини;
  - г) вярно е посоченото в б) и в);
  - д) вярно е посоченото в а), б) и в).
3. Ако общото пазарно равновесие според елементарния модел бъде нарушено поради намалено търсене на даден фактор, то може да бъде възстановено чрез:
  - а) намаляване на потребителското търсене и на потока от парични плащания към фирмите;
  - б) увеличаване на потребителското търсене и на потока от парични плащания към фирмите;
  - в) увеличаване на потока от парични плащания към домакинствата;
  - г) приспособяване на факторните пазари без промяна на продуктовите пазари;
  - д) нито едно от посочените.

4. Моделът на "икономиката на размяна":

- а) предполага наличие на производство и размяна;
- б) се описва с кривата на договорите;
- в) се описва с кутията на Еджуърт;
- г) предполага изходна ситуация при ефективно разпределение на благата между отделните субекти;
- д) верни са б) и в).

5. В икономиката на размяна разпределението на благата е ефективно, ако:

- а) отделният потребител може да повиши благосъстоянието си, без това да намали благосъстоянието на другия потребител;
- б) пределните норми на заместване на благата са еднакви за двамата потребители;
- в) се осъществява върху кривата на договорите;
- г) верни са б) и в);
- д) нито едно от посочените.

6. Кривата на договорите:

- а) е съвкупност от всички допирни точки между кривите на безразличие на двата субекта;
- б) е съвкупност от точки, в които съотношението между пределните полезности на благата е еднакво за двата субекта;
- в) е съвкупност от точки, в които пределните норми на заместване на благата са еднакви за двата субекта;
- г) показва всички варианти на разпределение на благата, извън които ефективността е невъзможна;
- д) всичко посочено е вярно.

7. Ако една икономика се намира върху кривата на договорите, то увеличаването на полезността на единия субект е възможно само чрез:

- а) промяна в потребителските вкусове;
- б) по-пълно използване на ресурсите;
- в) намаляване на полезността на другия субект;
- г) отклонение от ефективното разпределение на благата;
- д) всичко посочено е вярно.

8. Пределната норма на продуктова трансформация:

- а) е отрицателна и е равна на наклона на кривата на производствените възможности;
- б) е положителна и е равна на наклона на кривата на производствените възможности;
- в) е положителна и е равна на съотношението между промените в произвежданите количества от двете блага;
- г) показва съотношението, в което обществото може да замени производството на едното благо с другото при заплащане на съответната цена;
- д) вярно е посоченото в а) и г).

9. Кривата на продуктова трансформация:

- а) е с отрицателен наклон за разлика от кривата на производствените възможности;
- б) съвпада с кривата на производствените възможности;
- в) показва във всяка своя точка пределната норма на заместване на благата, съответстваща на необходимата трансформация на ресурси към по-големи количества от едното благо за сметка на другото;
- г) вярно е посоченото в б) и в);
- д) вярно е посоченото в а), б) и в).

10. Ако пределната норма на продуктова трансформация е равна на пределната норма на заместване на благата:

- а) разпределението е социално оптимално;
- б) кривата на производствените възможности се допира да най-високо разположената възможна крива на безразличие;
- в) сумата от благата, които потребителят е готов да закупи, е равна на сумата от благата, които производителят е готов да предложи при равновесни цени;
- г) потребителските предпочитания съвпадат с производствените възможности;
- д) всичко посочено е вярно.

11. Ако всички пазари в дадена икономика са свършено конкурентни и в нея се произвеждат само две блага, то пределната норма на трансформация е равна на съотношението между:

- а) пределните разходи за производството на двете блага;
- б) общите приходи от реализацията на двете блага;
- в) цените на двете блага;
- г) вярно е посоченото в а) и в);
- д) вярно е посоченото в а), б) и в).

12. Ако разпределението на две блага между двама потребители е оптимално по Парето:

- а) потребителите могат да подобрят едновременно своето благосъстояние;
- б) кривите на безразличие на потребителите и кривата на договорите нямат обща точка;
- в) пределната норма на заместване на благата е равна на пределната норма на продуктова трансформация;
- г) кривите на продуктова трансформация и кривите на безразличие нямат обща точка;
- д) всичко посочено е вярно.

13. Движението по кривата на възможната полезност води до:

- а) увеличаване на полезността на единия потребител и намаляване на полезността на другия;
- б) преразпределение на полезността, без това да предизвика преразпределение на ресурсите;

- в) преразпределение на ресурсите, без това да предизвика преразпределение на полезността;
- г) вярно е посоченото в а) и в);
- д) нито едно от посочените.

14. При движение по дадена крива на договорите увеличаването на полезността на единия субект води до ..... на полезността на другия. Тази зависимост се представя чрез ....., която показва максималната полезност на един субект при дадена полезност за другия и при определено разпределение на ресурсите:

- а) увеличаване, кривата на възможната полезност;
- б) намаляване, кривата на възможната полезност;
- в) увеличаване, кривата на договорите;
- г) намаляване, кривата на договорите;
- д) нито едно от посочените.

15. Кое от следните твърдения *не е вярно*:

- а) Ако изходната ситуация се характеризира с неефективно разпределение на благата между два субекта, достигането на взаимноизгодна размяна между тях може да подобри състоянието и на двамата.
- б) Равновесието според елементарния модел се извежда при условието за съвършена конкуренция на всички продуктови и ресурсни пазари.
- в) Ако кривата на производствените възможности пресича дадена крива на безразличие, общото равновесие се достига при по-ниско равнище на обща полезност.
- г) Пределната норма на продуктова трансформация винаги е отрицателна.
- д) Всяка точка от кривата на възможната полезност е оптимална по Парето.

16. Кое от посочените по-долу твърдения *не е вярно*:

- а) Пазарният механизъм винаги осигурява ефективна реализация на целите на стопанските субекти.
- б) Пазарът е начин на организация на производството, размяната и разпределението на благата.
- в) Съвършена конкуренция не съществува при съвременните пазарни условия.
- г) Монополите трябва да бъдат регулирани от държавата.
- д) Държавната намеса в икономиката има определени граници.

17. На съвършено конкурентните пазари:

- а) потребителите могат да купуват по възможно най-ниски цени;
- б) производителите реализират нормална печалба в дългосрочен период;
- в) се предлагат диференцирани продукти;
- г) преобладава неценовата форма на конкуренция;
- д) вярно е посоченото в а) и б).

18. Ако в дългосрочен период фирмите от един отрасъл реализират икономическа печалба, то те *не са*:

- а) монополи;
- б) олигополи;
- в) съвършени конкуренти;
- г) несъвършени конкуренти;
- д) посоченото в б) и в).

19. Кое от посочените по-долу твърдения изразява характера на връзката между ефективност и равенство:

- а) Между тях съществува противоречие, което произтича от същността на пазарния механизъм.
- б) Обществото трябва да избере между алтернативни комбинации от двете.
- в) Възможно е да се постигне едновременно висока икономическа ефективност и равенство.
- г) Колкото по-равно е разпределението на доходите, толкова по-ефективна е икономиката.
- д) Вярно е посоченото в а) и б).

20. Кривата на възможната полезност показва:

- а) как полезността за индивида се определя от неговия доход;
- б) достигането на полезност за един индивид при зададена полезност за друг;
- в) максималното равнище на полезност за един индивид при зададени ресурсни ограничения;
- г) функцията на полезността за индивидите, базираща се на предпочитанията им към равенство и ефективност;
- д) съвкупността от криви на безразличие за един потребител.

21. Кривата на обществено безразличие показва:

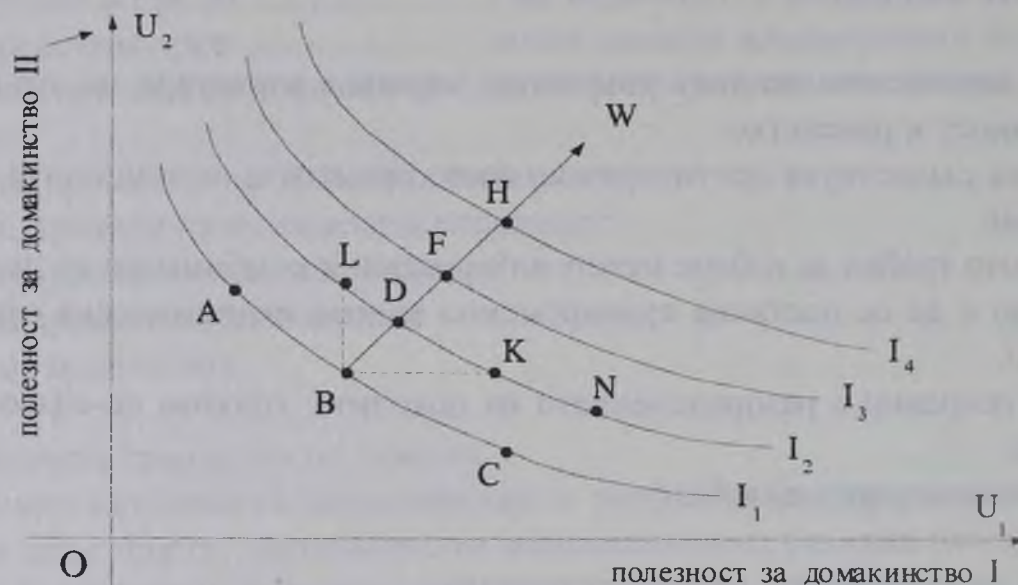
- а) всички възможни алтернативи на разпределение на богатата, водещи до една и съща обща полезност за даден индивид;
- б) обществено възприет модел на алтернативи от полезност за индивидите в рамките на едно и също благосъстояние;
- в) теоретичен модел на общото пазарно равновесие при конкурентна икономика;
- г) съвкупната полезност, определена от границата на производствените възможности;
- д) обществено безразличие към всички начини на ефективно разпределение на ресурсите.

22. Преминаването от една към друга по-високо разположена крива на обществено безразличие:

- а) показва нарастване на общественото благосъстояние;
- б) илюстрира възможността за нарастване на безразличието при разпределението на богатата;
- в) свидетелства за нарастване на доходите;

- г) демонстрира предпочитания към по-големи количества от една за сметка на друга стока;
- д) не е възможно поради ограничения на модела.

23. На фигура 13.1. е представена функция на общественото благосъстояние по Бергсън - Самуелсън. Кое от посочените по-долу твърдения *не е вярно*.



Фиг. 13.1.

- а) При преминаване от точка *B* към точка *K* общественото благосъстояние нараства.
- б) При преминаване от точка *B* към точка *N* полезността за домакинство *I* нараства, а полезността за домакинство *II* не се променя.
- в) Обществото е безразлично към алтернативи на полезност за двете домакинства в зоната на заместване по всяка крива на обществено безразличие.
- г) С движение отгоре надолу по кривата на обществено безразличие *I<sub>2</sub>* се изразява предпочитание към повече полезност за домакинство *I*.
- д) В рамките на едно и също обществено благосъстояние не е възможно да нараства полезността и за двете домакинства.

24. Първата фундаментална теорема на икономикс на благосъстоянието гласи:

- а) подобрението по Парето води до нарастваща конкурентност;
- б) конкурентните пазари водят до Парето ефективно разпределение на ресурсите;
- в) при достигнато равновесие всеки може да подобри положението си за сметка влошаването на други;
- г) конкурентните пазари са несъвместими с наличието на външни ефекти;
- д)  $MRS = MRT$ .

25. Втората фундаментална теорема на икономикс на благосъстоянието се отнася до:

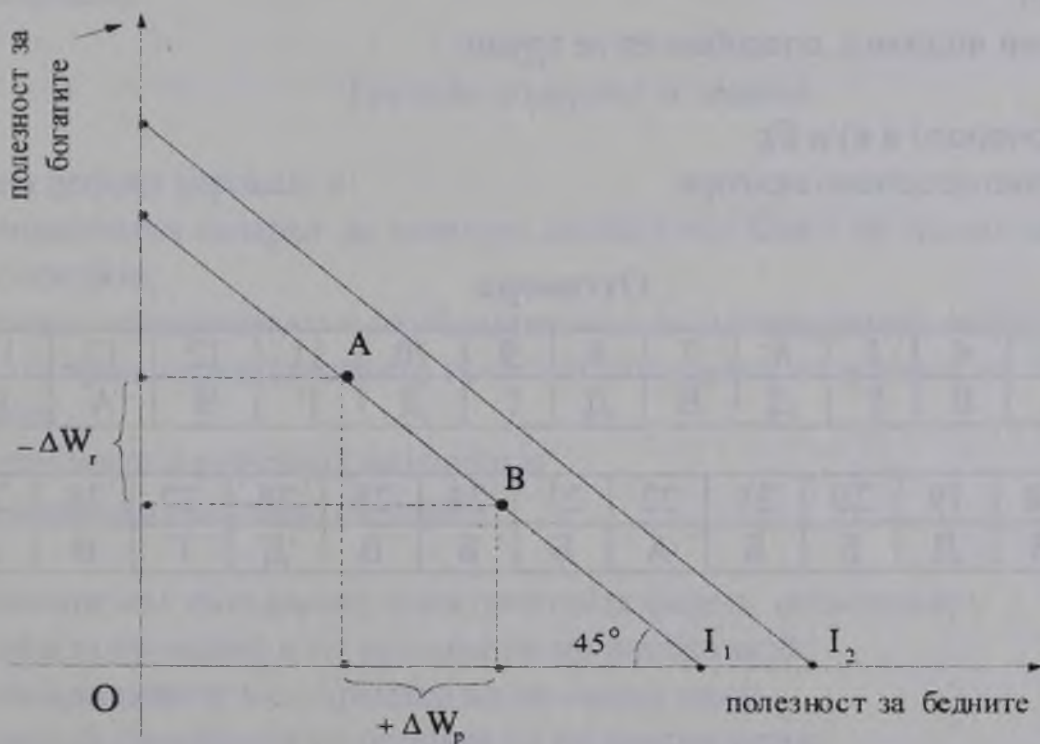
- а) вторичните ефекти от преразпределението, които са несъвместими с пазарния механизъм;
- б) основата на благосъстоянието е производството на благата;

- в) възможността чрез неутрално преразпределение и чрез пазарни механизми да се достига конкурентно равновесие по Парето;
- г) възможно е да се преразпределя само това, което е произведено;
- д) нито едно от посочените по-горе.

26. Кое е характерно за Роолсианската функция на благосъстояние:

- а) кривите на общественно безразличие са с "L" - образен наклон;
- б) тя отразява концепцията за справедливо преразпределение в полза на бедните;
- в) общественото благосъстояние нараства само ако то нараства за бедните;
- г) полезността за бедните и полезността за богатите са абсолютно допълващи се състояния;
- д) вярно е всичко посочено по-горе.

27. На фигура 13.2. е представена функция на общественото благосъстояние според утилитарния подход. Тя показва, че:



Фиг. 13.2.

- а) полезността за бедните и полезността за богатите са заместващи се състояния;
- б) единица загуба на полезност за богатите е равна на единица прираст на полезност за бедните;
- в) функцията не може да се представи чрез криви на общественно безразличие;
- г) вярно е посоченото в а) и б);
- д) всичко посочено по-горе е вярно.

28. Посочените по-долу характеристики могат да се определят като предимство на пазарната система с *изключение* на:

- а) постигане на ефективно разпределение и използване на ресурсите;

- б) максимизиране на печалбите за фирми, които успяват да намалят разходите си;
- в) постигане на социално справедливо разпределение на доходите;
- г) максимизиране на полезността за потребителя при зададени цени и доходи;
- д) наличие на пазарни стимули за иновационни дейности.

**29.** Кой от изброените закони има пряко отношение към поддържането на общото пазарно равновесие:

- а) Закон за защита на потребителя.
- б) Закон за защита на конкуренцията.
- в) Закон за висшето образование.
- г) Търговски закон.
- д) Вярно е посоченото в а), б) и г).

**30.** Кои институции имат пряко отношение към нарастване на общественото благосъстояние:

- а) семейството;
- б) всеки отделен индивид, способен да се труди;
- в) държавата;
- г) вярно е посоченото в а) и б);
- д) вярно е всичко посочено по-горе.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Д | Б | А | В | Г | Д | В | Д | Г | Д  | Г  | В  | А  | Б  | В  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| А  | Д  | В  | Д  | Б  | Б  | А  | Б  | Б  | В  | Д  | Г  | В  | Д  | Д  |

## ТЕМА 14

# ФУНКЦИОНАЛНИ ДЕФЕКТИ НА ПАЗАРА И ИКОНОМИЧЕСКА РОЛЯ НА ДЪРЖАВАТА

### *Съдържание на темата*

Пазарни дефекти - обща характеристика. Видове пазарни дефекти: монополизация на пазарите, асиметричност на информацията, външни ефекти, обществени блага.

Видове обществени блага. Неефективност от частното производство на чистите обществени блага. Крива на търсене на обществени блага. Определяне на оптималното количество на обществени блага. Обществен избор и модел на представителната демокрация.

Външни ефекти - видове. Механизми за интернализация на външните ефекти. Теорема на Коус. Икономическа и социална цена на ограничаването на негативните външни ефекти.

### Тестови въпроси и задачи

1. Пазарен дефект (провал) е:

- а) невъзможността пазарът да осигури достатъчно блага за пълно задоволяване на потребностите;
- б) ресурсната ограниченост и необходимостта от алтернативен избор;
- в) всяка пазарна характеристика, която се отклонява от модела на съвършена конкуренция;
- г) конкуренцията и ценовият механизъм;
- д) вярно е всичко посочено по-горе.

2. В сравнение със съвършено конкурентната фирма, монополът:

- а) произвежда по-малко и го продава на по-висока цена;
- б) произвежда повече и го продава на по-ниска цена;
- в) произвежда по-малко и го продава на по-висока цена;
- г) произвежда повече и го продава на по-висока цена;
- д) произвежда без да се интересува от вида на кривата на търсене на неговия продукт.

3. При кое от следните решения регулираната цена за монополната продукция е компромис между обществените и монополните интереси:

- а) при  $P = LMC$ ;
- б) при  $P = LAC$ ;
- в) при  $P = LTC$ ;
- г) при въвеждане на минимална (подова) цена;
- д) при въвеждане на максимална (таванна) цена.

4. В кой от следните примери се сблъскваме с асиметрична информация:

- а) Купувачът установява, че съставът на стоката не отговаря на нейното наименование.
- б) Работодателят установява, че наетият специалист не притежава уменията, за които има издадена диплома.
- в) Клиент на туристическа фирма се оплаква, че не е получил при пътуването си в чужбина това, за което предварително е заплатил.
- г) Вярно е посоченото в а) и в).
- д) Вярно е всичко посочено по-горе.

5. За чистите публични блага е характерно:

- а) невъзможност за изключване на потребители;
- б) конкурентност в потреблението;
- в) намаляващи пределни разходи за производството;
- г) постоянни пределни приходи;
- д) вярно е всичко посочено по-горе.

6. Ако за едно благо пределните разходи за потребление след първия потребител са нулеви, то е:

- а) частно благо;
- б) смесено благо с "ефект на задръстване";
- в) публично благо;
- г) свободно благо;
- д) малоценно благо.

7. Ако за едно благо е възможно изключване на потребители, но не възниква конкурентност до размера на капацитета на предлагането му, то е:

- а) публично благо;
- б) частно благо;
- в) луксозно благо;
- г) смесено (клубно) благо.;
- д) локално благо.

8. Индивидуалната крива на търсене на чистото публично благо отразява връзката между:

- а) предпочитаните от индивида количества и различните му пазарни цени;
- б) предпочитаните от индивида количества и различните им данъчни цени;
- в) предпочитаното от индивида едно количество при различни данъчни цени;
- г) пазарните цени на частните блага и данъчната цена на публичното благо;
- д) нито едно от посочените по-горе.

9. Кривата на общото (пазарното) търсене на публичното благо се намира чрез:

- а) хоризонтално сумиране на кривите на индивидуалното му търсене;
- б) вертикално сумиране на кривите на индивидуалното му търсене;

- в) сумиране на индивидуалните разходи за придобиване на единица от него;
- г) сумиране на държавните разходи за неговото създаване;
- д) пределния подход.

10. Съгласно критериите за ефективност предоставянето на еднакво количество обществено осигурявани частни блага за всички потребители ще доведе до:

- а) еднакво за всички свръхпотребление;
- б) еднакво за всички недостатъчно потребление;
- в) свръхпотребление за някои и недостатъчно потребление от други индивиди;
- г) неравенство на възможностите за потребление;
- д) парадокса на цикличното гласуване.

11. При осъществяване на публичния избор трябва да се решат най-вече въпросите за:

- а) идентификация и агрегиране на индивидуалните предпочитания;
- б) имитацията на пазарна размяна;
- в) неравновесието на пазарите;
- г) осигуряване на достоверна информация за цените;
- д) приходите и разходите на бюджета.

12. Кой от посочените по-долу "извлича рента" от модела на представителната демокрация:

- а) бюрокрацията;
- б) избраните представители;
- в) избирателите;
- г) банкерите;
- д) вярно е посоченото в а) и б).

13. Външни ефекти възникват, когато:

- а) сделките се осъществяват на външните пазари;
- б) пределните обществени разходи за една дейност са по-високи от пределните частни разходи за нея;
- в) пределните обществени ползи от една дейност са по-високи от пределните частни ползи от нея;
- г) никой не може да подобри положението си, без някой друг да не го влоши;
- д) вярно е посоченото в а), б) и в).

14. Интернализацията на негативния външен ефект означава:

- а) да се изравнят пределните частните разходи на фирмата с международната цена;
- б) да се изравни пазарната цена с пределните обществени разходи;
- в) да се изравнят пределните частни и пределните обществени разходи;
- г) вярно е посоченото в б) и в);
- д) вярно е всичко посочено по-горе.

15. Твърдението, че при установени права на собственост и при липса на разходи за договаряне е възможна доброволна интернализация на външния ефект, е известно като:

- а) Теорема за невъзможността на Ероу.
- б) Теорема на Коус.
- в) Правило на мажоритарното гласуване.
- г) Бюрократично правило.
- д) Правило за изравняване на пределните разходи и пределните приходи.

16. Непазарният подход при разпределението на част от оскъдните ресурси на обществото като цяло е известен като:

- а) потребителски избор;
- б) публичен избор;
- в) монопол;
- г) пазарен механизъм;
- д) няма верен отговор.

17. Държавните структури:

- а) купуват и произвеждат различни стоки и услуги;
- б) осъществяват трансферни плащания;
- в) определят правната рамка, при която функционира съответното стопанство;
- г) верни а) и б) едновременно;
- д) верни а), б) и в) едновременно.

18. Общият аргумент в полза на държавното вмешателство се търси във:

- а) несъстоятелността на пазара;
- б) наличието на външни ефекти;
- в) наличието на публични блага;
- г) цикличните колебания в икономиката;
- д) наличието на монополи и господстващото положение на пазара.

19. Свойството "конкурентност" в потреблението притежават:

- а) чисто публичните блага;
- б) изключително частните блага;
- в) общите ресурси;
- г) верни а) и б) едновременно;
- д) верни б) и в) едновременно.

20. Когато за дадено благо важи принципът на изключеност, но не важи принципът за конкурентност, тогава има основание да се говори за:

- а) изключително частни блага;
- б) чисто публични блага;
- в) обществени блага;
- г) естествен монопол върху благо;
- д) общи ресурси.

**21.** Влиянието на дейността на един човек върху благосъстоянието на друг се нарича:

- а) публичен контрол;
- б) външни ефекти;
- в) публична зависимост;
- г) фискална еквивалентност;
- д) публичен монопол.

**22.** Правителствата:

- а) играят водеща роля в разпределението и преразпределението на ресурсите;
- б) осъществяват трансферни плащания;
- в) купуват и произвеждат различни стоки и услуги;
- г) верни а) и б) едновременно;
- д) всички отговори са верни.

**23.** Публичният сектор:

- а) представлява съвкупност от институциите на държавата, чрез които тя изпълнява своите основни функции;
- б) е част от икономиката, произвеждаща и предлагаща на населението публични блага;
- в) предоставя онази част от създаваните блага в едно общество, които частният сектор може или не желае да създава, а те са необходими за обществото;
- г) верни а) и б) едновременно;
- д) верни а), б) и в) едновременно.

**24.** Доводите в полза на държавната намеса, диктувани от пазарните дефекти, се търсят във:

- а) наличието на публични блага;
- б) проблемите, свързани с набирането, доставянето и разпространението на информация;
- в) наличието на външни ефекти, пораждани от липса на пазарни отношения;
- г) верни а), б) и в) едновременно;
- д) не са верни а), б) и в) едновременно.

**25.** Обект на конкурентност, но не и на принципа на изключеност са:

- а) чисто публичните блага;
- б) общите ресурси;
- в) луксозните блага;
- г) малоценните блага;
- д) частните блага.

**26.** Когато членовете на обществото плащат данъци, които са равни на размера на декларираните за потребление чрез изборния вот публични блага, това се нарича:

- а) публичен избор;
- б) публични предпочитания;

- в) фискална еквивалентност;
- г) публичен вот;
- д) фискален избор;

27. Преразпределителната функция държавата изпълнява чрез:

- а) системата на трансферните плащания;
- б) обществените поръчки;
- в) социалните помощи;
- г) производствените субсидии;
- д) стипендиите.

28. Пряка намеса на държавата в икономическия живот е:

- а) държавното предприемачество;
- б) държавното субсидиране на частния сектор;
- в) държавният монопол от търговски характер;
- г) верни а) и б) едновременно;
- д) верни а), б) и в) едновременно.

29. Моделът на Тибо е:

- а) свързан с избора на местоживеене;
- б) свързан с фискалната илюзия;
- в) свързан с принципа на субсидиарност;
- г) свързан с фискалната децентрализация;
- д) свързан с държавния дълг.

30. "Гласуването със собствените крака" е:

- а) Модел на Лърнър.
- б) Модел на Тибо.
- в) Модел на Фиер.
- г) Фискална илюзия.
- д) Модел на Фридман.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| В | А | Б | Д | А | В | Г | Б | Б | В  | А  | Д  | Д  | В  | Б  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Б  | Д  | А  | Д  | Г  | Б  | Д  | Д  | Г  | Б  | В  | А  | Д  | А  | Б  |

## ТЕМА 15

### СОЦИАЛНИ ДЕФЕКТИ НА ПАЗАРА И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДОХОДА

#### *Съдържание на темата*

Влиянието на пазара върху разпределението на дохода. Разпределение на дохода и неравенство. Теории за справедливото разпределение. Измерване на неравенството в разпределение на дохода. Крива на Лоренц.

Разпределение на богатството. Бедност, равенство и ефективност. Преразпределителна политика. Видове данъци. Средна и пределна данъчна ставка. Алтернативи за данъчна база.

Сфера на действие на данъците. Разпределение на данъчното бреме между производители и потребители. Измерване на свръхданъчното бреме. Оптимално данъчно облагане.

#### Тестови въпроси и задачи

1. В пазарната система разпределението на доходите зависи от:

- а) собствеността върху ресурсите;
- б) производителността на производствените фактори;
- в) цените на производствените фактори;
- г) степента на конкурентност на пазарите (пазарната структура);
- д) вярно е всичко посочено по-горе.

2. Коя от следните връзки е несъответстваща на другите:

- а) труд - работна заплата;
- б) земя - рента;
- в) капитал - лихва;
- г) спестяване - печалба;
- д) посоченото във в) и г)

3. Доходите са ....., а богатството е .....

- а) поток от парични постъпления от използване на активите, стойност на натрупаните активи;
- б) стойност на активите, потенциална възможност за доходи;
- в) поток от приходи за фирмите, капитала на фирмите;
- г) поток от лихвени плащания, обща сума на спестяването;
- д) средства за съществуване, недвижимото имущество.

4. От гледна точка на разпределението, кое е основното различие между работната заплата и социалната помощ:

- а) първата е доход от преразпределение, а втората - от първично разпределение;
- б) първата е доход от първично разпределение, а втората - от преразпределение;

- в) първата е доход от труд, а втората - от капитал;
- г) първата е доход от отраслите в промишлеността, а втората - от бюджета;
- д) първата е разход за производителя, а втората е разход за потребителя.

5. Функционалното разпределение на дохода се осъществява според:

- а) функцията на пределните издръжки на производството;
- б) функционалната зависимост на прихода от обема на производството и цената;
- в) приносът на всеки производствен фактор за крайния резултат от производството;
- г) разпределението на производствените фактори по отделни отрасли;
- д) разпределението на производствените фактори между частен и публичен сектор.

6. За да се получи представа за персоналното (личното) разпределение на дохода са необходими данни за:

- а) абсолютния размер на общия доход в стопанството;
- б) абсолютния размер на дохода на всички групи домакинства;
- в) относителният дял на доходите от всички източници;
- г) вярно е посоченото в а) и б);
- д) вярно е всичко посочено по-горе.

7. В структурата на общия доход на домакинствата в България най-висок относителен дял имат:

- а) доходите от работна заплата;
- б) доходите от пенсии;
- в) доходите от социални помощи;
- г) доходите от продажба на имущество;
- д) доходите от предприемачество.

8. Кривата на Лоренц е инструмент за:

- а) определяне на причините за неравенството в разпределението на доходите;
- б) сравнение на действителното разпределение на доходите с равното разпределение на доходите;
- в) откриване на зависимостта между данъчните приходи и величината на данъчната ставка;
- г) изследване на зависимостта на доходите от труд от степента на неговата производителност;
- д) цялостно представяне на функционалното разпределение на дохода.

9. Кривите на Лоренц за разпределението на дохода и на богатството показват:

- а) еднаква степен на неравенство в разпределението на дохода и на богатството;
- б) по-високо неравенство в разпределението на дохода, отколкото на богатството;
- в) по-високо неравенство в разпределението на богатството, отколкото на дохода;
- г) абсолютно равно разпределение на дохода и абсолютно неравно разпределение на богатството;
- д) абсолютно неравно разпределение на дохода и на богатството.

10. При дадена крива на Лоренц степента на неравенство в разпределение на дохода ще се измерва чрез:

- а) големината на лицето на фигурата, заключена между кривата на Лоренц и линията на абсолютно равното разпределение;
- б) коефициента на Джини;
- в) величината на данъчния мултипликатор;
- г) коефициента на относителната бедност;
- д) вярно е посоченото в а) и б).

11. Ако площта, заключена между кривата на Лоренц и линията на абсолютното равенство, нараства, това е свидетелство за:

- а) нарастване на степента на равенство в разпределението на доходите;
- б) нарастване на степента на неравенство в разпределението на доходите;
- в) намаляване на нормата на безработица;
- г) намаляване на данъчната тежест;
- д) предприемане на преразпределителни мерки от държавата.

12. Ако площта, заключена между кривата на Лоренц и линията на абсолютното равенство, намалява:

- а) нараства степента на равенство в разпределението на доходите;
- б) нараства степента на неравенство в разпределението на доходите;
- в) нараства делът на работната заплата и намалява делът на печалбата;
- г) всички доходи нарастват в абсолютен размер;
- д) всички доходи намаляват в абсолютен размер.

13. Дискусията за степента на преразпределение на доходите фокусира върху връзката между:

- а) икономическа свобода и икономическа необходимост;
- б) потребности и възможности за задоволяването им;
- в) заетост и безработица;
- г) равенство и ефективност;
- д) справедливите и несправедливите доходи.

14. Пряко преразпределение на доходите се осъществява чрез:

- а) данъците върху доходите;
- б) данъците върху продажбите;
- в) социалните трансфери;
- г) субсидиите за производителя;
- д) вярно е посоченото в а) и в).

15. След данъчно облагане и социални трансфери кривата на Лоренц:

- а) ще се измести по-надалече от линията на абсолютно равното разпределение;
- б) ще се доближи до линията на абсолютно равното разпределение;
- в) ще се измести наляво спрямо кривата на абсолютно равното разпределение;

- г) ще се трансферира в линия на абсолютното равенство;
- д) ще се превърне в крива на Лафър.

**16.** Съкращаването на общия излишък в резултат от въвеждането на данъка представлява:

- а) общ излишък;
- б) данъчен кредит;
- в) данъчен излишък;
- г) брутен опериращ излишък;
- д) няма верен отговор.

**17.** Определен стопански факт или дейност, които се облагат с данък, е:

- а) данъчно задължение;
- б) данъчна база;
- в) данъчна норма;
- г) данъчна ставка;
- д) данъчен мултипликатор.

**18.** Отношението между данъчното задължение и облагаемия доход е:

- а) данъчната норма;
- б) данъчната ставка;
- в) средната данъчна ставка;
- г) реалният данък;
- д) пределната данъчна ставка.

**19.** Данъците, при които с нарастването на данъчната база средната данъчна ставка намалява, са:

- а) прогресивни;
- б) регресивни;
- в) пропорционални;
- г) косвени;
- д) преки.

**20.** Данъци, които изискват от притежателите на по-големи облагаеми доходи да плащат по-голям процент от своите доходи в сравнение с притежателите на по-малки по-размер облагаеми доходи, т.е. средната данъчна ставка нараства с повишаването на данъчната база, са:

- а) регресивни;
- б) пропорционални;
- в) прогресивни;
- г) косвени;
- д) преки.

**21. Бремето по финансирането на държавата трябва да се разпредели между нейните поданици според техните възможности да плащат. Това е:**

- а) принцип на ползата;
- б) принцип на платежоспособността;
- в) принцип на хоризонталната справедливост;
- г) принцип на вертикалната справедливост;
- д) няма верен отговор.

**22. Бремето на финансиране на държавата трябва да се разпредели между нейните поданици в зависимост от ползите, които те извличат от потреблението на публично представяните блага. Това е:**

- а) принцип на платежоспособността;
- б) принцип на ползата;
- в) принцип на публичност;
- г) принцип на изгодата;
- д) принцип на хоризонталната справедливост.

**23. Към алтернативите на данъчното облагане спадат:**

- а) потребителските такси;
- б) публичният кредит;
- в) инфлацията;
- г) верни а) и б) едновременно;
- д) верни а), б) и в) едновременно.

**24. Алтернативи на данъчното облагане са:**

- а) даренията;
- б) публичните предприятия;
- в) инфлацията;
- г) публичният кредит;
- д) всички отговори са верни.

**25. Кой от следните данъци представлява данък върху разходите:**

- а) данък върху печалбата;
- б) данък за общините;
- в) данък върху наследството;
- г) данък сгради;
- д) данък върху дарения и спонсорство.

**26. Държавните разходи и решенията в областта на данъците представляват елементи на:**

- а) данъчната политика;
- б) бюджетната политика;
- в) паричната политика;
- г) фискалната политика;
- д) регулативната политика.

27. Селективно облагане на стоките и услугите са:

- а) данъците върху продажбите;
- б) акцизите;
- в) данъкът върху печалбата;
- г) верни а) и б) едновременно;
- д) няма верен отговор.

28. Данъчният мултипликатор е:

- а) положително число;
- б) отрицателно число;
- в) число по-голямо от единица;
- г) отрицателен, защото нарастването на данъците води до намаляване на равновесните съвкупни разходи и реален БВП;
- д) положително число, защото промяната в данъците е равна на промяната в правителствените покупки.

29. Кое от следните твърдения е вярно:

- а) Данъчният мултипликатор е отрицателен.
- б) Данъчният мултипликатор е равен на мултипликатора на социалните плащания с обратен знак.
- в) Данъчният мултипликатор е число, което умножено по промените в данъците дава исканата промяна в съвкупните разходи за постигане на разходно равновесие.
- г) Верни а), б) и в) едновременно.
- д) Неверни са а), б) и в) едновременно.

30. Новото наименование на системата от данъчни облекчения, възникващи като нарушение на основните правила и положения, залегнали в базисната стратегия на облагането се нарича:

- а) фискална политика;
- б) фискални разходи;
- в) фискални облекчения;
- г) фискално освобождаване;
- д) фискални намаления.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Д | Г | А | Б | В | Д | А | Б | В | Д  | Б  | А  | Г  | Д  | Б  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Д  | Б  | В  | Б  | В  | Б  | Б  | Д  | Д  | Д  | Г  | Б  | Г  | Г  | Б  |

# ОСНОВИ НА МАКРОИКОНОМИКАТА

## ТЕМА 1

### ВЪВЕДЕНИЕ В МАКРОИКОНОМИКАТА

#### *Съдържание на темата*

Предмет и обхват на макроикономиката като наука. Взаимовръзка между микроикономическата и макроикономическата теория. Микроикономическата теория като основа за макроикономическата теория.

Основни макроикономически проблеми: съвкупно производство и икономически растеж, икономически цикъл, заетост и безработица, цени и инфлация, външно-икономически отношения.

Макроикономическа теория и макроикономическа политика. Инструментариум на макроикономическия анализ.

#### Тестови въпроси и задачи

1. В макроикономическата теория се изследват:
  - а) равнището и динамиката на съвкупното производство;
  - б) равнището и динамиката на цените в националната икономика;
  - в) степента на заетост на националните ресурси;
  - г) динамиката и съотношението между потоците на износа и вноса на стоки;
  - д) всичко посочено.
2. Обект на изследване в макроикономическата теория не е:
  - а) реалната величина и динамиката на брутният вътрешен продукт;
  - б) обемът на продукцията и цената на костюмите на завод "Витоша"- София;
  - в) нормата (темпът) на безработица у нас през периода 1991-2006 год.;
  - г) натрупаният външен дълг на България и лихвите по него;
  - д) нито едно от посочените.
3. Според представителите на школата на физиократите:
  - а) богатството на нациите се създава в търговията;
  - б) държавната намеса в икономиката е необходима;
  - в) единствен източник на богатството е индустрията;
  - г) трябва да се следва принципът на икономическата свобода;
  - д) нито едно от посочените.
4. Основно място във възгледите на меркантилистите заема:

- а) зависимостта между богатството на нацията и външнотърговския баланс;
- б) богатството, чийто единствен източник е селското стопанство;
- в) съществуването на естествен икономически ред;
- г) връзката между паричното предлагане и равнището на цените;
- д) принципът за ненамеса на държавата в икономиката.

5. В съответствие с представите на класическата теория:

- а) равновесието в макроикономиката се отклонява от потенциалното равнище на производството;
- б) в краткосрочен период равнището на националното производство е фиксирано и съвпада с потенциалното;
- в) макроравновесие се постига при фиксирано, постоянно равнище на цените;
- г) цените на производствените ресурси са нееластични, постоянни;
- д) се изисква активна намеса на държавата в икономиката.

6. Кейнсианската икономическа теория е свързана с концепцията за:

- а) гъвкаво, променливо равнище на цените на стоките и на ресурсите;
- б) цялостна ненамеса на държавата в икономиката;
- в) влияние върху икономиката предимно чрез средствата на паричната политика;
- г) автоматично възстановяване на нарушеното макроравновесие;
- д) решаващо значение на съвкупното търсене.

7. Представителите на монетарната теория издигат и защитават тезата, че:

- а) нестабилността е вътрешно присъща на макроикономиката;
- б) държавата следва да прилага предимно средствата на фискалната политика;
- в) макроравновесието се определя предимно от динамиката на стоковия пазар;
- г) паричната политика е по-ефективна от фискалната политика;
- д) всичко посочено е вярно.

8. По отношение на макроикономиката е правилно да се твърди, че:

- а) това е науката за развитието на националното стопанство;
- б) тя изучава поведението на отделните микроикономически единици;
- в) това е националната стопанска система;
- г) тя изпълнява значима познавателна и приложна функция;
- д) всичко посочено е вярно.

9. Методологичната функция на макроикономическата теория се изразява във:

- а) използване на система от научни подходи и модели;
- б) изследване на свойствата и признаците на макроикономиката;
- в) оказване на стимулиращо въздействие върху макроикономиката;
- г) обогатяване и систематизиране на познанията за макроикономиката;
- д) всичко посочено.

**10. Приложната функция на макроикономическата теория е непосредствено и тясно свързана със:**

- а) прилагането на система от научни методи и подходи за изследване на макроикономиката;
- б) изследване на свойствата и признаците на макроикономиката;
- в) прилагане на средствата на макроикономическата политика;
- г) изследване на поведението на отделните икономически единици като съставни части на макроикономиката;
- д) нито едно от посочените.

**11. Към основните приоритети и цели на макроикономиката не се отнася:**

- а) повишаването на равнището на заетостта;
- б) увеличаването на данъците;
- в) увеличаването на обема на създавания реален БВП;
- г) постигането на стабилно равнище на цените;
- д) всичко посочено.

**12. Една от основните цели на макроикономиката е постигането на:**

- а) увеличаване на номиналния БВП;
- б) отклоняване на икономиката под границата на производствените възможности;
- в) намаляване на степента на заетост на националните ресурси;
- г) повишаване на общото равнище на цените;
- д) увеличаване на реалния БВП.

**13. При икономически растеж се установява, че:**

- а) равнището на националното производство реално се увеличава;
- б) нараства произведеният номинален БВП;
- в) физическият обем на БВП намалява;
- г) формира се или се увеличава безработицата;
- д) икономиката се отклонява под границата на производствените възможности.

**14. Показателят брутен вътрешен продукт (БВП) отразява:**

- а) количеството на всички стоки, произведени в дадена национална икономика;
- б) стойността на произведените стоки и услуги за крайно потребление;
- в) производството, осъществено само от национални фирми;
- г) производството на национални фирми извън границите на държавата;
- д) всичко посочено.

**15. Номиналният БВП изразява:**

- а) обемът на БВП по постоянни цени от определена предходна година;
- б) обемът на БВП в определена чужда валута;
- в) общото равнище на цените;
- г) обемът на БВП по текущи цени от дадената година;
- д) нито едно от посочените.

16. Измененията в реалното равнище на националното производство се установяват на основата на:

- а) физическия обем на БВП;
- б) номиналния БВП;
- в) реалния БВП;
- г) потенциалния БВП;
- д) дефлацията.

17. По-високият номинален БВП се свързва задължително с увеличаване:

- а) на реалния БВП и на равнището на цените;
- б) на реалното производство и на заетостта;
- в) на реалния БВП или на равнището на цените (или и двете);
- г) на равнището на цените и на заетостта;
- д) само на физическия обем на БВП.

18. Ако общото равнище на цените се е повишило с 10 % и номиналният БВП е нараснал с 8 %, то може да се определи, че при равни други условия реалният БВП е:

- а) останал неизменен;
- б) спаднал;
- в) нараснал;
- г) равен на потенциалния БВП;
- д) нито едно от посочените.

19. Когато националната икономика е на границата на производствените възможности:

- а) е произведен потенциалният БВП;
- б) реалният БВП е по-малък от номиналния БВП;
- в) се формира разрыв в БВП;
- г) се увеличава безработицата;
- д) част от националните ресурси не се използва ефективно.

20. Ако е постигната пълна заетост на труда:

- а) потенциалният БВП е по-голям от реалния БВП;
- б) има процес на икономически спад;
- в) постига се ефективно използване на всички национални ресурси;
- г) реалният и потенциалният БВП съвпадат;
- д) верни са отговори в) и г).

21. Ако в икономиката се развива процес на инфлация, то може да се установи, че:

- а) в резултат от това номиналният БВП намалява;
- б) общото равнище на цените на стоките намалява;
- в) съвкупното търсене на стоки намалява;
- г) съвкупното търсене превишава потенциалния БВП;
- д) при равни други условия реалният БВП се увеличава.

**22.** Когато в икономиката се развива процес на стагфлация, може да се твърди, че:

- а) общото равнище на цените намалява;
- б) нормата на безработица намалява;
- в) реалният БВП нараства;
- г) инфлацията и безработицата нарастват;
- д) нито едно от посочените.

**23.** В случай на постигнат търговски баланс може да се твърди, че:

- а) съвкупното търсене се изравнява със съвкупното предлагане;
- б) е преодоляна инфлацията в икономиката;
- в) са изравнени стойностите на износа и на вноса на стоки;
- г) правителствените разходи са изравнени с приходите от данъци;
- д) нито едно от посочените.

**24.** Правителствените разходи са основен инструмент на:

- а) политиката на доходите;
- б) паричната политика;
- в) фискалната политика;
- г) външнотърговската политика;
- д) фирмената политика.

**25.** Правителството провежда експанзивна фискална политика, когато:

- а) има условия на икономически спад;
- б) икономиката е на границата на производствените възможности;
- в) потенциалният БВП е станал по-голям;
- г) се формира икономически подем;
- д) няма безработица.

**26.** Правилно е да се твърди, че паричната политика:

- а) се провежда от централната банка;
- б) е свързана с въздействие предимно върху съвкупното търсене;
- в) не оказва влияние върху темпа на инфлацията;
- г) използва като инструмент системата на данъците;
- д) всичко посочено е вярно.

**27.** По отношение на съвкупното търсене е вярно, че то:

- а) включва правителствените покупки;
- б) се илюстрира графично с намаляваща крива;
- в) се изменя под влияние на макроикономическата политика;
- г) се формира от всички купувачи на национални продукти;
- д) отразява всичко посочено.

**28.** Макроикономическо равновесие се постига:

- а) в допирателната точка на крива  $AD$  и крива  $AS$ ;

- б) когато съвкупното търсене превишава съвкупното предлагане;
- в) върху ординатната ос;
- г) в пресечната точка на крива  $AD$  и крива  $AS$ ;
- д) в пресечната точка на крива  $AD$  и абсцисната ос.

**29.** В резултат от разкриването на нови ресурси може да се установи, че:

- а) нарастващата крива на съвкупното предлагане се измества наляво;
- б) вертикалната линия на потенциалното производство се измества надясно;
- в) съвкупното предлагане намалява;
- г) предизвиква се процес на инфлация;
- д) нито едно от посочените.

**30.** Допълнете съждението: "След изместване на крива  $AD$  надясно се установява ново макроикономическо равновесие в т.  $E_1$ , която е..... в сравнение с първоначалната равновесна т.  $E$ ":

- а) вдясно и по-ниско;
- б) останала непроменена;
- в) вляво и по-високо;
- г) вляво и по-ниско;
- д) вдясно и по-високо.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Д | Б | Г | А | Б | Д | Г | В | А | В  | Б  | Д  | А  | Б  | Г  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| В  | В  | Б  | А  | Д  | Г  | Г  | В  | В  | А  | А  | Д  | Г  | Б  | Д  |

## ТЕМА 2

### ИЗМЕРВАНЕ В МАКРОИКОНОМИКАТА

#### *Съдържание на темата*

Кръгооборот на доходите и разходите в макроикономиката. Съвкупни доходи и съвкупни разходи. Добавки и изземвания.

Брутен вътрешен продукт (БВП). Подходи за измерването на БВП: разходен, доходен и производствен. Добавена стойност и повторно броене. Производни показатели на БВП. Брутен национален продукт (БНП).

Предимства и ограничения на БВП като измерител на икономическата активност и благосъстоянието. Номинални и реални величини - ценови индекси и дефлатор на БВП.

#### Тестови въпроси и задачи

1. В макроикономическия кръгооборот не е съгласувано движението на потоците от:

- а) производствени ресурси и потребителски стоки;
- б) данъци върху производството и субсидии;
- в) данъци върху доходите и социални трансферни плащания;
- г) данъци върху доходите и разходи на частните фирми;
- д) всички посочени потоци са съгласувани.

2. Кое от твърденията не е вярно за показателя БВП:

- а) Той измерва само продукти (стоки), разменяни на пазара.
- б) В БВП се включват и отчитат само крайни блага.
- в) БВП не е постоянна, а променлива величина.
- г) БВП не включва незаконни и някои разрешени от закона дейности.
- д) Нито едно от посочените.

3. Кой от посочените не се включват в БВП:

- а) преките продажби на употребявани вещи между домакинствата;
- б) финансовите транзакции;
- в) промените в обема на съществуващите финансови активи;
- г) незаконен, контрабанден внос на стоки;
- д) всички посочени.

4. Кое от посочените не е компонент на разходната структура на БВП:

- а) нетният износ като разлика между износа и вноса на стоки и услуги;
- б) brutните частни вътрешни инвестиции;
- в) субсидиите като част от правителствените разходи;
- г) нетните инвестиции и потреблението на основен капитал;
- д) нито едно от посочените.

5. Изземванията в макроикономиката се състоят от:

- а) нетни данъци, спестявания и внос;
- б) правителствени покупки, износ и спестявания;
- в) инвестиции, нетни данъци и внос;
- г) инвестиции, правителствени покупки и внос;
- д) нетен износ, нетни данъци и потребление.

6. Добавките в макроикономиката се образуват като сумата от:

- ☒ а) инвестиции, правителствени покупки и износ;
- б) правителствени покупки, износ и спестявания;
- в) инвестиции, нетни данъци и спестявания;
- г) износ, внос и спестявания;
- д) потребление, спестявания и нетни данъци.

7. В БВП на България, независимо от подхода на измерване, не се отчита стойността на:

- а) извършените ксерокопирни и фотографски услуги срещу заплащане;
- б) построените 15 частни мандри през текущия период;
- в) внесените без платено мито телевизори от Сингапур за 200 хил. лв.;
- г) реализираните в азиатски страни 1 млн. чифта обувки на завод "Кавалер"-Габрово;
- д) всички посочени.

8. Ако добавките възлизат на 845 млрд. лв., а изземванията са 825 млрд. лв., може да се очаква, че икономическата активност ще:

- а) претърпи незначително нарастване, след което осезателно ще спадне;
- ☒ б) нараства;
- в) спада;
- г) ще остане непроменена, защото не зависи от тяхното съотношение;
- д) нито едно от посочените, защото съотношението между добавките и изземванията не се отразява върху икономическата активност.

9. За да бъдат сравними два периода, величините на БВП следва да се изчислят от влиянието на:

- а) степента на използване на капиталовото оборудване;
- б) промените в общото равнище на цените;
- в) динамиката на лихвения процент;
- г) изменението в размера на brutните инвестиции;
- д) всичко посочено.

10. Според единия от прилаганите подходи показателят БВП за отворена икономика може да се изрази чрез сумирането на:

- а) разходите за лично потребление, нетните частни инвестиции и правителствените покупки;

- б) всички стоки и услуги, закупени от домакинствата, държавата и бизнеса;
- в) покупките на домакинствата, инвестициите, финансовите трансакции и държавните трансфери;
- г) разходите за лично потребление, brutните частни инвестиции, правителствените покупки на стоки и услуги, и нетния експорт;
- д) нито едни от посочените.

11. Като част от доходите в макроикономиката, печалбата на едноличните търговци е включена предимно в следния компонент на БВП:

- а) компенсацията на наетите лица;
- б) brutния опериращ излишък;
- в) нетните външни първични доходи от собственост;
- г) brutния смесен доход;
- д) нито едно от посочените.

12. Нетната добавена стойност за отделен или за всички икономически сектори може да се получи като:

- а) от brutната продукция се приспаднат междинното потребление и потреблението на основен капитал;
- б) от brutната продукция се приспадне потреблението на основен капитал;
- в) от brutната добавена стойност се приспадне междинното потребление;
- г) към междинното потребление се прибави потреблението на основен капитал;
- д) към brutната добавена стойност се прибави brutната продукция.

13. По отношение на реалния БВП е вярно, че той представлява:

- а) предварителна оценка за БВП;
- б) крайната оценка за БВП за съответен текущ период (една година);
- в) БВП, изчистен от инфлацията;
- г) БВП, намален с нето данъците върху продуктите;
- д) БВП, намален с косвените данъци и субсидиите.

14. Когато дефлаторът на БВП нараства, може да се твърди, че:

- а) brutната добавена стойност също нараства;
- б) в националната икономика са произведени повече стоки и услуги;
- в) равнището на цените е относително стабилно;
- г) вярно е както а), така и б);
- д) нито едно от посочените.

15. Основателно е да се твърди, че реалният БВП за 2005 г. представлява:

- а) номиналният БВП за 2005 г. минус потреблението на основен капитал;
- б) БВП за 2005 г., намален с междинното потребление;
- в) БВП за 2005 г., изразен по цени от 2000 г.;
- г) БВП за 2004 г., увеличен с услугите, извършени през 2005 г.;
- д) съвкупната продукция за 2004 г., изразена по цени от 2005 г.

16. Каква е величината на номиналния БВП, ако реалният БВП възлиза на 1 600 млн. лв. при дефлатор 180:
- а) 1 520 млн. лв.;
  - б) 2 880 млн. лв.;
  - в) 2 800 млн. лв.;
  - г) 288 000 млн. лв.;
  - д) не може да се определи.
17. Нека при общо равнище на цените 1,25 реалният БВП е 140 млрд. лв., а при равнище на цените 1,65 реалният БВП е 115 млрд. лв. Как се е отразило повишаването на равнището на цените върху номиналния БВП:
- а) увеличило го е с 14,75 млрд. лв.;
  - б) намалило го е с 25 млрд. лв.;
  - в) увеличило го е със 125 %;
  - г) намалило го е с 13,25 млрд. лв.;
  - д) нито едно от посочените.
18. Разликата между brutния вътрешен продукт (БВП) и brutния национален продукт (БНП) се изразява в това, че:
- а) БНП съответства на потенциалното равнище на националното производство, докато БВП е по-малък от него;
  - б) БВП включва пазарната стойност на крайните стоки и услуги, произведени от всички национални фирми;
  - в) БНП отразява резултатите от дейността на всички фирми, работещи на дадената национална територия;
  - г) БНП обхваща и резултатите от дейността на чужди фирми, осъществена вътре и извън границите на даденото национално стопанство.
  - д) нито едно от посочените.
19. Според доходния подход в БВП не се отчитат:
- а) субсидиите, които формират разходи на правителството;
  - б) косвените данъци, които се заплащат от фирмите и са техни разходи;
  - в) доходите на едноличните търговци;
  - г) амортизациите, които са част от brutните инвестиции;
  - д) всички посочени се отчитат в БВП по доходния подход.
20. Вътрешният доход ( $Y_D$ ) се изразява от следното равенство:
- а)  $Y_D = C + I_T + G + X$ ;
  - б)  $Y_D = W + R + I_R + Prf$ ;
  - в)  $Y_D = W + R + I_N + C$ ;
  - г)  $Y_D = W + R + I_T + Prf + D + Tx$ ;
  - д)  $Y_D = Y + D + Tx$ .
21. Недоходни компоненти на БВП, пресметнат по доходния подход, са:

- а) амортизацията и чистите косвени данъци;
- б) чистите инвестиции и рентите;
- в) чистите косвени данъци и чистите инвестиции;
- г) корпоративните печалби;
- д) амортизацията и чистият износ.

22. Ако БВП по доходния метод се образува от работни заплати - 660, ренти - 140, лихви - 330, печалби - 870, амортизации - 160, косвени данъци - 280, и субсидии - 50, то може да се определи, че вътрешният доход е:

- а) 2440;
- б) 2390;
- в) 2160;
- г) 1670;
- д) 2000.

23. Ако дефлаторът на БВП е по-малък от 100 %, може да се твърди, че:

- а) в националната икономика се развива процес на дефлация;
- б) в националната икономика са произведени по-малко количество стоки и услуги в сравнение с предходната година;
- в) номиналният БВП е по-голям от реалния БВП;
- г) фирмите в националната икономика са извършили по-малко инвестиции;
- д) степента на заетост на трудовите ресурси е станала по-малка.

24. При прилагането на производствения подход БВП се образува като:

- а) сума от добавената стойност, създадена от всички фирми в националната икономика;
- б) сума от стойността на всички създадени междинни и крайни стоки и услуги;
- в) сума от стойността на всички междинни стоки и услуги;
- г) разлика между добавената стойност и стойността на междинните стоки и услуги;
- д) нито едно от посочените.

25. Допълнете съждението: "При равни други условия, при увеличаване на обема на ....., намалява размерът на.....":

- а) износа, brutния вътрешен продукт;
- б) brutните инвестиции, износа;
- в) амортизациите, чистите инвестиции;
- г) потребителските разходи, brutните инвестиции;
- д) правителствените разходи, brutния вътрешен продукт.

26. Непосредствен ефект от намаляване на субсидиите е увеличаването на:

- а) вътрешния доход;
- б) чистите косвени данъци;
- в) инвестиционните разходи на фирмите;
- г) потреблението на домакинствата;

д) едновременно а) и г).

**27.** Абсолютните величини на номиналния и реалния БВП съвпадат:

- а) за годината, приета за базова;
- б) при нулева инфлация;
- в) когато дефлаторът е единица;
- г) при постоянно равнище на цените;
- д) всички посочени са верни.

**28.** Като самостоятелен елемент на вътрешния доход не се отчитат:

- а) получените от държавата митнически такси;
- б) получените от домакинствата работни заплати;
- в) реализираните от фирмите печалби;
- г) общата разлика между получените и изплатените лихви;
- д) всички посочени се отразяват във вътрешния доход.

**29.** При прилагане на разходния метод в показателя БВП се включват:

- а) работните заплати на заетите;
- б) печалбите на фирмите;
- в) инвестициите на фирмите;
- г) косвените данъци;
- д) субсидиите.

**30.** Показателят БВП се изчиства от влиянието на промените в равнището на цените чрез прилагането на:

- а) индекса на потребителските цени;
- б) индекса на производствените цени;
- в) дефлатора;
- г) инфлацията;
- д) нито едно от посочените.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Г | Д | Д | В | А | А | В | Б | Б | Г  | Г  | А  | В  | Д  | В  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Б  | А  | Д  | Д  | Б  | А  | Д  | А  | А  | В  | Б  | Д  | А  | В  | В  |

## ТЕМА 3

### СЪВКУПНО ТЪРСЕНЕ, СЪВКУПНО ПРЕДЛАГАНЕ И МАКРОИКОНОМИЧЕСКО РАВНОВЕСИЕ

#### *Съдържание на темата*

Съвкупно търсене. Крива на съвкупното търсене: основания за отрицателния наклон и фактори за изместване.

Съвкупно предлагане в дългосрочен и краткосрочен период. Потенциален БВП и крива на дългосрочното съвкупно предлагане. Крива на краткосрочното съвкупно предлагане. Детерминанти на съвкупното предлагане.

Макроикономическо равновесие: същност и видове. Динамика на макроравновесието при промени в съвкупното търсене и краткосрочното съвкупно предлагане.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Кое от посочените не е самостоятелен компонент на съвкупното количество търсени блага:

- а) потреблението на домакинствата;
- б) brutните инвестиции на фирмите;
- в) социалните трансферни плащания;
- г) покупките на национални стоки от чужденци;
- д) нито едно от посочените.

2. Съвкупното количество търсени блага намалява вследствие на:

- а) намаляване на реалните пари в макроикономиката;
- б) понижаване на пределната данъчна ставка;
- в) увеличаване на правителствените покупки;
- г) намаляване на обема на внасяните стоки;
- д) нито едно от посочените.

3. Кривата на съвкупното търсене се измества надясно при:

- а) неизменно равнище на цените и намаляване на лихвения процент;
- б) понижаване на цените на стоките на външните пазари;
- в) намаляване на инвестициите;
- г) увеличаване на готовата продукция на склад вследствие на високите темпове, с които нараства производството;
- д) нито едно от посочените.

4. Кое от следните не е вярно за дългосрочното съвкупно предлагане:

- а) то не зависи от общото равнище на цените;
- б) при него се предлагат блага с най-ниска цена на единица продукция;
- в) то е предлагане при наличие само на фрикционна и структурна безработица;
- г) то съответства на потенциалното равнище на производството;

д) нито едно от посочените.

5. Кривата на съвкупното предлагане в краткосрочен период е:

- а) с постоянен наклон;
- б) успоредна на ординатната ос;
- в) възможно да бъде намаляваща;
- г) образувана от три региона;
- д) всички посочени са грешни.

6. Краткосрочното съвкупно предлагане намалява, ако при равни други условия:

- а) стимулите към труд се засилват;
- б) суровините и материалите се оскъпяват;
- в) цените на вносните стоки се повишават;
- г) кривата на съвкупното предлагане се измества надясно и надолу;
- д) всички посочени са верни.

7. Дългосрочната крива на съвкупно предлагане се измества надясно в резултат от:

- а) усъвършенстване на технологиите;
- б) нарастваща капиталова наличност;
- в) нарастващо количество предлаган труд;
- г) нито едно от посочените;
- д) всички посочени.

8. Коя група от променливи се приемат за постоянни при извеждане на кривата на съвкупното търсене:

- а) предлагане на пари, лихвен процент и цени;
- б) предлагане на пари, лихвен процент, цени и правителствени покупки;
- в) предлагане на пари, цени, правителствени покупки и брутни данъци;
- г) предлагане на пари, правителствени покупки и нетни данъци;
- д) нито една от посочените.

9. Според ефекта на лихвения процент, свързан със съвкупното търсене:

- а) при намаляване на общото равнище на цените се намаляват реалното богатство и търсенето на стоки от домакинствата;
- б) при намаляване на общото равнище на цените се понижава търсеното количество реален БВП;
- в) при намаляване на общото равнище на цените се намалява и лихвеният процент, което води до нарастване на инвестициите и на съвкупното търсене;
- г) при увеличаване на лихвения процент намаляват спестяванията на домакинствата;
- д) нито едно от посочените.

10. Към факторите, влияещи едновременно върху дългосрочното и краткосрочното съвкупно предлагане, не може да се отнесе:

- а) поскъпването на суровините и на материалите;

- б) ускореното изменение на структурата на БВП;
- в) подобряването на прилаганите технологии на производство;
- г) откриването на нови източници на суровини;
- д) съкращаването на производственото оборудване.

11. При макроикономическо равновесие, установено под естествената норма на безработица:

- а) реалният БВП не е достигнал потенциалния БВП;
- б) реалният БВП превишава потенциалния БВП;
- в) амортизациите не са минимизирани;
- г) реалният и потенциалният БВП съвпадат;
- д) нито едно от посочените, защото макроравновесието изисква пресичане на кривата на съвкупното търсене с кривата на дългосрочното съвкупно предлагане.

12. Когато работните заплати и цените не са еластични, понижаването на съвкупното търсене ще предизвика първоначално:

- а) повишаване на заетостта;
- б) повишаване на незааетостта;
- в) увеличаване на потенциалния БВП;
- г) нарастване на съвкупното предлагане;
- д) намаляване на нормата на безработица.

13. Коя от посочените теории не се отнася към основните теоретични направления в развитието на съвременния макроикономикс:

- а) монетарна теория;
- б) кейнсианска теория;
- в) теория на предлагането;
- г) класическа теория;
- д) структуралистка теория.

14. Кое от заключенията не е присъщо на възгледите на монетаристите:

- а) Икономическата нестабилност се предпоставя от промените в паричното предлагане.
- б) Активната държавна политика е източник на икономическа нестабилност.
- в) Динамиката на технологичните промени обуславя перманентна икономическа нестабилност.
- г) Макроикономиката се отличава с вътрешно присъщата ѝ тенденция към възстановяване на пълната заетост.
- д) Нито едно от посочените.

15. На основата на зависимостите между кривата на съвкупното търсене  $AD$  и кривата на съвкупните разходи  $AE$  може да се установи, че:

- а) ако равновесната т.  $E$  е високо върху крива  $AE$ , то тя е високо и върху крива  $AD$ ;

- б) ако равновесната т.  $E$  е по-ниско върху крива  $AE$ , то тя е по-високо и вляво върху крива  $AD$ ;
- в) на всяка функция на съвкупните разходи отговаря една крива на съвкупното търсене;
- г) всяка крива  $AE$  и крива  $AD$  се формират при фиксирано равнище на цените;
- д) нито едно от посочените.

16. Действието на ценовата детерминанта при формирането на кривата на съвкупното търсене се изразява чрез:

- а) ефекта на богатството;
- б) ефекта на лихвения процент;
- в) ефекта на международната търговия;
- г) равнището на цените;
- д) всичко посочено.

17. За разлика от класическия и кейнсианския модел за макроикономическо равновесие, при модела на съвкупното търсене и съвкупното предлагане:

- а) основно значение за макроравновесието има съвкупното търсене;
- б) равнището на цените е променливо;
- в) водещо значение има съвкупното предлагане;
- г) равнището на цените е постоянно;
- д) нито едно от посочените.

18. Съвкупното количество търсени стоки нараства вследствие на:

- а) намаляване на разполагаемия доход на домакинствата;
- б) покачване на общото ценово равнище;
- в) увеличаване на лихвения процент, което се отразява върху инвестициите;
- г) експанзивна фискална политика, свързана с намаляване на данъците върху дохода;
- д) нито едно от посочените.

19. Кое от посочените няма да предизвика изместване на кривата на съвкупното търсене  $AD$ :

- а) увеличаване на реалните доходи на домакинствата;
- б) увеличаване на данъците върху доходите;
- в) покачване на общото ценово равнище;
- г) намаляване на националния доход на други държави-външнотърговски партньори;
- д) всичко посочено.

20. Кой от посочените фактори няма да предизвика изместване на кривата на съвкупното търсене  $AD$  надясно:

- а) очаквания на домакинствата за намаляване на дохода им;
- б) провеждане на експанзивна фискална политика, при което се увеличават правителствените разходи;
- в) очаквания на предприемачите за увеличаване на печалбите им;

- г) намаляване на лихвения процент;
- д) нито едно от посочените.

**21.** За класическия регион от краткосрочната крива на съвкупното предлагане  $AS_{SR}$  е вярно, че:

- а) това е еластична част от крива  $AS_{SR}$  и при промяна в цените се променя реалният обем на съвкупното производство;
- б) това е свършено нееластична част от крива  $AS_{SR}$ ;
- в) в този регион промяната в съвкупното търсене не може да предизвика инфлация;
- г) икономиката не постига потенциалния обем на производството;
- д) верни са отговори б) и в).

**22.** Кривата на краткосрочното съвкупното предлагане в кейнсианския регион е:

- а) успоредна на абсцисната ос;
- б) непрекъснато нарастваща;
- в) намаляваща;
- г) комбинирана, съчетаваща три региона;
- д) верни са отговори а) и б).

**23.** Кривата на дългосрочното съвкупно предлагане:

- а) е права вертикална линия;
- б) се установява при потенциалното равнище на производството;
- в) се формира при променящи се цени на ресурсите;
- г) се формира при естественото равнище на безработица;
- д) всичко посочено.

**24.** Кое от посочените е детерминанта на съвкупното предлагане:

- а) цените на ресурсите;
- б) общото ценово равнище;
- в) очакванията на фирмите;
- г) техническите и технологичните промени;
- д) всички посочени.

**25.** Допълнете съждението: "Когато действителното и очакваното равнище на цените съвпадат, икономиката .....":

- а) е над потенциалното равнище на производството;
- б) е под потенциалното равнище на производството;
- в) е на потенциалното равнище на производството;
- г) реализира чувствителни колебания в текущото производство;
- д) няма условия за достигане на потенциалното равнище на производството.

**26.** Когато в краткосрочен период действителното равнище на цените е по-високо от очакваното, в икономиката се формира:

- а) равнище на безработица, което е над естественото;

- б) недостатъчно предлагане;
- в) текущо равнище на производството, което превишава потенциалното;
- г) тенденция на намаляване на ресурсните цени;
- д) всичко посочено е вярно.

27. Краткосрочната (нарастваща) крива на съвкупното предлагане ще се измести наляво в резултат от:

- а) въвеждане на нови технологични принципи на производство;
- б) формиране на очакване за увеличаване на печалбите на фирмите;
- в) увеличаване на равнището на цените на стоките;
- г) поскъпване на производствените ресурси;
- д) нито едно от посочените.

28. Ако икономиката е в равновесие в кейнсианския регион на крива  $AS_{SR}$ , то в резултат от увеличаване на съвкупното търсене:

- а) равновесният обем на съвкупното производство няма да се промени;
- б) равновесният обем на съвкупното производство ще се увеличи;
- в) равновесният обем на съвкупното производство ще се намали;
- г) няма възможност за постигане на макроравновесие;
- д) се създават условия за развитие на инфлация.

29. При макроикономическо равновесие в класическия регион на крива  $AS_{SR}$  неочаквано увеличаване на съвкупното търсене ще предизвика:

- а) нарастване на ценовото равнище и на съвкупното производство;
- б) намаляване на ценовото равнище и нарастване на съвкупното производство;
- в) покачване на цените и спад в съвкупния обем на производството;
- г) ново равновесие при по-високи цени и обем на производството, равен на потенциалния;
- д) няма да предизвика промяна в равновесието.

30. Пресечната точка на крива  $AD$  и крива  $AS_{SR}$  определя:

- а) реалния обем на съвкупното производство;
- б) равнището на цените;
- в) състоянието на макроикономическо равновесие;
- г) достигнатата степен на заетост на ресурсите;
- д) всичко посочено.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| В | А | А | Д | Г | Б | Д | Г | В | А  | Б  | Б  | Г  | В  | Б  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Д  | Б  | Г  | В  | А  | Б  | А  | Д  | Д  | В  | В  | Г  | Б  | Г  | Д  |

## ТЕМА 4

### СЪВКУПНИ РАЗХОДИ

#### *Съдържание на темата*

Компоненти на съвкупните разходи: относителна значимост и динамика. Потребителски разходи и спестявания. Функции и криви на потребление и спестяване. Средни и пределни склонности към потребление и спестяване. Съвкупни функции на потребление и спестяване.

Инвестиционни разходи. Крива на инвестиционното търсене и фактори за нейното изместване. Принцип на акселератора.

Правителствени покупки. Износ, внос и чист износ. Функция и крива на чистия износ. Фактори, влияещи върху чистия износ.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Кое твърдение е вярно за функцията на потреблението:
  - а) Тя изразява връзка между всяко равнище на разполагаем доход и разходи за потребление.
  - б) Тя изразява обратна връзка между равнищата на реален лихвен процент и потребителските разходи.
  - в) Кривата ѝ се измества надясно, когато доходът на домакинствата нараства.
  - г) Кривата на потреблението е намаляваща.
  - д) Всички посочени са верни.
2. На основата на кривата на потреблението може да се твърди, че автономните потребителски разходи:
  - а) съответстват на равновесните разходи за потребление;
  - б) включват в себе си положителни спестявания;
  - в) определят отдалечеността на кривата от координатното начало;
  - г) изразяват запазване на равновесната точка при две последователни и еднакви величини на разполагаем доход на домакинствата;
  - д) определят равенство между спестяването и потреблението.
3. Домакинствата изразходват по-голяма част от текущия разполагаем доход за потребление, когато:
  - а) очакват трудовият договор на един от членовете им да не бъде подновен;
  - б) се намират в предпенсионна или пенсионна възраст;
  - в) проявяват склонност да живеят "на кредит";
  - г) реалният лихвен процент се повишава;
  - д) в нито един от посочените случаи.
4. Предизвиканите (зависимите) потребителски разходи съответстват на:
  - а) общата величина на антиспестяванията;

- б) изразходването на паричните суми, получени след продажба на част от недвижимото имущество на домакинствата;
- в) стойността на улучена шестица от тото "5 от 35", която предполага по-високи потребителски разходи;
- г) отразеното в отговори б) и в) ;
- д) нито едно от посочените.

5. Средната склонност към потребление APC е по-малка от единица:

- а) след пресечната точка на функцията на потреблението с  $45^0$ -вата линия;
- б) когато са налице антиспестявания;
- в) ако кривата на потреблението е разположена над  $45^0$ -вата линия;
- г) при нулев доход;
- д) в случаи б) и в) едновременно.

6. Кое от посочените не е вярно за функцията на спестяването и връзката ѝ с функцията на потреблението:

- а) При положително спестяване функцията на потреблението е над  $45^0$ -вата линия.
- б) Всяка точка от кривата на спестяването отразява вертикалната разлика между кривата на потреблението и  $45^0$ -вата линия.
- в) Когато спестяванията са минимални, потребителските разходи са максимални.
- г) В пресечната точка на кривата на спестяването с абсцисната ос спестяванията са нулеви.
- д) В началната точка на кривата на потреблението доходът е нулев.

7. При кое от дадените условия кривата на нетния износ за България ще се измести наляво:

- а) увеличаване на реалния БВП на останалия свят;
- б) задълбочаване на международната специализация на България в областта на селското стопанство и туризма;
- в) понижаване на курса на лева спрямо чужди валути (щатски долар, евро);
- г) спадане на реалния БВП на България;
- д) поскъпване на българските стоки.

8. При понижаване на реалния лихвен процент инвестициите нарастват, защото:

- а) разходите по тях стават по-малки;
- б) те стават по-печеливши от депозитите;
- в) инфлацията е по-висока отпреди;
- г) всички посочени са възможни и верни;
- д) нито едно от посочените.

9. По отношение на наклона на кривата на потреблението е вярно, че той:

- а) е положителен;
- б) зависи от пределната склонност към потребление;

- в) може да се установи чрез съпоставяне на промените в потребителските разходи и в разполагаемия доход;
- г) представлява разликата между единица и пределната склонност към спестяване;
- д) съответства на всичко посочено.

10. След пресечната точка на функцията на потреблението с 45-градусовата линия:

- а)  $MPC = 1$ ;
- б)  $MPC = 0$ ;
- в)  $MPC$  и  $MPS$  се допълват взаимно до единица;
- г)  $MPS = 0$ ;
- д) нито едно от посочените.

11. Кое няма да предизвика изместване на кривата на търсенето на реални инвестиции:

- а) предоставяне на повече данъчни облекчения за извършване на нови инвестиционни вложения;
- б) промени в степента на натоварване на производствените мощности;
- в) повишаване на равнището на реалния лихвен процент;
- г) технологични усъвършенствания;
- д) нито едно от посочените.

12. Когато реалният нетен износ е положителен, може да се твърди, че:

- а) кривата на нетния износ е под абсцисната ос;
- б) кривата на вноса е над правата на износа;
- в) пресечната точка на кривата на вноса с правата на износа съответства на точката от кривата на нетния износ върху абсцисната ос;
- г) кривата на нетния износ е над абсцисната ос;
- д) всичко посочено е вярно.

13. При увеличаване на автономното (независимото) потребление:

- а) се увеличава склонността към плащане на данъци;
- б) се формира движение по кривата на потреблението наляво;
- в) се измества нагоре по ординатната ос началната точка на кривата на потреблението;
- г) се намалява общата функция на потреблението;
- д) нараства пределната склонност към потребление.

14. Когато кривата на потреблението е под 45-градусовата линия:

- а) се формира положително спестяване;
- б) кривата на спестяването е под абсцисната ос;
- в) съвкупният (разполагаемият) доход е много малък;
- г) целият доход се изразходва за потребление;
- д) всичко посочено.

15. Ако са дадени брутен факторен доход  $Y = 300$  лв., функция на личните данъци  $T = 50 + 0,25 \cdot Y$  и трансферни плащания  $Tr = 75$  лв., то може да се определи, че разполагаемият личен доход  $DPI$  е:

- а) 300 лв.;
- б) 375 лв.;
- в) 175 лв.;
- г) 250 лв.;
- д) 225 лв.

16. Зависимото потребление се предпоставя и формира в зависимост главно от:

- а) размера на отрицателното спестяване;
- б) равнището и динамиката на лихвения процент;
- в) очакванията на домакинствата за бъдещите им доходи;
- г) разполагаемите доходи и тяхното изменение;
- д) имуществото и благосъстоянието на домакинствата.

17. За функцията на спестяването е вярно, че:

- а) наклонът ѝ се определя от пределната склонност към спестяване;
- б) тя е намаляваща;
- в) тя приема само положителни значения;
- г) тя пресича ординатната ос, когато  $S = 0$ ;
- д) всичко посочено е вярно.

18. Точката, в която функцията (кривата) на потреблението пресича 45-градусовата линия при определено равнище на разполагаемия доход, определя:

- а) нулеви спестявания;
- б) размера на автономното потребление;
- в) максимално високо спестяване на домакинствата;
- г) равни относителни дялове на спестяването и потреблението в общия размер на разполагаемия доход;
- д) нито едно от посочените.

19. При пределна склонност към спестяване  $MPS = 0,25$  домакинствата:

- а) спестяват 25 % от текущия размер на разполагаемия доход;
- б) потребяват 75 % от текущия размер на разполагаемия доход;
- в) спестяват по-голяма и потребяват по-малка част от дохода;
- г) потребяват 75 % от всеки прираст в дохода;
- д) нито едно от посочените.

20. Отрицателни чисти инвестиции се образуват, когато:

- а) се извършва дезинвестиране;
- б) общият размер на инвестициите съвпада с амортизацията;
- в) мащабите на производството се увеличават;
- г) общият обем на инвестициите е по-малък от амортизацията;

д) верни са отговори а) и г).

**21.** Характерно за автономните инвестиции е, че те:

- а) се формират в зависимост от обема на съвкупното производство;
- б) се илюстрират графично с хоризонтална линия;
- в) имат функция, която е нарастваща крива;
- г) са свързани с принципа на акселератора;
- д) са с постоянен размер и функцията им не може да се измества.

**22.** В резултат от провеждането на рестриктивна фискална политика може да се установи, че:

- а) функцията на правителствените разходи се измества надолу;
- б) автономните правителствени разходи се увеличават;
- в) се променя наклонът на функцията на правителствените разходи;
- г) нараства степента на зависимост на правителствените разходи от съвкупния доход;
- д) нито едно от посочените.

**23.** Функцията на износа е:

- а) намаляваща крива;
- б) хоризонтална линия;
- в) нарастваща крива;
- г) в права зависимост от съвкупния доход;
- д) верни са отговори в) и г).

**24.** Наклонът на кривата на чистия износ зависи от:

- а) обема и изменението на БВП на другите страни;
- б) пределната склонност към потребление;
- в) пределната склонност към внос;
- г) валутния курс на лева;
- д) едновременно от отговори б) и в).

**25.** Автономните (независимите) съвкупни разходи не включват:

- а) вноса;
- б) износа;
- в) правителствените разходи;
- г) инвестициите;
- д) автономното потребление.

**26.** Наклонът на обобщената функция (кривата) на съвкупните разходи в отворена икономика се определя в зависимост от:

- а) пълния размер на автономните съвкупни разходи;
- б) пределната склонност на фирмите към инвестиране;
- в) величините на държавните покупки и износа;
- г) пределната склонност на домакинствата към потребление;

д) пределните склонности към потребление и към внос.

27. С увеличаване на разполагаемия доход може да се твърди, че:

- а)  $APC$  и  $APS$  намаляват,  $MPC$  и  $MPS$  нарастват;
- б)  $APC$  нараства,  $MPC$  намалява;
- в)  $APS$  и  $MPS$  нарастват;
- г)  $APC$  нараства,  $APS$  намалява;
- д) средните и пределните склонности към потребление и към спестяване няма да се променят.

28. В резултат от увеличаване на лихвения процент, при равни други условия:

- а) общата сума на съвкупните разходи остава непроменена;
- б) инвестициите на фирмите намаляват;
- в) спестяванията на домакинствата намаляват;
- г) държавните разходи се увеличават;
- д) потреблението на домакинствата се увеличава.

29. Правилно е да се твърди, че кривата на потреблението:

- а) е хоризонтална права линия;
- б) е с отрицателен наклон;
- в) не зависи от ползваните от домакинствата кредити;
- г) има наклон, който зависи от пределната склонност към потребление;
- д) нито едно от посочените.

30. Ако пределната склонност към спестявания нараства:

- а) кривата на спестяването променя наклона си;
- б) потребителските разходи стават по-големи;
- в) абсолютната величина на спестяванията спада;
- г) наклонът на кривата на потреблението остава непроменен;
- д) нито едно от посочените.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| А | В | В | Д | А | А | Д | Г | Д | В  | В  | Г  | В  | А  | Г  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Г  | А  | А  | Г  | Д  | Б  | А  | Б  | В  | А  | Д  | В  | Б  | Г  | А  |

## ТЕМА 5

### РАЗХОДНО РАВНОВЕСИЕ И МУЛТИПЛИКАТОР НА НЕЗАВИСИМИТЕ СЪВКУПНИ РАЗХОДИ

#### Съдържание на темата

Съвкупни разходи и реален БВП. Функция и крива на съвкупните разходи. Независими и предизвикани съвкупни разходи. Пределна склонност към разходи.

Разходно равновесие. Промени в разходното равновесие при изменения в независимите съвкупни разходи и в пределната склонност към разходи. Парадокс на икономичността.

Мултипликатор - същност, механизъм на действие и ограничения. Мултипликатор в отворена и в затворена икономика. Разходно равновесие и равновесие на съвкупно търсене и предлагане.

#### Тестови въпроси и задачи

1. В отворена икономика индуцираните (зависимите) съвкупни разходи се образуват като сума от:
  - а) автономното лично потребление и чистия износ;
  - б) индуцираните потребителски разходи;
  - в) независимите потребителски разходи и инвестициите;
  - г) разходите за потребление и за инвестиции и износа;
  - д) зависимото потребление и вноса.
2. Правилно е да се твърди, че пределната склонност към разходи в отворена икономика е:
  - а) по-ниска, ако  $MPS$  намалява;
  - б) по-висока, ако  $MPC$  спада;
  - в) по-ниска, когато  $MPT$  се увеличава;
  - г) по-висока, ако  $MPIm$  нараства;
  - д) нито едно от посочените.
3. Основната разлика между мултипликатора и акселератора се състои в това, че:
  - а) когато коефициентът на мултипликатора е положителен, то тогава коефициентът на акселератора е отрицателен;
  - б) мултипликаторът е свързан с изменението на автономните инвестиции, а акселераторът - с изменението на индуцираните инвестиции;
  - в) мултипликаторът отчита изменението на инвестициите в държавния сектор, а акселераторът - в частния сектор;
  - г) те изразяват различна степен на изменение на БВП;
  - д) мултипликаторът е свързан с промени в инвестициите, а акселераторът - с промени в правителствените разходи.

4. Кое от посочените не е вярно за мултипликатора на разходите ( $M$ ):
- а) коефициентът  $M$  може да приема положителни и отрицателни стойности;
  - б) той уравновесява промените в съвкупните разходи и в произведения БВП;
  - в) в отворена икономика мултипликаторът е по-малък от този в затворена;
  - г) величината на коефициента  $M$  е под влияние на пределната склонност към разходи;
  - д) нито едно от посочените.
5. Ако на основата на разходното равновесие се установи, че планираните съвкупни разходи изостават от реалния БВП, може да се твърди, че:
- а) кривата на съвкупните разходи е над  $45^\circ$ -вата линия;
  - б) ще започне непланирано увеличение на потреблението;
  - в) установява се непланирано нарастване на запасите на фирмите;
  - г) равнището на производството ще започне да нараства;
  - д) нито едно от посочените.
6. В резултат от намаляване на държавните разходи:
- а) кривата  $G$  се измества нагоре;
  - б) кривата на съвкупните разходи се измества успоредно нагоре;
  - в) равновесното равнище на БВП се увеличава;
  - г) точката на разходното равновесие се измества наляво;
  - д) всичко посочено е вярно.
7. Ако пределната склонност към разходи в отворена икономика намалява, може да се твърди, че при това:
- а) пределната склонност към спестяване нараства;
  - б) държавните разходи се увеличават;
  - в) потреблението на домакинствата нараства;
  - г) пределната склонност към внос намалява;
  - д) нито едно от посочените.
8. Парадоксът на икономичността изразява:
- а) допълнително повишаване на доходите на домакинствата от лихви по депозити;
  - б) намаляване на спестяванията при понижаване на БВП;
  - в) нарастване на  $MPS$  при увеличаване на дохода на домакинствата;
  - г) едновременно нарастване на спестяванията и спадане на реалния БВП;
  - д) намаляване на равнището на цените и отток на разходите за потребление.
9. Акселераторът изразява степента на изменение във:
- а) равнището на БВП под влияние на промяна в размера на планираните автономни инвестиции;
  - б) равнището на БВП, предизвикано от промени в размера на държавните разходи;
  - в) размера на индуцираните инвестиции под влияние на промяна в равнището на БВП;
  - г) разходите за потребление, получено след промяна на съвкупния доход (БВП);

д) размера на автономните инвестиции под влияние на промени в реалния БВП.

10. В случай на негативен мултипликатор на автономните съвкупни разходи:

- а) разходите за инвестиции на фирмите нарастват;
- б) автономните инвестиции намаляват и БВП спада;
- в) автономното потребление и БВП нарастват;
- г) правителствените разходи се увеличават;
- д) нито едно от посочените, защото мултипликаторът винаги е положителен (позитивен).

11. Ако автономните съвкупни разходи в отворена икономика нарастват, то може да се твърди, че при равни други условия:

- а) се проявява ефект на мултипликатора;
- б) обобщената функция на съвкупните разходи се измества успоредно нагоре;
- в) пределната склонност към потребление е намаляла;
- г) вносът е нараснал;
- д) верни са отговори а) и б).

12. При изместване на кривата на автономните инвестиции нагоре се установява, че:

- а) разходите за инвестиции нарастват;
- б) равновесното равнище на производството се повишава;
- в) точката на разходното равновесие се измества надясно;
- г) кривата на съвкупните разходи се измества успоредно и нагоре;
- д) всичко посочено.

13. Когато планираните съвкупни разходи превишават реалния БВП, в макроикономиката започва тенденция на:

- а) намаляване на инвестициите на фирмите;
- б) изместване на точката на макроикономическото равновесие надолу и наляво;
- в) непланирано намаляване на запасите на фирмите и увеличаване на обема на съвкупното производство;
- г) нарастване на общото равнище на цените;
- д) нито едно от посочените.

14. В случай че в затворена икономика функцията на спестяването е  $S = 0,25 \cdot Y - 55$ , а доходът (БВП) е 780, то размерът на планираните автономни инвестиции при равновесие в икономиката е:

- а) 140;
- б) 195;
- в) 780;
- г) 55;
- д) 3340.

15. При дадени функция на данъците  $T = 60 + 0,3 \cdot Y$  и пределна склонност към спестяване  $MPS = 0,2$ , ако съвкупният доход се увеличи с 600, то изменението в зависимото потребление ще е:
- а) 480;
  - б) 180;
  - в) 420;
  - г) 336;
  - д) 144.
16. Ако е известно, че в затворена икономика  $MPS = 0,4$ ,  $Ca = 150$ ,  $I = 220$  и  $G = 290$ , то след зъвеждането на нови автономни данъци в размер на 60 лв. се установява равновесно равнище на съвкупния доход  $Y$  от:
- а) 1650;
  - б) 1560;
  - в) 1800;
  - г) 660;
  - д) 624.
17. Ако равновесният реален БВП в затворена икономика без държавно участие е 3000 млн. лв. и  $MPS = 0,25$ , то след увеличаване на планираните инвестиции с 80 млн. лв. новото равновесно равнище на БВП ще е:
- а) 3000;
  - б) 3080;
  - в) 3320;
  - г) 750;
  - д) 2250.
18. Наклонът на кривата на съвкупните разходи в отворена икономика се определя от:
- а) конкретните абсолютни величини на износа и на вноса;
  - б) величината на независимите правителствени покупки;
  - в) разликата между пределната склонност към потребление и пределната склонност към внос;
  - г) пределната склонност към потребление;
  - д) всичко посочено.
19. Когато пределната склонност към данъчно облагане  $MPT$  намалява, може да се твърди, че:
- а) независимите данъци също намаляват;
  - б) разполагаемите лични доходи намаляват;
  - в) пределната склонност към спестяване нараства, а пределната данъчна ставка се понижава;
  - г) данъчната ставка се повишава, защото  $MPT$  е нейната реципрочна стойност;
  - д) нито едно от посочените.

20. Когато пределната склонност към спестяване и пределната склонност към потребление са равни, абсолютната стойност на данъчния мултипликатор в затворена икономика е:

- а) 1;
- б) 2;
- в) 1,5;
- г) 3;
- д) 5.

21. Ако при увеличаване на независимите инвестиции със 100 млн. лв. съвкупното производство нараства с 400 млн. лв., то пределната склонност към потребление в затворена икономика е:

- а) 0,75;
- б) 0,5;
- в) 0,8;
- г) 0,6;
- д) 0,9.

22. Ако функцията на спестяването е  $S = 0,5 \cdot Y - 20$  и планираните инвестиции са 500, то в затворената икономика се постига равновесие при съвкупен доход (БВП) от:

- а) 500;
- б) 1000;
- в) 1040;
- г) 960;
- д) 250.

23. В резултат от увеличаване на пределната склонност към внос се установява, че:

- а) не настъпва изменение в пределната склонност към разходи;
- б) чистият износ се увеличава;
- в) пределната склонност към потребление намалява;
- г) се променя наклонът на кривата на съвкупните разходи;
- д) кривата на съвкупните разходи се измества успоредно надолу.

24. Когато равнището на цените е постоянно и съвкупните разходи се увеличават, от гледна точка на съответствието между разходното и макроикономическото равновесие може да се твърди, че:

- а) кривата на съвкупните разходи ще се измести нагоре, докато кривата на съвкупното търсене няма да се промени;
- б) новата равновесна точка ще се окаже успоредно и по-вдясно разположена от първоначалната;
- в) кривата на съвкупните разходи ще се измести надясно, така че новата точка на разходно равновесие ще е по-високо разположена от изходната;

- г) съвкупното търсене ще се увеличи, кривата му ще се измести нагоре, а равновесната макроикономическа точка ще е успоредно и по-високо разположена от първоначалната;
- д) нито едно от посочените.

**25.** За предизвиканите (зависимите) съвкупни разходи в отворена икономика е вярно, че те:

- а) не се отразяват върху величината на мултипликатора на разходите;
- б) се планират предварително от правителството;
- в) не включват стойността на импорта;
- г) не зависят от промените в инвестициите и експорта;
- д) се регулират чрез паричната политика на правителството.

**26.** За принципа на действие на мултипликатора е вярно, че:

- а) в отворена икономика той е по-малък, отколкото в затворена икономика;
- б) свързва се само с ефекта от промени в разходите за инвестиции;
- в) влияе се само от равнището и колебанията в склонността към потребление;
- г) изразява ефекта от изменението на вноса върху съвкупния доход;
- д) всичко посочено.

**27.** В резултат от увеличаване на пределната данъчна ставка се установява, че:

- а) равновесният реален БВП се увеличава;
- б) мултипликаторът на разходите намалява;
- в) съвкупните разходи се увеличават;
- г) кривата на потреблението се измества нагоре;
- д) нито едно от посочените.

**28.** В затворена икономика независимите съвкупни разходи се състоят от:

- а) инвестиции, автономно потребление и внос;
- б) автономно потребление, инвестиции и правителствени разходи;
- в) държавни разходи, зависимо потребление и износ;
- г) инвестиции и държавни разходи;
- д) износ и внос.

**29.** Когато кривата на съвкупните разходи е под 45-градусовата линия:

- а) съвкупните разходи превишават съвкупния доход;
- б) това предизвиква тенденция на нарастване на съвкупния доход;
- в) започва непланирано намаляване на запасите на фирмите;
- г) съвкупният доход е по-голям от съвкупните разходи;
- д) все още не е достигнато равновесието на съвкупните разходи и съвкупния доход.

**30.** Принципът на мултипликатора изразява:

- а) влияние на промените в съвкупния доход върху обема на инвестициите;

- б) многократно нарастване на съвкупното производство под влияние на промени в автономните инвестиции;
- в) изменение в пределната склонност към потребление;
- г) влияние на промените в производните инвестиции върху съвкупния доход;
- д) ефект от промените в пределната склонност към инвестиране.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Д | В | Б | А | В | Г | А | Г | В | Б  | Д  | Д  | В  | А  | Г  |

|    |    |    |    |     |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|-----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20. | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Б  | В  | В  | В  | А   | А  | В  | Г  | Б  | Г  | А  | Б  | Б  | Г  | Б  |

## ТЕМА 6

### ПАРИ И БАНКОВА СИСТЕМА

#### *Съдържание на темата*

Същност, функции и еволюция на парите. Парична маса и парични агрегати. Търсене на пари. Скорост на обръщение и количествена теория за парите. Мотиви за задържане на пари в брой. Търсене на номинални и търсене на реални пари. Крива на паричното търсене.

Банкова система и предлагане на пари. Финансови посредници. Търговски банки. Баланс на търговската банка. Видове резерви и резервни норми. Депозитен мултипликатор и създаване на пари. Парична база и парични мултипликатори. Крива на паричното предлагане.

Равновесие на паричния пазар. Промени в равновесието на паричния пазар при изменения в неговите детерминанти.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Паричната база включва:

- а) част от задължителния банков резерв, умножена с паричния мултипликатор;
- б) сумата от активите на банките и задължителния им резерв;
- в) сумата от наличните пари в обръщение и резервите на банките в БНБ;
- г) наличните пари и депозитите в търговските банки;
- д) наличните пари и кредитите за други банки.

2. Търговските банки са посредници, които за разлика от останалите финансови институции:

- а) предоставят кредити;
- б) купуват държавни ценни книжа;
- в) са под постоянния надзор на комисията за ценни книжа и други финансови институции;
- г) имат правото да привличат депозити;
- д) привличат средства от граждани и фирми, като емитират собствени акции и облигации.

3. Обратният наклон на кривата на паричното търсене показва, че то е във:

- а) права зависимост от лихвения процент;
- б) обратна зависимост от лихвения процент;
- в) обратна зависимост от печалбата на банката;
- г) права зависимост от лихвените проценти по депозитите;
- д) обратна зависимост от инфлацията.

4. Пасивните операции на банките не включват:

- а) създаване на депозити;
- б) набиране на собствен капитал;
- в) покупка на фирмени акции и на държавни ценни книжа;

- г) получаване на заем от централната банка;
- д) създаване на депозити на правителството.

5. При бартерна размяна е необходимо да има:

- а) натрупани пари;
- б) двойно съвпадение на желанията;
- в) пазар на ценни книжа;
- г) централна банка;
- д) специална законова регламентация.

6. Парите изпълняват функцията на:

- а) мярка на стойността;
- б) средство за обръщение;
- в) средство за натрупване;
- г) средство за отложено плащане;
- д) всички отговори са верни.

7. В своята еволюция парите преминават през следните основни форми:

- а) стокови пари;
- б) книжни пари;
- в) кредитни пари;
- г) всички отговори са верни;
- д) няма верен отговор.

8. Кое от посочените по-долу равенства за паричните агрегати е вярно:

- а)  $M_1 = \text{чекови депозити} + \text{спестовни влогове}$ ;
- б)  $M_2 = M_1 + \text{налични пари}$ ;
- в)  $M_3 = M_2 + \text{чекови депозити}$ ;
- г)  $M_3 = M_2 + \text{големи и дългосрочни депозити}$ ;
- д)  $M_1 = \text{чекови депозити} + QM$ .

9. Възможността за използване на паричните активи като разменно средство при сключване на сделки по най-лесния и най-бързия начин, без допълнителни загуби или финансови операции, се нарича:

- а) парично търсене;
- б) парично предлагане;
- в) ликвидност;
- г) склонност за държане на пари;
- д) равновесие на паричния пазар.

10. Паричният агрегат  $M_1$  съдържа:

- а) срочни и спестовни влогове в левове;
- б) чекови депозити и налични пари;
- в) парични инструменти на търговските банки;
- г) т.нар. "почти пари";
- д) резервите на банките.

11. При всяко равнище на лихвения процент кривата на паричното търсене ще се измести надясно и нагоре, ако:

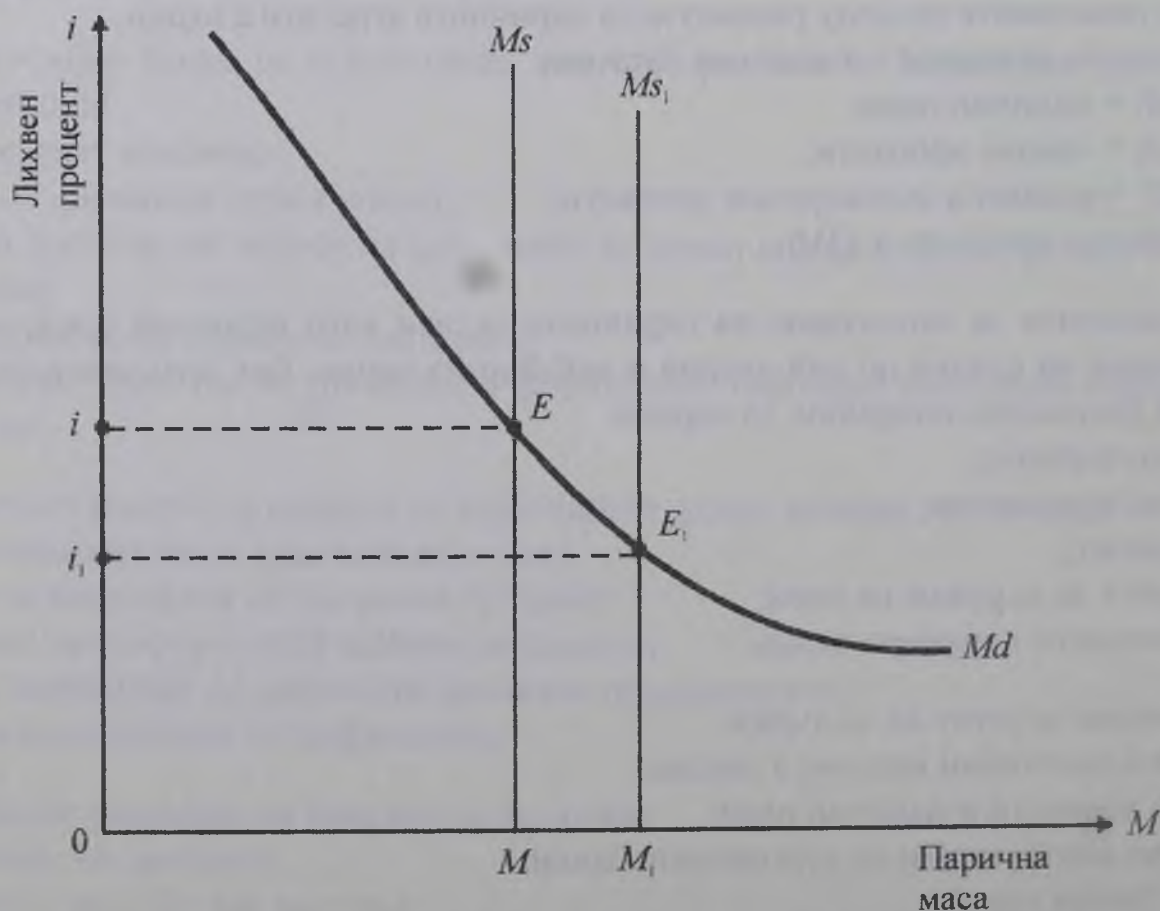
- а) се повиши пределната склонност към инвестиране;
- б) номиналният БВП в стопанството намалява;
- в) номиналният съвкупен доход в стопанството нараства;
- г) има излишно предлагане на дългосрочни ценни книжа;
- д) цените на облигациите нарастват.

12. Допълнете съждението: "Равновесие на паричния пазар се постига .....":

- а) в точката на пресичане на кривите на търсенето и предлагането на пари;
- б) при потенциалното равнище на производство;
- в) само в отворена икономика;
- г) когато нарастващата функция на паричното търсене се пресече с намаляващата крива на паричното предлагане;
- д) при отрицателна ликвидност.

13. На дадената фигура 6.1. е отразен ефектът от:

- а) повишаване на паричното търсене;
- б) увеличаване на лихвения процент;
- в) намаляване на паричното предлагане;
- г) увеличаване на паричното предлагане;
- д) нито едно от посочените.



Фигура 6.1.

14. Безсрочна облигация, носеща доход 90 лв., има пазарна цена от 1200 лв. При това текущият лихвен процент е:

- а) 2,5 %;
- б) 5,5 %;
- в) 7,5 %;
- г) 10 %;
- д) 12,5 %.

15. Основна функция на финансовите пазари е:

- а) да улесняват и администрират разплащанията между стопанските субекти;
- б) да предлагат спекулативни сделки;
- в) да влияят стабилизиращо на цените;
- г) да съдействат при отпускането на кредити;
- д) да координират и контролират поведението на финансовите посредници.

16. Предлагаането на пари определя:

- а) паричното търсене;
- б) количеството пари в обръщение;
- в) институционалната цел на провежданата от централната банка парична политика;
- г) политиката на финансовото министерство;
- д) емисията на ДЦК.

17. Определете кое от следните твърдения е вярно:

- а) Металните пари имат само номинална стойност.
- б) Символични са тези пари, при които реалната им стойност е по-висока от номиналната.
- в) Банкнотите са пълноценни пари, защото срещу предоставянето им в банките е било възможно получаването на реални пари от благородни метали.
- г) Книжните пари са непълноценни пари и изпълняват парични функции на основата на законодателното им утвърждаване от държавата. Проявяват се под формата на банкноти.
- д) Чековите депозити представляват по същество книжни пари.

18. Активните операции на банките не включват:

- а) отпускане на потребителски кредити;
- б) влягане на средства в централната банка;
- в) покупка на държавни ценни книжа (ДЦК);
- г) привличане на депозити в тях;
- д) покупка на имущество и други активи, обслужващи банковата дейност.

19. Финансова паника в банковия сектор се формира, когато:

- а) цените на стоките нарастват твърде бързо;
- б) се забави растежът на паричната маса;
- в) всички средства за разплащане са в банките;

- г) поради неблагоприятни очаквания всички депозанти искат едновременно да възстановят направените депозити;
- д) има наплив към банките за формиране на депозити.

**20.** На основа на спецификата на търсенето на парите се определя:

- а) предлагането на облигации;
- б) количеството срочни депозити;
- в) политиката на централната банка;
- г) политиката на финансовото министерство;
- д) размера на обръщащата се парична маса.

**21.** Върху паричното търсене пряко влияние оказват:

- а) очакванията на стопанските субекти за промени в конюнктурата;
- б) доходите;
- в) разходите;
- г) задължителните резерви;
- д) валутните курсове.

**22.** При откриване на разплащателна сметка и използването ѝ от банковите клиенти парите изпълняват функцията на:

- а) средство за планиране;
- б) средство за размяна;
- в) средство за натрупване;
- г) средство за смятане;
- д) средство за разчет.

**23.** При използването на инструментариума на Т-образната сметка е отразена една от следните операции, описващи дейността на дадена банка:

- а) в банката са вложени безсрочни 1000 лв., като вложението е направено в налични пари;
- б) с 900 лв. от свободния резерв банката е отпуснала кредит;
- в) от наличните пари 1000 лв. банката е внесла част под формата на задължителен резерв, като коефициентът е 10 %. Останалата налична сума е оформена като свободен резерв;
- г) със 100 лв. от наличните пари банката е купила държавни ценни книжа, а с 900 лв. е купила собственоности;
- д) при създаване на банката са продадени акции за 1000 лв., с които са закупени различни материални активи.

| Актив               |          | Пасив       |          |
|---------------------|----------|-------------|----------|
| Наличност           | -1 000   |             |          |
| Задължителен резерв | + 100    |             |          |
| Свободен резерв     | + 900    |             |          |
| <b>Общо</b>         | <b>0</b> | <b>Общо</b> | <b>0</b> |

24. При едно първоначално влягане на средства под формата на депозит от 150 млн. лв. и задължителна резервна норма от 8 % определете размерите на депозитния мултипликатор ( $DM$ ) и съвкупното нарастване на депозитите ( $\Delta D$ ):

- а)  $DM = 12,5$ ;  $\Delta D = 1700$  млн. лв.;
- б)  $DM = 12,5$ ;  $\Delta D = 1875$  млн. лв.;
- в)  $DM = 12,0$ ;  $\Delta D = 1875$  млн. лв.;
- г)  $DM = 10,5$ ;  $\Delta D = 1875$  млн. лв.;
- д)  $DM = 10,5$ ;  $\Delta D = 1975$  млн. лв.

25. Стратегията на банките при формирането на активите/пасивите е основана на компромисното решение на две противоречиви цели:

- а) печалба и риск;
- б) активи - пасиви;
- в) ликвидност и очаквания;
- г) покупки и продажби на ДЦК;
- д) обслужване на правителството и на фирмени клиенти.

26. При равни други условия експанзията в кредитирането от страна на търговските банки:

- а) променя само структурата на паричното предлагане, но не и обема му;
- б) е желателна при инфлация, ориентирана към търсенето;
- в) намалява паричното предлагане;
- г) увеличава паричното предлагане;
- д) увеличава паричното търсене.

27. Когато една банка плати по платежно нареждане на клиента си, то при това:

- а) банката губи този клиент;
- б) банката губи от депозитите до поискване;
- в) банката губи собствен капитал;
- г) банката печели актив;
- д) банката печели депозит до поискване.

28. Погасяването на заеми от страна на банковите клиенти води до:

- а) намаляване на банковите пасиви;
- б) намаляване на банковия капитал;
- в) намаляване на паричното предлагане;
- г) увеличаване на паричното предлагане;
- д) увеличаване на паричното търсене.

29. С термина свръхрезерви (допълнителни резерви) се обозначават:

- а) парите по разплащателни сметки на клиенти;
- б) парите по депозити до поискване;
- в) държаните държавни ценни книжа в портфейла на банката;
- г) парите, които банките запорират на клиентите си;

д) средствата на банките в БНБ, надхвърлящи задължителните им резерви.

30. Ако в банковата система има свободни парични средства (свръхрезерви) от 5000 лв. и в банките могат да се направят нови депозити за 35 000 лв., то процентът на задължителните минимални резерви е:

- а) 7 %;
- б) 14 %;
- в) 20 %;
- г) 26 %;
- д) 30 %.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| В | Г | Б | В | Б | Д | Г | Г | В | Б  | В  | А  | Г  | В  | Г  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Б  | Г  | Г  | Г  | Д  | Б  | Б  | В  | Б  | А  | Г  | Б  | В  | Д  | Б  |

## ТЕМА 7

### ЦЕНТРАЛНА БАНКА И ПАРИЧНА ПОЛИТИКА

#### *Съдържание на темата*

Централна банка: същност и функции. Баланс на централната банка. Капиталов пазар и паричен пазар. Основни цели и задачи на паричната политика. Инструменти на паричната политика: минимални задължителни резерви, скотов процент, операции на открития паричен пазар, краткосрочни кредити и ломбардни заеми.

Видове парична политика. Влияние на паричната политика върху равновесното равнище на производството и заетостта. Предавателни механизми и времеви лагове на паричната политика. Ефективност на паричната политика. Същност и функции на паричния съвет.

#### Тестови въпроси и задачи

1. При формирането на задължителни минимални резерви по сметки в централната банка:
  - а) се дава възможност на банките да насочват част от набраните средства към кредити или за формиране на други активи;
  - б) се спазва принципът на двойното съвпадение на желанията;
  - в) се натрупват средства и за спестителите;
  - г) не се намесва институцията централна банка, а правителството;
  - д) фирмите и гражданите са осигурили във висока степен (100 %) вложението си.
2. На капиталовите пазари:
  - а) се търгуват дългосрочни финансови активи;
  - б) се купуват и продават ценни книжа с падеж до една година;
  - в) се търгуват ценни книжа с по-голяма ликвидност, отколкото книжата на паричните пазари;
  - г) се купуват и продават по-нискорискови, в сравнение с търгуваните на паричните пазари ценни книжа;
  - д) всички отговори са верни.
3. Централната банка е основна парична институция, която:
  - а) активно участва в набирането на депозити и отпускането на кредити за фирми и граждани;
  - б) е първостепенен посредник между заемодателите и заемополучателите;
  - в) контролира финансовия (банковия) сектор и определя количеството пари в обръщение;
  - г) приема на депозит ценни книжа, пари и други активи на физически и юридически лица;
  - д) е определена от държавата да бъде банка, която финансира инвестициите по международни проекти.

4. На първичните финансови пазари се търгуват:

- а) новоемитирани ценни книжа;
- б) само ценни книжа на гражданите;
- в) само ценни книжа със срок до падежа 20 дни;
- г) единствено частни ценни книжа;
- д) няма верен отговор.

5. Централната банка може да:

- а) емитира определени количества пари;
- б) осигурява потребностите на паричната икономика;
- в) създава задължителните резерви на кредитните институции;
- г) регулира паричното предлагане;
- д) всички отговори са верни.

6. Кое от следните твърдения е вярно за експанзивната парична политика:

- а) Експанзивната политика се формира в условията на икономически подем и има за цел да понижи темпа на икономически растеж.
- б) Експанзивната парична политика има за цел намаляване на паричното предлагане и ограничаване темпа на растеж на цените.
- в) Стимулирането на паричното предлагане централната банка постига чрез повишаване на дисконтовия процент и продажба на държавни ценни книжа.
- г) С намаляването на задължителната резервна норма кредитната активност на търговските банки се повишава.
- д) Експанзивната политика има за цел да предпази икономиката от прекомерен ръст на цените и да ограничи опасността от развитие на инфлация.

7. Ако БНБ повиши задължителната резервна норма на 100 %, то:

- а) банките ще могат да дават назаем всички средства, привлечени под формата на депозити;
- б) банките няма да могат да отпускат кредити;
- в) сигурността в банковата система ще се понижи рязко;
- г) централната банка ще ограничи дейността си по регулиране на кредитите;
- д) ще се привлече много чужд капитал в банковата система поради възможностите да се извлекат големи печалби.

8. Допълнете съждението: "Свободните свръхрезерви дават възможност на търговските банки .....":

- а) да кредитират по-активно реалния сектор;
- б) да формират собствен капитал;
- в) да се разплащат чрез услугите по сетълмент на централната банка;
- г) да управляват доходоносно пасивите си;
- д) няма верен отговор.

9. При задължителна резервна норма от 12,5 % под действието на депозитния мултипликатор може да се очаква, че нарастването на депозитите и на паричната маса при първоначално увеличение на свръхрезервите със 100 лв. ще е:

- а) 125 лв.;
- б) 800 лв.;
- в) 500 лв.;
- г) 400 лв.;
- д) 200 лв.

10. Инструмент на паричната политика на централната банка е:

- а) извършването на операции на открития пазар;
- б) изменението в задължителната резервна норма;
- в) промените в дисконтовия процент;
- г) всички отговори са верни;
- д) няма верен отговор.

11. Паричното предлагане би нараснало в резултат от:

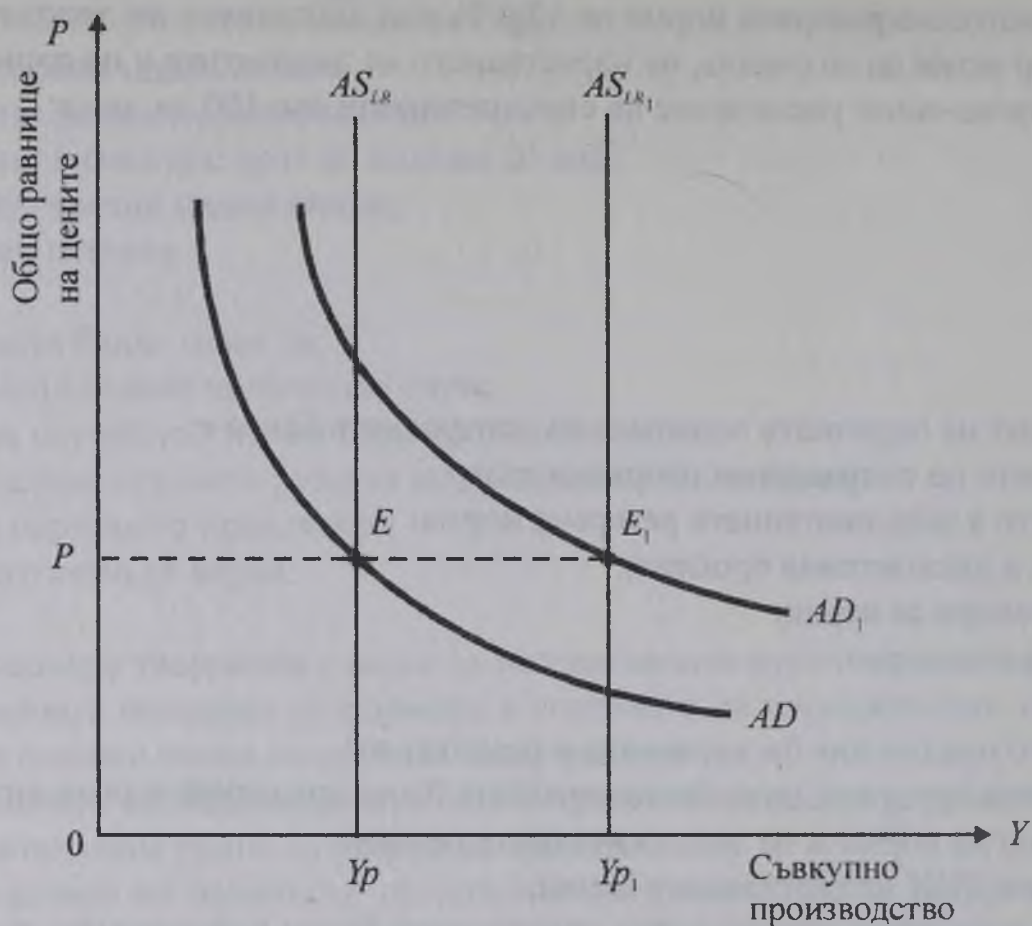
- а) намаляване на процента, по който централната банка кредитира търговските банки;
- б) увеличаване на нормата на задължителните резерви;
- в) продажба на ДЦК на търговските банки;
- г) повишаване на процента, по който централната банка рефинансира търговските банки;
- д) всичко посочено.

12. Ако намали дисконтовия процент, централната банка ще:

- а) стимулира кредитната дейност на банките;
- б) проведе ограничителна парична политика;
- в) ограничи кредитната дейност на банките;
- г) ограничи кредитната дейност на правителството;
- д) централната банка не може да променя дисконтовия процент.

13. На дадената фигура 7.1. е изразен:

- а) ефектът от търсенето и предлагането на пари;
- б) ефектът от съблюдаването на монетарното правило;
- в) процесът на намаляване на ликвидността;
- г) паричният пазар;
- д) кейнсианският подход към паричната политика.



Фигура 7.1.

14. Рестриктивната парична политика е свързана със:

- а) намаляване на лихвите;
- б) увеличаване на заетостта в стопанството;
- в) ограничаване на кредитните възможности на банките и свиване на растежа на паричната маса;
- г) стимулиране на съвкупното търсене;
- д) увеличаване на паричното предлагане.

15. Ако при задължителна резервна норма 10 % БНБ продаде ДЦК за 80 млн. лв. на търговските банки, то количеството на парите в обръщение ще:

- а) нарасне с 80 млн. лв.;
- б) нарасне с 800 млн. лв.;
- в) намалее с 80 млн. лв.;
- г) намалее с 800 млн. лв.;
- д) намалее с 10 млн. лв.

16. Най-ефективната крайна цел на паричната политика, провеждана от централната банка, е:

- а) стабилността на кредитите;
- б) осигуряването на пълна заетост;
- в) гарантирането на устойчив темп на икономически растеж;
- г) стабилността на цените;
- д) финансовата стабилност.

17. Междинна цел на паричната политика се нарича:

- а) онази променлива, която отразява преди всичко характеристики на паричния сектор;
- б) променлива, имаща преди всичко измерения в реалния сектор;
- в) променлива, отразяваща изменения и в реалния и в паричния сектор;
- г) променлива от капиталовите и кредитните пазари;
- д) параметър на макрополитиката, съвместим с интересите на фискалните власти.

18. Ако централната банка повиши процента по ломбардните кредити, това най-вероятно е:

- а) стимулиране на банките;
- б) ограничителна парична политика;
- в) стимулиране на финансовия сектор като цяло;
- г) ограничаване на правителството;
- д) централната банка не може да повиши ломбардния процент, защото той се определя от търговските банки.

19. До 1997 г. провежданата у нас парична политика е основана на паричен режим:

- а) с ясно изразена номинална котва;
- б) с неясно заявена номинална котва;
- в) базиран на фиксиран валутен курс на лева;
- г) регулиращ инфлацията и растежа на цените;
- д) използващ като междинна цел пазарния лихвен процент.

20. Паричният съвет е разновидност на режима на фиксиран валутен курс, при която:

- а) централната банка няма правото да кредитира правителството;
- б) паричната база трябва да бъде покрита 100 % с валутния резерв на страната;
- в) БНБ не може да емитира собствени банкноти;
- г) при опасност от криза може да се кредитира правителството;
- д) няма верен отговор.

21. Централната банка е институция, независима от правителството, защото:

- а) управителят ѝ е независим на правителството;
- б) управителният съвет се избира от министъра на финансите;
- в) в дейността си се отчита пред правителството и е препоръчително да се информират взаимно за намеренията и дейностите си;
- г) МВФ определя начина ѝ на действие и възможностите на паричната политика;
- д) провежда дискреционна парична политика.

22. Операциите на открития паричен пазар променят:

- а) размера на паричния мултипликатор;
- б) фиксинга на лева към долара;
- в) паричния режим в страната;
- г) резервите на търговските банки, паричната база и маса;
- д) структурата на банковата система.

**23. Кредитни тавани е практика на БНБ:**

- а) при която се задават норми за растежа на кредитите;
- б) от началото на прехода към пазарна икономика;
- в) прилагана и по времето на паричния съвет, за ограничаване растежа на кредитирането;
- г) всички отговори са верни;
- д) Няма верен отговор. Такъв инструмент не съществува.

**24. Кое не е вярно като продължение на съждението: "При присъединяването на България към Европейския съюз и влизането в еврозоната .....":**

- а) БНБ ще стане част от Европейската система на централните банки;
- б) паричната политика в страната ще се ръководи от директивите на Европейската централна банка;
- в) запазването на паричния съвет ще гарантира относително по-безпроблемно въвеждането на еврото като парична единица на страната;
- г) в банковия сектор на страната е вероятно да се засилят конкуренцията и приливът на средства;
- д) БНБ и финансовото министерство ще трябва да се слеят в единна институция, каквато е практиката в Европейския съюз.

**25. В баланса на централната банка парите в обръщение са част от:**

- а) резервите й;
- б) активите й;
- в) пасивите й;
- г) собствения капитал;
- д) валутния резерв на страната.

**26. Според монетаристката концепция паричната политика:**

- а) е подходящо да бъде ориентирана по твърди правила;
- б) е най-добра, когато има дискреционен характер;
- в) трябва да изпълнява различни макроикономически цели;
- г) се реализира най-добре от фискалните власти;
- д) е незначителен компонент на макрополитиката въобще.

**27. При процес на галопираща инфлация в икономиката на една страна е препоръчително:**

- а) финансовото министерство да увеличи правителствените покупки;
- б) централната банка да увеличи покупките на ДЦК;
- в) да се стимулира кредитораздаването;
- г) да се провежда ограничителна парична политика;
- д) да се провежда стимулираща парична политика.

**28. Идентификационен лаг е времето, през което:**

- а) паричните власти вземат решение как да действат;
- б) се определя какви неблагоприятни тенденции в паричната сфера има;
- в) правителството определя на централната банка как да се идентифицира пред обществото;
- г) мерките, предприети от централната банка, стигат до реалния сектор;
- д) има разминавания между действията на институциите в обществото.

**29. Кейнсианският модел на парична трансмисия:**

- а) е основан на лихвените проценти като параметър, свързващ паричния с реалния сектор;
- б) акцентира върху директното пренасяне на ефекти от паричната към реалната сфера;
- в) всъщност е ограничен като илюстрация на възможностите на отворената парична икономика;
- г) е в основата на въвеждането на парични съвети в страни с проблеми в монетарната сфера;
- д) няма такъв механизъм.

**30. Режимът на паричен съвет е вид парична политика:**

- а) при която традиционно се рефинансират търговските банки;
- б) при която националната парична политика и сфера са защитени от външни шокове;
- в) която се основава на кредити за правителството, чрез които се решават проблемите с външния дълг;
- г) при която централната банка разумно и често използва традиционните инструменти за намеса в паричната сфера;
- д) няма верен отговор.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| А | А | В | А | Д | Г | Б | В | Б | Г  | А  | А  | Б  | В  | Г  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Г  | В  | Б  | Б  | Б  | А  | Г  | Г  | Д  | В  | А  | Г  | Б  | А  | Д  |

## ТЕМА 8

### ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА

#### *Съдържание на темата*

Същност и цели на фискалната политика. Основни модели на фискалната политика. Инструменти и механизъм на действие на целенасочената фискална политика - мултипликатори на правителствените покупки, данъците, социалните плащания и балансирания бюджет. Автоматични бюджетни стабилизатори.

Фискална политика и съвкупно предлагане. Ефективност и времеви лагове на фискалната политика. Фискална политика в отворена икономика.

Държавен дълг и бюджетен дефицит. Методи за финансиране и граници на дефицита.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Според класическата теория икономическата роля на държавата трябва да е:
  - а) прилагана за регулиране и стимулиране на съвкупното производство;
  - б) възможно най-ограничена, минимална;
  - в) много широка, максимална;
  - г) свързана с провеждането на фискална политика;
  - д) нито едно от посочените.
2. По отношение на фискалната политика не е вярно, че тя:
  - а) се провежда от правителството;
  - б) е свързана с разработването и изпълнението на държавния бюджет;
  - в) е насочена към изменението на съвкупното търсене;
  - г) е свързана с т.нар. икономика на предлагането;
  - д) използва като основни инструменти държавните разходи и данъците.
3. Ако правителството си постави за цел да окаже свиващ ефект върху икономиката, то трябва да:
  - а) провежда експанзивна фискална политика;
  - б) увеличи данъците;
  - в) промени съвкупното предлагане, като го стимулира;
  - г) намали данъците;
  - д) увеличи държавните разходи.
4. Прогресивен е този данък, размерът (ставката) на който:
  - а) намалява с нарастване на данъчната основа;
  - б) е еднакъв за всички доходи с различен размер;
  - в) е в обратна зависимост от облагаемия доход;
  - г) нараства с нарастване на данъчната основа;
  - д) се налага като абсолютна сума върху данъчната основа, независимо от размера ѝ.

5. Към преките данъци се отнася:

- а) данък върху печалбата;
- б) данък добавена стойност;
- в) митото;
- г) акцизът;
- д) всички посочени.

6. Излишък в държавния бюджет се създава:

- а) като резултат от експанзивна фискална политика;
- б) ако данъчните приходи са по-малки от правителствените разходи;
- в) вследствие на провеждането на рестриктивна фискална политика;
- г) при увеличаване на размера на държавния дълг;
- д) ако държавните разходи се увеличават, а данъците остават постоянни.

7. Натрупването на държавен дълг се определя от:

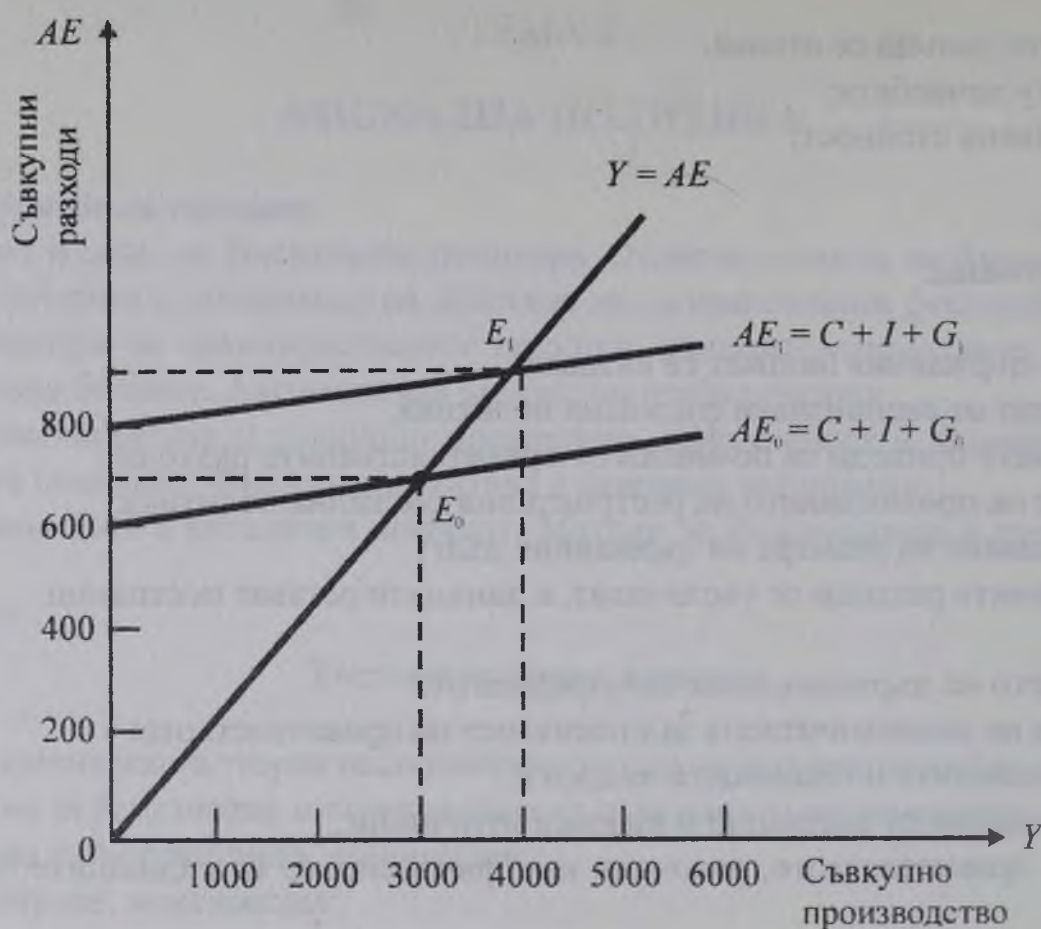
- а) величината на икономическата задлъжнялост на правителството;
- б) размера на лихвите и главницата на дълга;
- в) ползваните заеми от вътрешни и външни източници;
- г) заемите за правителството, насочени към финансиране на годишните бюджетни дефицити;
- д) всичко посочено.

8. Дискреционната фискална политика означава:

- а) провеждане на дискреционни, т.е. на свиващи фискални мерки;
- б) отсъствие на сериозна държавна намеса в икономиката;
- в) автоматично действие на вградените стабилизатори на фискалната политика;
- г) фискална политика, която не влияе върху държавния излишък или дефицит;
- д) целенасочено използване (изменение) на фискалните инструменти.

9. На фигура 8.1. е изразен ефектът от:

- а) увеличаването на фиксираните данъци;
- б) увеличаването на правителствените разходи;
- в) провеждането на рестриктивна фискална политика;
- г) намаляването на правителствените разходи;
- д) намаляването на данъчните ставки.



Фигура 8.1.

10. Мултипликаторът на балансирания бюджет е:

- а) по-голям от единица, когато съвкупният доход нараства;
- б) по-малък от единица, за да се осигури растеж на съвкупния доход;
- в) по-малък от единица, когато съвкупният доход нараства;
- г) равен на единица;
- д) равен на единица, когато  $G = T = 1$ .

11. В затворена икономика данъчният мултипликатор  $M_T$  се определя от отношението:

- а)  $M_T = -MPC / (1 - MPC)$ ;
- б)  $M_T = -1 / MPS$ ;
- в)  $M_T = 1 / (1 - MPC)$ ;
- г)  $M_T = -MPS / (1 - MPS)$ ;
- д)  $M_T = T - G / (1 + T)$ .

12. Ако пределната склонност към потребление е  $MPC = 0,8$  и данъците се намалят с 200, то това ще предизвика ефект (изменение) в съвкупното производство  $Y$  в размер на:

- а)  $\Delta Y = 1000$ ;
- б)  $\Delta Y = -200$ ;
- в)  $\Delta Y = 800$ ;

г)  $\Delta Y = -1000$ ;

д)  $\Delta Y = 160$ .

13. Ако макроикономическата политика на правителството е от типа "икономика на предлагането", то тя трябва да е свързана със:

а) оказване на въздействие върху съвкупните разходи, които са определящи за формирането на основните макроикономически зависимости;

б) стимулиране на икономиката предимно чрез правителствените разходи;

в) извеждане на преден план на ролята на по-ниските данъци за стимулиране на съвкупното производство и предлагане;

г) увеличаване на данъците;

д) нито едно от посочените.

14. Допълнете съждението: "..... изразява връзката между изменението на правителствените разходи и изменението в съвкупния обем на производството, т.е. показва с колко ще нарасне съвкупното производство при дадено увеличаване на правителствените разходи."

а) Автономният разходен мултипликатор;

б) Ефектът от изменението на данъците;

в) Автономният данъчен мултипликатор;

г) Мултипликаторът на балансирания бюджет;

д) Вграденият стабилизатор.

15. Антицикличната фискална политика е насочена към:

а) изглаждане на макроикономическите колебания;

б) постигане на балансиран бюджет през всяка фаза на цикъла;

в) създаване на бюджетен излишък при рецесия в икономиката;

г) ограничаване на държавната намеса в икономиката;

д) създаване на цикъл, чиито фази имат еднаква продължителност.

16. Ако правителството предприеме намаляване на данъците, то това означава, че:

а) то провежда рестриктивна фискална политика;

б) ще се постигне разширяващ ефект върху съвкупното търсене и съвкупното производство;

в) това няма да окаже влияние върху съотношението между приходите и разходите в бюджета;

г) се прилага недискреционна фискална политика;

д) нито едно от посочените.

17. Кое от посочените не е автоматичен вграден стабилизатор на фискалната политика:

а) акцизите;

б) данък добавена стойност;

в) данъкът върху печалбата;

- г) лихвеният процент;
- д) данъкът върху дохода.

18. Ако пределната склонност към спестяване е  $MPS = 0,2$ , то може да се определи, че данъчният мултипликатор  $M_T$  в затворена икономика е:

- а)  $M_T = 5$ ;
- б)  $M_T = -2$ ;
- в)  $M_T = -4$ ;
- г)  $M_T = 0,8$ ;
- д)  $M_T = -5$ .

19. В стопанството има "изтласкващ ефект", когато:

- а) централната банка повиши основния лихвен процент и оскъпи кредитите;
- б) в резултат от емисията на ДЦК се повиши пазарният лихвен процент и се ограничи достъпът на частния сектор до кредити;
- в) се повиши валутният курс на страната и се ограничи износът ѝ;
- г) нарасне външният дълг на страната и плащанията по него;
- д) частният сектор намали относителния си дял в БВП за сметка на държавния.

20. Ефектът от промяната в инвестициите би имал по-голямо отражение върху промяната в доходите при:

- а) по-високи стойности на  $MPC$ ,  $MPS$  и  $MPT$ ;
- б) по-високи стойности на  $MPC$ ,  $MPS$  и  $MPT$ ;
- в) по-ниски стойности на  $MPImp$ ,  $MPS$  и  $MPT$ ;
- г) по ниски стойности на  $MPC$ ,  $MPImp$  и  $MPT$ ;
- д) по-висока стойност на  $MPT$  и по-ниска на  $MPImp$ .

21. Регресивен данък е този, който:

- а) намалява с нарастване на данъчната база;
- б) нараства с нарастване на данъчната база;
- в) е в регресионна зависимост от облагаемия доход;
- г) облага с еднаква ставка всички доходи;
- д) се налага като цяла сума върху данъчната основа.

22. Принципи на данъчното облагане са:

- а) платежоспособност и изгода за платеща;
- б) краткосрочност и дългосрочност;
- в) платежоспособност на платеща и изгода за държавата;
- г) неизменност във времето;
- д) пропорционалност и прогресивност.

23. Ако политиката на правителството създава дефицит в бюджета, при условие че икономиката функционира на равнището на пълната заетост, тогава:

- а) националният доход ще спада;

- б) фискалната политика е проинфлационна;
- в) фискалната политика води до рецесия;
- г) мултипликаторът на балансирания бюджет ще е по-малък от единица;
- д) мултипликаторът на балансирания бюджет ще е по-голям от единица.

24. Пределна данъчна ставка (MTR) е термин, изразяващ отношението между:

- а) нарастването на данъците и предизвикалото го нарастване на данъчната основа;
- б) средния размер на платения данък към средния размер на дохода;
- в) данъци и доходи, получавани от платците;
- г) доходи и дължими върху тях данъци;
- д) дела на данъците в данъчната основа и самата данъчна основа.

25. Политиката на автоматичните (вградените) стабилизатори:

- а) е свързана с дейността на централната банка;
- б) се определя още и като дискреционна фискална политика;
- в) изразява увеличаване на бюджетния дефицит при криза в икономиката;
- г) се осъществява чрез промени в размера на държавните разходи и данъците;
- д) нито едно от посочените.

26. В една затворена икономика функцията на данъците е  $T = 70 + 0,25 \cdot Y$ , а  $MPC = 0,7$ . Ако доходът нарасне с 200 млн. лв., с колко ще нарасне потреблението  $C$ ?

- а) 200 млн. лв.;
- б) 150 млн. лв.;
- в) 105 млн. лв.;
- г) 100 млн. лв.;
- д) 50 млн. лв.

27. Зависимостта между размера на данъчната ставка и приходите от данъци в бюджета е дадена във:

- а) дългосрочната крива на Филипс;
- б) дефинирания от А. Оукън закон;
- в) краткосрочната крива на Филипс;
- г) теорията на М. Фридман за перманентния доход;
- д) кривата на Лафер.

28. Намаляването на данъците би имало по-голям ефект върху равновесния доход в икономиката, ако е:

- а) по-малка пределната склонност към потребление;
- б) по-голяма пределната склонност към спестяване;
- в) по-голяма пределната склонност към потребление;
- г) по-голяма пределната склонност към покупка на вносни стоки;
- д) по-голяма средната склонност към спестяване.

29. Намаляването на данъците върху доходите ще засегне по различен начин националния доход, в сравнение със същото по размер увеличение на правителствените покупки, защото:

- а) повишаването на правителствените разходи води до политически бизнес цикъл;
- б) нарастването на правителствените покупки е по-малко експанзионистично по природа от намаляването на данъците;
- в) домакинствата са склонни да увеличават потребителските си разходи в по-голяма степен, отколкото е добавката към разполагаемия им доход от намалените данъци;
- г) домакинствата ще спестяват част от нарастването на разполагаемия доход.
- д) няма верен отговор.

30. Ако е възможно дефицитът в държавния бюджет да се финансира чрез емисия на нови пари, то:

- а) ще се ограничи проявлението на т.нар."изтласкващ ефект";
- б) ще спадне цената на държавните ценни книжа;
- в) правителството ще се конкурира с частните инвеститори за парични фондове;
- г) нарасналото парично търсене ще повиши лихвените проценти;
- д) повишилото се парично предлагане ще доведе до покачване на лихвените проценти.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Б | Г | Б | Г | А | В | Д | Д | Б | Г  | А  | В  | В  | А  | А  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Б  | Г  | В  | Б  | В  | А  | А  | Б  | А  | В  | В  | Д  | В  | Г  | А  |

## ТЕМА 9

### ОБЩО РАВНОВЕСИЕ НА СТОКОВИЯ И ПАРИЧНИЯ ПАЗАР

#### Съдържание на темата

Пари, лихвен процент и съвкупно търсене. Лихвен процент и разходно равновесие. Условия и механизми за съгласуване на разходното равновесие с равновесието на паричния пазар. Влияние на промените в реалния БВП, паричното предлагане и лихвения процент.

Взаимодействие между парична и фискална политика. Избутващ ефект на правителствените покупки: същност и алтернативни възгледи.

*IS-LM* модел на съвкупното търсене. Разходни равновесия и кривата *IS*. Равновесия на паричния пазар и кривата *LM*. *IS-LM* равновесие на стоковия и на паричния пазар. Промени в *IS-LM* равновесието под въздействието на паричната и фискалната политика.

#### Тестови въпроси и задачи

1. Посочете вярното твърдение:

- а) *IS-LM* моделът показва вярната комбинация между лихвен процент и доход, за която се реализира общото пазарно равновесие.
- б) *IS-LM* моделът свързва равнището на правителствените покупки и това на парите в обръщение, при което се реализира макроравновесие.
- в) *IS-LM* моделът при затворена икономика изисква планираните инвестиции да са по-големи от реалните.
- г) *IS-LM* моделът свързва паричния и валутния пазар.
- д) За да се постигне общо пазарно равновесие е достатъчно стоковият пазар да е балансиран.

2. Промяната в еластичността на паричното търсене се определя като:

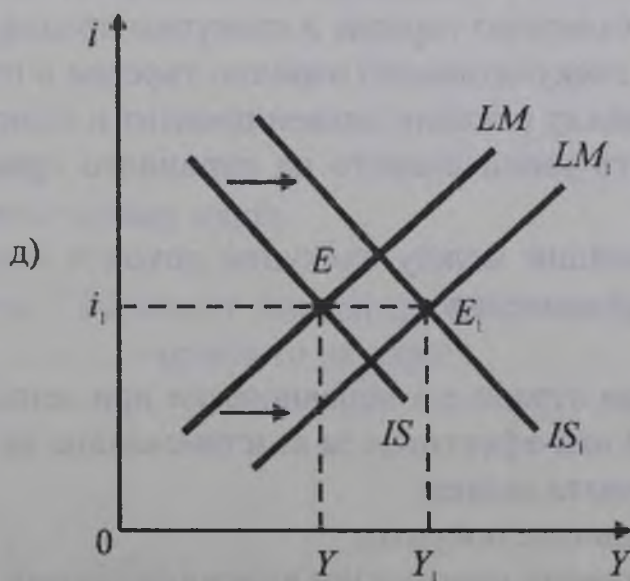
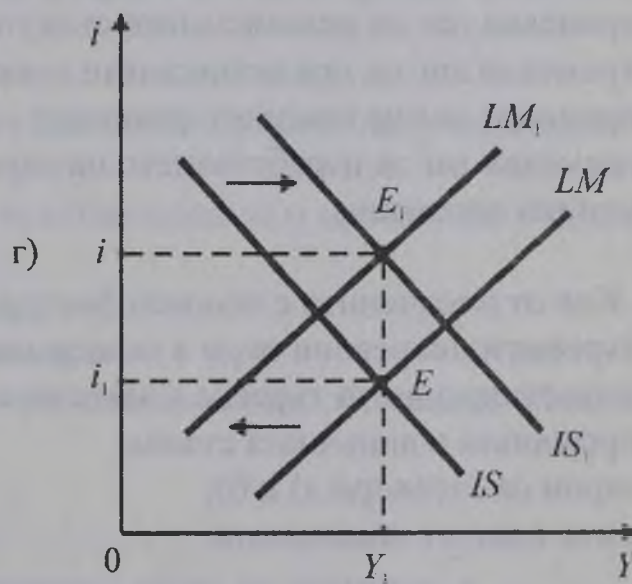
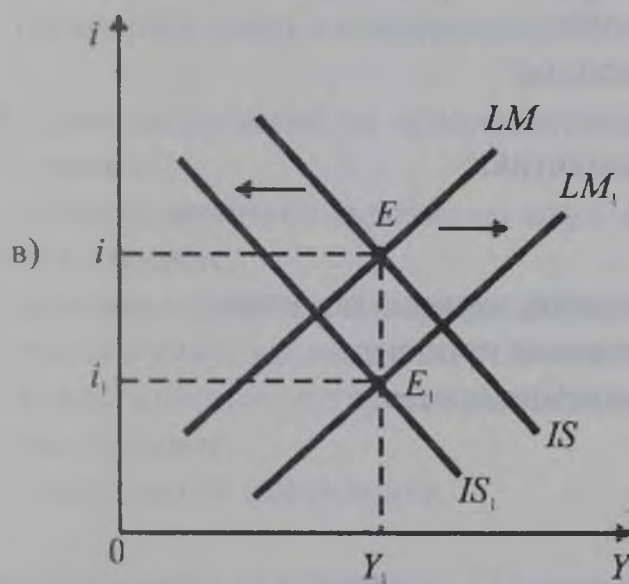
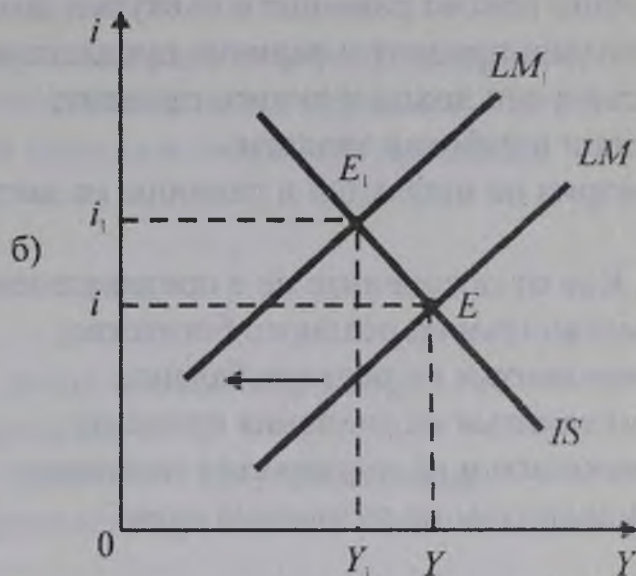
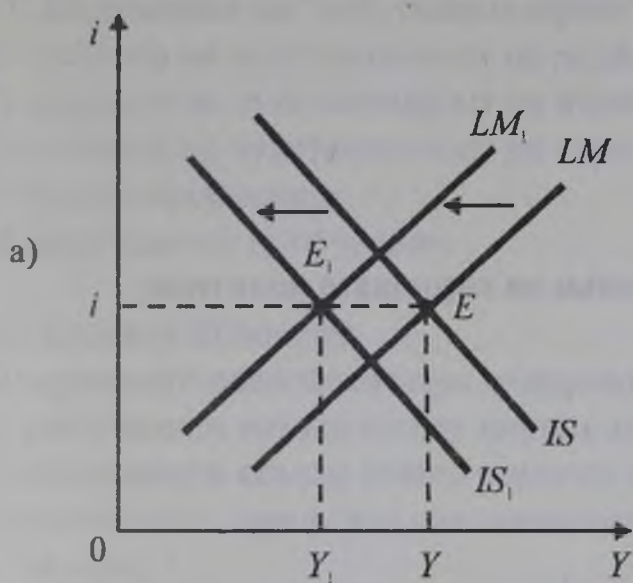
- а) ефект на избутването;
- б) механизъм на реалното богатство;
- в) капан на ликвидността;
- г) склонност към спекулация;
- д) мотив за трансакции.

3. Отрицателният ефект върху БВП, предизвикан от покачването на лихвения процент като следствие от увеличени държавни разходи, се определя като.....:

- а) ефект на дохода;
- б) ефект на заместването;
- в) избутващ ефект;
- г) ефект на реалните пари;
- д) инфлация.

4. Ако в затворена икономика инвестициите са силно чувствителни към измененията в лихвения процент, то резултатите от експанзивна парична политика са:
- а) много слаби;
  - б) много добри;
  - в) неутрални;
  - г) силно ограничени от действието на избутващия ефект;
  - д) негативни.
5. При *IS-LM* модела влиянието на промените в БВП на стоковия пазар се отразяват пряко върху:
- а) съвкупните разходи;
  - б) инвестициите;
  - в) предлагането на пари;
  - г) търсенето на пари;
  - д) нито едно от посочените.
6. От какво зависи "избутващият ефект" да бъде елиминиран:
- а) от политиката на централната банка;
  - б) от размера на данъците;
  - в) от функцията на личното потребление;
  - г) от валутния курс;
  - д) няма верен отговор.
7. При нарушаване на равновесието на паричния пазар то се възстановява с промяна във:
- а) данъците;
  - б) БВП;
  - в) цените;
  - г) лихвения процент;
  - д) всички посочени.
8. Моделът *IS-LM* позволява да се определят параметрите на равновесието на:
- а) стоковия пазар;
  - б) паричния пазар;
  - в) валутния пазар;
  - г) стоково-паричния пазар;
  - д) нито едно от посочените.
9. Изместването на кривата *LM* нагоре и наляво е израз на:
- а) ново равновесие на стоково-паричния пазар, което се постига при по-висок лихвен процент;
  - б) създаването на предпоставки за нарастване на БВП;
  - в) провеждането на експанзивна парична политика;
  - г) промени в общото пазарно равновесие;
  - д) всички посочени.

10. Коя от посочените фигури отразява промените в общото пазарно равновесие, предизвикани от едновременното провеждане на експанзивна фискална и парична политика:



Фигура 9

11. Допълнете съждението: "Моделът на общо равновесие отразява комбинацията между ....., за която и стоковият, и паричният пазар са в равновесие":

- а) общо ценово равнище и съвкупен доход;
- б) лихвен процент и парично предлагане;
- в) съвкупен доход и лихвен процент;
- г) цени и работни заплати;
- д) норма на инфлация и равнище на заетост.

12. Кое от посочените не е предавателен механизъм на паричната политика:

- а) механизъм на реалното богатство;
- б) механизъм на реалния баланс;
- в) механизъм на лихвения процент;
- г) механизъм на държавните покупки;
- д) механизъм на разменния курс.

13. Забавеното въздействие на паричната политика се дължи на:

- а) времевия лаг на независимите съвкупни разходи;
- б) времевия лаг на предизвиканите съвкупни разходи;
- в) времевия лаг на ценовото равнище;
- г) времевия лаг за изработването на паричната политика;
- д) всички посочени.

14. Кое от посочените е основен фактор за ефективна парична политика:

- а) търсенето на реални пари в зависимост от лихвения процент;
- б) инвестиционното търсене в зависимост от лихвения процент;
- в) промяната в данъчната ставка;
- г) верни са отговори а) и б);
- д) нито едно от посочените.

15. Кривата  $LM$  описва:

- а) равновесието между съвкупно търсене и съвкупно предлагане;
- б) равновесието между спекулативното парично търсене и предлагане;
- в) негативната връзка между реалния лихвен процент и съвкупния доход;
- г) зависимост, при която увеличаването на паричното предлагане измества крива  $LM$  наляво;
- д) равновесните комбинации между съвкупен доход и лихвен процент, за които паричният пазар е в равновесие.

16. Икономиката на една страна е в неравновесие при непълна заетост. Коя от посочените мерки ще е най-ефективна за възстановяване на макроравновесието:

- а) увеличаване на данъчната ставка;
- б) увеличаване на държавните покупки;
- в) намаляване на планираните инвестиции в частния сектор;

- г) провеждане на рестриктивна парична политика;
- д) няма верен отговор.

17. Величината на "избутващия ефект" зависи от:

- а) степента на чувствителност на държавните разходи към лихвените проценти;
- б) степента на чувствителност на инвестициите към лихвените проценти;
- в) степента на чувствителност на търсенето на пари към лихвените проценти;
- г) всички посочени;
- д) нито едно от посочените.

18. Кривата  $IS$  описва:

- а) паричното равновесие при даден съвкупен доход и лихвен процент;
- б) негативната връзка между цени и лихвен процент;
- в) негативната връзка между реалния лихвен процент и съвкупния доход;
- г) зависимост, при която увеличаването на паричното предлагане измества крива  $IS$  наляво;
- д) равновесните комбинации между съвкупен доход и лихвен процент, за които паричният пазар е в равновесие.

19. При увеличаване на правителствените покупки ще се прояви "избутващ ефект", когато:

- а) инвестиционното търсене на пари е слабо чувствително към промените в лихвения процент;
- б) правителството не извършва парична емисия;
- в) предлагането на пари е по-голямо от търсенето;
- г) инвестиционното търсене на пари е силно чувствително към промените в лихвения процент;
- д) нито едно от посочените.

20. Допълнете съждението: "Търсеното количество пари се променя в ..... зависимост от изменението на лихвения процент":

- а) обратна;
- б) права;
- в) пропорционална;
- г) обратнопропорционална;
- д) не съществува зависимост между двете.

21. Допълнете съждението: "Високият лихвен процент ..... алтернативните разходи и следователно ..... търсенето на пари":

- а) намалява, намалява;
- б) увеличава, намалява;
- в) увеличава, увеличава;
- г) намалява, не променя;
- д) намалява, не променя.

22. Кое от изброените може да доведе до изместване на крива  $IS$  надясно:

- а) понижаване на лихвения процент;
- б) нарастване на правителствените покупки;
- в) нарастване на паричното предлагане;
- г) всички посочени;
- д) нито едно от посочените.

23. Как ще се отрази на общото равновесие при модел  $IS-LM$  понижаването на общото равнище на цените:

- а) крива  $LM$  ще се измести надясно;
- б) крива  $LM$  ще се измести наляво;
- в) крива  $IS$  ще се измести наляво;
- г) няма да има промяна на стоковия и паричния пазар;
- д) няма верен отговор.

24. Желанието да се държат повече налични пари, отколкото други форми на богатство, се определя като:

- а) предпочитание към ликвидност;
- б) капан на ликвидността;
- в) пределна склонност към ликвидност;
- г) ефективност на паричната политика;
- д) нито едно от посочените.

25. Фискалната политика е максимално ефективна при:

- а) вертикална крива  $LM$ ;
- б) нарастваща крива  $LM$ ;
- в) хоризонтална крива  $LM$ ;
- г) намаляваща крива  $LM$ ;
- д) независимо от формата и наклона на крива  $LM$ .

26. При хоризонтална крива  $IS$  паричната политика е:

- а) неутрална;
- б) най-ефективна;
- в) слабо ефективна;
- г) независима от фискалната политика;
- д) няма верен отговор.

27. Взаимовръзката между динамиката на реалното богатство и планираните съвкупни разходи се определя като:

- а) механизъм на реалното богатство;
- б) механизъм на реалния баланс;
- в) механизъм на лихвения процент;
- г) механизъм на държавните покупки;
- д) механизъм на разменния курс.

**28.** Взаимовръзката между лихвения процент и разходното равновесие обхваща последователно:

- а) определянето на лихвения процент на паричния пазар, връзката лихвен процент-инвестиции и определянето на планираните съвкупни разходи;
- б) определянето на лихвения процент на продуктивния пазар, връзката потребление-инвестиции и определянето на планираните съвкупни разходи;
- в) определянето на лихвения процент на продуктивния пазар, връзката лихвен процент-инвестиции и определянето на планираните съвкупни разходи;
- г) определянето на лихвения процент на паричния пазар, връзката потребление-инвестиции и определянето на планираните инвестиции;
- д) определянето на лихвения процент на стоковия пазар, връзката лихвен процент-инвестиции и определянето на разходното равновесие.

**29.** Когато крива  $IS$  се измества наляво, това със сигурност може да означава, че:

- а) съвкупните разходи са нараснали;
- б) съвкупните разходи са намалели;
- в) спестяванията на домакинствата са равни на тези на фирмите;
- г) спестяванията в икономиката не достигат;
- д) нито едно от посочените.

**30.** Равновесието в модела  $IS-LM$  е:

- а) състояние на баланс само на стоковия пазар;
- б) състояние на баланс само на паричния пазар;
- в) състояние на едновременно равновесие на паричния и стоковия пазар;
- г) всички посочени;
- д) нито едно от посочените.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| А | В | В | Б | Г | Д | Г | Г | А | Д  | В  | Г  | Д  | Г  | Д  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Б  | Г  | В  | Г  | А  | Б  | Б  | А  | А  | В  | Б  | А  | А  | Б  | В  |

## ЗАЕТОСТ И БЕЗРАБОТИЦА

### Съдържание на темата

Население, население в трудоспособна възраст и активна работна сила. Заемост и безработица: същност и измерване. Видове безработица: текуща, структурна и циклична. Естествена норма на безработица и пълна заемост. Закон на А. Оукън.

Динамика на заемостта и безработицата при твърди и гъвкави работни заплати. Алтернативни теории за безработицата. Доброволна и принудителна безработица. Икономически и социални последици от безработицата.

### Тестови въпроси и задачи

- Поради закриването на фирми в рудодобивната индустрия част от заемите в тях остават без работа. Това предизвиква безработица, която е:
  - циклична;
  - структурна;
  - текуща;
  - доброволна;
  - естествена.
- Структурата на населението за текущата година е отразена в таблица 1. При тези данни равнището на безработица е:
  - 24 %;
  - 25 %;
  - 22,5 %;
  - 2,5 %;
  - 2,25 %.

Таблица 1

| Население                   | Хил. |
|-----------------------------|------|
| Деца под 16 години          | 1200 |
| Инвалиди                    | 250  |
| Заети                       | 2400 |
| Майки, отглеждащи децата си | 250  |
| Учащи се над 16 год.        | 500  |
| Безработни                  | 800  |
| Пенсионери                  | 1000 |

- Като загуба за цялото общество при наличието на безработица може да се определи:
  - ограничаването на текущите материални възможности на домакинствата;

- б) ограничаването на обема на съвкупното производство и загубата на квалификация и производствен опит;
- в) нарастването на производствените разходи на фирмите;
- г) ограничаването и промяната в структурата на потребление на домакинствата;
- д) нито едно от посочените.

4. Кое от посочените твърдения не е вярно за безработните:

- а) Те са част от активната работна сила.
- б) Те временно не извършват действителна (платена) работа.
- в) Те не са регистрирани в бюрата по труда.
- г) Те активно търсят работа и са мотивирани да започнат работа.
- д) Те получават от държавата определена социална помощ.

5. Допълнете съждението: "Когато равнището на безработица ..... икономическото благосъстояние като цяло се .....":

- а) нараства, подобрява;
- б) нараства, влошава;
- в) намалява, намалява;
- г) намалява, запазва непроменено;
- д) нараства, запазва непроменено.

6. Структурната безработица може да бъде предизвикана от:

- а) внедряване на нова технология в производството;
- б) промяна в характера на работата или местоживеенето;
- в) закриване на работни места поради спад в съвкупното търсене;
- г) по-голямо търсене на труд, отколкото е предлагането на пазара на труда;
- д) всички посочени са верни.

7. Трудоспособното възрастно население включва:

- а) неработещи, безработни и заети;
- б) неработещи и заети;
- в) активната работна сила;
- г) безработни и заети;
- д) нито едно от посочените.

8. Кое от твърденията отговаря най-пълно на определението за принудителна безработица:

- а) Част от активната работна сила, която не желае да работи при текущото равнище на работна заплата.
- б) Формира се при установяване на равновесната работна заплата, което води до образуване на разлика между по-високото предлагане и ограниченото търсене на труд.
- в) Формира се при установяване на работна заплата по-ниска от равновесната, което води до образуване на разлика между по-високото предлагане и ограниченото търсене на труд.

- г) Формира се при установяване на работна заплата по-висока от равновесната, което води до образуване на разлика между по-високото предлагане и ограниченото търсене на труд.
- д) Нито едно от посочените.

9. За определяне на равнището на безработицата се използва формулата:

а)  $U = (L / U) \cdot 100$ ;

б)  $U_p = U_f + U_s$ ;

в)  $U = [(U_f + U_s) / L] \cdot 100$ ;

г)  $U = (U^* / L) \cdot 100$ ;

д)  $U = (L / D_L) + U_p$ .

10. Зависимостта между промяната в съвкупното производство и в равнището на безработицата е отразена във:

а) естественото равнище на безработица;

б) броя на трудоспособното население;

в) действителното равнище на заетите;

г) закона на Оукън;

д) нито едно от посочените.

11. Когато икономиката функционира под потенциалното равнище на съвкупното производство:

а) част от разполагаемата активна работна сила не се използва;

б) формира се циклична безработица;

в) няма пълна заетост;

г) безработицата е по-висока от естественото равнище;

д) всички посочени са верни.

12. Естественото равнище на безработица:

а) е израз на пълната заетост;

б) се формира при достигнато потенциално равнище на производството;

в) е сума от фрикционната и структурната безработица;

г) е свързано с балансиране на пазара на труда;

д) всички посочени са верни.

13. Според Кейнс причината за рецесията и безработицата е:

а) гъвкавите цени и номинални работни заплати;

б) търсенето на труд не зависи от търсенето на стоки;

в) опитът да се спестява повече, отколкото фирмите искат да инвестират;

г) ефективното съвкупно търсене;

д) всичко посочено.

14. Ако икономиката е достигнала състояние на пълна заетост:

а) цялото трудоспособно население работи;

- б) цялата активна работна сила е заета;
- в) съществува само фрикционна и циклична безработица;
- г) съществува само естествена безработица;
- д) нито едно от посочените.

15. Според класическата теоретична концепция при свършена конкуренция и гъвкави цени и заплати е възможно да се формира:

- а) дълготрайна безработица;
- б) принудителна безработица;
- в) структурна безработица;
- г) доброволна безработица;
- д) циклична безработица.

16. Когато се произвежда потенциалният БВП, в икономиката се формира:

- а) нулево равнище на безработица;
- б) циклична безработица;
- в) пълна заетост;
- г) състояние, при което безработни са всички неработещи;
- д) използване на цялото трудоспособно население.

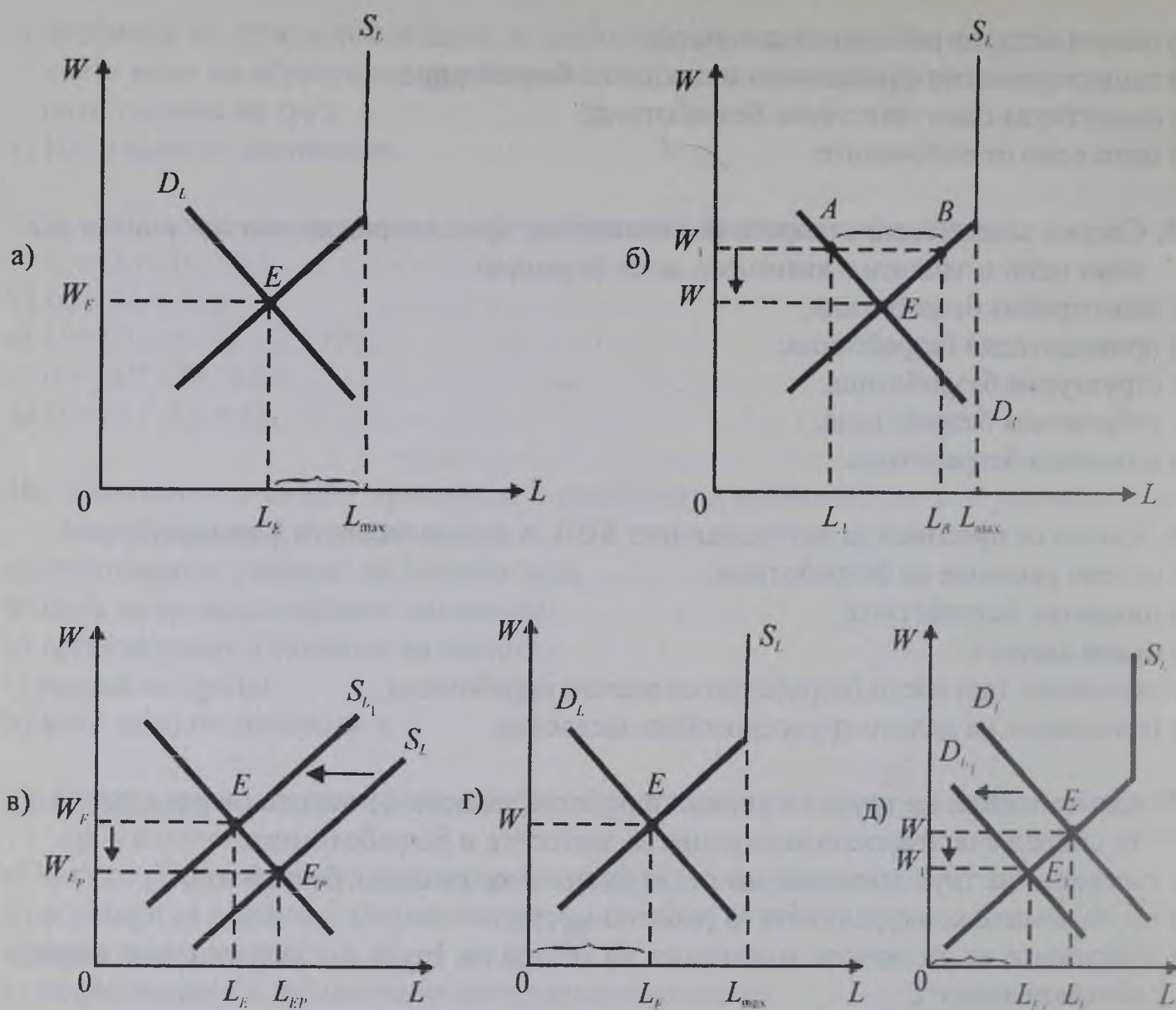
17. Ако на пазара на труда се установи работна заплата по-висока от равновесната, то според класическата концепция за заетостта и безработицата:

- а) търсенето на труд временно ще се ограничи и ще се появи безработица;
- б) ще се намали конкуренцията за работни места;
- в) действието на пазарните механизми на пазара на труда ще увеличи още повече работната заплата;
- г) верни са отговори а) и б);
- д) всички посочени отговори са възможни.

18. Кое от посочените твърдения е вярно:

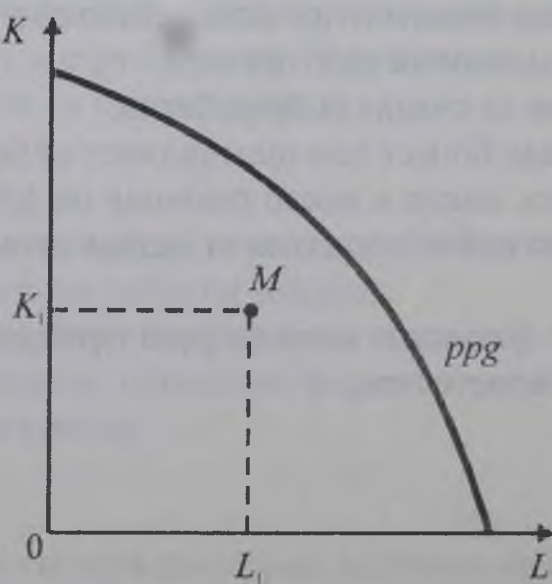
- а) Циклична безработица има винаги и при всяко състояние на икономиката.
- б) Безработните са част от активната работна сила.
- в) Учащите се над 16 години се считат за безработни.
- г) Временно незаетите поради болест или инвалидност са безработни.
- д) Наличието на определено, макар и ниско равнище на фрикционна безработица е икономически и социално неблагоприятно за дадена икономика.

19. На коя от посочените фигури е илюстрирана принудителната безработица в кейнсианската теория за заетостта:



Фигура 10.1

20. На фигура 10.2. е дадена кривата на производствените възможности на една икономика, която функционира в точка  $M$ . Кое от посочените твърдения е вярно:



Фигура 10.2.

- а) част от разполагаемата активна работна сила не се използва;
- б) формира се безработица;
- в) няма пълна заетост;
- г) безработицата е по-висока от естественото равнище;
- д) всички посочени са верни.

21. Ако са дадени следните данни за една икономика: трудоспособно население - 8 000 000, активна работна сила - 6 000 000, безработни - 600 000, то може да се определи, че равнището на безработица е:

- а) 5 %;
- б) 10 %;
- в) 0,10 %;
- г) 13 %;
- д) 7,5 %.

22. В сравнение с естествената норма на безработица в условията на непълна заетост действителната норма на безработица е .....

- а) по-голяма;
- б) по-малка;
- в) същата;
- г) не съществува;
- д) почти равна на нула.

23. Пенсионерите в трудоспособна възраст са част от:

- а) активната работна сила;
- б) извънактивната работна сила;
- в) безработните;
- г) институционалното население;
- д) няма верен отговор.

24. Ако действителната норма на безработица е над естествената, това означава че:

- а) реалният БВП е по-малък от потенциалния;
- б) реалният БВП е по-голям от потенциалния;
- в) реалният БВП е равен на потенциалния;
- г) икономиката функционира ефективно;
- д) няма верен отговор.

25. Нормата на безработица се определя от отношението на броя на безработните към:

- а) трудоспособното население;
- б) цялото население;
- в) институционалното население;
- г) активната работна сила;
- д) лицата над 16-годишна възраст.

- 26.** Естествена е безработицата при:
- а) достигнато равнище на потенциалния БВП;
  - б) циклична криза;
  - в) закриване на работни места поради промяна в националните икономически приоритети;
  - г) неизчистен пазар на труда;
  - д) нито едно от посочените.
- 27.** Основна цел на икономическата политика, която има за цел стабилизация на икономиката, трябва да бъде:
- а) постигане на нулева безработица;
  - б) преодоляване на фрикционната безработица;
  - в) елиминиране на цикличната безработица;
  - г) елиминиране на доброволната безработица;
  - д) всички посочени.
- 28.** Когато БВП през текущата година спада спрямо БВП през предходната година, в икономиката се формира:
- а) структурна безработица;
  - б) циклична безработица;
  - в) естествена безработица;
  - г) текуща безработица;
  - д) всички посочени.
- 29.** Кое от посочените твърдения е грешно:
- а) Повишаването на равнището на безработица е полезно, тъй като кара хората да се усъвършенстват, търсейки нова работа;
  - б) Повишаването на безработицата води до намаляване на доходите на домакинствата;
  - в) Цикличната безработица се дължи на временни промени в пазарната конюнктура;
  - г) Високата безработица винаги е придружена и от висока инфлация;
  - д) грешни са а) и г).
- 30.** Когато нормата на безработица нарасне от 6 % на 10 %, може да се твърди, че:
- а) съвкупните разходи също нарастват с 4 %;
  - б) нормата на инфлация нараства с 4 %;
  - в) съвкупното производство спада;
  - г) съвкупното производство нараства;
  - д) нарастват бюджетните приходи.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Б | Б | Б | В | Б | А | А | Г | Г | Г  | Д  | Д  | В  | Г  | Г  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| В  | А  | Б  | Б  | Д  | Б  | А  | Б  | А  | Г  | А  | В  | Б  | Д  | В  |

## ИНФЛАЦИЯ И ОЧАКВАНИЯ

**Съдържание на темата**

Същност и измерване на инфлацията. Умерена, галопираща и хиперинфлация. Очаквана и неочаквана, балансирана и небалансирана инфлация. Видове инфлация според причините за нейното възникване: инфлация на търсенето, инфлация на разходите и инерционна инфлация. Инфлационни ефекти.

Взаимозависимост между инфлация и безработица. Краткосрочна крива на Филипс. Адаптивни очаквания и дългосрочна крива на Филипс. Теория за рационалните очаквания. Възможности и ограничения на антиинфлационната политика.

**Тестови въпроси и задачи**

1. Дефлацията е процес на:

- а) спад в производството;
- б) намаляване на безработицата;
- в) нарастване на цените;
- г) спад в общото равнище на цените;
- д) намаляване на темпа на инфлацията.

2. Инфлацията може да се определи като процес, при който:

- а) се увеличава общото равнище на цените на всички стоки и услуги;
- б) се увеличават цените на определена група стоки (или услуги);
- в) се намалява общото ценово равнище;
- г) се ограничава темпът на нарастване на цените;
- д) нито един от отговорите не е правилен.

3. Кой от посочените индекси се използва за измерване на темпа на инфлацията:

- а) индекс на производствените цени;
- б) индекс на потребителските цени;
- в) дефлатор на БВП;
- г) всички посочени;
- д) нито един от посочените.

4. За изчисляване на годишния темп на инфлация се прилага формулата:

- а)  $I_r = (CPI_0 - CPI_t) / CPI_t$ ;
- б)  $I_r = [(CPI_t - CPI_0) / CPI_0] \cdot 100$ ;
- в)  $I_r = CPI_t - CPI_0$ ;
- г)  $I_r = CPI_t / CPI_0$ ;
- д)  $I_r = (CPI_0 / CPI_t) \cdot 100$ .

5. Очакваният, постоянен и равномерен темп на нарастване на равнището на цените се дефинира като:
- а) годишен темп на инфлация;
  - б) хиперинфлация;
  - в) галопираща инфлация;
  - г) инертна инфлация;
  - д) нито едно от посочените.
6. Ако в текущата година индексът на потребителските цени е 126 %, а в предходната година е 105 %, то годишният темп на инфлация е:
- а) 15 %;
  - б) 20 %;
  - в) 120 %;
  - г) 115 %;
  - д) 40 %.
7. Хиперинфлацията е:
- а) пълзяща инфлация;
  - б) инфлация, при която годишният темп на нарастване на цените надхвърля трицифрено число;
  - в) инфлация, при която годишният темп на нарастване на цените не надхвърля трицифрено число;
  - г) инертна инфлация;
  - д) нито едно от посочените.
8. При инфлация, породена от разходите, антиинфлационната политика е насочена към:
- а) ограничаване ръста на номиналната работна заплата;
  - б) повишаване на номиналната работна заплата;
  - в) ограничаване на предлагането;
  - г) гарантиране на по-високи доходи на домакинствата;
  - д) нито едно от посочените.
9. Допълнете съждението: "Инфлация, предизвикана от ..... на разходите за производство може да се формира, когато икономиката функционира под ..... обем на производство":
- а) нарастване, потенциалния;
  - б) намаляване, потенциалния;
  - в) нарастване, реалния;
  - г) намаляване, реалния;
  - д) нарастване, нормалния.

**10. Стагфлацията е процес на:**

- а) едновременно нарастване на равнището на цените и намаляване на нормата на безработица;
- б) едновременно покачване на инфлацията и безработицата;
- в) намаляване на инфлацията за сметка на безработицата;
- г) намаляване на равнището на цените и на нормата на безработица;
- д) намаляване на темпа на инфлацията.

**11. Обратната зависимост в изменението на безработицата и инфлацията, изведена в кривата на Филипс, е:**

- а) валидна в дългосрочен период;
- б) валидна в краткосрочен период;
- в) закономерност, която се проявява независимо от продължителността на периода;
- г) израз на антиинфлационната политика;
- д) няма верен отговор.

**12. При дългосрочната крива на Филипс:**

- а) ако съвкупното търсене нараства, темпът на инфлацията намалява;
- б) икономиката се намира в рецесия;
- в) равнището на безработица не зависи от темпа на инфлацията;
- г) безработицата е под естественото равнище;
- д) всички посочени са верни.

**13. В основата на кейнсианската антиинфлационна политика е:**

- а) ограничаването на паричната маса в обръщение;
- б) стимулирането на съвкупното търсене чрез държавните покупки, което води до разширяване на съвкупното производство;
- в) увеличаването на доходите на домакинствата;
- г) намаляването на доходите на домакинствата;
- д) всички посочени.

**14. Разликата между активна и адаптивна антиинфлационна политика се състои в това, че:**

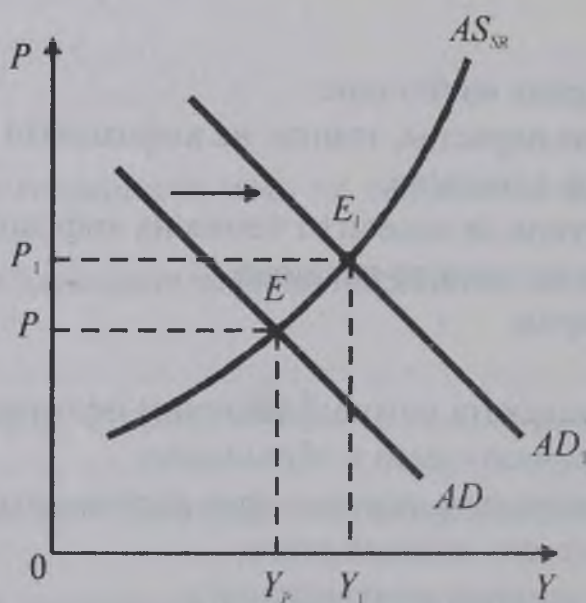
- а) адаптивната политика се отнася до инфлация, породена от търсенето, а активната политика - до инфлация, свързана с нарастване на разходите;
- б) при активна антиинфлационна политика се използват основно инструментите на паричната и фискалната политика, а при адаптивната основен инструмент е пазарът;
- в) активната антиинфлационна политика е насочена срещу причините за инфлацията, а адаптивната политика - срещу последиците от нея;
- г) активната политика е инструмент на кейнсианската, а адаптивната - на неокласическата антиинфлационна теория;
- д) няма разлика между двата типа политика.

15. Кое от посочените не е причина за развитие на инфлация на разходите:

- а) по-бързо нарастване на номиналната работна заплата отколкото е ръстът на производителността на труда;
- б) рязко увеличаване на цените на ресурсите;
- в) нарастване на разходите за единица продукция;
- г) нарастване на съвкупното търсене;
- д) ограничаване на съвкупното предлагане.

16. На фигура 11.1. е изобразена:

- а) крива на Филипс в краткосрочен период;
- б) инфлация на търсенето;
- в) инфлация на разходите;
- г) стагфлация;
- д) крива на Филипс в дългосрочен период.



Фигура 11.1.

17. Кое от посочените не е инструмент при провеждането на неокласическа анти-инфлационна политика:

- а) ограничаване на държавното вмешателство в икономиката;
- б) ограничаване на паричната маса в обръщение;
- в) ограничаване на безработицата;
- г) ограничаване на монополната власт;
- д) ограничаване на социалните програми.

18. Кое от следните съждения не е вярно:

- а) Умерената инфлация не затруднява растежа на съвкупното търсене и предлагане.
- б) Галопиращата инфлация се отразява неблагоприятно върху развитието на икономиката.
- в) При формиране на текущото и бъдещото си поведение икономическите субекти не могат да предвидят и отразят прогнозираната инфлация.

- г) При хиперинфлация намалява покупателната сила на парите и икономическите субекти прибягват до сделки на бартерна основа.
- д) Неочакваната инфлация създава условия за преразпределение на доходите, като домакинствата с фиксирани доходи понасят най-големи загуби.

**19.** Дългосрочната крива на Филипс се измества надясно, когато:

- а) нараства структурната безработица;
- б) икономиката се намира в цикличен спад;
- в) нараства цикличната безработица;
- г) расте инфлацията, предизвикана от търсенето;
- д) расте инфлацията, предизвикана от свиване на съвкупното предлагане.

**20.** Ако при инфлация номиналната работна заплата се индексира на 100 %, може да се твърди, че:

- а) инфлацията намалява;
- б) реалната заплата не се променя;
- в) реалната заплата намалява;
- г) номиналната заплата не се променя;
- д) нито едно от посочените.

**21.** При неочаквана инфлация са облагодетелствани:

- а) собствениците на големи депозити с фиксиран лихвен процент;
- б) лицата с фиксирани доходи;
- в) лицата, имащи заеми с фиксиран лихвен процент;
- г) кредиторите;
- д) всички посочени.

**22.** Инфлацията оказва най-силно влияние върху способността на парите да изпълняват функцията на:

- а) посредник в обръщението;
- б) средство за натрупване;
- в) средство за съизмерване на относителните цени;
- г) средство за отложено плащане;
- д) нито едно от посочените.

**23.** Явление, характеризиращо се с ярко изразен отрицателен лихвен процент и стремеж да се заменят финансови активи с физически, се определя като:

- а) темп на инфлация;
- б) хиперинфлация;
- в) дефлация;
- г) инерционна инфлация;
- д) стагнация.

**24.** Една от възможните причини за инфлацията е:

- а) твърде голямото съвкупно търсене и недостатъчното предлагане;
- б) излишното количество пари в обръщение;
- в) БВП, който е по-малък от потенциалния;
- г) нарастването на пределната склонност към спестяване на домакинствата;
- д) верни са отговори а) и б).

**25.** Ако през ..... година индексът на потребителските цени е равен на 100, а през следващата година този показател намалява, то това е израз на .....

- а) базисната, инфлация;
- б) базисната, дефлация;
- в) текущата, инфлация;
- г) базисната, стагфлация;
- д) текущата, хиперинфлация.

**26.** Индексът CPI измерва изменението в общото равнище на цените на:

- а) всички стоки и услуги;
- б) всички стоки и услуги за лично потребление;
- в) всички стоки и услуги за производствено потребление;
- г) всички стоки и услуги, включени в потребителската кошница;
- д) нито едно от посочените.

**27.** Държавна политика на поддържане на фиксирани цени и доходи, при която повишаването на цените се задържа, но се формира дефицит, се определя като:

- а) галопираща инфлация;
- б) антиципирана инфлация;
- в) скрита инфлация;
- г) стагфлация;
- д) инфлация, обусловена от разходите.

**28.** Кое от посочените твърдения е правилно:

- а) Дефлаторът отчита нарастването на цените само на потребителските стоки.
- б) При инфлация покупателната сила на парите нараства.
- в) Индексирането на номиналната работна заплата изцяло елиминира отрицателните последици от инфлацията.
- г) Инертната инфлация е прогнозирана (очаквана).
- д) Неантиципираната инфлация може да се предвиди и отрази в бъдещите договори на икономическите субекти.

**29.** Годишният темп на инфлация е:

- а) абсолютният размер на нарастването на цените за определен период от време;
- б) изразено в проценти нарастване на равнището на цените за една година;
- в) разликата между базисния и текущия темп на инфлация;
- г) сумата от месечните темпове на инфлация;

д) нито едно от посочените.

30. Ако в една икономика равнището на цените нараства годишно с 80 %, то е налице:

а) икономическо оживление;

б) галопираща инфлация;

в) хиперинфлация;

г) нарастване на покупателната способност на парите;

д) всички посочени.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Г | А | Б | Б | Г | Б | Б | А | А | Б  | Б  | В  | Б  | В  | Г  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Б  | В  | В  | А  | Б  | В  | А  | Б  | Д  | Б  | Г  | В  | Г  | Б  | Б  |

## ИКОНОМИЧЕСКИ ЦИКЪЛ

**Съдържание на темата**

Цикличност на икономическото развитие: същност и система от показатели. Основни фази на икономическия цикъл. Периодичност и продължителност на икономическите цикли.

Алтернативни концепции за икономическия цикъл. Ролята на мултипликатора и акселератора за цикличните колебания. Взаимозависимост между фазите на икономическия цикъл и промените в съвкупното търсене и краткосрочното съвкупно предлагане.

Икономически растеж - същност и измерване. Типове икономически растеж. Основни фактори на растежа. Икономически растеж и устойчиво развитие.

**Тестови въпроси и задачи**

1. Кое от посочените съждения не е вярно:

- а) Цикличните колебания в икономиката са постоянни, непрекъснато повтарящи се изменения на икономическата активност около дългосрочния тренд на развитие.
- б) Икономическият цикъл се характеризира с определена продължителност, която винаги е една и съща.
- в) Всеки цикъл обхваща няколко фази.
- г) Механизмът на икономическия цикъл обхваща последователната смяна на фазите и отразява отклоненията на съвкупното производство от общоикономическия потенциал.
- д) В зависимост от продължителността им икономическите цикли биват краткосрочни, средносрочни и дългосрочни.

2. За определяне на главните тенденции в развитието на икономическия цикъл се прилага понятието:

- а) дългосрочен тренд на икономиката;
- б) основни икономически индикатори;
- в) допълнителни икономически индикатори;
- г) структура на икономическия цикъл;
- д) икономическа конюнктура.

3. Допълнителен индикатор за характеризиране на икономическия цикъл е:

- а) равнището на цените;
- б) обемът на създадения съвкупен доход;
- в) размерът на печалбата на фирмите;
- г) равнището на заетостта и безработицата;
- д) обемът на съвкупното производство.

4. Горната критична точка на бизнес цикъла се определя като:
- а) момент, в който икономическият подем се заменя от икономически спад;
  - б) момент, в който икономическият спад прераства в икономически подем;
  - в) елемент на четирифазовата структура на икономическия цикъл;
  - г) период на икономически подем;
  - д) нито едно от посочените.
5. Допълнете съждението: "Фазата на икономически бум се характеризира със свръхвисока .....":
- а) дефлация;
  - б) безработица;
  - в) икономическа активност;
  - г) естествена безработица;
  - д) депресия.
6. Рецесията е състояние на икономиката, при което в продължение на половин година обемът на БВП:
- а) остава непроменен;
  - б) намалява;
  - в) нараства;
  - г) нараства с намаляващи темпове;
  - д) остава равен на потенциалния.
7. Когато заетостта расте и съвкупното производство е с тенденция към достигане на потенциалното равнище, икономиката се намира във:
- а) икономически подем;
  - б) икономически спад;
  - в) рецесия;
  - г) депресия;
  - д) икономическа криза.
8. Кое от посочените не е типично за фазата на икономически спад (рецесия):
- а) намаляване на печалбите на фирмите;
  - б) намаляване на общите продажби;
  - в) ликвидиране на цикличната безработица;
  - г) ограничаване на инвестиционния процес;
  - д) увеличаване на безработицата.
9. При четирифазова структура икономическият цикъл се подразделя на фазите:
- а) подем, горна критична точка, спад, долна критична точка;
  - б) подем, експанзия, връх и дъно;
  - в) спад, рецесия, депресия и дъно;
  - г) оживление, подем, рецесия и спад;
  - д) подем и икономическа криза.

10. Дългосрочните цикли в икономиката са известни още и като:

- а) цикли на Жугляр;
- б) цикли на Китчън;
- в) големи цикли на Хансен;
- г) дълги вълни в икономиката;
- д) всички посочени са верни.

11. Кое от посочените твърдения е вярно за краткосрочните цикли:

- а) Те имат продължителност от около 4 години.
- б) Характерни са за стоковите и инвестиционните пазари.
- в) Отразяват образуването на запаси под формата на инвестиции.
- г) Известни са още и като цикли на Китчън.
- д) Всичко посочено.

12. Според екстерналната (външната) теория причини за цикличното развитие могат да бъдат:

- а) демографски или политически фактори;
- б) неикономически фактори;
- в) природни катаклизми;
- г) технически нововъведения или открития;
- д) всички посочени.

13. Според кейнсианската теория основна причина за икономическия цикъл е:

- а) твърде голямото съвкупно търсене;
- б) нестабилността на инвестиционното поведение на фирмите;
- в) механизмът на акселератора;
- г) действието на множество външни фактори върху икономическата система;
- д) отклонението на съвкупното производство над потенциалното равнище.

14. Кое от посочените съждения е вярно за принципа и механизма на акселератора:

- а) Механизмът на акселератора действа самостоятелно, независимо от механизма на мултипликатора.
- б) Принципът на акселератора изразява зависимост между продължителността на фазите на икономическия цикъл.
- в) Акселераторът дава израз на зависимостта между изменението на съвкупния доход и предизвиканото от това изменение в производните инвестиции.
- г) Механизмът на акселерация се разкрива в един период.
- д) Всичко посочено.

15. Ако при коефициент на акселерация  $A = 3$  обемът на съвкупното производство се увеличи от 150 на 250 млн. лв. за една година, то това предизвиква увеличаване на производните инвестиции със:

- а) 100 млн. лв.;
- б) 150 млн. лв.;

- в) 300 млн. лв.;
- г) 250 млн. лв.;
- д) няма да има промяна.

16. Според принципа на мултипликатора дадено еднократно нарастване на автономните инвестиции в икономика под потенциалното равнище ще предизвика:

- а) икономически подем;
- б) икономически спад;
- в) намаляване на съвкупния доход и на заетостта;
- г) рецесия;
- д) нито едно от посочените.

17. Кое от посочените не е характерно за фазата на оживлението:

- а) намаляване на равнището на безработицата;
- б) намаляване на печалбите на фирмите;
- в) нарастване на съвкупното търсене;
- г) нарастване на заетостта;
- д) увеличаване на съвкупните разходи.

18. В период на икономически спад:

- а) съвкупното производство намалява;
- б) развива се циклична безработица;
- в) крива  $AD$  се измества наляво;
- г) запасите на фирмите се увеличават;
- д) всички посочени са верни.

19. Кой от изброените процеси не е характерен за фазата на икономически подем:

- а) нарастване на обема на производство на фирмите;
- б) намаляване на общите приходи на фирмите;
- в) нарастване на печалбите на фирмите;
- г) намаляване на безработицата;
- д) съживяване на инвестиционната активност.

20. За да се предотврати прегряването на икономиката при подем е необходимо да се:

- а) прилага рестриктивна парична политика;
- б) стимулира намаляването на лихвените проценти и инвестициите;
- в) провежда политика на увеличаване на доходите на домакинствата;
- г) увеличат парите в обръщение;
- д) нито едно от посочените

21. Когато икономиката се намира във фаза на оживление безработицата ....., а съвкупното търсене .....

- а) остава непроменена, расте;
- б) намалява, расте;

- в) нараства, намалява;
- г) расте, расте;
- д) намалява, намалява.

**22.** Като фактор за икономически растеж капиталът:

- а) обхваща всички материални елементи на производството;
- б) се усъвършенства в качествено отношение чрез чистите инвестиции;
- в) показва намаляваща възвръщаемост при използването му в производството;
- г) е от групата на факторите на предлагането;
- д) всичко посочено.

**23.** Дългосрочният икономически растеж се изразява във:

- а) текущото годишно нарастване на обема на реалния БВП;
- б) дългосрочното разширяване на икономическия потенциал;
- в) годишното нарастване на номиналния БВП;
- г) дългосрочната зависимост между увеличаването на обема на производството и намаляването на съвкупното предлагане;
- д) всичко посочено.

**24.** Икономическият растеж създава възможности за:

- а) намаляване на благосъстоянието;
- б) нарастване на равнището на безработицата;
- в) ограничаване на използването на природните ресурси;
- г) производство на повече стоки и нарастване на доходите;
- д) влошаване на условията на живот на хората.

**25.** Допълнете съждението: "При ..... на brutния вътрешен продукт неговият годишен обем абсолютно се увеличава.":

- а) нулев растеж;
- б) отрицателен растеж;
- в) положителен растеж;
- г) ограничаване;
- д) спад.

**26.** Фактори на икономическия растеж са:

- а) количеството и качеството на труда;
- б) количеството и качеството на основния капитал;
- в) количеството и качеството на природните ресурси;
- г) качествената определеност на господстващите технологични принципи;
- д) всичко посочено.

**27.** За постигането на интензивен тип икономически растеж е необходимо:

- а) допълнително въвеждане на природни ресурси в производството;
- б) формиране на загуби от мащаба на производството;

- в) количествено нарастване на използваните фактори;
- г) неизменно равнище на цените;
- д) усъвършенстване и внедряване на нови технологични принципи на производство.

28. Какъв е темпът на икономически растеж за третата година според данните за номиналния БВП, отразени в таблицата, пресметнат при база първата година:

- а) 14,3%;
- б) 28%;
- в) 12%;
- г) 15,6%;
- д) 21,9%.

Таблица 1

| Години        | 01     | 02     | 03     |
|---------------|--------|--------|--------|
| БВП, млн. лв. | 25 000 | 28 000 | 32 000 |

29. Конюнктурният растеж на икономиката изразява:

- а) текущото нарастване на обема на създадения БВП при наличие на безработица;
- б) дългосрочната тенденция в развитието на производството;
- в) темпа, с който нараства потенциалното равнище на производството;
- г) увеличаването на общото благосъстояние на населението;
- д) непрекъснатите циклични колебания на обема на създадения БВП.

30. Иновациите се обособяват в две основни направления:

- а) ценови и пазарни;
- б) потребителски и пазарни;
- в) правителствени и технологични;
- г) продуктови и технологични;
- д) технологични и здравословни.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Б | Б | В | А | В | Б | А | В | Г | Г  | Д  | Д  | Б  | В  | В  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| А  | Б  | Д  | Б  | А  | Б  | Д  | Б  | Г  | В  | Д  | Д  | Б  | А  | Г  |

## МЕЖДУНАРОДНА ТЪРГОВИЯ И ВЪНШНОТЪРГОВСКА ПОЛИТИКА

### *Съдържание на темата*

Класически теории за международната търговия. Абсолютни и сравнителни предимства. Теоремите на Хекшер-Олин и Столпер-Самуелсън. Парадоксът на Леонтиев. Динамичен подход към теорията за международната търговия: теория за жизнения цикъл на продукта, междуетраслова и вътрешноотраслова търговия.

Мита и митническа политика. Статичен ефект от митата и влияние върху благосъстоянието. Ефективна митническа защита. Нетарифни ограничения в международната търговия.

### Тестови въпроси и задачи

1. Възгледите на А. Смит и Д. Рикардо се различават по:
  - а) начина на третиране на добавената стойност, създадена във външната търговия;
  - б) посочените източници на предимства в международните стопански връзки;
  - в) специфичната оценка на митата;
  - г) възгледите за мобилността на производствените фактори;
  - д) предпоставянето на трудовата теория за стойността в анализите.
  
2. В световното стопанство има две страни - X и Y, които произвеждат стоки A и B. За единица работно време в страната X се произвеждат 100 кг от стока A или 300 кг от стока B, а в страната Y, за същото време - 100 кг от A и 500 кг от B. На тази основа може да се твърди, че:
  - а) страната X има абсолютни предимства и в двете стоки;
  - б) страната Y има абсолютни предимства и в двете стоки;
  - в) страната X има сравнителни предимства в стоката A, а Y - в стоката B;
  - г) страната X има сравнителни предимства в производството и износа на B, а страната Y - в A;
  - д) не могат да се определят сравнителните предимства.
  
3. На световния пазар на обувки има две страни A и B, като обувките са по-евтини в B, отколкото в A. При тези условия:
  - а) мито върху вноса си би трябвало да наложи страната B;
  - б) страната B би трябвало да квотира производството и вноса на обувки;
  - в) като вносител страната A може да наложи мито върху обувките;
  - г) за да оскъпи експорта си страна B би трябвало да го субсидира;
  - д) ако страната B е голям вносител, то митническото бреме ще е изцяло за сметка на нейните вътрешни потребители на обувки.

4. "Теорема за изравняване на относителните цени на производствените фактори" е другото име на:
- а) парадокса на Леонтиев;
  - б) теорията на Р. Вернон;
  - в) идеята на М. Портър за конкурентните предимства;
  - г) теорията на Хекшер-Олин;
  - д) теоремата Столпер-Самуелсон.
5. Японското правителство субсидира износа на електроника. Динамичният ефект за страните - вносителки на тази продукция, ще се прояви, ако:
- а) те успеят да насочат освободените ресурси от производството на електроника към други дейности, в които е възможно да използват в бъдеще сравнителни преимущества при износа;
  - б) те наложат изравнително мито върху вноса си и постигнат действителната му световна цена;
  - в) те квотират вноса си и не позволят вътрешна конкуренция в областта на електрониката;
  - г) те субсидират националното си производство на електроника и по този начин покачат конкурентоспособността му на вътрешния и международните пазари;
  - д) за кратък период се стимулира и националното производство на електроника.
6. При малка страна - вносител на дадена продукция, влиянието на митата е същото както при голяма страна-вносител, с изключение на:
- а) приходите в държавния бюджет за единица внос, при еднакви тарифни ставки с голямата страна;
  - б) относително по-големия потребителски излишък, получаван вследствие на митата;
  - в) относително по-малкия предприемачески излишък в нея, спрямо този на производителите в голямата страна;
  - г) начина, по който се ползва митническият приход;
  - д) начина, по който се разпределя митническото бреме.
7. За дискриминационно се смята това ценообразуване на международните пазари, когато:
- а) големият монопол - производител на вътрешния пазар, успее да раздели ефективно вътрешния от външния производител и да изнесе продукцията си на по-висока цена;
  - б) се изнася продукция на цена по-ниска от вътрешната поради по-високата еластичност на задграничното търсене;
  - в) има антидъмпингови мита;
  - г) се открие явно или неявно субсидиране на произведената продукция;
  - д) няма верен отговор.
8. Специфичните мита си приличат с адвалорните мита по това, че:
- а) е възможно да се отчете разликата в качествата на внасяните стоки;

- б) се определят по еднакъв начин и се внасят в бюджета;
- в) осигуряват постоянна степен на защита при внос на стоки, чиито международни цени нарастват;
- г) гарантират приход на държавата;
- д) реализират принципа на справедливостта по вертикала при облагането с данъци, в т.ч. и мита.

9. Когато, при равни други условия, офертната крива на една страна се придвижи към оста, по която се мери износьт ѝ, то може да се твърди, че:

- а) за тази страна ще се подобрят условията на търговия;
- б) за страната ще се влошат условията на търговия;
- в) световната търговия ще се свие;
- г) ще се наложи да се предприеме ескалираща митническа защита;
- д) има вероятност страната да субсидира вноса си.

10. Степента на ефективност на митническата тарифа на една страна, при която митото за крайна продукция е 75 %, за вноса на суровини - 25 %, а делът на суровините в крайното изделие е 50 %, е:

- а) 50 %;
- б) 75 %;
- в) 100 %;
- г) 125 %;
- д) 150 %.

11. Механизмът на т.нар. "тригерни (референтни) цени" се отнася до:

- а) създаване на неблагоприятни условия за вносителите на дадена стока в страната;
- б) определяне на таван за растежа на цените на вносна продукция;
- в) определяне на периоди на промяна в цените на вноската продукция;
- г) политиката на латиноамериканските страни спрямо вноса от САЩ и ЕС;
- д) правилата на предварителен санитарно-медицински и ветеринарен контрол при вноса.

12. "Най-облагодетелствана нация" е клауза:

- а) при която се повишават митата за вноса и се намаляват тези за износа;
- б) се премахват митата между всички търговски партньори;
- в) която е част от постигнатите договорености в рамките на Световната търговска организация;
- г) е част от изискванията на митническия съюз в ЕС;
- д) която се е договаряла в рамките на ЦЕФТА.

13. Икономическият растеж в една страна е:

- а) експортно ориентиран, ако основната част от националния доход се генерира при износ на продукция;

- б) импортозаместващ, ако в националното стопанство започне конкурентно на вноса производство;
- в) обедняващ, ако в резултат на силната отвореност и износ от страната се намали съвкупната полезност за потребителите в страната спрямо изнасяните блага;
- г) неутрален, ако външната търговия не допринесе съществено за нарастването на БВП;
- д) всички отговори са верни.

14. Световна търговска организация е новото (от средата на 90-те години) име на:

- а) Световната асоциация за свободна търговия;
- б) Международната финансова корпорация;
- в) Международната асоциация за развитие;
- г) Генералното съглашение за търговия и тарифи (ГАТТ);
- д) Световната група на предприемачите и макрополитиците.

15. Показателят "условия на търговия", за разлика от пределните алтернативни разходи:

- а) е показател за възможната ефективна специализация на страните в производството на дадени блага;
- б) е категория на производството и потреблението, генерирани от търговията с останалата част от света;
- в) е показател на размяната, а не на предлагането;
- г) е фактор, водещ до промяна в местоположението на офертните криви;
- д) се изчислява, като се вземе предвид пределната норма на заместване на благата в производството им.

16. Меркантилизъмът е първият систематизиран възглед за възможностите на националното стопанство да печели от външната търговия. Негов недостатък е:

- а) надценяването на сферата на потреблението;
- б) подценяването на ролята на златото и среброто като източник на богатството;
- в) надценяването на производството и ролята на труда в селското стопанство и индустрията като фактор на стойността;
- г) стремежът към активен паричен или търговски баланс;
- д) недооценяването на ролята на износа/вноса като източник на растеж в производството.

17. Несъвършенство в международната търговия създават:

- а) митата;
- б) транспортните разходи;
- в) валутните курсове;
- г) международните картели;
- д) всички отговори са верни.

**18.** Процесите на глобализация и регионализация са:

- а) типични за развитието на пазарното стопанство след 70-те години на 19 век;
- б) противоречиви, но и допълващи се, съдействащи за формиране на нормално функциониращи пазарни структури и равновесни платежни баланси в световен мащаб;
- в) източник на засилваща се свършена конкуренция;
- г) средата, в която се реализират съвременните търговски, валутни и други сделки;
- д) всички отговори са верни.

**19.** Статичният ефект от митата е резултат от:

- а) относителната статика, която съществува в националното стопанство;
- б) високата степен на сходство и при малките и големите отворени икономики;
- в) бремето от покачилите се цени спрямо потребителите на вносни стоки;
- г) формирането на потребителски излишък в страната вносител;
- д) свиването на националното производство в резултат на външната конкуренция.

**20.** Експортната субсидия за дадена стока в една страна има неблагоприятен ефект върху:

- а) цената при изнасянето на стоката;
- б) цената на внасяната продукция в страната, наложила субсидията;
- в) пазарите в страните - износителки на стоката;
- г) пазарите в страните - вносителки на стоката;
- д) пределните цени на вноса/износа.

**21.** За да бъде ефективна протекционистичната практика в една страна, тя трябва да е:

- а) консенсусна между различните политически сили;
- б) антиинфлационна и да осигурява висока събираемост на митата;
- в) защитаваща създаването на добавена стойност в стопанството;
- г) формираща защита на националното производство срещу по-качествен внос;
- д) да не пренебрегва приходната функция на митата.

**22.** Търговският баланс на България в последните години (след 2000 г.) се характеризира със:

- а) излишък;
- б) дефицит;
- в) почти в равновесие е;
- г) приток на средства от задгранични трансфери;
- д) всички отговори са верни.

**23.** Теорията на Р. Вернон за жизнения цикъл на продукта:

- а) е невярна, защото няма пряко отражение върху вътрешните производство и търговия;
- б) е в основата на възможни мотиви за успешна специализация в износ-внос на страните;

- в) акцентира върху ролята на страната-имитатор при обновяването на продукта;
- г) предлага ограничения във вносно-износната практика, с цел запазване преимуществата от производството и износа на нов продукт;
- д) отчита и ролята на доходите, вкусовете и предпочитанията при търговията с даден продукт.

**24.** Теорията на Хекшер-Олин се основава на идеята за:

- а) невъзможността за ефективна специализация;
- б) надареността с производствени фактори;
- в) сближаването в доходите и потребителските вкусове;
- г) технологичните изменения в производството;
- д) конкурентните предимства.

**25.** Какво мито е тарифното плащане от 2 лв. за единица:

- а) адвалорно;
- б) специфично;
- в) позитивно;
- г) негативно;
- д) неутрално.

**26.** Изгодите от налагането на мито върху вноса обикновено се ползват най-вече от:

- а) чуждестранните производители;
- б) чуждестранните потребители;
- в) местните производители;
- г) местните потребители;
- д) няма верен отговор.

**27.** Стойността на стоманата, използвана при производството на малък реактивен самолет, е 200 хил. дол. Готовият самолет струва 1 млн. дол. Номиналната митническа тарифа за стоманата е 10 %, а за самолета - 20 %. Какъв е процентът на ефективната митническа защита в това производство:

- а) 22,5 %;
- б) 25 %;
- в) 27 %;
- г) 97,5 %;
- д) 100 %.

**28.** Понякога правителствата в слаборазвитите страни налагат мита и с цел:

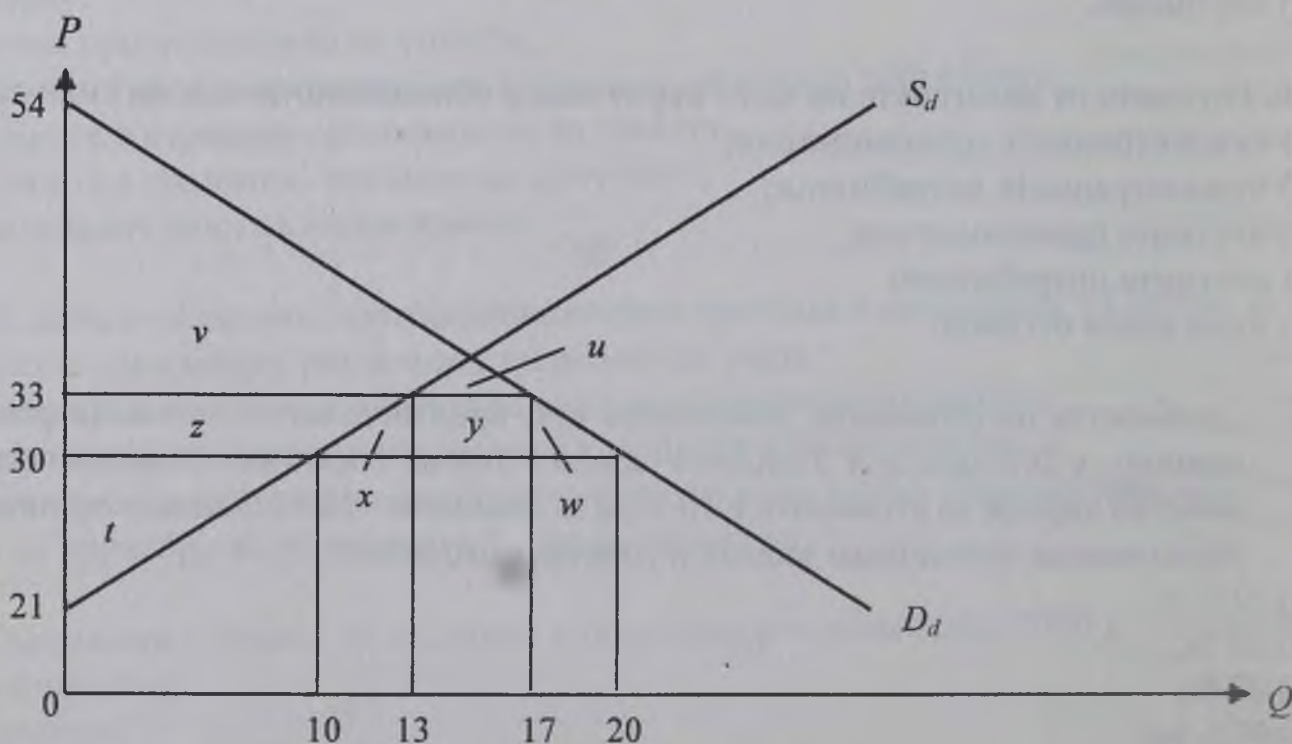
- а) защита на работни места в страната;
- б) да покажат на останалата част от света, че са заинтересовани от състоянието на националното производство;
- в) натрупване на национален капитал в страната;
- г) попълване на дефицита в бюджета на страната;
- д) реализиране на защитни мерки спрямо националните потребители.

29. На фигура 13.1. е отразен ефектът от налагането на мито върху вноса на даден продукт в малка страна. Коя буква изразява ефекта върху националното производство след налагането на митото:

- а)  $x$ ;
- б)  $y$ ;
- в)  $z$ ;
- г)  $v$ ;
- д)  $u$ .

30. От обозначенията на фигура 13.1. за ефекта на митата върху производството и потреблението в малка отворена икономика, определете с кои букви е означена нетната загуба на благосъстояние:

- а)  $x, w$ ;
- б)  $z, y$ ;
- в)  $u, y$ ;
- г)  $v, t$ ;
- д)  $v, y$ .



Фигура 13.1.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Б | В | В | Г | А | Д | Б | Г | Б | Г  | А  | В  | Д  | Г  | В  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Д  | Д  | Г  | В  | Г  | В  | Б  | Б  | Б  | Б  | В  | А  | Г  | В  | А  |

## ТЕМА 14

### МЕЖДУНАРОДЕН ВАЛУТЕН ПАЗАР

#### *Съдържание на темата*

Организация и операции на валутния пазар. Видове валутни трансакции. Валутен курс. Равновесие на валутния пазар и валутен курс. Детерминанти на валутния курс в дългосрочен период. Фиксирани и плаващи валутни курсове.

Международни валутни системи: Златен стандарт и Бретън-Уудска система. Система на управлявано плаване на валутния курс.

Международен кредитен пазар. Платежен баланс. Характеристика и структура на платежния баланс. Автоматично и индуцирано приспособяване на платежния баланс.

#### Тестови въпроси и задачи

1. В основните принципи от споразумението, сключено през 1944 г. в Бретън Уудс, не се включва:
  - а) използването на британската лира за резервно средство;
  - б) използването на златото като част от резервите на държавите членки;
  - в) възможности за кредити, подпомагащи равновесието в платежните баланси;
  - г) фиксирани паритети;
  - д) изискване за клирингов съюз при уреждане на официалните международни разплащания.
2. При изместване нагоре и надясно на кривата на търсене на чужда валута, то:
  - а) националната валута поскъпва;
  - б) националната валута поевтинява;
  - в) валутният пазар изпада в неравновесие;
  - г) чуждата валута бива подценена спрямо националната и това благоприятства износа;
  - д) няма верен отговор.
3. Причините за разпадането на Бретънуудската валутна система:
  - а) са заложи в принципите ѝ;
  - б) отразяват промяната в съотношението на силите в света от 60-те и 70-те години на XX век;
  - в) са свързани частично и с преимуществата на плаващите курсове над фиксирани;
  - г) са и в едностранното решение на САЩ да не обменят злато срещу долари по фиксинга;
  - д) всички отговори са верни.
4. Въвеждането на еврото като единно разплащателно средство:
  - а) подобрява търговските връзки на страните;

- б) облекчава разплащанията;
- в) премахва неопределеността, породена от колебанията във валутните курсове;
- г) стабилизира националните парични системи;
- д) всички отговори са верни.

**5. При режим на фиксиран валутен курс:**

- а) е възможно в малка отворена икономика да се пренесе инфлация от големия й търговски партньор;
- б) в малка отворена икономика се предотвратява растежът на цените, генериран от отвореността й;
- в) националната парична политика в малка отворена икономика е ефективна;
- г) паричната политика и цените в страната с резервна валута, т.е. страна - голям търговски партньор, са нестабилни;
- д) се провеждат макроикономически смущения от малката към голямата страна - търговски партньор.

**6. Режимът на плаващ валутен курс:**

- а) води до неблагоприятно отражение на фискалната политика на голяма страна върху националното стопанство на малка отворена икономика;
- б) стабилизира националната парична политика и предотвратява пренасянето на смущения в паричната сфера;
- в) е проводник на макроикономически смущения, защото поддържането му променя банковите резерви, паричната база и маса;
- г) води до известно обвързване с валутата на страната - голям търговски партньор, и в малката държава има промяна в публичната сфера;
- д) се администрира от МВФ и е част от договореностите, постигнати при сключването на т.нар. Стенд-бай (стабилизационни) споразумения.

**7. Ако български износител има да получава 500 хил. дол. след един месец, той може да се застрахова срещу валутния риск като:**

- а) купи текущо 500 хил. дол. и плати вътрешните си производствени разходи;
- б) купи на форуърдните пазари 500 хил. дол. и ги плати след 1 месец;
- в) продаде на спот пазара 500 хил. дол.;
- г) продаде на форуърдния пазар 500 хил. дол. с доставка след един месец;
- д) договори с БНБ незабавно инкасо.

**8. Ако курсът на долара към еврото е 1,2 дол./евро, курсът на лева е - 1,95 лв./ евро, а на паунда - 0,66 паунда/евро, то какъв е курсът долар/паунд:**

- а) 0,615;
- б) 1,25;
- в) 2,954;
- г) 0,338;
- д) 1,818.

**9.** Кое от посочените е дебитно записване в текущата сметка на платежния баланс:

- а) покупка на акции на български предприятия от външни резиденти;
- б) продажба на акции от български фирми на чужденци;
- в) покупка на вносни стоки;
- г) износ на стоки и услуги зад граница;
- д) трансфериране на доход към страната.

**10.** Когато България попълни квотата си от СПТ към МВФ, то:

- а) това поражда дебитно записване в сметката на официалните резерви;
- б) това поражда кредитно записване в официалната сметка на страната;
- в) записването в платежния баланс е кредит текущи плащания;
- г) отражението е в капиталовата сметка - кредитно;
- д) тази операция не се отразява в платежния баланс на страната.

**11.** Изравняването на платежния баланс въз основа на валутния курс се реализира чрез:

- а) промените в доходите на стопанските субекти;
- б) измененията в касовите остатъци на населението;
- в) измененията във вноса и износа на страната;
- г) промяната в лихвения процент и прилива/отлива на капитали;
- д) няма верен отговор.

**12.** Ако български граждани изпратят помощи на съседна страна при природно бедствие в нея, независимата сделка ще намери отражение във:

- а) дебита на текущата сметка на платежния баланс - търговия с услуги;
- б) кредита на текущата сметка на платежния баланс - търговия със стоки;
- в) кредита на сметката "Еднострани трансфери" в платежния баланс;
- г) кредита на сметка "Парични трансфери";
- д) дебита на капиталовата сметка - материални активи.

**13.** Ако централната банка на една страна има намерение да понижи курса на националната валута към долара, без това да се отрази на вътрешното монетарно равновесие, то тя трябва да:

- а) систематизира валутната си интервенция;
- б) стимулира валутната интервенция;
- в) специфицира валутната интервенция;
- г) стерилизира валутната интервенция;
- д) просто да интервенира и да остави паричните пазари да се приспособят сами към промените в паричната маса.

**14.** При валутни спекулации печелят тези брокери и дилъри, които:

- а) вземат заем в поскъпваща валута;
- б) вземат заем в поевтиняваща валута;
- в) вземат заем в твърда валута;
- г) вземат заем в СПТ, тъй като курсът им е фиксиран;
- д) заемат каквато и да е валута, защото те печелят достатъчно от курсови разлики.

- 15.** Преки чуждестранни инвестиции, за разлика от портфейлните, са тези, които:
- а) дават възможност за реален контрол върху дейността на закупените банки, фирми и други собственоности;
  - б) се ориентират по възможността да получат пряк приход от вложението, без да се налага контролиране на определен обект;
  - в) се извършват пряко - без преводи по банков път;
  - г) са кешови плащания, при валутни спекулации;
  - д) имат кратък срок и незабавно плащане по тях.
- 16.** Кой от следните фактори е дългосрочен спрямо валутния курс:
- а) разполагаемият доход на домакинствата;
  - б) пределната норма на спестявания;
  - в) пределната склонност към инвестиции;
  - г) условията на търговия и състоянието на платежния баланс;
  - д) инфлацията.
- 17.** Причината за специфичната форма на кривата на предлагането на валута - завъртаща се към ординатната ос, е:
- а) промяната в условията на търговия на страната;
  - б) промяната във валутния режим на страната;
  - в) различната еластичност на търсенето на стоки зад граница;
  - г) различната цена на стоките, предназначени за износ и тези от внос;
  - д) всички отговори са верни.
- 18.** Валутна сделка е:
- а) всяка сделка на международните пазари с чуждестранни парични средства;
  - б) всяка сделка вътре в страната, едната от страните по която е чужда валута;
  - в) сделките, влизащи в платежния баланс на страната;
  - г) сделките на обменните бюра и валутните офиси на банките;
  - д) всичко посочено е вярно.
- 19.** Когато валутният режим на една страна е основан на плаващ валутен курс:
- а) централната банка не се меси в коригиране на пазарните стойности на курса;
  - б) централната банка реагира периодично с валутния резерв на стойността на националната валута;
  - в) институции от страната комуникират много често с МВФ или Европейската система на централни банки за поддържането му;
  - г) той трябва да се закачи в определен коридор за избрана чужда валута - евро, долар и др.;
  - д) няма верен отговор.
- 20.** Кой от следните фактори не е определящ пряко валутния курс:
- а) разполагаемият доход на домакинствата;
  - б) пределната норма на спестявания;
  - в) пределната склонност към покупка на вносни стоки;

- г) условията на търговия;
- д) инфлацията.

**21.** Когато валутният режим на една страна е основан на управлявано плаване на валутата:

- а) централната банка не трябва да променя курса на валутата;
- б) централната банка реагира периодично с валутния резерв на стойността на националната валута;
- в) се спазват изискванията на МВФ или Световната банка за поддържането му;
- г) той трябва да се освободи от плаването в определен коридор спрямо избрана чужда валута - евро, долар и др.;
- д) всички отговори са верни.

**22.** Един ефект от поскъпването на американския долар би бил:

- а) нарастване на заетостта и доходите в САЩ;
- б) възможността американските потребители да купуват по-евтино вносни стоки;
- в) спадане на реалните доходи в САЩ;
- г) по-голямо търсене на американския износ зад граница;
- д) спадане на производителността на труда и капитала в САЩ.

**23.** Кривата на предлагане на чужда валута (долари) на валутния пазар в България отразява:

- а) доларовите приходи, получени от износ на български стоки зад граница;
- б) доларовите разходи, направени за покупка на вносни стоки;
- в) интензивността на износа на капитал от страната;
- г) плащането на погасителни вноски по външни дългове на български фирми и граждани;
- д) търсенето на валутни кредити от населението и бизнеса в страната ни.

**24.** Пример за прилив на средства по текущата сметка на платежния баланс на страната е:

- а) внос на стоки;
- б) внос на услуги;
- в) плащане на доходи на чужденци, собственици на имоти и акции от български емитенти;
- г) износ на стоки и услуги;
- д) покупка на имоти зад граница.

**25.** Валутният курс на лева към долара или еврото измерва:

- а) отношението български внос/износ;
- б) с колко български лева може да се купи един долар/евро;
- в) отношението между износа и вноса на капитали от/в България;
- г) промените в златно-валутните резерви на страната;
- д) съществуващия и новия външен дълг на страната.

**26. Режимът на фиксиран валутен курс се установява:**

- а) за да се стимулира износа на страната, ако националната валута е достатъчно надценена;
- б) за да се ограничи вноса в страната, ако националната валута е оценена високо;
- в) за да се намали неопределеността, произтичаща от колебанията във валутните курсове;
- г) за да се подсили държавата с доходи;
- д) за да се засили националната валута.

**27. Резултат от подценяването на националната валута е:**

- а) свиване на износа;
- б) свиване на потреблението;
- в) нарастване на вноса;
- г) нарастване на износа;
- д) повишаване на държавните валутни резерви.

**28. Търсенето на евро на европейските и световни пазари ще се повиши, когато:**

- а) нарасне износьт на страните - членки на Еврозоната;
- б) намалее износьт на страните от Еврозоната;
- в) увеличи се вносьт в Европейския съюз;
- г) намалее износьт на Европейския съюз;
- д) се сключи споразумение със САЩ за взаимно поддържане на търговските баланси.

**29. В текущата сметка на платежния баланс не влизат:**

- а) търговията със стоки;
- б) търговията с услуги;
- в) приходите от задгранични инвестиции;
- г) промяната в чуждестранните активи в страната;
- д) едностранните трансфери.

**30. Капиталовата сметка на платежния баланс:**

- а) включва сделки с финансови и материални активи;
- б) отчита прилива и отлива на капитал;
- в) е огледално отражение на записванията по текущата сметка;
- г) отчита преките и портфейлни задгранични инвестиции на страната;
- д) всички отговори са верни.

### Отговори

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Д | Б | Д | Д | А | Б | Г | Д | В | А  | В  | Б  | Г  | Б  | А  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Г  | В  | Д  | А  | Б  | Б  | Б  | А  | Г  | Б  | В  | Г  | А  | Г  | Д  |

## ИКОНОМИЧЕСКА ИНТЕГРАЦИЯ

### *Съдържание на темата*

Типове икономическа интеграция. Икономически ефекти на интеграцията - статичен ефект, динамичен ефект, ефект на благосъстоянието.

Етапи в развитието на европейската икономическа интеграция. Европейска икономическа общност (ЕИО) и прерастването ѝ в икономически и монетарен съюз. Критерии за оптимум и фактори за размера на валутната зона.

Конвергентни критерии за членство в Европейския монетарен съюз. Икономическа интеграция и глобализация.

### Тестови въпроси и задачи

1. Коя от следните характеристики се отнася за икономическия съюз, но не е свойствена за общия пазар:
  - а) премахване на ограниченията в търговията;
  - б) общи външнотърговски ограничения;
  - в) свободно движение на производствени фактори;
  - г) единна макрополитика и общи органи за нейното прилагане;
  - д) координирани макрополитики.
  
2. Икономическият съюз е по-висша форма на интеграция от монетарния, защото:
  - а) отговорността за макроикономическата политика е прехвърлена на наднационални органи, прилагащи я във всички страни;
  - б) премахнати са всички търговски бариери между страните членки и е хармонизирана търговската политика;
  - в) осъществява се свободно движение на стоки, услуги и производствени фактори между страните членки;
  - г) освободени са от митническо облагане не само крайните стоки, но и суровините и междинното производство;
  - д) осъществява се свободна валутна размяна.
  
3. Нарастването на икономическата взаимозависимост между участниците в икономическата интеграция се дължи на:
  - а) фиксиране на валутните курсове;
  - б) либерализиране на търговията с производствени фактори;
  - в) хармонизиране и координиране на фискалната и монетарната политика;
  - г) всичко посочено е вярно;
  - д) нито едно от посочените.
  
4. Създаването на търговия представлява:

- а) хармонизиране на търговската политика на страните, членки на митническия съюз, спрямо останалия свят;
- б) премахване на всички търговски бариери между страните членки при запазване на индивидуалните ограничения в търговията спрямо партньори извън митническия съюз;
- в) местното производство на страна, участничка в митническия съюз, се измества от по-евтин внос от партньор, членуващ в него;
- г) увеличаване на благосъстоянието на страната вносителка, както и на страните, които не членуват в съюза;
- д) верни са отговори в) и г).

5. Динамичният ефект от търговията не включва:

- а) реализиране на икономии от мащаба;
- б) нарастване на фондовете за покупка на инвестиционни стоки и последващо инвестиционно проникване;
- в) понижаване на цените на вноса и увеличаване на неговия обем;
- г) фундаментални изменения в икономическата структура на страните участнички;
- д) увеличаване на ефективността и капацитета на производството.

6. В условия на изолация цената на стока Х е 10 лв. в страна А, 8 лв. в страна В и 6 лв. в страна С. Страна А е малка. Ако страна А наложи недискриминационно адвалорно мито от 100 % върху вноса на стоката Х от страна С и образува митнически съюз с В, какъв ще е ефектът върху местното производство на стока Х в А и върху вноса от В и С:

- а) местното производство намалява за сметка на нарастване на вноса от страна В;
- б) местното производство нараства за сметка на намаляване на вноса от страна В;
- в) местното производство намалява за сметка на нарастване на вноса от страна С;
- г) местното производство остава същото като при изолация, но расте вносът от страна С;
- д) митническият съюз елиминира изгодата от търговия.

7. Кое от посочените определения най-пълно дефинира категорията икономическа интеграция:

- а) територии, създадени да привличат чуждестранни инвестиции чрез освобождаване на вноса на суровини и полуфабрикати от митнически налози;
- б) процес на сближаване и взаимоотнобвързване на националните икономики, в резултат на който те функционират по-ефективно;
- в) нарастване ефективността на производството и разпределението на ресурсите, увеличаване на инвестициите и усъвършенстване на технологиите;
- г) съглашение между група страни за премахване на търговските ограничения, като всяка от тях запазва правото да установява митнически режим спрямо трети страни;
- д) нито едно от посочените.

8. Общност, в която е установено свободно движение на стоки и производствени фактори, защитено от единна митническа тарифа спрямо трети страни, се определя като:

- а) монетарен съюз;
- б) митнически съюз;
- в) общ пазар;
- г) зона на свободна търговия;
- д) единен пазар.

9. Участието в зона за свободна търговия позволява на страната да използва:

- а) митнически ограничения с бюджетни цели;
- б) импортни квоти за най-значимите вносни стоки;
- в) експортни субсидии за най-важните изнасяни продукти;
- г) предимствата на свободната търговия за ускоряване на растежа;
- д) нито едно от посочените.

10. Кое от посочените твърдения е грешно:

- а) Създаването на ЕВС предшества появата на "змия в тунела".
- б) След кризата от 1992-93 г. страните - членки на ЕВС, възприеха спазването на широк марж на отклонение от  $\pm 15\%$ .
- в) Един от ключовите съставни елементи на ЕВС е Фондът за монетарно коопериране и подпомагане.
- г) ЕВС е асиметрична система, в която германската марка има доминиращо влияние.
- д) Функционирането на ЕВС съдейства за една по-добра валутна стабилност в ЕИО.

11. Една от критиките към еврото е, че то:

- а) води до нарастване на бюджетния дефицит;
- б) създава проинфлационни импулси;
- в) прави цените на стоките прозрачни и лесно съпоставими;
- г) създава условия за валутни спекулации;
- д) всички посочени.

12. Посочете вярното съждение:

- а) Еврозоната успя да реализира относително стабилен, макар и нисък темп на растеж през първите години след въвеждането на еврото.
- б) Влошаването на икономическите показатели в страните от Еврозоната за периода 2001-2005 г. се дължи в най-голяма степен на въвеждането на еврото.
- в) Първоначално ЕЦБ провежда либерална монетарна политика, поддържайки ниски лихвени проценти.
- г) Ръстът на БВП в Еврозоната се доближава до потенциалния.
- д) Страните от Еврозоната имат по-висок икономически растеж от тези извън нея.

13. Пактът за стабилност и растеж има за цел да гарантира:

- а) стабилен и устойчив ръст на БВП в страните от Еврозоната;

- б) строга бюджетна дисциплина за страните, участващи в монетарния съюз;
- в) ниска инфлация;
- г) безпроблемното разширяване на Еврозоната;
- д) всичко посочено.

14. Кое от посочените по-долу не е в прерогативите на ЕЦБ:

- а) да гарантира устойчив темп на икономически растеж в Еврозоната;
- б) да осигури ценова стабилност в средносрочен период;
- в) да упражнява надзор върху банковата система на страните членки;
- г) да служи като гарант за стабилността на еврото;
- д) да провежда валутната политика в Еврозоната.

15. Основната мисия на ЕЦБ е:

- а) да дефинира и прилага монетарната политика в Еврозоната;
- б) да държи и управлява официалните валутни резерви;
- в) да провежда валутната политика;
- г) всички посочени са верни;
- д) нито едно от посочените.

16. Европейската система от централни банки (ЕСЦБ) включва:

- а) всички национални централни банки от страните в ЕС;
- б) само националните централни банки на страните от Еврозоната;
- в) ЕЦБ + цялата банкова система на ЕС;
- г) ЕЦБ + националните централни банки на страните от Еврозоната + тези, участващи в ЕВС-II;
- д) цялата банкова система на страните от ЕС.

17. Посочете грешното съждение:

- а) След въвеждането на еврото една част от междуобщностната търговия е деноминирана в долари.
- б) Появата на еврото дава възможност за изравняване на относителните цени на стоките в страните от Еврозоната.
- в) Появата на еврото се отрази най-съществено на световната икономика чрез каналите на международната търговия.
- г) Макар все още доларът да има доминираща роля на световните валутни и финансови пазари, неговата хегемония е нарушена от появата на еврото.
- д) Единната европейска валута е задължителна за всички страни - членки на Еврозоната.

18. Кое от посочените не е основна функция на една световна резервна валута:

- а) валутен резерв на централните банки;
- б) служи за отпускане на кредити на междубанковия пазар;
- в) средство за разплащане при международни сделки;
- г) служи за деноминиране на дългове;
- д) заменя националните валути на група страни.

**19.** След присъединяването им към ЕС през 2004 г. страните от ЦИЕ трябва:

- а) да въведат еврото като национална валута след минимум двугодишен период на престой в ЕВС-II;
- б) да поддържат свободно плаващ валутен курс спрямо еврото;
- в) да разработят свои собствени критерии за присъединяване към Еврозоната;
- г) да осъществят реална конвергенция с участващите в монетарния съюз страни;
- д) да изпълняват всички решения на ЕЦБ.

**20.** Разликата между реална и номинална конвергенция е:

- а) несъществена;
- б) в избора на валутен режим;
- в) в задължителността на решенията на ЕЦБ;
- г) свързана с покриването на Копенхагенските и Маастрихтските критерии;
- д) в провежданата фискална политика.

**21.** Една от потенциалните изгоди от въвеждането на еврото в България е:

- а) намаляване на цените на стоките и услугите;
- б) повишаване на покупателната способност на потребителите;
- в) намаляване на размера на външния дълг;
- г) по-голяма валутна стабилност, намаляване на разходите при валутни сделки;
- д) по-гъвкава парична политика от страна на БНБ.

**22.** Разширяването на Еврозоната с новоприсъединилите се страни от ЦИЕ става:

- а) по техен избор и когато те преценят;
- б) след като покрият критериите за номинална конвергенция;
- в) автоматично след членството в ЕС;
- г) по преценка на ЕЦБ;
- д) не по-рано от пет години след присъединяването към ЕС.

**23.** За разлика от системата на фиксирани валутни курсове, монетарният съюз:

- а) води до създаване на единна парична единица;
- б) изисква частично преразглеждане на паритетите;
- в) усъвършенства институционалната инфраструктура до изграждане на обща централна банка;
- г) изисква засилване на контрола върху капиталовите потоци;
- д) верни са отговори а) и в).

**24.** ЕВС се основава на:

- а) общ валутно-курсов механизъм;
- б) общ фонд за монетарно подпомагане;
- в) обща валута;
- г) стриктна финансова дисциплина;
- д) всички посочени са верни.

**25.** За разлика от екюто еврото е:

- а) валутна кошница;
- б) валута, която се емитира от всяка централна банка на страна - членка на ЕС;
- в) единствената официална валута на територията на Еврозоната;
- г) паралелна валута в ЕС;
- д) валута само за официални разплащания между централните банки в ЕС.

**26.** Според теорията за "триъгълника на несъвместимостта" страните от ЕС избраха да:

- а) се откажат от фиксираните валутни курсове;
- б) ограничат свободното движение на капитали;
- в) запазят самостоятелността на централните банки при избор на парична политика;
- г) не провеждат самостоятелни парични политики;
- д) нито едно от посочените.

**27.** В процеса на задълбочаване на икономическата си интеграция страните от ЕС се намират на етапа на:

- а) митнически съюз;
- б) зона на свободна търговия;
- в) общ пазар;
- г) единен пазар;
- д) съюз от федерален тип.

**28.** Посочете грешното твърдение:

- а) Еврото е средство за ускоряване на икономическия растеж в ЕС.
- б) С появата си еврото се превърна автоматично в единственото задължително разплащателно средство в ЕС.
- в) Въвеждането на еврото не беше съпроводено от сериозни сътресения на валутните пазари.
- г) С появата си на международните валутни пазари еврото се превърна в контрапункт на долара.
- д) Появата на еврото стимулира развитието на международната търговия.

**29.** Липсата на единно икономическо правителство в ЕС може да се обясни със:

- а) силната регулативна функция на ЕЦБ;
- б) ниския етап от развитието на европейския интеграционен процес;
- в) трудния отказ от национален икономически суверенитет на отделните страни - членки;
- г) желанието да се прилагат Маастрихтските конвергентни критерии;
- д) непрекъснатото разширяване на броя на страните - членки на ЕС.

**30.** За да стане член на Еврозоната, всяка страна от ЕС трябва да покрие:

- а) Копенхагенските критерии;
- б) Маастрихтските критерии;
- в) критериите за реална конвергенция;

- г) изискванията на ЕЦБ;  
д) всичко посочено.

**Отговори**

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |    |    |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Г | А | Г | В | В | А | Б | В | Г | А  | Б  | А  | Б  | В  | Г  |

|    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |
| Г  | А  | Д  | А  | Г  | Г  | Б  | Д  | Д  | В  | Г  | Г  | Б  | В  | Б  |

## **МЕТОДИЧЕСКИ НАСОКИ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ИКОНОМИЧЕСКА ТЕОРИЯ В УНСС**

Колектив

Научен ръководител: проф. д-р Трайчо Спасов

Отг. редактор Елена Коева

Художник Истилиян Божилов

Дадено за печат на 08.02.2008 г.; ПК 14;  
формат 16/70/100; тираж 250

ISBN 978-954-494-908-2

УНИВЕРСИТЕТСКА ПЕЧАТНИЦА НА УНСС